N. IORGA

MEMORII

(ÎNSEMNĂRI ZILNICE MAIU 1917-MART 1920)

RĂZBOIUL NATIONAL.

LUPTA PENTRU O NOUĂ VIATĂ POLITICĂ.

VOL. II

EDITURA „NAȚIONALA" S. CIORNEI

19 18

6 Maiu.

Ziaristul Negru, rămas în teritoriul ocupat, asigură că am primit „de la Brătieni" suma exactă de zece mii de lei.

Ce mult mângâie studiile în astfel de vremi, între astfel de oameni...

8 Maia.

Amânarea procesului cu ziarul „Tribuna", care recurge la subtilităţi de avocat ca să iasă din încurcătură.

Injuriile plouă şi mai departe.

*

Duca trece pe la mine. E vorba de chemarea adresată de Mehedinţi profesorilor de la Medicină în vederea propunerilor de a se schimba organizarea Facultăţilor. E vorba de o încercare de germanizare *â* unor spitale. Cel puţin aceasta e părerea lui Duca.

*

Lumea fierbe în jurul candidaturilor oficiale, care se afişează cinic.

La Bucureşti Marghiloman anunţă o reformă agrară care va permite ţeranilof capabili să cumpere pământ.

10 Maiu.

Explodarea unui parc de muniţii la Socola. Mulţi morţi şi răniţi. Cinci minute un cutremur a zguduit oraşul întreg.

Aceiaşi veche negligenţă şi aceleaşi grozave urmări...

La Bucureşti tipografiile au fost rechiziţionate de Germani. Rasidescu lucra două zile pe săptămână cu o rămăşiţă de litere.

11 Maiu.

Griji pentru ziar. In acest timp „Arena" a tras treizeci de mii de exemplare şi trage încă douăzeci de mii. Bunul public cititor, căruia ii place scandalul, sprijină gazeta lui Heffter.

In teritoriul ocupat s'au introdus taxe şcolare şi pentru şcoala primară.

Guvernul german rechiamă pe Tuelff von Tscheppe, care trece atribuţiile lui asupra lui Mackensen.

Stere aruncă Un manifest lânced, cu idei uzate.

Guvernul nu opune contra-candidat la Huşi lui Averescu.

12 Maiu.

Se scot necontenit morţi de la Socola. Schitul Vlădiceni, satul Vlădiceni, bătute de obuze, au fost distruse.

Mâna rusească n'a lipsit poate. Se spune că pentru Basarabia Ruşii au ameninţat că vor plăti cu bombe.

In teritoriul ocupat s'a rechiziţionat toată lâna. loan Bogdan scrie că fericiţi sunt cei cari au murit ca să nu vadă se s'a văzut şi ce se poate vedea acum.

Guvernul trimete zeci de automobile rechiziţionate pentru a se face cu dânsele propaganda electorală în Muntenia.

O nouă mare ofensivă s'ar pregăti pe frontul de Vest.

Regele evită orice contact cu Germanii. S'a retras la Piatra. A venit numai într'o noapte pentru câteva ceasuri. Regina şi Prinţul Carol sunt aici.

Misiunea germană se miră de bielşugul în care trăiesc cei de sus aici..., caz unic în Europa. Se arată indiferenţi faţă de sentimentele populaţiei. „Cui nu-i place de noi într'un local public n'are decât să iasă afară".

La Teatru, cu prilejul reprezentaţiei lui de Flers, „Evantaiul", s'au făcut grandioase manifestaţii Franciei. De Flers a apărut cu lacrimi pe scenă. La a doua reprezentaţie, el va vorbi despre rolul femeii în războiu.

13 Maiu.

Mare întrunire guvernamentală la Bârlad. Marghiloman promite marii proprietăţi „ghilotinarea prin persuaziune".

întâlnesc pe Ion Brătianu. E scârbit de trecerea la guvernamentali a cutărui general ridicat şi apărat de dânsul. Acelaşi lucru 1-a făcut proprietarul unei mici căldărării care s'a ridicat prin politică şi căruia, când voia să-şi vândă atelierele la Nemţi, Vintilă Brătianu i-a pus capital românesc la dispoziţie. Astfel la 1915 industriaşul găsia, într'un discurs la Senat, că Ion Brătianu este un mare om şi că noi suntem perfect pregătiţi.

Un reviriment în favoarea lui Brătianu începe a se pronunţa.

lk Maiu.

Cenzura taie un articol al lui Murgoci despre măsurile provizorii luate în Basarabia pentru folosul ţeranilor şi creşterea producţiei de grâne.

Suprimarea, care cuprinde şi titlul şi iscălitura, e semnificativă.-

15 Maiu.

Merg la Hârlău. La Târgul-Frumos, barăcile d-rului Gruescu sunt scoase la licitaţie; ele vor fi distruse pentru a se vinde materialele.

La întoarcere aflu vestea unei mari izbiri germane care a început, cu înaintare pe teren, între Rheims şi Soissons.

Lăpedatu, care ne întovărăşeşte, spune că Lupu Kos-

taki a mers până a plănui o mişcare de,separaţie a Munteniei de Moldova, dar a fost oprit de Carp.

Mackensen pare că-şi bate joc de noi trimiţând lui Marghiloman condoleanţe pentru explozia, datorită unei negligent^, de la Socola.

Orice priveşte guvernul şi candidaţii lui se suprimă din foaia noastră.

17 Maiu.

Porumbaru îmi aduce cartea ministrului bulgăresc de la Berlin, Rizov, pentru apărarea „drepturilor" bulgăreşti. Multă perfidie şi minciună, dar câtă muncă şi iubire de neam!

El spune că e o greşeală să se vadă în regele Carol un adversar al „idealului naţional", pe care înţelegea însă **a**-1 **urmări pe altă cale.** Regele Carol, declara că el, care a pierdut Basarabia, ar voi să o recapete.

Generalul Grigorescu protestă că n'a spus ce i s'a atribuit şi că n'a vorbit pentru public. Saint-Aulaire 1-a poftit ieri seara la masă, împreună cu Porumbaru şi cu Duca şi conservatorii Mihai Cantacuzino, Greceanu şi Titulescu, pentru a se da un caracter oarecum public retractării lui. Generalul protestă că n'ar consimţi să fie ministru de Războiu al lui Marghiloman.

Prefectul Nicoleanu a mers Luni la de Flers pentru a-1 pofti să nu vorbească la Teatru, amintindu-i starea de asediu

şi „dorinţa d-lui prim-ministru ca să rămâneţi în casă".
De Flers a declarat formal că va ieşi să-şi vadă interpreţii şi prietenii. D-ra Ventura a apărut pentru a spune că nu se poate ceti conferinţa, nefiind cenzurată, iar lumea a silit prin aplause pe autor să apară.
Piesa se va da a treia oară.

Guvernamentalii vor face să voteze şi morţii şi cei absenţi, atât de mulţi! Vor avea deci majorităţi mari.

„Grupul carpist" va scoate foaia „Renaşterea". Relaţiile cu Pătrăşcanul lui Stere se fac tot mai rele. Candidatura lui Lupu Kostaki e declarată ilegală de foaia lui Marghiloman, „Steagul": fiul lui candidează pe lista Guvernului.

La Brăila un G. G. Petcu vrea să treacă drept Gigi Petcu, şi acesta n'are voie să rectifice.

Curentul antidinastic e necontenit înteţit şi la Bucureşti şi aici, mai ales între proprietari, furioşi de gestul Regelui pentru ţerani (unul mă acuză că am mers la Târgul-Frumos ca să spun soldaţilor că nu trebuie să facă muncile agricole).

Regele e la Bicaz, unde se va aşeza pe vară.

18 Maiu.

Saturnale electorale ca în vremurile bune. Pentru atâta trăieşte aceasta nenorocită Ţară...

19 Maiu.

Alegeri la Colegiul I-iu de Senat. Distribuţii de alimente, de stofe, de tălpi, cu voia, cu sila. Poliţia circulă în automobile. Figuri bizare răsar pe strade.

20 Maiu.

Ofiţerului Băgulescu, care a scris o foaie frumoasă carte de luptă, i se face cercetare acasă pentru a-l scoate autor al unor proclamaţii turburătoare. Colonelul cu ancheta îi spune lui Băgulescu că lucrarea lui e cunoscută şi de „Excelenţa Sa mareşalul von Mackensen".
Ce iute se schimbă lumea!

Cam jumătate din alegători la Colegiul I de Senat au fost fabricaţi de guvern. S'a ales Bădărău aici, iar la Tecuciu şi Vasluiu, dar nu şi la Bacău, Averescu.

21 Maiu.

După succesul de ieri alegerile la Colegiul II merg liniştit, — prea liniştit pentru guvern. Căci adversarii — nu vin.

22 Maiu.

Dr. Siminel îmi spune că urmăm a ne purta „antipatic" în Basarabia. I se pare că sprijinim prea mult bolşevismul.

Revoluția a fost pornită de bogații satelor și, azi, cei săraci n'au nici pământ, nici putința de a se angaja la „boieri".

Au votat mai puțin ca jumătate din alegători.

Un funcționar de la Regie spune că de Paști un sat basarabean a trimes un cozonac „împărătesei" noastre. Cei din satul vecin erau geloși.

23 Maiu.

Seceta crește. Puțină ploaie o svântează vântul. Se oprește de la 1-iu Iunie darea de ovăs la cai. Dacă n'ar fi o slabă nădejde de îndreptare, s'ar face — cum recomandă Ministeriul — sămănături de meiu pe ogoarele întoarse. In Ucraina, în Ungaria, în Austria e tot așa, % spune maiorul Sturdza, Argentina e departe....

Denize, rar oaspete acuma, vine la mine. Regina, cu princesa Elisabeta, e la Coțofănești. Regele e tot la Bicaz. Odată, în intimitate, el a strâns pumnii vorbind de Mălini și a jurat să se răsbune.

Spiritul în armată ar fi bun.

Alegerea la Colegiul I-iu de Cameră. Alegătorii — docili

24 Maiu.

Ministeriul ordonă întoarcerea sămănăturilor pentru meiu.

O tristă scenă. Un demobilizat arată o coasă unui rănit de la Sf. Spiridon, care nu-i răspunde. — Uite cât dau pe o coasă. **România Mare!**

Și e foarte încântat de ce a spus.

E opera ziarelor sprijinite de oamenii de ordine.

25 Maiu.

Alegeri la Colegiul al II-lea, foarte cercetate, aici. Stere e abia al treilea. După Gh. Lascar* fostul primar, și după al său Lascăr Antoniu.

26 Maiu.

Parastas pentru căzuții în războiu.

Steagurile ciuruite de gloanțe se pleacă înaintea Regelui, foarte nervos, și a Reginei. Prințul Carol conduce defilarea. Și cel din urmă din cei două mii de soldați e decorat. La acordarea celei de a două decorații pentru steagul regimentului 9 Vânători, Regele a vorbit îndelung, pomenind că oriunde a fost primejdia, regimentul a fost acolo.

Ostașii cu chivără de războiu înviorează strada, banalizată de cei fără ocupație.

Greva de la Căile Ferate face să se producă în Basarabia o ciocnire a trenului care duce la Chișinău societatea „Ti-

nerimea Română"; vre-o zece bieţi soldaţi morţi. Niciun ajutor pentru răniţi. O jale.

In Basarabia-de-jos, coloniştii germani şi bulgari ţipă de rechiziţiile nemţeşti şi chiamă pe Români. In fiecare sat lucrează doi soldaţi împărăteşti. Trupele noastre se retrag spre Nord.

27 Maiu.

Soseşte rezultatul alegerilor la Colegiul al II-Iea din Bucureşti. „Steagul" **asigură** că, „în orice caz", iese ai guvernului şi poporaniştii.

Paşnice alegeri de Colegiul al III-lea. Se prezintă jumătate din alegători, cu toate pierderile şi lipsurile războiului Substituirile funcţionează triumfător.

28 Maiu.

Zvon ca Iaponezilor li s'a dat Indochina şi că vor debarca la Salonic...

29 Maiu.

Ţeranii de la Suceava l-au ales pe Averescu de scârbă pentru pacea care s'a încheiat, de mânie pentru sfâşierea judeţului lor. Li s'a oferit pâne, şi ei au întrebat dacă e de vânzare. — Nu, v'o dăm. — De pomană nu luăm.

încep oferte mari de bani pentru moşiile ce cad dincolo de linia graniţei. Există intenţia dej a le coloniza cu Germani — şi Grig. Goliav vinde Rotopăneşti.. De când a fost la Bu-

cureşti mai ales, Cantacuzino-Paşcanu e contra Nemţilor.

Intr'o prăvălie. — De ce vindeţi aşa de scump? — Ia să poarte pălării şi nevestele noastre!

30 Maiu.

Stahl vine de la Bucureşti. Şi lui armata nemţească îi face cea mai rea impresie. O contrabandă uriaşă îngăduie celor cu dare de mână viaţă convenabilă.

Intr'un articol generalul Averescu scade sforţarea eroică de la Mărăşeşti.

l-iu Iunie.

O remaniere ministerială. Marghiloman ar da Internele lui Mitilineu. Meissner ar prezida Camera şi Hârjeu Senatul.

2 Iunie.

Maiorul Bălăceanu vine din captivitatea bulgărească. îmbătrânit cu zece ani, albit cu totul, cu o barbă mare albă, slab, speriat, uitându-se împrejur cu grijă.

Descrie viaţa de prizonier în Bulgaria ca un iad. Atâţia au murit de oftică. Ofiţerii cari refuzau să iasă la munca şoselelor au fost bătuţi cu băţul de s'au îmbolnăvit de rinichi. Femeile strigau că, de-ar prinde pe acei cari, în 1913, au tăiat copiii, i-ar jupui de piele.

La Chirgiali, la Hascovo au murit pe jumătate soldaţii noştri.

Crucea Roşie a ajutat foarte mult pe nenorociţii noştri o-

îiţeri, în special biuroul din Berna al generalului Graţoscchi. Bălăceanu a umblat o bucată de vreme în zdrenţe, cu opinci, căci ghetele i le furaseră.

E bucuros că nu merge la Bucureşti să vadă domnia străinilor. Are speranţă că o să iasă altfel de cum cred duşmanii, că armata noastră va întră iarăşi în foc, că ne vom răsbuna.

Guvernul Radoslavov a fost răsturnat. I se impută că prin luarea Dobrogii a înduşmănit pentru totdeauna România şi că a pus o datorie de paisprezece miliarde asupra Terii. In loc vin Danev, Malinov şi Radev.

Generalul Prezan răspunde la criticile lui Averescu.

3 Iunie.

La nunta de la Schitul Răpedea a fiicii mele mai mari, Regina spune că Regele e bolnav de nefrită, că a avut un atac după plimbarea la Copou, că! a trebuit să fie susţinut pe scări. Ştirbei adaugă că Marghiloman ţine neapărat ca Regele să deschidă sesiunea Parlamentului.

Regele a fost silit în adevăr să meargă la Parlament. Primit cu puţine aplause, a cetit cu demnitate un Mesagiu din care n'a lipsit, pe lângă constatarea necesităţii triste de a încheia pacea, omagiul adus armatei, — şi care ai fost aplaudat. La plecare, el nu părăsise tribuna şi aplausele încetaseră. Militineu a fost silit să le provoace.

Regina a lipsit.

In bagajele parlamentarilor, şi Mitropolitul Conon.

Antipa a venit aicea cu planuri de organizare economică a Terii în vederea satisfacerii cererilor Germanilor.

Neniţescu, care n'a fost numit ministru, dar în schimb Gr. Cantacuzino, se plimbă fudul prin oraşul nostru al „criminalilor". Carp declară că nu va lua parte la lucrările unui Parlament caraghios.

Poporaniştii sunt în plină opoziţie, călări pe' sufragiul universal.

*

In Italia până acum n'a izbutit marea lovitură pentru dobândirea Veronei.

Sfatul **Terii** chemase pe Stere pentru explicaţii. El li răspunde prin decretul de închiderea sesiunii.

5 Iunie.

Secetă sălbatecă.

La Cameră au reînceput certurile.

Victor Miclescu cere dosarul de trădare Hennenvogel.

Şaptesprezeci mii de prizonieri în Italia. Treviso e ameninţată.

6 Iunie.

Noaptea arde garajul de automobile din faţa casei noastre, „în ajunul predării".

*

Averescu întreabă la Cameră cum se poate îngădui că Ministeriul Marghiloman să fi venit la putere prin voia lui

o e T u V f ^ n·'° Către ca ° ^ndijie

S'a depus în Parlament tratatul de p* pace, care trebuie ratificat.

l u i N o t t * 9 1 ' 6 9 AriStitei R° manescu- '''mor discursul

Frumoasele articolele de explicaţie ale generalului Prezan trezesc cel mai mare interes.

încă o explozie la Socola.

In Cameră, un deputat medic se arată uimit de starea de murdărie a Iaşilor.

Cu toată furtuna aproape zilnică, seceta continuă.

Precu e arestat de Nemţi Ia Chiev.

7 Iunie.

Părintele Morariu, venit din Chişinău, povesteşte ce-a răbdat în Rusia la Elisavetgrad. A locuit luni de zile în aceiaşi casă cu soldaţi beţivi şi desfrânaţi, ţinând în odăi întunecoase, unde ploua, familia lui numeroasă, cu o fată bolnavă de nervi. Odată un proprietar rus, Raculenco, la care mergea să ieie apa, 1-a apucat de piept, insultându-1 pentru că nu fumează şi nu bea.

Fiul părintelui Morariu, Alexandru, a fost cercetat pentru legăturile lui cu Coşbuc. Bianu a fost adus ca informator şi a depus favorabil. Era vorba ca ofiţerul rănit să fie trimes din nou pe front. I-au făcut însă graţia de a-1 trimete la Râmnicul-Sărat, interzicându-i absolut legăturile cu Românii. Acuma o scrisoare din Bucureşti spune că a fost fixat la Lemberg.

La Cameră, Marghiloman, interpelat de Iancovescu şi Culcer, se declară contra polemicei dintre generali. Trancu-Iaşi îl întreabă cu privire la numele celor cumpăraţi de Giinther. Marghiloman cere să se dea precădere acestei interpelări.

Ucraina reclamă toată Basarabia. Patriarhul Tihon —• se vede legătura lui Scoropadschi cu cercurile vechi ruseşti — nu vrea să o desfacă din Biserica Rusiei, iar Sinodul nostru roagă pe Stere să explice....

In Basarabia purtarea lui Cazacu e foarte criticată. El ar fi adus numirea generalului Văitoianu ca guvernator, şi Basarabenii nu sunt bucuroşi de aceasta.

La Bălţi depozitul de muniţii a sărit în aer, bombele căzând asupra oraşului.

9 Iunie.

Doamnele din Basarabia, d-na Siminel, d-na Dicescu, d-ra Razu, care a făcut studiile la Paris, d-na Leonard, au fost la princesele noastre şi au constituit societatea lor pentru răspândirea între femei a culturii româneşti.

Mi-au arătat procesul-verbal.

De la Familia Luptătorilor ele au căpătat ajutorul bănesc trebuitor pentru a începe.

Ele îmi vorbesc de situaţia din Basarabia, cu multă pasiune, contra acelor cari acum au puterea acolo, de la Stere până la Inculeţ. Acesta şi Erhan sunt socialişti. Proprietarii n'ar putea conlucra cu aceste elemente.

Administraţia lipseşte. Prefecţii sunt foştii soldaţi revoluţionari, fără cultură, legături şi autoritate. Prestigiul armatei scade. Abuzurile nu se suprimă.

Se cere sprijin de la elementele bune de aici. Li răspund că aceste elemente nu sunt libere de-a lucra, supt ocupaţia mascată de astăzi. Doamnele cred că o vizită a familiei regale n'ar fi indicată astăzi, căci ar îi rău primită.

VRegina pleacă la Mărăşeşti cu un tren special putând găti mâncarea pentru mii de demobilizaţi. Ancheta ordonată de generalul Cristescu dăduse totuşi rezultatul că acolo nu e niciun motiv de plângere, oamenii fiind hrăniţi regulat, şi chiar mai bine ca de obiceiu.

10 Iunie.

Ploaia â fost generală, dar s'a oprit.

11 Iunie.

Demonstraţie pentru pane la depozitele de făină de păpuşoiu, unde li s'a spus că stocul e epuizat. Sute de oameni, mai ales femei, stăteau la întretăierea Străzii Ştefan-cel-Mare cu Str. Lozonschi, protestând şi denunţând pe „boierii cari au saci întregi cu făină albă". Un grup de vre-o cincizeci de femei a fost sfătuit, cu ce intenţii se înţelege, să meargă la Regina, şi s'a şi dus într'acolo.

La Cameră, deputatul Tufescu mărturiseşte cinic că e alesul „ţărănesc" al guvernului. El insultă armata, înfăţişează Moldova ocupată şi de Ruşi şi de armata română şi de refugiaţi şi cere autonomia moldovenească. Proprietarii munteni părăsesc sala. Văgăunescu, căpitan fără un braţ, a vorbit bine, prezintând pe Stere în misiune liberală la Ardeleni, ieri, în misiune conservatoare la Basarabeni, azi. Deputatul naţionalist Zelea Codreanu a apărat pe aceia ce n'au părăsit steagul României şi a glorificat pe Regele, căruia Marghiloman voia să-i impuie „gestul inevitabil". El cere arendarea imediat a pământurilor la săteni. Pătrăşcanu îi răspunde cu urlete.

Discutându-se în Reichstag pacea cu România, unul, ca Westarp regretă că nu ni s'au impus şi despăgubiri făţişe, iar alţii, printre cari şi Kuhlmann, **au arătat dorinţa Germaniei ca răspunzătorii pentru războiu să fie daţi în judecată şi pedepsiţi.**

Şi propuneri obiective cu privite ia reforme au fost cenzurate.

12 Iunie.

Averescu a vorbit liniştit si cu. meşteşug. In discursul lui Cuza execuţia lui Stere a făcut să mârâie în Bancă victima. In ce priveşte reformele, obişnuită rezerva.

încă o deraiere intre Roman şi Mirceşti. Două vagoane de clasa I-a sfărâmate, treizeci de morţi.

Ciobanu, „directorul" basarabean, îmi explică de unde a venit numirea lui Văitoianu. Voiau să facă preşedinte al „directorilor" noi pe Herţa, cu Sinadino şi un Rus. Pe Ciobanu, ca inofensiv, l-ar fi păstrat. Astfel Basarabia n'ar fi stat împotriva plănuitei .îngustări a reformelor.

Cazacu primise; Stere se ţinea rezervat.

Faţă de ameninţarea cu demisia a miniştrilor basarabeni, Văitoianu a fost prefăcut în comisar al Guvernului român.

Ciobanu crede că un asemenea comisar era de nevoie: „directorii" n'au administraţia în mână şi ordinele se opresc de capriciile oricărui sublocotenent.

*

Preoţimea unelteşte. O deputăţie a cerut Sinodului să-1 lase pe Vlădica rus Anastasie. Abia ar fi izbutit Episcopul Nicodim să-i schimbe puţin. Stere a fost ascultat.... religios de Sinod, care a primit în principiu proiectul lui de organizare a Bisericii basarabene. Şi ce ridiculă figură face într'o asemenea împrejurare ministrul însuşi!

Cutare proprietar spune limpede că el a trecut de la liberali la conservatori, din moment ce aceştia îi asigură proprietatea.

13 Iunie.

Mare spectacol melodramic al lui Stere la Cameră. întreruperile lui Cuza au fost înăbuşite de majoritate. Preşedintele Meissner a declarat că e o zi mare... Stere a strigat că în stradă trebuia să iasă lumea ca să oprească războiul.

El însuşi să fi ieşit în stradă în uniformă de colonel?...

O spun aici, în ziar e cu neputinţă.

*

Kuhlmann ni cere formal să dăm în judecată pe Brătieni. Şi „îndreptarea" lui Averescu asigură că până la sfârşitul săptămânii foştii miniştri vor fi arestaţi, afară de Matei Cantacuzino, Grecianu şi Titulescu.

C. C. Aron a cetit actul din Archivele Ministeriului de Externe prin care, faţă de Racovschi, Averescu se îndatorase a-şi scoate trupele din Basarabia, pentru a fi înlocuite cu miliţii locale sau cu trupe maximaliste.

Se pare că ministrul de Externe a făcut un discurs dibaciu. Lui Zelea — se caută un ţeran — i-a arătat o deosebită preţuire.

A vorbit bine şi ţeranul Şerpeanu din Botoşani.

Vi Iunie.

După C. C. Arion, discurs patetic al lui Marghiloman, cu

tremur îri glas când spune că la iscălirea păcii din Bucureşti din condeiul lui n'a picurat cerneală, ci lacrimi.

Se propune afişarea discursului, care a fost primit cu manifestări mari de către majoritate.

15 Iunie.

Rădulescu-Motru la Senat cere reforme măcar cât ale liberalilor, iar Bărbulescu se face pur şi simplu de râs.

Camera a ratificat tratatul. Şedinţa n'a fost lipsită de demnitate. Zelea Codreanu, Văgăunescu au vorbit energic şi au votat hotărât contra. Şi Cuza a ajuns la un refuz de vot. In numele Partidului Muncii, Trancu-Iaşi a declarat că se abţine. Pătrăşcanu a făcut apel **la** conştiinţa poporului german. Stere, prudent, a dispărut. Meissner, preşedintele, a constatat îndeplinirea actului şi a chemat la muncă pentru „refacerea Patriei".

Ştiri, din izvoare felurite, anunţă uciderea fostului Ţar. Cenzura de aici a suprimat telegramele, dar ziarele din Bucureşti au vestea.

Apare „Renaşterea" lui Neniţescu, cu atitudinea nehotărâtă a cui pregăteşte, din interes personal, un şantaj politic. Singur Virgil Arion n'a apărut încă.

La Cameră orice pomenire a numelui Carp stârneşte puternice aplause.

Regele consimte a primi pe Roman, d-rul Sadoveanu, Alimănişteanu, cari îi aduc protestul pentru răpirea Ddbrogii, dar doreşte să nu se vorbească de această audienţă.

16 Iunie.

A plecat trenul cu Fastiotti, Marincovici, cu ofiţeri, cu soldaţi de-ai Aliaţilor şi cu aceia dintre Români, oameni politici, femei, copii, tineri cu datorie militară, cari cred că aici nu e nicio muncă de făcut, nicio suferinţă de mângâiat.

La prezintarea memoriului despre Dobrogea, Regele a cerut să nu i se citească. A adaus atâta, complectând pe Roman, că totdeauna, după cele mai mari nevoi, Naţia s'a refăcut.

La Senat Goilav de la Suceava s'a ridicat contra exproprierii, pentru care Marghiloman însuşi pare a se pronunţa.

17 Iunie.

Tot la Senat, Bădărău a dat lecţie de moralitate şi înţelepciune politică.

Unui ziar austriac Marghiloman i-a spus că România nu e dispusă a mai discuta cu Ucraina chestia basarabeană

Cetesc raportul lui Mircea Christian, despre călătoria **pe** care a făcut-o, cu Pauker, la Chiev, ca delegat econo-^ **mic.** Ucrainienii s'au plâns de acte neprietenoase la graniță: un ofițer român care a trecut Nistrul ca să afle cin© a tras în soldații lui. Eichelmann, profesorul de drept din Dorpat, care, nu înțeleg de ce, este în special însărcinat cu lucrurile româneşti, a declarat că, în Sfatul **Terii** nefiind delegați ai Hotinului, Cetății-Albe, Bălților, Sorocăi, hotărârea luată acolo nu e valabilă pentru toată provincia, că România s'a grăbit şi că ar trebui consultat Tribunalul de la Haga.

18 Iunie.

Cenzura băiețoilor lui Marghiloman taie acum şi cuvinte din poeziile populare pe care le publicăm. „îndreptarea" amenință, dacă urmează tirania de azi contra presei, cu puterea cuvântului liber; cenzura n'a cutezat să taie.

O privelişte pe stradă. O căruță trasă de un cal slab. Doi săteni în urmă. Un miros de cadavru se desface din sicriul rău lipit care încet, încet străbate oraşul la doi paşi de strada veşnicii petreceri.

La țară sătenii se roagă de hrană la curte. Drumurile sunt sămănate cu cai morți. Oamenii îşi dăruiesc vitele, pe care nu le pot hrăni.

Azi a fost încă o zi de ploaie, tare şi deasă.

Prețurile cresc necontenit. Morcovul costă un leu. Ofițerii de rezervă cari au „cumpărat" grădinile militare, toți „aderenți ai partidului refacerii", s'au prezintat în grup ca să proteste contra ideii de a se impune prețuri maximale.

Antipa a acordat Germanilor mii de kilograme de lână. Ei cer prune uscate, nuci. Au apărut şi ofițeri austrieci la Iaşi.

De la un capăt al Ucrainei la altul țeranii ard sămănăturile ca să nu ia nimic Nemții. Un ofițer francez fugar din Germania spune că şi la noi, la Mehedinți, rechizițiile întâmpină rezistență....

19 Iunie.

Prințul Nicolae a venit la redacție. A crescut foarte mult şi arată voinic şi cuminte.

Crainț-Vasiliu, unul din cei mai buni între tinerii de astăzi, a căzut luptând până în ultima clipă, undeva, într'un sat din Prahova, în retragerea de la 1916. Aceasta o aflu numai acum.

20 Iunie.

Un locotenent Morcovescu, student în litere, fiul învățărului din Homorâciu, a venit din Stralsund şi Crefeld. Erau acolo şase sute de ofițeri de-ai noştri. De când li trimetea provizii Crucea Roşie erau bine ținuți, de şi foamea făcea ca personalul de la Căile Ferate germane să fure din

pachetele lor. Aveau teatru, jucând şi piese iredentiste, după ce, înaintea Germanilor încântaţi, începuseră cu „Alt-Heidelberg". îşi căutau cele necesare în oraş, cetiau cărţile aduse de cei veniţi din spitalele şi teritoriul ocupat şi jucau, pe mii de mărci, cărţi.

Cu toate invitările desperate din „Crefelder Zeitung", Nemţoaicele muriau după oamenii frumoşi şi călduroşi din Sud. Sentinele, pe bani, schimbau scrisorile. S'au făcut şi logodne. La plecare au primit mai multe flori decât, aici, la mobilizare. Alte trenuri au trebuit să plece noaptea. In unele familii au fost scene.

Morcovescu a petrecut câteva zile acasă. Acolo unii au fost jăfuiţi; alţii, bine plătiţi, laudă pe Nemţi, cărora „li dă Dumnezeu biruinţa, fiindcă sunt oameni drepţi". învăţătorii au fost, Ia un anume moment, duşi între puşti. Femeile, mai toate, se poartă prost. Mâncarea se ia unde se găseşte. Casa mea din Văleni e prădată înăuntru, cu ajutorul localnicilor. Oraşele sunt curate şi în bună rânduială. Paza o fac noaptea patrulele austriece şi germane. Jandarmii noştri au început a primi poliţia prin sate. Etapele duşmane se retrag.

21 Iunie.

Căpitanul Filitti a fost prins în şarja cavaleriei de la Robăneşti. A fost dus Ia Stralsund. Acolo colonelul Sturdza s'a prezintat întâiu ca unul care ar fi în stare să înlocuiască prin muncă în ţară captivitatea în străinătate a soldaţilor noştri. A vorbit apoi ofiţerilor inferiori, încercând a-i câştiga pentru a iscăli o declaraţie, în care reneagă „trecutul" şi se îndatoresc a nu mai servi contra Centralilor. Mai pe urmă s'a văzut şi intenţia Iui de a face o nouă armată, pentru Nemţi. La prezintarea înaintea generalului Costescu

el spusese că „situaţia lui e diferită şi că, refuzând a trece in Rusia, a restituit Regelui sabia şi decoraţia".

Unii ofiţeri au mers la Crefeld unde li s'au ţinut cursuri speciale, pentru a fi apoi expediaţi în teritoriul ocupat. Declaraţia n'au iscălit-o însă toţi. Barbu Catargi, prins pe moşia lui, unde se oprise convoiul lui de muniţii într'o clipă de panică, dus la Bucureşti pe jos şi tratat fără nicio cruţare, pentru ca la Crefeld să refuze o odaie deosebită, ca a generalilor, a fost în zădar chemat, de două ori, de la Stralsund pentru a ocupa un post important în Bucureşti. Când patru „boieri" dintre prinşi au fost trimeşi deosebit acasă, după pace, s'a încercat iarăşi a li se smulge o declaraţie. A trebuit un denunţ la prinţul de Reuss ca să fie lăsaţi în pace.

22 Iunie.

Regele e făcut personal vinovat în Senat pentru războiu. Marghiloman profită de ocazie ca să spună că, dacă, precum se afirmase, Dobrogea ar fi putut fi salvată printr'o abdicare a Regelui, Suveranul, ar fi făcut, cum s'a spus, „gestul mântuitor".

D-rul Niculescu, dentistul, atacă, în şedinţă secretă, pe generalul Petala, pentru că „face politică" în armată.

Cihoschi, întors de dincolo, spune că la Bucureşti şi în toată ţară se desvelesc clădirile acoperite cu zinc, înlocuindu-se cu carton gudronat. Aşa se face acuma la Palatul de Justiţie. Abia a scăpat Comisiunea Monumentelor Istorice Biserica de la Argeş.

Din tartajele cărţilor rupte se fac cutii pentru pachetele pe care Nemţii le trimet acasă .

Maximilian Harden spune, în „Zukunft", că pacea din Bucureşti e de aşa natură încât nu poate rămânea definitivă.

23 Iunie.

Matei Balş, membru la Curtea de Casaţie, vine la mine. Se gândeşte la ce ar trebui să facă în cazul când i s'ar prezintă texte de Constituţie pe care le-ar fi călcat un .Guvern care totuşi nu făcuse decât să servească scopurile unui popor întreg. El observă că, dacă inamovibilitatea, care e vorba să se desfiinţeze, nu se găseşte în Constituţia de la 1866, ea se află în Convenţia de Ia Paris, pe care Statutul lui Cuza-Vodă şi apoi Constituţia pretind numai s'o complecteze.

E vorba să fim înlocuiţi, dacă nu revenim imediat la catedrele noastre din teritoriul ocupat.

Pe de altă parte, Germanii au declarat că nu mă sufăr, până la pacea generală, în teritoriul unde ar rămânea ceva din puterea şi autoritatea lor.

In Muntenia e un desfrâu al prădăciunilor. Lui Rădulescu-Motru i s'a luat şi grâul de sămânţă şi vaca cu viţelul. Ţeranii se luptă pentru ultimele rămăşiţe ale averii lor. Antipa ar fi' spus că cererile Germaniei trebuiesc satisfăcute cu orice preţ.

Audienţă la Regina.

E foarte afectată de mişeliile contra Dinastiei. A văzut scrisoarea istoricului Radu Rosetti: urăşte pe Nemţi, dar —? îi trebuie răsturnarea Dinastiei. Regina întreabă: „Este aceasta o urmă a nestabilităţii din trecut? — Nu, ci o simplă modă proastă, pornită de la imitarea bătrânului fetiş, care nu face minuni, Carp.

Regina vrea să mai lucreze şi mai departe pentru îndreptarea Terii. Crede că a făcut ceva pentru suferinţile şi lipsurile ei. A cerut şi lui Gârleşteanu, noul director al Alimentării, chemat mai ales ca să împiedece revolta foamei în cele două luni grele până la culesul porumbului, să-i dea putinţa de a ajuta. Era de nevoie ca fondurile să' nu fie mânuite de Stat: Altfel ele n'ar fi ajuns unde trebuie, şi ce rost ar fi avut ea ca o beggar queen?

Că la Coţofeneşti s'ar fi făcut necuviinţi care scandalizează oameni datori înainte de toate a se uita la viaţa lor însăşi, ce o privesc! „Pot merge drept la Dumnezeu, arătându-i ce am făcut şi cum am trăit, ce servicii am adus, în aşa de grele vremi, terii mele". Că vre-o două doamne care, altfel, şi-au dat şi ele munca lor, au avut cine ştie ce legături cu Francezii, poate fi acesta obiectul unei interpretări care se pretindă a o jigni pe dânsa, Regina?

Se voieşte sănătoasă, ca să apuce ziua când toate se vor răsplăti. Ce tristă e soarta acelora cari nu vor apuca-o! De-ar ţinea inima ei atâta!

De şi răcită, Regina e de o vervă indignată cum n'am văzut-o încă la dânsa şi de o elocvenţă care ar birui pe a multor vechi oratori de profesie. Marele ei talent în toate se uneşte cu conştiinţa dreptăţii absolute a cauzei pe tări care să pretindă a o jigni pe dânsa, Regina?

In treacăt am văzut princesele. Ca de obiceiu, princesa Elisabeta, care scrie aşa de frumos, nu vorbeşte nimic. Princesa Mărioara mulţămeşte pentru cărticica despre Basarabia, pe care asigură că a cetit-o.

Generalul Anghelescu îmi dă vestea că la Moscova contele Mirbach, ministrul german, a fost ucis de doi bolşevici şi că a căzut Malinov, care ar fi cerut evacuarea Bulgariei de Austro-Germani şi retragerea din Dobrogea românească. Ar fi să vie în loc Danev, cu Radoslavov. La Constanţa ar fi venit Turci.

Sultanul a murit, într'o criză de diabet. Urmaşul lui se întitulează Mohammed al VI-lea.

24 Iunie.

Cineva venit din Macedonia arată că două divizii bulgare s'au predat, de foame. Toţi cei cari au fost în Austria şi Germania spun că poporul e redus la ultimele lui mijloace.

Weckerle a constatat marile pierderi, o sută douăzeci de mii de morţi şi prizonieri, ale ofensivei din Italia.

Se vorbeşte de o biruinţă italiană pe Piaye, cu douăzeci de mii de prizonieri.

„Arena" a ajuns să aţiţe şi pe luptătorii tipografiei mele.

Răspingerea Italienilor dincolo de Piave, cu pierderi însemnate, se confirmă.

27 Iunie.

Veşti bune — dacă s'ar adeveri. In Bulgaria ar fi venit

Danev şi ar fi oferit pace separată, cerând un armistiţiu: nici el n'ar pretinde decât Cadrilaterul.

Vine la noi cu planul ca ofiţerii infirmi să se facă învăţători maiorul aviator Zorileanu, rămas infirm şi bolnav de piept de pe urma unui accident.

Germanii grămădesc trupe în Tirol pentru o revanşă contra Italiei.

Take Ionescu a fost primit — se zice — de Poincare l/i Paris.

*

Marghiloman ar fi început să vorbească de statornicele lui simpatii pentru Franţa....

In Muntenia, Germanii fac tranşee pe malul Dunării. Ar fi vorba ca trupe ale înţelegerii să între în Bulgaria.

Foarte bună impresie a făcut discursul, absolut obiectiv al lui Săulescu la Cameră. EI a socotit ce sarcini ne apasă şi şi-a arătat credinţa hotărâtă că totuşi vom putea să le purtăm.

Discursul lui Inculeţ, foarte frumos şt sincer, a atins ce este în Basarabia şi ce se poate face acolo.

28 Iunie.

Kuhlmann a căzut.

Intre urlete („ahâ", „Porcul", „Pungaşul", etc.), s'a cetit la Cameră şi la Senat cererea de dare în judecată a guvernului Brătianu-Take Ionescu.

29 Iunie.

Vine la mine un învăţător, Istrati, dintre propagandiştii trimeşi în Basarabia.

Ţara e turburată de zvonuri. Li se spune că Ruşii s'au ridicat, că au luat Varşovia, că înaintează la Bălţi, că Românii fug şi vechea stare de lucruri se va întoarce. Orice mişcare a unui detaşament românesc e interpretată în acest sens,

Agenţi nevăzuţi cutreieră Basarabia, şi contra-propaganda pe care li-o opunem e prea slabă.

O scrisoare de la Purcari, pe Nistru, îmi arată că, la o serbare a regimentului 9 vânători, preoţii n'au vrut să vie decât după ce şefii lor ruşi li-au dat voie şi că au început prin declaraţia că o fac numai pentru că în program sunt şi bucăţi ruseşti.

Episcopul Antim, care a întovărăşit la Chişinău pe Nicodim, ales locţiitor de arhiepiscop, spune că primirea a fost bună din partea tuturor straturilor populaţiei şi cu adevărat impunătoare.

30 Iunie.

Un cleric venit din Bucureşti spune că un oarecare Stolzenberg somase pe Mitropolitul Primat să serbeze Pastele odată cu catolicii, ameninţându-1 că altfel se vor lua măsuri contra lui. Carp a intervenit, şi obraznicul a plecat. Mitropolitul a îngăduit însă slujba bulgărească în biserica lui. Pe alocurea în bisericile noastre au oficiat catolicii. Netzhammer şi Auner cereau să fim siliţi a face Unirea cu Roma.

Lumea se ţine din contrabandă şi se apără de rechiziţii ascunzând.

In Muntenia, Guvernul nu se simte de loc. Germanii au perchiziţionat dăunăzi şi în trenul ministerial, căutând pe sufragiul lui Marghiloman, care a protestat la Mackensen. Lumea crede că aceasta formaţiune nu va dura.

Cineva întors de la Crefeld spune că de acolo au plecat în ţară numai vre-o cincizeci de ofiţeri. Informatorul a fost în lagărul intermediar, unde au stat închişi ca represalii pentru tratarea internaţilor la noi. O adevărată ucidere în massă prin foame. Zeamă de gulii zilnic; la cincisprezece zile o pâne. Unii aveau faţă ca varul, altora li răsăriseră pete cadaverice pe frunte. Spaniolii abia i-au cercetat. Englezii, cari i-au înlocuit, au cântărit şi fotografiat pe aceste biete umbre umane.

Seara, sub-ofiţerul francez fugit din Germania Septime Gorceix povesteşte ce suferiau la Salzburg Ruşii, cari nu primiau pachete de la Crucea Roşie. Zăceau la marginea drumurilor, adevărate schelete, susţinându-se câte doi, trei. Culegeau pânea mucedă zvârlită de Austrieci în la-

trine. Se aruncau asupra rămăşiţelor de bucătărie. Mâncau capete de scrumbii. Până muriau.

La urmă, şi pentru pâne — din partea Francezilor, din scârbă pentru trădarea Aliaţilor lor —, s'au dat lupte între Ruşi şi Francezi. La capătul unui culoar care-i despărţia s'a vărsat sânge. El, Gorceix, care căuta să împace cele două tabere, a fost bătut cu cărămizile.

In cimitir zăceau douăzeci de mii de Ruşi, morţi de foame şi de boli. Informatorul român socoate la şasezeci de mii pe bieţii noştri prizonieri ucişi pe aceiaşi cale.

Kuhlmann a fost dat jos de către anexionişti.

Mackensen, el, care da „bună dimineaţa" la Şosea, secvestrează acum toată recolta din teritoriul ocupat şi face responsabile autorităţile româneşti.

l-iu Iulie.

Calendarul nou n'a fost introdus, cum se făgăduise.

Evacuările vor continua: în lipsă de grâne li s'au dat Nemţilor vite.

Se pare că Malinov rămâne în Bulgaria.

Serbătoarea naţională franceză. Relativ puţină participare a Românilor.

Aceleaşi zvonuri optimiste cu privire la schimbarea situaţiei în Bulgaria şi la urmările pe care le-ar avea pentru noi. Marghiloman ar vrea să ni le interzică.

2 Iulie.

Greva tipografilor. Apărem noi şi „Evenimentul".

In luptă pentru Scaunul de Râmnic, pentru care a sosit arhimandritul Scriban, se agită contra arhiereului Antim, înfăţişându-1 ca partizan al războiului. D-rul Stroici îi spune că din această cauză un grup de parlamentari nu-1 vor vota.

3 Iulie.

Arhiereul Antim a fost ales.

Cancelarul german anunţă că supt anume condiţii Germania ar restitui Belgia.

In acelaşi moment o nouă sforţare se îndreaptă, prin Reims, spre Paris.

4 Iulie.

Rezistenţa franceză pare a fi oprit pe Germani. , ,

Arhiereul Scriban ni trimete un articol anonim ca să proteste că Guvernul l-ar fi împiedecat de a fi ales.

6 Iulie.

Berechet îmi spune că vizita lui Averescu la Chişinău n'a putut câştiga teren; studentul Harea, din partea lui, arată că Stere 1-a pierdut „de a doua zi după venirea lui", „îndreptarea" socoate la zece mii numărul aderenţilor noii Ligi.

Francezii au câştigat un însemnat succes, reluând vre-o douăzeci de sate şi „mii de prizonieri".

7 Iulie.

Germanii părăsesc punctele ocupate Ia Sud de Marna.

Familia regală se aşează Ia Bicaz.

Czernin spune în Reichsrath că nici România n'ar vrea să strice pacea de la Bucureşti, **căci ar pierde Basarabia.**

8-9 Iulie.

Telegrame Nauen şi ştiri din Suedia întăresc că Ţarul a fost executat de bolşevicii din Ural Ja Ecaterinenburg, ca să nu cadă în mâna Cehoslovacilor.

Succesul francez a continuat reluându-se localitatea Château-Thierry.

13 Iulie.

Ciobanu spune că situaţia în Basarabia nu-i place. Se urmăreşte cu orice preţ centralizarea. E vorba să se numească de la centru corpul didactic cu prilejul naţionalizării învăţământului. Directorii trec drept politiciani conservatori. La Constituantă n'ar ieşi niciunul. El s'ar gândi să demisioneze. Unui ministru i-a spus făţiş că, dacă cei de aici ar fi trăit în împrejurările celor din Basarabia, poate de mult niciunul nu ar mai fi Român. De ce atunci bănuiala şi spionagiul contra Basarabenilor?

17 Iulie.

Ieri, „Comitetul general al partidului nationalist-democrat" — o uzurpaţie! — a votat revizuirea programului şi, supt conducerea lui Cuza, colaborarea cu Liga Poporului.
Băieţi naivi şi ambiţioşi....

Un căpitan, care a rătăcit mult timp prin teritoriul ocupat, are impresia că Germanii căutau anume să ucidă prin foame pe prizonierii noştri. Sturdza ar fi atras foarte mulţi ofiţeri de rezervă şi, fără Mărăşeşti, ar fi atras şi mai mulţi. El visa o dictatura. De prin Mart e plecat în Germania pentru studii de bancă. Unii învăţători s'ar fi purtat rău şi în luptă şi în captivitate, făcând şi campanie anti-dinastică. Germanilor li plăcea să ieie mărturii de ofiţeri contra Regelui şi a Reginei.

Profesorul Denize din Ploeşti, venit din închisoarea germană, spune că un S., plotonier, scria articole în ziare germane şi purta chiar uniforma germană. Ruşii îi strigau „vânzător şi spion român". Ofiţerii români cari îi răspundeau au fost daţi în judecată, dar achitaţi.

Cenzura, care a tăiat o parte din îndrăzneţul articol al lui Harden despre pacea de la Bucureşti, articol trimes de Dimitrie Onciul, care a venit aici, dar nu cutează să mă viziteze, suprimă total nişte declaraţii ale unui maior sârb fugit din Bulgaria, care spune că acolo toata lumea, abia hrănită cu mămăligă românească, urlă după pace.

Succesele franceze continuă. Marna e liberă.

Seara Murgoci vine din Basarabia.

Călătoria lui Averescu acolo a fost organizată de un număr de persoane fără însemnătate, care voiau situaţii. Tineretul, duşman al politicii de partid din România, s'a abţinut. N'a fost primit de nimeni la gară. A mers la acele două Comisiuni care-şi propuseseră să cheme oameni influenţi din fiecare partid de aici. A fost rugat să vorbească. A oscilat între deosebitele păreri opuse. A prezintat chestia agrară ca atârnând în soluţia ei de Parlamentul central şi a citat articolul II al Actului de unire. I s'a opus articolul I, care prevede rezolvirea acestei chestiuni în chip cu totul deosebit. S'a făcut o intervenţie de către Murgoci pentru

a se împăca lucrurile. Apoi Averescu a petrecut seara cu ai săi, pe cari localnicii îi numesc „provocatorişti". Lista aderenţilor, dată de foile ruseşti, a indispus mult.

Văitoianu a vorbit apoi amical cu Murgoci, făgăduind să-1 consulte des. Apoi a intrat în legături cu Sinadino, cu. aşa-numiţii „boieri progresişti", cari l-au cucerit. Acuma, vrea, probabil după instrucţiile din Iaşi, de şi s'a prezintat ca „om al Regelui", „unirea claselor". A scos pe trimisul economic C. Filipescu, care a fost reintegrat apoi după cererea Basarabenilor. Cu Murgoci a evitat legăturile. Locuieşte modest şi lucrează mult. Oarecare ordine s'a introdus prin el.

La început directorii nu-1 voiau, şi au făcut, aproape făţiş, un mic complot contra lui.

18-19 Iulie.

La Cameră, încetăţenirea în masă a Evreilor. Vorbeşte Cuza cu efect mare în tribune. Şi Zelea Codreanu. In cursul cuvântării acestuia din urmă, tribunele aplaudă, şi sunt golite. Sute de oameni protestă afară, împrăştiaţi de jandarmi. Ghibănescu a strigat din tribună că e o „adunare de trădători" şi a adaus şi anumite recomandaţii.

Generalul Eichhorn, tiranul Ucrainei, e ucis cu o bombă la Chiev.

Şulghin, trimesul ucrainian la Sofia, reclamă Basarabia pentru Ucraina sa.

Pe la Bălţi, ar trece necontenit trupe cehe şi româneşti, foarte nemulţumite.

Foaia din Brăila a Comandaturi! pretinde a da condiţiile de pace ale Aliaţilor (cu cedarea Triestului şi Trentinului, dar cu menţinerea Austriei; evacuarea noastră nici nu e pomenită). Cenzura pretinde că nu cunoaşte o asemenea foaie, şi mutilează ziarul.

20-21 Iulie.

Francezii au intrat în Soissons.

22 Iulie.

La Odesa depozitele noastre ar fi păzite de o companie din 9 de Vânători.

La Bălţi, administraţia ar fi luată de Germani pentru a li se uşura transporturile în Ucraina.

In armata germană s'ar fi alcătuit o societate de „septembrişti" pentru a depune la 1-iu Septembre armele.

23-24 Iulie.

La urările pe care, Duminecă, le-am trimis Reginei îmi soseşte acest răspuns: „Vă mulţumesc cu atât mai mult pentru urările ce-mi aduceţi, cu cât în vremuri grele mângâierea vine din suflete alese, şi ştiu că aţi fost neclintit alături de noi. Maria".

La Cameră declaraţia liberalilor că nu recunosc Parlamentul ca legal provoacă o mare indignare, cu atât mai mult, cu cât ei au spus că regimul Marghiloman s'a unit cu trădătorii şi dezertorii. Mitescu, avocat îmbuibat de partidul liberal, cere să se introducă în Codul penal un articol pentru a se permite arestarea pe simple bănuieli a foştilor miniştri!

Partea tăiată din cenzură a articolului lui Harden a fost cetită în Cameră, Marţi.

Germanii evacuează poziţiile câştigate la Montdidier, dar se întăresc pe Vesle.

La alegerea lui Antim, Tufescu luase cuvântul pentru a spune că nu votează pe acest „naţionalist". Dar Marghiloman i-a cerut demisia. O scria când s'a întrerupt pentru a spune: „Să mă iertaţi, domnule Marghiloman". — Bine înţeles că vei vota cum am spus. — Da, d-le Marghiloman".

Săulescu spune că-i e scârbă de adunarea de mahalagii care e Parlamentul. A refuzat să prezinte legea contra Creditelor şi Băncii Naţionale, a răspuns că o studiază, apoi, către Marghiloman: „De când sunt eu, n'am văzut ceva aşa de idiot".

25 Iulie.

Cehoslovacii au luat Orenburg şi Cazan. Arhanghelsc a fost ocupat de Englezi.

26-28 Iulie.

Francezii şi Englezii au spart pe la Montdidier. Patrusprezece mii de prizonieri. Cavaleria urmăreşte pe fugari.

... „Arena" lui Heffter apare în ediţie specială.

28 Iulie.

Francezii au luat Montdidier şi continuă să înainteze. In pradă, două sute de tunuri. Lumea a strigat înaintea Legaţiei Franciei „Vive la France", până au ieşit Nemţii din faţă, de la Statul-major economic.

An ier V c c ' / ri o n 9 V o rbit de putin* a ca' lucrurile din Apus lamurmdu-se astfel, să se vorbească pe alt ton de pe banca ministerială. p

Helfferich e chemat la Berlin, şi poate să nu mai revie la Moscova.

Cenzura suprimă ştirea din foaia „Lupta" că Germanii au cerut personal de Cale Ferată şi pentru Dobrogea Veche. E netăgăduit însă că aceasta s'a întâmplat. I. N. Roman mă asigură că s'a cerut pentru Medgidie şi chiar pentru Bazargic. El crede că Centralii ar voi să vândă azi o Dobroge pe care mâne ar fi siliţi să o dea degeaba.

„Camera" şi-a luat vacanţă.

Doi deputaţi mai mult sau mai puţin analfabeţi calcă prin casele miniştrilor liberali acuzaţi, ca Ion Brătianu, şi neacuzaţi, ca Mârzescu, după ce s'a făcut o descindere la Constantinescu, care stătea în clădirea unde fusese Familia Luptătorilor.

La Brătianu s'au luat.... caietele de englezeşte ale nepotului său Constantin!

Antim, singurul dintre prelaţi, a votat darea în judecată! Ar fi avut angajamente cu Mitescu, cel mai furios dintre acuzatori.

Se vorbeşte de intenţia unor perchiziţii la Legaţia franceză, de un „complot bulgăresc" contra ministrului, a generalului Lafont, a lui de Flers.

In teritoriul ocupat, jandarmii unguri strigă că vor lua totul, lăsând pe oameni peritcri de foame. Vagoane întregi cu provizii pentru cei de acasă pleacă în fiecare moment.

30 Iulie.

D. Onciul vine de la Bucureşti. Nu s'a luat nimic din Arhive, dar a trebuit o luptă grea. De la Academia Română s'au ridicat manuscripte slavone fără valoare, de către Bulgari. Şi Muzeului i s'au restituit cele furate.

Zilnic trec înaintea Arhivelor căruţe grele pline de prada terii, pachetele de cinci kilograme cu care soldaţii armatei de ocupaţie hrănesc pe ai lor de acasă. Un German i-a spus limpede, unul născut în Austria, că nu ni s'ar îi îngăduit de Centrali neutralitatea: prea li era de folos bogăţia Terii Româneşti; altfel ar fi trebuit să înceteze războiul din lipsa de pâne şi de petrol. La ocupaţie, între cei chemaţi pentru internare era şi Ion Bogdan. I s'a pus întrebarea: „Auf welcher Liste ist **der?"**

De atâtea ori ofiţerii au strigat că „n'au vreme de vorbit" şi au îndreptat la soldaţii lor oameni de samă ai noştri. Un om de şcoală german cerea ca instituţiile germane să nu fie obligate a preda nimic româneşte şi nimic românesc. Pus de Virgil Arion să discute cu dânsul, Onciul a obiectat că nu se poate, odată ce sunt fii de Români. Chiar şi străinii au nevoie de aceste cunoştinţi dacă vor să rămână în ţară. La început, Neamţul striga: „Sollen denn die Deutschen die Sprache eines wilden Volkens erlernen?". După protestările lui Onciul, a declarat că e „un fel de a vorbi" şi s'a scuzat.

Până la pace s'a cerut ca de pe acte să se taie pecetea terii.

Antipa se poartă „ca un Neamţ". înainte de Mărăşeşti el anunţa triumfal că se va lua toată Moldova. Acuma o lună vorbia de lovitura care va strivi pe Francezi. — Să nu fie ca Mărăşeştii, i-a spus Onciul.

Se iau toţi Românii de dincolo fără certificat de emigrare, afară de cei recunoscuţi la noi de mai mult de zece ani. S'au luat şi copii de-ai celor fecunoscuţi.

In oraşele e dator fiecare să salute pe ofiţerii germani.

Alimentele sunt pe sponci. Laptele, întâiu sărăcit de grăsime e apoi amestecat cu apă.

Casa lui Take Ionescu e o ruină: s'au luat şi ferestrele.

Unii Evrei fac averi mari. Ei se bucură de toate favorurile. Cei împământeniţi s'au prezintat ca supuşi austro-ungari pentru a face spionagiu străinului.

Secţia ştiinţifică a Academiei a publicat ceva din lucrările ei; Ţiţeica a refuzat.

Bianu a stat în rezervă. Purtarea lui Giurescu e corectă.

De când cu Basarabia, Stere e mai bine văzut; „Renaşterea" nu întruneşte nicio simpatie.

Atrăgându-i-se atenţia asupra necuviinţii de a fi felicitat pe Marghiloman pentru Basarabia, iar pe Rege nu, Onciul spune că ei nu s'au gândit că ar trebui altfel.

Bulgarii s'au rărit. La început erau foarte obraznici. Intre ei şi Stoian Romanschi.

In Bucureşti umblă zvonul de mari victorii franceze: Saint-Quentin luat; 150.000 de prizonieri. Se vorbeşte de demonstraţii pe stradă pentru Franţa, de Saint-Aulaire care ar fi strigat „Vive la Roumanie"....

Ar fi vorba de o sesiune a Academiei la Iaşi. Tzigara a bătut pe Brociner, care voia el să primească pe Kuhlmann. Acesta ar fi fost pălmuit şi umplut de sânge. Apoi Tzigara a venit la Iaşi să capete înlăturarea învinsului.

După masă, venind din Bucureşti, Emil Panaitescu. Dincolo, e ca o ţară străină. Gările numai cu inscripţii germane. Pretutindeni oficii germane. Organele oficiale nu ştiu altă limbă; Românii trebuie să alerge după câte un interpret evreu. In sate s'a încercat a se ucide călăul german. Unii oameni au fost împuşcaţi, alţii deportaţi; ceilalţi erau închişi în casă cu săptămânile, femeile ieşind doar la fântână.

Un profesor german crede că trebuie să-mi trimită un articol ca să aflu ce buni creştini sunt soldaţii Germaniei şi Austriei.

Ce bine a nemerit-o, azi!

D-na Lahovarg vine să-mi spună cu câtă iubire şi milă se poartă Regina şi princesele la Bicaz. Unei bătrâne, care ceruse un porc, i l-au dus cu automobilul. Princesa Elisabeta, întrecându-se cu Stoica, a zugrăvit un moşneag şi i-a lăsat opera ca amintire.

Virgil Arion îşi pune candidatura aici, contra lui Pelivan.

O singură foaie îl sprijină: „Opinia" lui Bădftrau.

l-iu August

Refuzul mieu de a primi o sută cincizeci **de abonamente** pentru sate de la Legaţia franceză aduce o scrisoare foarte stăruitoare a lui de Flers. Ii răspund că dau **gratuit** cele o sută cincizeci de exemplare.

5 ***August.***

Agârbiceanu a fost chemat telegrafic de Argetoianu pentru a-i oferi conducerea foii populare a Ligii Poporului. I s'a spus că Regele s'a înţeles cu Averescu şi că va face o lovitură de Stat pentru a rezolvi chestia agrară, că generalii şi Duiliu Zamfirescu vor ieşi din organizaţie, etc. Agârbiceanu i-a spus că o politică nouă neconservatoare nu se poate face decât cu elemente adevărat naţionaliste şi democratice. El mă îndeamnă călduros către o acţiune, recunoscând că ea nu se poate face decât după plecarea Germanilor.

înaintarea franceză pare a se fi oprit.

3 August.

Un fapt autentic. Un antreprenor de tinichigerie şi inginer practic, Dimitriu, e dus la Bucureşti să facă Nemţilor un casino „până la Paşte". El zăboveşte până la Pastele nostru, pentru ca inaugurarea, cu muzică militară şi paradă, să se facă în noaptea învierii. Un maior alsacian, Michaelis, ţine un discurs arătând cum, trimes pentru „a ţinea în frâu un popor sălbatec şi mişel, şi nespus de leneş", el a găsit o altă lume, ale carii calităţi le descopere zilnic. Dimitriu, care a făcut studii în Germania, răspunzând, a denunţat pe acei Evrei cari foiesc la Comandatură şi sug pe unii ca şi pe ceilalţi şi a asigurat că în Moldova, unde păzesc şi cei doi băieţi ai lui, nu vor întră Nemţii decât ca prieteni. Unul din ei a spus: „Al tracului Moldauer!".

Onciul a spus lui Caracas cum Bianu a găsit pe Bulgari la Academie cu manuscrisele slavone împachetate. Li-a spus că nu dă nicio iscălitură, ci se va adresa Ia locul competent.

La Arhive a venit acelaşi Bulgar. Onciul a declarat că manuscriptele slavone, pe care ciudatul oaspe Ie cerea, n'au existat niciodată şi că vechile documente sunt în Moldova la sucursală, şi i-a arătat ,si cutiile goale. Uimire la Bulgar, care a mărturisit că ei n'au atâta rânduială. In momentul acela venia Mackensen, şi „cuceritorul" s'a grăbit s'o şteargă. A revenit, cerând să lucreze asupra actelor pri-

vitoare la mişcările bulgăreşti de la 1840. Onciul i-a cerut permisie de la Comandatură. I s'a dat una pentru „a vizita", şi Onciul i-a cerut alta pentru **„a lucra", —** Bulgarul n'a mai dat pe acolo.

Onciul crede că în primăvară se desface Austria. Se teme numai de intrigile aristocraţiei maghiare pe lângă înţelegere.

Acum două zile, Ministeriul de Instrucţie invitându-mă să vin Ia Bucureşti ca să lucrez în Comisiunea Istorică, am răspuns că „nu pot ocupa nicio funcţie în teritoriul stăpânit de armatele străine" şi nici nu pot face parte dintr'o comisiune cu membri numiţi de administraţia străină şi servind-o încă (Tzigara). „îmi pare rău numai că nu pot ajuta, cu ce am ajuns să ştiu, la păstrarea monumentelor, care, aşa ruinate şi prădate, cum sunt, constituie unul din titlurile noastre de mândrie naţională".

6 August.

Pelivan rămâne în balotaj la Iaşi.

Virgil Arion întruneşte numai 150 de voturi. „Arena" i-a făcut necontenit cea mai neruşinată reclamă.

7 August.

Pelivan îşi menţine candidatura.

8 August.

Nemţii de aici se laudă că până în toamnă, orice ar fi, tot or să ajungă la Paris.

10 August.

Mihai Cantacuzino vine la mine pentru a scuza pe oamenii lui Chrisoloveni, cari au tipărit în „Arena" „procesul-verbal al Automobilelor Regina Maria". Cu ocazia aceasta vorbim de planul conservatorilor lui de a se înţelege cu Averescu. El îmi spune că nu s'a ajuns aşa de departe, dar că două lucruri le apreciază la general: politica externă pentru înţelegere şi hotărârea lui de a face „reforma morală". Evident că hotărîrea Iui este luată.

Amiralul Bălescu, pe care îl întâlnesc sara, scrie că se lucrează ceva în sensul lui Averescu în Basarabia, unde „Sfatul Terii" anunţă că ar fi vorba să apară un ziar cu litere cirilice pentru popor.

11 August.

Un profesor din Ploieşti răspândeşte zvonul stupid că Germanii ar fi cerut să ocupe Moldova.

Guvernul se plânge că nu e ţinut în samă. Lui C. C. Arion, cu toată făgăduiala unui colonel german, i s'au luat şi ultimii cai de la moşie şi, când i-a amintit colonelului de îăgăduială, acesta i-a râs în nas.

Petala îmi spune că la serbarea de la Mitropolie pentru ziua de naştere a Regelui el a ţinut oficial o cuvântare po-

menind de lupta care s'a purtat şi de idealul căruia era închinat.

12 August.

Zvon că Marghiloman ar fi demisionat ca să vie la guvern C. C. Arion-Neniţescu.

Se verifică şi se vede că e inexact. Totuşi zvonul circulă şi mai departe, purtat nu ştiu de cine şi cu ce scop.

13-15 August.

Regele răspunde aşa la urările mele: „Din adâncul inimii vă mulţămesc pentru urările aşa de călduroase ce-mi aduceţi pentru ziua de 11. Pe drumul greu al suferinţilor ce l-am străbătut de atâta vreme ne va călăuzi şi mai înainte speranţa şi încrederea în puterile de viaţă ale scumpului nostru popor".

Succesele engleze şi franceze continuă. S'a luat Roye Chaulnes, şi guvernamentalii — se zice că şi până C. C. Arion — se bucură de această schimbare a situaţiei.

Germanii de aici, trecând pe Strada Lăpuşneanu din sălbateca goană a automobilelor care ţipă, continuă a sfida.

Pelivan, care a reuşit Luni cu majoritate mare, a fost primit în Cameră cu aplausele germanofililor, pentru ca el

să li vorbească apoi de visul Unirii româneşti şi să strige: „Trăiască Regele de azi, împăratul de mâne".

Ciugureanu şi Inculeţ, în şedinţă de la 14, au vorbit curagios despre nevoile Basarabiei. Marghiloman, răspunzând, i-a scuzat din lipsa de practică parlamentară. A spus, atingând chestia proprietarilor veniţi la Iaşi pentru a cere altă rezolvire a chestiei agrare, că el vorbeşte în numele „României Mari". — „Şi noi", i-au răspuns imediat Basarabenii.

Iarăşi a revenit zvonul unei demisii a lui Marghiloman.

*

Austriecii ar fi hotărâţi să nu mai lupte de la Septembre încoace. Aşa li-ar fi spus soldaţii şi funcţionarii de la graniţă vameşilor noştri de la Burdujeni.

*

Regele, răspunzând telegramei ministrului de Războiu în numele Armatei, a spus hotărât că niciodată n'a fost legată Armata mai mult de şeful ei decât după încercările luptei ce s'a purtat, şi el priveşte ca „indisolubilă" împotriva oricării puteri această legătură.

Generalul Văitoianu a venit la Iaşi.

16 August.

Succesul franco-englez continuă.

încep a se ivi pocăiţi. Fostul maior Lahovary profită de ocazie şi întreabă în Cameră de ce n'a fost poftit la comemorarea soldaţilor noştri generalul Laîont şi cere sa se onoreze colaboratorii francezi de Ziua Morţilor catolici.

Pentru vase torpilate Germanii întră în conflict şi cu Spania, care voia să ieie în schimb şi vase de-ale lor.

D-rul Pârvu vine din teritoriul ocupat. Furia nemţească n'are nici o margine. Bătrâna d-nă Creţulescu de la Drajna, care voia să-şi reieie casa, a fost dată afară în brânci de soldaţi.

Preţurile sunt enorme. Un om singur cheltuieşte cu economie până la una mie două sute de lei pe lună.

Scrisoarea unui sub-ofiţer Schmidt, care ni se dă, spune că el a fost degradat şi osândit la trei ani de închisoare pentru că n'a mai vrut să fure pentru ofiţeri. Socialist, eJ îndeamnă pe prietenii români să nu se lase prădaţi din ordinul împăratului german. Să cheme alte neamuri în ajutor. Interesant document....

Germanii cer vagoanele lor rămase în ţară, chirie pentru ele, pentru cele pierdute preţul de azi; iar cele luate de dânşii rămân pradă de războiu!

Arhitectul Berindeiu pretinde că harta cuceririlor de la noi ar fi fost **impusă** Germanilor de Austrieci ca preţ pentru acordarea tunurilor grele în ofensiva contra Franciei.

18 August.

Adus de Gh. Stroici cu automobilul, P. P. Carp a apărut aici.

Lumea vorbeşte de o mişcare de detronare. Gâdei, de la Casa Meseriilor, vine să se ofere pentru rezistenţă.

Nichifor Crainic scrie din Bucureşti. La Brăila limba nemţească domină. La Bucureşti chiar „Siegfrizii" paradează. De la ştirile din Apus, ceva mai puţin.

Mitropolitul Primat a voit să iasă înaintea lui Mackensen cu Evanghelia şi să-i ţie un discurs în pragul bisericii (cu interpret). Mareşalul, jenat, a trebuit să refuze.

Seara, Murgoci, din Basarabia. Lucrurile merg rău. Societatea neromânească nu ne acceptă de loc. Noi nu ştim să ne impunem şi nu putem administra.

19 August.

Pelivan, numit director la Justiţie, îmi spune tot aşa. Jandarmii se poartă foarte prost, ca şi unele elemente din armată. Administraţia e rea. Propagandiştii culturali sunt singurii buni.

Murgoci spune că directorul Cateli continuă pe vechile drumuri ruseşti. Şeful de biurou Popovschi conduce totul.

Regele a venit pentru criză. Ar fi iscălit Mesagiul pentru arestarea preventivă a foştilor miniştri (Brătienii l-ar fi rugat; dar Marghiloman ar fi promis că nu va face uz) şi pentru amnistie. L-am văzut în balconul Palatului.... Părea îngândurat.

22 August.

Englezii au luat muntele Kemmel.

Poate din cauza articolelor ofensatoare pentru Aliaţi ziarele bucureştene au fost oprite azi la Mărăşeşti, după făgăduiala lui Mitilineu, şeful Cenzurii?

.... Era o întrerupere a liniei prin inundaţie....

21 August.

Atentat contra lui Lenin.

Se ia de Englezi Peronne.

Zvon că Austriecii reclamă şi pentru dânşii o mare cantitate de alimente. Altfel ar fi ameninţând să taie comunicaţia cu Bucureştii.'Alţii vorbesc de ocupaţia Moldovei!

25 August.

Zvon — desminţit de oficiosul maximalist — că Troţchi ar fi fost prins de Cehoslovaci.

26 August.

Un cleric polon, din arhdieceza Varşoviei, d-rul Casimir Lutostawski, fratele cunoscutului filosof, vine la mine. Are în minte un mare plan catolic în Orient: unirea (nu federalizarea) Poloniei sale, pe care o crede că va fi mare, cu Cehoslovacia şi cu România... O singură armată, un singur ministru de Externe, etc. întreabă dacă n'ar fi o piedică desvoltarea religioasă deosebită. Se arată foarte pornit contra Germanilor. Radziwill e socotit de dânsul ca o simplă unealtă. Despre Bulgari crede că ar trebui câştigaţi, schimbându-li-se dinastia. Altfel ar fi nişte jandarmi ai Centralilor în Balcani. Basarabia ar trebui să rămâie a României: astfel s'ar asigura linia Danzig-Acherman pe Vistula-San-Nistru. De regii balcanici vorbeşte cu despreţ: nişte **cacici.** Crede în francmasonerie şi în marea ei influenţă. Se plânge de acţiunea germanofilă a Evreilor în Polonia. Ei au o mare influenţă asupra populaţiei, din care formează treisprezece la sută. E pentru excluderea lor de la viaţa socială. „Pentru un pogrom suntem, din nenorocire, prea blânzi."

E sigur că Lituania va rămânea, şi prin voia înţelegerii, ca şi Finlanda; Statele Baltice, nu. In Ucraina, — el vine din Moscova — nu are nicio încredere: o intrigă austriacă. „Ideia ucrainiană" era pentru naţionalităţi numai o armă contra ţarismului.

A fost aici la Saint-Aulaire, pe care 1-a informat asupra lucrurilor polone, la generalul Lafont, care laudă foarte mult armata noastră.

împotrivire germană la Laffaux, după ce s'au luat de

Aliați Peronne, Ham, etc. Se bombardează Douai şi Cambrai. Avioane zboară asupra oraşului Valenciennes.

Marghiloman e atacat de presa austro-ungară pentru că a tolerat să se vorbească în **l'Independance** despre sfârşitul Monarhiei habsburgice. Cenzura nu mai tolerează nimic nici în legătură cu Austriecii (ştiri despre Mangra, care vorbeşte de „pedeapsa României", despre lovitura dată Bisericii din Bucovina, etc.).

27-28 August.

Clericul polon a revenit. De fapt e contra cotropirii nemțeşti. E şeful cercetaşilor poloni şi caută legătură cu ai noştri pentru a pregăti în acelaşi chip generațiile noi în cele două țări. Lasă un articol despre cercetăşie şi un interview despre partidele din Polonia.

29 August.

Ciobanu îmi spune că noul partid „țerănesc" basarabean era să se cheme întâiu „național-democrat". Țiganco a rămas cu „fracțiunea țerănească" din Sfatul Terii.

Aliații stau înaintea liniei Hindenburg, trecută numai de Englezi la Arras.

De trei zile „Tribuna" scoate un ziar de amiază, „Depeşa", în legătură cu înțelegerea.

Ziarele de aici sunt din ce în ce mai idioate. Dar „Tribuna" trage şapte mii şi „îndreptarea" douăzeci şi patru de mii (dacă ar fi maşini, ar trage şi mai mult).

30 August.

Burian a fost întrebat de un deputat dacă e adevărat că la Curtea Regelui românesc şi în cercuri influente se găteşte o nouă mişcare contra Centralilor. Ministrul ungaro-austriac a avut insolența să spuie că i-au ajuns la cunoştință asemenea fapte petrecute în „partea neocupată a României" şi că a luat măsuri energice.

Cineva îmi spune că amenințarea cu ocupația a venit îndată după ce la Tuffli li s'a cântat ofițerilor germani Marsilieza.

In momentul de criză cu Marghiloman, — ceia ce încă ar fi indispus pe stăpânii umilinței şi neputinței noastre —, Regele ar fi dorit să vadă pe Averescu. Acesta s'ar fi eschivat pentru a nu înrăutăți situația, arătând şi că nu poate lua **această** moştenire.

Tot insolentul Burian, vorbind ziariştilor germani, s'a plâns că Aliații vor să distrugă un Stat istoric, care, cu toate defectele lui s'ar putea îndrepta şi a cerut măcar să se schimbe vederi în urma cărora s'ar constata poate că nu e necesar a se mai vărsa sânge.

Germanii ar îi construind, după nota de la Legația franceză, o nouă linie de apărare.

Cenzura nu mai permite nimic neplăcut Austro-Ungariei; chiar pasagiile mai tari pentru Bulgari sunt suprimate.

l-iu Septembre.

D-rul Anghelescu vine de la Bucureşti. E indignat de hoţia şi obrăznicia Germanilor. Acuma cer să se păstreze funcţionarii numiţi de ei şi să nu se reintegreze cei ce au fost supt steag. De Direcţia Economică, pentru că nu-i serveşte destul, nu ţin samă. Totul se face prin Statul-major economic. îndeamnă pe negustori să lucreze **direct** cu ei.

Seara, vin la mine, pentru lămuriri asupra originii proprietăţii agrare în Basarabia, Halippa, Ciugureanu şi Inculet-Acesta povesteşte cum Saint-Aulaire i-a sfătuit să nu ţie la Basarabia autonomă, prea slabă, neorganizată. Va trebui să cadă la România sau la Ucraina. De România o leagă trecutul şi limba. Aliaţii sunt pentru unirea cu România, care a sacrificat, şi nu cu Ucraina, care va fi pedepsită pentru că a trădat, încheind cea d'întâiu pacea.

împăratul Germaniei imploră pe lucrători să lupte. Von Payer promite restituirea vechilor hotare şi evacuări după pace, renunţarea la despăgubiri. Dar în Est situaţia trebuie să rămână neschimbată.

A trebuit să înghiţim şi amnistia pentru toate păcatele ce s'au făcut din motiv „politic". ...Marghiloman a cerut să se voteze fără discuţie, căci plătim fiecare cuvânt spus contra Centralilor.

Trancu a cetit „Pacea"" Iui Cerna... Au fost la Cameră douăzeci şi cinci de voturi contra.

Raportul, vorbind de un ultim sacrificiu moral, de unirea în judecata amnistiei a tuturor Românilor, de oprobriul social ce aşteaptă pe vinovaţii ce vor scăpa, e foarte demn.

Mitilineu a plâns, şi nu numai el.

Germanii se tânguiesc că ne bucurăm de situaţia lor grea. Cenzura se face şi mai aspră. Spun profesorului de filosofie Andrei, care a publicat şi în gazeta mea şi căruia i s'a încredinţat această urâtă sarcină, că ea face parte din uzurparea şi brigandagiul pe care îl reprezintă astăzi orice autoritate afară de a Regelui.

Germanii trimit milioane de mărci prin trimes special, un cunoscut diplomat, Crucii Roşii bulgare.

Regele Bavariei a fost la Sofia şi Constantinopol.

2-3 Septembre.

Zvon că Neniţescu şi Virgil Arion ar fi fost ucişi într'un accident de automobil. „îndreptarea" e lăsată să-1 publice.

Austria oferă un schimb de vederi pe teritoriul neutru, fără armistiţiu şi fără consecinţe. „Steagul" dă la Bucureşti ediţii speciale; aici, Heffter anunţă, printr'un supliment la „Arena" lui, marele eveniment. El prezintă retragerea Germanilor din Franţa ca un lucru concertat!

Austria şi Germania, bine înţeles, ar păstra tot ce au cucerit în Est, de şi mi se spune că un ziar unguresc ar fi

de părere că s'ar primi în ce priveşte România condiţiile înţelegerii.

5 Septembre.

Regele a revenit de la Bicaz la Iaşi.

8 Septembre.

Cu Generalul Cristescu am vorbit despre războiu. Crede că puteam rămânea neutri şi că nimeni nu ar fi atras asupră-şi o armată ca a noastră, cu care puteam interveni pe urmă. **Regele Carol i-a spus că, dacă Centralii sunt învinşi, el va intra cu armata în Transilvania.** Acum crede că partida e pierdută pentru Germani.

10 Septambre.

Germanii au oprit trenurile cu profesorii cari **merg** spre teritoriul ocupat. Cincisprezece zile va fi suprimat transportul.

Funcţionarii veniţi de supt steag şi profesorii nu mai sunt reintegraţi.

Cineva spune că în teritoriul ocupat Germanii dau jos de pe trotuar pe trecători şi amendează pe indivizi.

Consiliu de generali. Ar fi vorba de un Ministeriu dintre ei. cu Coandă în frunte.

11 Septembre.

La Regele. Vorbeşte de Memoriile Regelui Carol. Partea publicată e redactată împreună cu Mite Kremnitz. (Regele vorbeşte aspru de fiul acestuia.) Partea inedită, scrisă microscopic, are doar ştiri despre vreme, etc. Se spune: „Am vorbit politică cu X" (dar nu e). Cu privire la unii dintre oamenii politici, doritori de războiu alături de înţelegere, aprecierile sunt deosebit de aspre, chiar brutale. Astfel Filipescu, Take Ionescu.

*

Carp şi Stere au venit pe aici, întrebuinţând o nenorocire în Familia Regală.

*

Toată armata turcească din Palestina se împrăştie: douăzeci şi cinci de mii de prizonieri, două sute de tunuri capturate.

*

Bulgarii pierd Ghevgheli, Prilep, unde întră cavaleria franceză. Aripa dreapta a Aliaţilor e la Viena. Ar fi un dezastru.

13 Septembre.

Pătrăşcanu uită orice reţinută, vorbind la Cameră despre năcazul din familia regală. Califică pe Brătianu de viitor puşcăriaş, iar pe mine mă prezintă ca pe un „om mort".

Regele a plecat din Iaşi.

15 Septembre.

Strălucite victorii ale Aliaţilor în Balcani: Ştip a fost luat de Sârbi, cari au cucerit muntele de la Veles. Bulgarii se retrag şi spre Strumiţa. O armată a lor s'a angajat în munţii Babuna, spre Albania. înfrângerea turcească urmează. Germanii rezistă cu greu unei mari lovituri franco-americane în Champagne.

Generalul Prezan îmi spune că de rnulti a exprimat părerea cum că pe acolo se poate da marea lovitură contra Germanilor.

Pe Luni decisivul Consiliu de Coroană, al celor cari au guvernat ori pot să guverneze.

Averescu s'ar fi declarat gata să ia Guvernul, S'a vorbit chiar de un Minister™ Mişu ori Mehedinţi.

Mandat de arestare contra lui Corbescu şi de aducere contra fostului ministru Constantinescu.

Discursurile, recente, la Comitetul principal al Reichstagului ale lui von Hintze şi von Pager fac să se întrevadă că s'ar putea aduce tratatele de la Brest-Litovsc şi Bucureşti la Congresul general de pace, pe baza „reciprocităţii" şi că, din ce a fost „silită" a cuceri Germania, ar voi, cu o unire personală sau cu un Prinţ german, doar un „Balticum".

In acest timp magistratul Sturdza din Bucureşti, care a refuzat mâna unui Evreu austriac, spuind că e „spion german" în faţa unui Barnoschi-Vasiliu, e condamnat la şase luni închisoare în fortăreaţă şi la deportarea în Germania până la pacea generală.

16 Septembre.

Succesele din Champagne continuă, luând mari proporţii. Englezii au atacat la Cambrai, Englezii şi Belgienii la Vpres.

In Balcani s'au luat Strumiţa şi Cociana. Sârbii sunt la jumătate drum de Scoplie. Bulgarii au trimes negociatori la Salonic ca să ceară armistiţiul şi apoi pacea în numele „blocului partidelor de la Guvern", care pretinde că a consultat pe toţi factorii. Von Hmtze se arată mirat; situaţia de pe front a fost rău interpretată de Malinov; se trimet ajutoare. Se poate ca gestul, care ar fi impopular, să fie „dezavuat de împrejurări". Teodorov, comandantul suprem bulgar, s'a pus la dispoziţia Berlinului.

Zvonuri de abdicarea Ţarului Ferdinand.

Toată lumea a devenit francofilă. Senatorul Gogu Negulescu spune că la Marghiloman a fost deosebită numai **metoda.**

E vorba de un Ministeriu de funcționari, cu Corneliu Manolescu-Râmniceanu în frunte.

Fugari din Cluj, țerani puşi la munca forțată. Ei spun că la Tulgheş şi pe Valea Bicazului totul e gata pentru evacuare. Toată lumea se teme de Români, cari ar fi gata să vie.

Unii de aici, de la noi, cred că ni s'ar da în pază Bulgaria dacă ea primeşte condiția Aliaților de a-şi pune teritoriul la dispoziția lor.

17-18 Septembre.

Consiliul de Coroană nu s'a ținut.

Englezii pătrund în suburbiile de la Cambrai.

Germanii anunță că trupe de ale lor şi austriace au intrat, aclamate, în Sofia. Sobrania a fost „amânartă". Se vorbeşte de un ministeriu Radoslavov-Savov. ,

Dar Sârbii sunt lângă Veles.

Turcii nu mai dau buletin; armata lor e desființată în Palestina.

Hertling a demisionat. împăratul arată dorința unui Ministeriu al **poporului.**

19-20 Septembre.

Se ia Saint-Quentin.

Nastasievici îmi explică situația în Balcani. Două corpuri de armată bulgăreşti sunt în Albania, retragerea unui al treilea e tăiată. Al patrulea, la Seres, poate să scape. Sârbii sunt la Egri-Palanca, dominând Sofia. Germanii vor face probabil un nou front pe Morava.

21 Septembre.

Cavaleria franceză ar fi intrat în Sofia.

De fapt Bulgaria e în plină revoluție. Dezertorii se luptă la defileul Vitoşei — probabil cu Germanii.

De-a lungul Dunării Germanii iau măsuri de apărare începând de la Macin. Trenul se opreşte la Comana. Zilnic Mackensen merge cu automobilul la Giurgiu.

A fost arestat şi Greceanu de la Aşezămintele Brâncoveneşti şi alți ofițeri demobilizați (Bulgarii au fost toți dezarmați); la Capsa chelnerii au pus flori pe masă, de bucurie. Se ia adresa celorlalți.

Rechizițiile au pornit din nou, nemiloase. Populația e exasperată.

Se adună la Focşani mitraliere şi tunuri. Soldați unguri au apărut în tranşee la Târgul Ocnei, unde locuitorii începuseră a-şi reface casele.

Marghiloman, chemat stăruitor la Bucureşti, a trebuit să plece acolo „pentru cinci, şase zile".

Se discută în jurul arestării lui Constantinescu.

Englezii au intrat în Damasc. Pe frontul de Vest s'au luat Lens şi Armentieres, poate şi La Bassee. Rezistenţa germană la Cambrai şi Saint-Quentin e tot mai învierşunată.

Piccolot de la Legaţia franceză îmi spune că Germanii din Bender, Cetatea-Albă, etc. şi-au trimes bagajele. Şi cei de aici şi le-ar face.

Trupe austriece au fost aduse la Bender, spuindu-li că merg la Chişinău pentru hrană. Văzând că îi porneşte spre Sud, s'au revoltat şi au plecat care încotro.

22 Septembre.

Bulgarii au ridicat pe Boris în locul tatălui său.

Zvon că la Bender unsprezece mii de Austrieci s'ar fi aşezat. O spune Svilocosici. Nu se confirmă însă. Ar fi trupele în trecere spre Bulgaria, unde lângă Sofia se pregăteşte o luptă.

„Iaşul" afişează ştirea că o acţiune engleză a început la Dardanele.

23-24 Septembre.

Sobrania a admis menţinerea Guvernului, din care au plecat numai doi membri. Trupe ale înţelegerii ar fi întrat în Sofia. Aceasta ar însemna însă oprirea comunicaţiilor germane cu Orientul.

In Ardeal s'ar pregăti nu ştiu ce manifestaţie contra aspiraţiilor României. Ştefan Pop a fost chemat la Pesta. Maniu e trimes acasă ca „mare proprietar".

La 23 seara s'a anunţat că noul Cancelariu german s'a adresat lui Wilson, oferind pace pe baza punctelor acestuia. Se vede apoi că şi Austria şi Turcia au făcut acelaşi lucru. Cancelarul a enunţat însă un program în şapte puncte, care **nu sunt** ale lui Wilson.

E o încercare de a separa pe Aliaţi, punând America, astăzi decisivă, de o parte, şi, în acelaşi timp, una de a crea acasă, prin unirea tuturora, ceia ce ei numesc „starea de spirit din August 1914", agresivă în cel mai înalt grad şi sigură de victorie.

25-26 Septembre.

Tisza anunţă că Ungaria recunoaşte dreptul de autonomie al naţionalităţilor, că-1 recunosc **toate partidele** şi că el va fi ţinut în samă „după putinţă". In pacea viitoare Austria va ceda Italiei ce a apucat să ocupe aceasta. Şi, printr'o legătură de idei neînlăturabilă, România îi răsare în minte: astfel nouă ni făgăduieşte, dacă ne vom mişca, o pedeapsă cuvenită, pentru care s'au şi luat măsurile.

Turcilor Anglia li-a oferit pacea, cerându-li imediata deschidere a Dardanelelor. Ei reclamă patrusprezece zile de răsgândire. Talaat ar fi demisionat. Grecia ar fi început să mişte, ocupând partea pe care au părăsit-o Bulgarii în Macedonia şi îndreptându-se spre Adrianopol, unde e

panică. Se merge aşa de departe încât se crede într'o bombardare engleză la Constantinopol.

*

Liberalii se agită. Cred că li se apropie ceasul. Şedinţele de la Mârzescu sunt şi mai cercetate. Ei cred că şi Austria e aproape de a ceda.

Din teritoriul ocupat Germanii şi-ar strânge repede etapele pentru a se concentra pe frontul de Vest, unde Hindenburg ar fi declarat că situaţia e desperată.

Franţa refuză pacea de compromis şi aşteaptă, angajând şi pe Wilson, pacea prin victorie.

Marghiloman negociază în chestia Dobrogii, pe care, — spune Ion Brătianu — Nemţii o dau, ca Ţiganul căciula „de sufletul lui tată-sau". El se laudă unui ziarist german că e aşa de loial încât a permis trecerea Austriecilor prin Basarabia.

Aceştia însă nu vor să treacă. Se bat cu Germanii. Ucrainienii îi ucid pe unii şi pe alţii, pentru că rechiziţionează totul. O bandă de bolşevici a trecut prin Basarabia şi a fost distrusă cu tunul în satul pe care îl revoltaseră.

27 Septembre.

In astă seară un regiment francez ar fi să între în

Sofia. Ştiri din Odesa pretind că s'a luat şi Nişul. Filipopol a fost ocupat. **75.000** de Bulgari ar fi depus armele.

*

In Vest regele Albert conduce biruitoarea ofensivă din Flandra.

Wilson a răspuns. Se bucură că toate condiţiile lui au fost primite aşa cum sunt şi cere evacuarea imediată a teritoriilor ocupate.

Tot mai multe ştirile că ea a şi început la noi. Nemţii de aici îşi trimet caii şi bagajele. Jandarmii noştri ar fi fost trimeşi în Dobrogea.

Guvernul Marghiloman făgăduieşte prietenilor săi ratificarea în două săptămâni cu condiţiile schimbate.

28 Septembre.

Zvon de abdicarea împăratului Wilhelm, de proclamarea Republicei în Bulgaria, unde Boris ar fi fost asasinat.

Săulescu răspândeşte ştirea că s'ar fi primit de Germania îndrumarea nouă americană: cel cu abdicarea lui Wilhelm e Bădărău însuşi.

Piccolot îmi spune că e adevărată vestea acordării către Bulgari a liniei la Sud de Cobadin, dar numai ca să poată avea astfel supt tunuri linia Constanţa, singura rămasă Centralilor pentru comunicaţia cu Turcii.

Dar Lloydul bavarez a suspendat transporturile dincoace de Orşova, şi navigaţia pe Dunăre pare ameninţată. Unii

visează de trecerea Francezilor pe la Calafat. Germanii s'ar retrage pe linia dealurilor, ca să păstreze petrolul.

In Basarabia trenurile austriece trec numai noaptea. Mulţi Bucovineni şi Ardeleni, cari chiuie şi ameninţă; bat pe ofiţeri şi-i închid în vagoane. Mare ispravă a să facă o astfel de armată unde vor duce-o!

Regina şi Princesele întovărăşesc pe Regele, venit pentru parastasul lui Carol I-iu. Regele rămâne.

Propaganda lui Averescu, care a publicat un articol „program", creşte. Cineva îmi spune că prin popor umblă legenda despre călătoria lui în timpul războiului cu „aeroplanul" din care se cobora pentru a împuşca pe generalii trădători. Şi în Basarabia armata ar fi pentru el.

Partidul Poporului de acolo s'a constituit.

Deputaţii şi senatorii de aici merg la Chişinău ca să facă o vizită Sfatului Terii.

29 Septembre.

Zvonul de abdicare a lui Wilhelm se menţine. Cenzura o lasă să treacă supt firma Agenţiei de la Lyon.

Nastasievici îmi spune că trupe proaspete germane apără Nişul. Dar Sârbii veniţi de la Prizren caută să li cadă în spate. Dacă s'ar lua Niş, s'ar ajunge la Craguievaţ.

Regele ar îi vorbit cu Averescu ieri. Ligiştii dau ca sigură o apropiată venire la putere.

La Cameră, într'un cerc, Arion a asigurat că Germanii renunţă la toate anexările şi că i-au dat hârtie la mână. Ar fi vorba de autonomia ardeleană şi de o autonomie naţională a Românilor din Ungaria.

Ungurii vor să-şi proclame independenţa pentru a apărea la congresul de pace ca un element politic nou şi nevinovat, care n'ar avea nimic de ispăşit şi nimic de cedat.

Continuă emoţia în ce priveşte pretinsa părăsire de către înţelegere a Dobrogii-de-Sud către Bulgari.

Saint-Aulaire scrie la Paris, de unde se răspunde că nu poate fi vorba de jertfirea drepturilor României în ceasul triumfului naţionalităţilor.

Erzberger, ministru în noua formaţie germană, proclamă falimentul politicei de războiu, al războiului însuşi şi nevoia de a se subordona în cele politice autoritatea militară celei civile.

30 Septembre.

„Arena" nu „confirmă" abdicarea lui Wilhelm. La Bucureşti se spune că ar fi să-i urmeze prinţul August, al treilea fiu.

O doamnă îmi comunică aceste cuvinte ale lui Mackensen.- „Am venit cu soldaţi şi plec cu tâlhari".

Evacuarea germană ar face progrese simţitoare în Putna şi Râmnicul-Sărat.

*

Jandarmii noştri ar fi şi intrat în Dbbrogea.

*

Un comunicat al Legaţiei franceze arată că nici vorbă nu poate fi să ni se „răpească un pălmac din teritoriul nostru naţional".

Totuşi, cu litere groase, în prima pagina, „Steagul" atacă pe Aliaţi pentru că ar fi dat Bulgarilor Sudul Dobrogii.

„Un pretext de plecare", spune cineva.

„îndreptarea" pune în perspectivă un Guvern Averescu.

l-iu Octombre.

Ni se Suprimă la Cenzură informaţia, adevărată, că de trei zile flota Aliaţilor se află înaintea Constantinopolului. Seara vine ştirea că tancuri şi automobile blindate, pornite din Filipopol, au adus capitularea. Se opresc ediţiile speciale.

O divizie românească ar fi trecut în teritoriul ocupat. Nemţii de aici se strecoară noaptea. La gară s'au auzit huiduieli.

*

Gevernul se îndărătniceşte a rămânea. Ar fi vorba ca joi să anunţe Parlamentului recăpătarea de la Centrali a vechilor hotare, plus Bucovina şi autonomia Ardealului.

Pentru moment s'a dat marele spectacol al unei vizite făcute Sfatului Terii la Chişinău, cu discursuri naţionaliste din partea preşedintelui Meissner şi a lui Trancu-Iaşi.

Telegrama prin care Saint-Aulaire cerea lămuriri la Paris în chestia Dobrogii a fost oprită opt zile la noi din cauza „descărcărilor atmosferice". Legaţia protestă în ton ironic.

2 Octombre.

Zi mai ştearsă. Comunicatul turcesc reapare pentru a semnala înaintarea cavaleriei engleze până la Homs-Emesa. „Arena" Comandaturii asigură că s'au primit la Bucureşti depeşe din Constantinopol.

*

Generalul Prezan îmi aduce sfârşitul articolelor sale contra lui Averescu, pe care vrea să le tipărească în bro-

şură. Averescu trimete „Răspunderile" şi în teritoriul o-cupat.

Toni vine din Basarabia. Situaţia e rea. Pachetele cu ziate româneşti zac prin Primării. Bulgarii, susţinuţi de zemstve, dispuneau de învăţământ, şi la Bender, la Cahul: satele româneşti erau împănate anume cu învăţători străini. Uneltirile nu se mai opresc. Ţeranii urăsc ordinea: nici zece la sută din populaţie n'ar avea sentimentele care trebuie.

3 Octombre.

A murit Mangra. Cenzura mă lasă să spun că era un alcoolic înveterat.

Zvonul despre moartea lui Carp, lovit de apoplexie, se desminte.

Serbia e în plină revoltă contra Centralilor. Austriecii spun că bandele îi atacă, tot mai numeroase, unite cu populaţia civilă. Cavaleria franceză a intrat în Mitroviţa şi Prizren.

Cancelariul Max de Baden a fost prins cu o scrisoare anti-democratică şi debarcat de socialist. Cancelariu e Scheldemann. Soldaţii, populaţia au atacat trenurile şi depozitele. S'ar întinde şi acolo bolşevismul.

Wilson revine asupra propunerilor sale. El protestă contra scufundărilor şi incendierilor germane, afirmă calitatea de biruitori a Aliaţilor şi Americanilor, subordonează chestiile de armistiţiu şi evacuare organelor militare şi făgăduieşte Austro-Ungariei răspunsul ce i se cuvine.

Talaat pretinde că este încă la guvern şi se va prezenta înaintea Parlamentului.

3-4 Octombre.

Noile înaintări engleze în Flandra ameninţă, mi se spune, Ia Nord, Ostende şi Bruges, Ia Sud, Lille.

La Constantinopol pare a domni haosul luptelor de partid.

Gripa fulgerătoare, cu complicaţii de broneho-pneumonie, se întinde aici, ca şi la Chişinău şi Dorohoiu. Tifosul bântuie. Se anunţă oficial că apa e infectată.

Duca nu crede in posibilitatea unui Ministeriu de tranziţie Averescu, care n'ar putea să reprezinte după cuviinţă România la negocierile de pace.

Răspunsul francez al lui Pichon a venit. Nu e satisfăcător. Se asigură că măsura cu Cobadinul are un caracter provizoriu militar, şi că numai la tratatul de pace se vor hotărî chestiile teritoriale.

La Cameră, cutare agent electoral se grăbise să spună că el cunoaşte răspunsul şi că e rău. Marghiloman a îndemnat la discreție.

5 Octombre,

împăratul Carol federalizează Austria Iui, afară de tot ce ar putea, **aus Riicksicht auf Ungara,** să indispuie pe cei dincolo de Leitha, deci afară de Români.

Colonelul Randa a venit la Regele cu o nouă misiune specială.

Seara se zvoneşte că s'ar fi luat în Belgia Ostende şi Roubaix.

Prințul de Baden rămâne Cancelariu.

6" *Octombre.*

De fapt toată rejgiunea Ostende şi Lille a fost evacuată de Germani.. Iar umblă zvonul unei aripi germane zdrobite.

Comandatura pune pe Heffter să anunțe că şi Românii din

Austria — de Ungaria nu suflă nimic — vor avea „Stat național".

Sosirea academicienilor de la Bucureşti.

Ungaria se zbate în criza de guvern.

8 Octombre.

Academia şi-a început şedințele. Poni a spus, înlăcrămat, câteva cuvinte simțite. Apoi Bianu şi-a cetit raportul manuscript, nu fără emoție. Arată cum s'au furat manuscriptele slavone ale Academiei, din care o parte se află la Sofia şi astăzi. Duiliu Zamfirescu propune să le cerem Centralilor prin C. C. Arion, care, tocmai, negociază cu dânşii. I. Bogdan spune cum 1-a torturat în chestia acestor ma< nuscripte profesorul german de Teologie de la Bonn, Gotze, cumpărat de Bulgari.

Philippide, Zamfirescu şi Iacob Negruzzi, care adauge că „nu-1 cunoaşte decât foarte puțin", „a vorbit doar două ceasuri cu dânsul", propun ca membru în secția literară pe Stere, ca fiind „sufletul Basarabiei", ca acela care, prin discursurile lui, a dat-o terii.

Protestez cu indignare contra alegerii unui criminal de Stat şi declar că, dacă se face aceasta, mă retrag din Academie.

9 Octombre.

Răspunsul german primeşte tot ceia ce a fost cerut de

Wilson şi-i lasă lui grija onoarci Germaniei la încheierea unui armistiţiu pe baza situaţiei militare actuale....

Rămâne a se interpreta aceasta.

Şi Wilson răspunde Austro-Ungariei că, din moment ce s'a recunoscut Statul Cehoslovacilor şi dreptul Iugoslavilor, popoarele din Monarhie **înseşi** şi **singure** au cuvântul.

Şi în Basarabia şi în Moldova s'a alcătuit un comitet de unire naţională. O parte din membrii Sfatului Terii se constituie şi ei în comitet de iniţiativă.

10 Octombre.

Se destăinuieşte în sfârşit publicului că Wilson e de părere ca Italienii şi Românii din Monarhie să se alipească la Statele lor naţionale.

Germanii au contra-atacat la Vouzieres.

11 Octombre.

La Academie discuţii de budget. Primirea lui Alex. Lăpedatu, care aruncă în mijlocul neatenţiei obişnuite ideia unei viitoare şi apropiate uniri politice româneşti.

Seara, I. Bogdan arată că Czernin a spus cutărui „Neamţ mare" că pacea a făcut-o Regele, pentru a se salva pe sine, şi adauge, cu obrăznicie, că, venit la Rege cu sentimente de ură, a plecat cu milă! îmi povesteşte toate ticăloşiile pe care le repetă străinii despre Dinastie, după ce li-au spus carpiştii şi marghilomaniştii.

Umilinţile la care au fost supuşi Românii de către ocupanţi au fost nespuse. Hentsch era şeful real al întreprinderii de stoarcere. Tuelff se purta ca un Rege; Mackensen era inaccesibil.

„Nici pe vremea Turcilor distanţele nu erau aşa de mari. Indigenul, de orice clasă, nu era privit decât ca un Ţigan, ca un paria."

12 Octombre.

Wilson cere Germaniei ori schimbarea **totală** de regim, ori capitularea.

Vom avea cel mai cumplit războiu?

13 Octombre.

La Academie I. Simionescu propune o întreagă operă de popularizare pentru mulţime.

Intră în Academie Brătescu-Voineşti şi Ciobanu. Poni a vorbit bine şi duios. Brătescu-Voineşti a mulţumit modest, cu multă eleganţă; Ciobanu a căutat să dea expresie unor sentimente de sinceră recunoştinţă. Când secţia literară propune pe Ovidiu Densusianu, Philippide propune, ca o **compensaţie,** pe un Bărbulescu. El cearcă să impuie pe steristul Ibrăileanu.

Mişu îmi spune ca Adrianopolul e luat de mult. Acum se merge spre Constantinopol. La Ceatalgeâ, în poziţii foarte tari, ar fi mulţi Germani — peste o sută de mii, după unii; abia trei divizii, după alţii. Zvon că Turcii au încheiat totuşi un armistiţiu.

14- Octombre.

La Academie, şedinţa solemnă. Onciul comemorează pe Kogălniceanu cu un discurs în care se insistă asupra legăturilor lui cu Germania; este şi o nuanţă conservatoare, încerc să rectific.

Lume foarte multă.

15 Octombre.

La Academie alegerea unanimă a lui Densusianu. Tot unanim se alege ca membru corespondent Ia secţia literară Halippa. Ibrăileanu cade cu unsprezece voturi contra şase.

Veşti din teritoriul ocupat că Francezii **de** pe malul drept au recomandat pescarilor noştri să **nu plece** la venirea lor. S'ar fi auzit bătând tunurile la **Dunăre.** Aeroplane aliate zboară de-asupra Bucureştilor. **Germanii** s'ar **fi** retrăgând pe tăcutele spre Câineni, nu prin- #anat.

Veşti de acasă că din cărţile mele s'ar fi făcut hârtie la fabrica de la Scăieni. Totul e distrus în casă. **Un** oarecare Maas, aşezat în România, voia s'o ardă. Tot aşa soldaţii de la etapele în trecere.

Zvon persistent de mobilizare românească. **Se** vorbia şi de întreruperea circulaţiei la Mărăşeşti.

16 Octombre.

Alep a fost luat de Englezi.

Austro-Ungaria primeşte soluţia wilsoniană pentru Cehoslovaci şi Iugoslavi. Deci ea cere armistiţiu şi pace fără a mai aştepta rezultatul altor negocieri.

Această înseamnă însă pacea separată.

17 Octombre.

Anume cercuri austriece afirmă că **nu** e pacea separată, ci răspunsul separat la o întrebare separată.

La Pesta, răscoala străbate stradele. Arhiducele Joseph, homo regius, se adresează către o singură „naţiune".

18 Octombre.

Murgoci vine din Basarabia. La ţară lucrurile s'au aşezat. Lumea s'a deprins cu noi. Numai la Chişinău sunt unelţiri ale străinilor, care aşteaptă pe Englezi pentru a-i reda Rusiei, şi ale unor Români, ca T., care a intrat în Liga rusească pentru că i s'au refuzat favoruri la preluarea Crucii Roşii. Ei atacă administraţia, armata, jandarmeria. La deschiderea Sfatului Terii se gătiau să facă scandal, sfărâmând astfel unitatea „Blocului".

Demonstraţia pentru unitatea românească a fost adusă la timp, şi ca o diversiune, de Halippa. Au venit şi delegaţi ţerani, cari s'au interesat amănunţit de chestie. Au mers la Consulatul Franciei, unde un ceas şi jumătate li s'a lămurit cu frăţească iubire toată chestia.

E vorba de o declaraţie, şi schiţez una.

Deschiderea Sfatului Terii a fost amânată pentru neisprăvirea lucrărilor în Comisiuni.

Directoarele gimnaziilor din Chişinău, Fundaţii particulare, silite a introduce o clasă întâiu românească, au suprimat-o pur şi simplu.

Rezistenţă puternică germană pe frontul de Vest.

In Austro-Ungaria, la Agram s'a proclamat unirea cu Serbia şi Muntenegrul, la Oradea-Mare libertatea românească, deslegându-se de jurământul faţă de împărat soldaţii permisionari. Cenzura lasă să se publice ştirea.

Gripa pare a scădea puţin. Mor mai ales refugiaţii.

Brătianu a pus să se întrebe Prezan şi fostul director al Căilor Ferate, Perieţeanu, dacă mobilizarea, pe care Berthelot ar cere-o, e posibilă. Depozitele de lemne nu există. Soldaţii, denutriţi, sunt într'o stare de sănătate deplorabilă.

19 Octombre.

Blocul Moldovenesc s'a reconstituit.

Lăpedatu şi Minai Popovici vin la mine, pentru a-mi

spune că faţă de ce fac Românii de aiurea e necesară şi aici o manifestaţie naţională. M'am gândit un moment la o declaraţie cetită din tribune supt steagul naţional la Cameră, atrăgând în aceiaşi mişcare de entuziasm pe cei din incintă, cu banca ministerială cu tot. Mi s'a obiectat cu dreptate că, faţă cu putinţa materială a unei întreruperi a lecturii, e dezavantagiul de a absolvi pe nişte mizerabili cari şi acuma încep a simula iredentismul, după ce au zăcut la picioarele străinului. Popovici vorbia de o demonstraţie în Piaţa Unirii, şi mai imposibilă. într'o audienţă la Rege, acesta li-a recomandat prudenţă, dată fiind situaţia noastră, cu duşmani din toate părţile.

După propunerea mea, se decide a se întrebuinţa aniversara proclamării Basarabiei autonome şi serbarea, «are s'a hotărât la Chişinău pentru a se lua iniţiativa unirii generale româneşti de către Basarabeni, cari cei d'întâiu au prefăcut în faptă dreptul de auto-determinare a popoarelor. Redactez şi declaraţia de aderenţă pe care o vor ceti pe urmă tot acolo în biserică Soborului Ardelenii şi Bucovinenii în numele pribegilor legionari.

Lăpedatu şi Popovici au lăsat la redacţie declaraţia scrisă a acestora în acelaşi sens. Saint-Aulaire i-a întrebat dacă la o întâmplare, cei de dincolo ar susţinea-o şi prin faptă. I s'a răspuns afirmativ. întrebat, Ia rândul lui, dacă se poate spera unirea românească prin sprijinul înţelegerii, s'a căpătat asigurarea formală că vom căpăta ţinuturile din Austro-Ungaria.

Ungurii se jură că vor lupta până la cel din urmă pentru a împiedeca desfacerea Regatului unitar. Contele Hadik a luat prezidenţia Consiliului. Dar luptele de stradă urmează la Budapesta. Poliţia s'ar declara pentru Consiliul naţional şi ascultă numai de dânsul.

La Praga Consiliul Naţional a fost instalat numai cu

concursul devotat al armatei, şi tot cu sprijinul trupelor la Agram s'a proclamat Serbia Mare până la Vardar.

In Italia retragere generală, catastrofală, a Austriecilor.

Şi Turcii ar deschide prin armistiţiu Strâmtorile vaselor aliate.

O mai mare zi pentru lumea întreagă nu se poate.

Iar la noi Averescu îl ameninţă pe Rege dacă nu-1 chiamă la guvern pe dânsul.

20 Octombre.

Germanii au evacuat Serbia. Aliaţii, cu Sârbii în frunte, au intrat în Belgrad şi Semendria. Se pretinde că s'ar afla şi la Severin.

Fiume a fost ocupat de Italieni, ale căror forţe, ajutate esenţial de Francezi şi Englezi, reiau teritoriul ocupat de duşman. Un armistiţiu ar fi fost cerut şi încheiat de Austrieci. La Trieste se aşteaptă flota americană. Flota austro-ungară e acuma croată.

Tisza a fost împuşcat la Budapesta de un soldat. Kărohji se încearcă a guverna. De fapt ar fi stăpânire bolşevică.

Regele m'a chemat deosebit la parastasul pentru prinţul Mircea. Liberali şi conservatori, miniştri de ieri şi de mâne, se aşează în stânga împreună cu soţiile lor. Iau loc lângă episcopul Teodosie, înaintea lui Marghiloman, supt ochii furioşi ai cetei lui. Ii şi refuz lumina, pe care o dau făcliei lui Inculeţ.

Generalul Cristescu îmi spune că războiul e total pierdut pentru Centrali. In două săptămâni, dacă Germanii de la noi nu pleacă, vor trebui să se predeie.

Ai noştri se tem de contagiunea bolşevismului. Neîntârziate reforme sociale se par indispensabile.

Cocea a sosit din Basarabia. „Social-democraţia" lui se strigă seara de tipuri suspecte, sfidătoare.

Şi Averescu îşi urmează propaganda. Ar fi şi un Austriac al lui Randa.

*

La plecarea de la parastas, Mircea Lecca şi alţii i-au strigat lui Meissner „Nach Berlin". Miniştrii au fost huiduiţi de invalizi. A fost şi o încercare de a-i lovi, pe care a oprit-o intervenţia prefectului de poliţie.

Se vorbeşte de un Ministeriu pur conservator, al lui Take Ionescu, ori de unul Averescu. încă de ieri seara Marghiloman şi-a prezentat demisia.

Pe mâne se pregăteşte o manifestaţie de simpatie Aliaţilor. I. Grădişteanu e printre organizatori.

Numai la Chişinău se va face o declaraţie. Cealaltă, a Ardelenilor şi Bucovinenilor, se amână pe câteva zile.

21 Octombre.

Manifestaţia s'a făcut aici, dar e a politicianilor.

Dimineaţa, tricolor la statuia lui Cuza. Soldaţi cu coifuri de luptă la câte un colţ.

Pe la zece, unsprezece, lumea se adună în Piaţa Unirii. Un ofiţer ardelean proclamă la statuie Unirea românească. Maiorul Stănescu de la Comănduire îl arestează. Vrea să aresteze şi pe Iordan Bogdan, care e în uniformă de maior.

Cortegiul se formează. „Marsilieza" la Legaţia franceză, teribile fluierături la biuroul german de alăturea, unde funcţionarii se ascund în pod. Pe terasa de la Traian colonelul, de şi invitat de poliţie să se pună la adăpost, sfidează.

Altă manifestaţie, cu Mircea Lecca, vine de sus, de la Jockey Club, cu steaguri franceze şi americane. Ofiţeri germani se primbla provocator. Unul răspunde ofiţerului nostru de poliţie:«„Stau unde vreau". Aceleaşi cântece în aceleaşi locuri.

Averescu, adus de Mihai Cantacuzino şi Grecianu, aşteaptă la poarta bisericii Banu. Vorbeşte recomandând încrederea în vechii conducători ai Terii {guvernamentalii o iau asupra lor). E suit pe umeri şi dus Ia Legaţia americană. Cei doi şefi conservatori se eschivează.

Aceasta urmează şi după amiază, de şi o companie de soldaţi defilează cu trâmbiţi. şi ofiţerul călare în frunte. Mircea Lecca, supraveghiat de ofiţerii de poliţie, invită lumea să aclame pe Brătianu. Publicul, mulţi copii merg la dânsul şi la Saînt-Aulaire.

Ministrul Franciei, pe care îl întâlnesc Ia ceasurile patru mergând la vale, nu crede nici el în sinceritatea lui Averescu, care, cu aceiaşi şefi conservatori, a fost la el. Mă asigură că Averescu nu poate fi şeful noului Guvern.

Seara, d-na Alexandrina Cantacuzino îmi spune că acesta e format: şi cu Brătianu şi cu Averescu şi cu Take Ionescu şi cu Matei Cantacuzino.

Fanaticii strigă seara târziu „Social-democraţia".

întrebat de prietenii mei ce cred, arăt, în ziarul mieu, că numai în plin regim de libertate se poate, — şi trebuie — să se facă o concentrare a democraţiei — şi cu socialiştii-naţionali —, acuma, sau un guvern de lichidarea trecutului, cu oamenii trecutului, sau un guvern de funcţionari pentru alegeri libere.

*

Ziarele din Bucureşti sosesc. Un interview al lui Vaida către un ziar unguresc despre întrevederea Iui cu arhiducele Joseph: e vorba numai de o „coordonare" cu alte naţiuni ale Dinastiei.

Bulgarii mulţărnesc agentului american la Sofia că s'a lăsat administraţiei bulgăreşti **toată** Dobrogea.

Unele persoane afirmă că am trimes trupe în Bucovina, altele că în patru locuri Aliaţii au trecut Dunărea.

Saint-Aulaire spune că sunt numai aviatori şi trupe de cavalerie. Mă întreabă ce vom face dacă Germanii vor trece spre casă, prin Moldova şi Ucraina. — Ce vom putea după dezarmarea ordonată de Averescu.

22 Octombre.

Dimineaţa totală linişte. Au rămas doar steagurile la statuia lui Cuza.

Murgoci vine de la Chişinău şi arată ce măreaţă a fost adunarea autonomiei basarabene, care, în prezenţa a 30.000 de oameni, a cetit actul redactat, în prima lui formă, de mine, prin care se proclamă dreptul de unire a tuturor Românilor, fiind de faţă toată oficialitatea de acolo, a „împăratului Românilor", şi reprezentanţii Americei şi Franciei. Vopicka a vorbit fără niciun element de veche diplomaţie europeană ca un American şi ca un Ceh, bătând cu pumnul în masă şi dând joc liber plămânilor.

Ii dau chipul în foaia mea Duminecă; el a primit să pozeze. Pictorul Horaţiu Dumitru îl cunoaşte de când venise pe frontul rusesc, care însă nici n'a vrut să ştie de dânsul.

La Chişinău, Vopicka a vorbit cu democraţii şi cu boierii, Gore, Semigradov („Ardeleanu"), cari toţi au fost pentru unirea cu România. Cu Nistor a discutat un ceas întreg: pare să i se fi spus că pentru Ardeal va fi plebiscit. A văzut şi pe unii străini pentru ca să aibă o impresie directă deplină.

Inginerul Osiceanu spune că întâia manifestare de ieri a fost pur cetăţenească şi sinceră. Dar eu am observat şi pe generalii Boboc şi Constantinescu. Când Regele a fost aclamat, mulţi au plâns. La ridicarea pe umeri a lui Averescu, oamenii neinteresaţi au plecat.

Un ofiţer naţionalist se» plânge că nu apreciez politica „generalului", „zeu" pentru cei ce s'au bătut supt ordinele lui. Altul mai ieri mă sfătuia să mă asociez cu Stere. Cutare mă îndeamnă către liberali, iar eu explic că azi liberalii nu mai sunt Guvernul Războiului, ci un partid ca oricare altul, şi că anume socialişti, educaţi, pot fi de folos în desvoltarea firească a terii.

*

De oare ce bolşevismul stăpâneşte Bulgaria, ni se opresc toate ştirile din străinătate, care nu se dau nici miniştrilor străini, dar se lasă ca „Tribuna" să discute posibilitatea unui bolşevism român.

La manifestaţia de ieri Saint-Aulaire a vorbit foarte mişcat, şi a fost aplaudat şi generalul Lafont.

*

Seara, altă manifestaţie, a studenţilor. Prefectul de poliţie, întâlnindu-mă pe stradă, mă roagă a interveni pentru a preveni dezordinile bolşeviste, în interesul terii. Ii arăt că studenţi, şi încă sute, nu sunt în Iaşi, şi eu nu am ce vorbi unor oameni cu cari n'am nicio legătură.

Pe când stau la anticvăria Kupermann, se dă drumul între trupe manifestanţilor, cari stau înaintea Palatului şi cântă „Trăiască Regele", apoi readuc steagurile Ia Universitate.

Gheorghe, fiul lui Cuza, a pălmuit pe unul din cei doi ofiţeri germani cari voiau să treacă prin mulţime cu automobilul. Sâmbătă seara, alţi doi au fost bătuţi rău.

Duminecă dimineaţa şi până la oara unu' au fost mari

demonstrații în București. Mulțimea s'a dus la Athenee Palace, cuibul Nemților, unde se spunea că au sosit ofițeri francezi pentru armistițiu. S'a chemat ofițerul de serviciu, român pentru a da asigurări că nu e adevărat. Publicul a rămas însă, șuierând și huiduind pe jandarmii germani și trupa străină. S'a lucrat cu baioneta pentru a împrăștia mulțimea. Ar fi o sută de răniți.

Marghiloman vorbește de cei patru sute de mii de Germani din teritoriul ocupat. De fapt, sunt zece divizii — mulți în trecere sau elemente neutilizabile: și copii de patrusprezece până la cincisprezece ani cari au luptat —, iar Aliații au în Balcani treizeci de divizii.

Nemții ațiță pe țerani la răscoală pentru a face republica bolșevistă. Mizeria, datorită Nemților, **e** grozavă. Se ia totul. Mii de oameni mor zilnic de bolile foamei. Până la mine ajunge glasul desperării lor.

S'a renunțat la demobilizare pentru a, nu se da arme nemulțumiților.

Din Bucovina au plecat Austriecii și chiar Ucrainienii. Este un zvon persistent că ar fi intrat soldați de ai noștri. Se așteaptă aici lancu Flondor și Sextil Pușcariu.

In Ardeal demobilizații și permisionarii sunt stăpâni. Se strigă liber, supt tricolor: „Trăiască România Mare". Regimentele din Praga sunt așteptate.

Evreii țin un congres zionist. Apar pe stradă participanții cu steaua Zionului pe piept. Au venit și din Basarabia.

Șeful unei misiuni ucrainiene de împăcare e găzduit la Mitropolie.

23 Octombre.

Armistițiul încheiat de Austro-Ungaria cu înțelegerea prin Italieni e mai rușinos decât cel cu Bulgaria și Turcia. Nicicodată un popor n'a acceptat așa ceva. Ungurii de sigur nu-1 vor recunoaște, ei pentru cari Kârolyi a organizat, în vederea păstrării integrității teritoriului, cea mai perfectă contrafacere bolșevică.

Se vorbia de o nouă manifestație. Mihai Cantacuzino ar îi venit dintr'o parte, Averescu din alta, și s'ar fi sărutat în Piața Unirii.

Poliția avea ordin să împiedece orice mișcare. Marghiloman ar fi fost rău impresionat de permisia dată studenților, chiar de Regele, de a manifesta la Palat. Un comunicat a fost dat ziarelor pentru a se acoperi deosebirea de vederi în această privință.

Zota vine la mine seara pentru a-mi spune că la Cernăuți s'a auzit tunul, poate al legionarilor ucrainieni aduși de arhiducele „rutean" Wilhelm, și că Românii din Bucovina cer intrarea trupelor noastre.

Văd trecând un batalion în perfectă înfăţişare. Aflu că altul a defilat cu muzica înaintea Regelui, la ceasurile trei. Lumea e adânc mişcată, ştiind că sunt trupele pentru Bucovina.

Seara Zota şi fratele lui aduc vestea că şi alte elemente militare au trecut Moina, infanterie, cavalerie şi artilerie. Bucovina e ocupată, spune o ştire la Ministeriul de Externe. Populaţia întreagă ne chiamă pe noi ca să asigurăm ordinea. La Senat, Marghiloman, în faţa unui public imens, a declarat ca România ia supt apărarea ei Bucovina şi Nordul Basarabiei şi a încheiat strigând „Trăiască România Mare".

Omul e dibaciu şi — cinic.

*

Din nenorocirile bolile continuă. Familii întregi se pierd.

Un preot de la Târgul-Frumos spune că pe vremea tifosului exantematic a îngropat în trei luni trei mii cinci sute de soldaţi şi cinci preoţi.

De loc din Putna, spune că a fost pe acolo. Austriecii au fost înlocuiţi cu un dublu cordon de Germani. La Suraia, locul său de naştere, nu mai există curte, nici bi-t serică. Ce n'a distrus tunul au ars Nemţii spre a se încălzi. Tot pământul, nelucrat de doi ani, e numai gropii în care zac încă obuze neexploadate. Bălării sunt cât omul. Aşa e până la Râmnicul-Sărat.

24 Octombre.

Regele a făcut un guvern din generalii de corp de armată: Coandă, Grigorescu, Văitoianu, şi ei şi-au adaus

funcţionari: Saligny, Fotin Enescu, Buzdugan, Chiriacescu, Cottescu. Poni întră în formaţiune.

Coandă vine seara la mine. Caută a-mi explica rostul Ministeriului său. Ii arăt mulţămirea mea că s'a evitat atât succesul unei aventuri, cât şi întoarcerea unui regim compromis. Poni a întrebat ce se face cu chestia rurală şi, când i s'a spus că Regele, într'un manifest, va întări făgăduinţile sale, s'a ridicat cu ochii în lacrimi, şi, sărutând pe generali, i-a spus: „Sunt la dispoziţia Maiestăţii Sale".

I-am recomandat oprirea energică a propagandei demagogice la sate şi înlăturarea speculanţilor, precum şi supravegherea unei anume prese. Buna hrănire a soldaţilor se impune.

*

Generalul Zadic a publicat o frumoasă proclamaţie către Bucovina.

Zota îmi spune că, Flondor comunicând Guvernatorului Bucovinei hotărârea Sfatului Naţional, acesta a spus: „o voiu comunica locului mai înalt". „Locul mai înalt suntem noi", a răspuns Flondor.

*

Se răspândeşte zvonul interesat că Vaida negociază cu Jaszi Oszkar.

*

Se vor mobiliza nouăsprezece contingente cu ofiţerii aflători în Moldova.

Prefecţi se vor numi tot ofiţeri.

*

Coandă îmi arată că rostul Ministeriului său este să ni reluăm locul în înțelegere. Lucru la care s'a ajuns nu fără anume greutăți.

Pentru formarea noului regim au intervenit ofrmal miniștrii înțelegerii.

De aceia, în Parlament, Marghiloman s'a plâns că i s'a impus demisia, iar C. C. Arion a adaus că partidul conservator, după tradiția lui, a scăpat Tronul, dar nu anume pe Regele Ferdinand.

De Flers a fost în aeroplan la Salonic. Aterizând în Galați, a rămas în nesimțire zece minute.

Ilie Bărbulescu a fost bătut măr de Ardeleni la Chișinău. I se rezervă o petrecere și lui Heffter.

25 Octombre.

D-na Alexandrina Cantacuzino îmi spune ceva din suferințile de la București. Cu miile, prizonierii români erau aruncați în pivnițile de la Saint Freres, cu tificii în mijlocul lor, anume. Ea a osebit o sută optzeci dintre dânșii cari aveau căldură, și a doua zi cu toții erau morți. A avut un schimb de cuvinte cu Gh. Știrbei, care spunea că „se fac dificultăți Crucii Roșii".

Un ofițer din cei de la spitalul ei, A. M., a dispărut câteva zile, ca să revie cu ordin de la Comandatură. Un camarad a îăcut-o să audă după câteva zile declarația lui că a mers până la Bacău împărțind invitarea la dezerțiune

din partea Vlădicilor și a făcut o listă de suspecți, pe care a dat-o lui Hârjeu.

Guvernul Marghiloman a fost silit să plece pentru că intrarea în Bucovina se făcea după o înțelegere cu Centralii, pretinde Dimitrie Grecianu.

Germanii trec, cu cavaleria înainte, fățiș prin Ungaria Ei duc cu dânșii mașinile noastre.

Liberalii primesc simpatic guvernul Coandă; averescanii îl atacă în umbră; conservatorii nu-1 judecă nici într'un fel.

Ziarele din București n'au sosit. Comunicațiile par întrerupte.

Vopicka își retrage declarațiile de la Chișinău. Dar ne asigură de integritatea României și „dorește și speră" pentru noi Bucovina și Ardealul. Basarabiei — influențat de Slavi —, el îi vrea doar autonomia. A trebuit trudă ca să-1 facă guvernul să admită **tăcerea** asupra acestui punct, căci altă formulă nu voia în ruptul capului.

Piccolot spune că e fals zvonul colporat de Grecianu că Aliații ar fi fost contra acțiunii în Bucovina.

Pare să fie adevărat — şi trebuie să fie adevărat altceva —: ca această acțiune nu putea fi îngăduită alături de Centrali.

Ungurii anunță oficial că vin la ei, „pe scurtă vreme", Anglo-Francezii şi tot ei dau drumul Germanilor în arme. Germanii au răsbătut, cu cavaleria înainte, mai ales pe la Sibiiu, ca o puternică flanc-gardă de spre noi. Cum Ungurii li-au luat vagoane cu petrol şi provizii, ei desfac totul Ia populație pe prețuri scăzute.

Țeranii din Sudul Ardealului ar fi în plină revoltă bolşevică.

Se spune că Sibiiul arde.

Propun Mitropolitului, care şi el a avut o asemenea ideie, un grandios parastas pentru Mihai Viteazul, ale cărui rămăşițe s'ar aşeza pe un catafalc în Piața lui Ştefan-cel-Mare. Cavalerii Ordinului său ar lua inițiativa.

Pentru cheltuieli şi aranjare mă înțeleg cu d-na Sturdza.

Bodnărescu şi Grigorcea vin la mine, cu Zota, apoi şi cu Mavrocordat.

Aurel Onciul a fost adus să părăsească acțiunea lui deosebită.

In discuții era vorba întâiu să se meargă cu deputații. Apoi s'a trecut asupra lor. Unii obiectau jurământul. S'a cheltuit multă cazuistică pentru a ieşi din impas.

Trupele care prădau fuseseră îndemnate de însuşi „ucrainianul" arhiduce Wilhelm.

Trei plenipotențiari germani au plecat la Foch pentru armistițiu.

Ofițerului Serdaru, care publică o carte de amintiri din războiu **la Bucureşti,** i s'a refuzat la Cenzură o foaie de titlu cu soldatul nostru luptând. S'a admis o alta, pe care Patria îl încunună. — Dar vă credeți învingători, când noi v'am îngenunchiat? — Lucrul nu mi se pare definitiv hotărât. — Dar laurii? — Sunt frunze de măslin. — Ah so? gut!

27 Octombre.

La masă mi se aduce vestea că Ucrainienii au ocupat cu bandele lor Cernăuții şi că Flondor cere un ajutor de măcar zece mii de oameni, fără de care va demisiona.

De fapt Etzdorfer, guvernatorul, care nu vrea de loc să plece şi care ştie că există o convenție pentru singura Bucovină-de-Sud între guvernul Marghiloman şi Centralii, a făcut să fie licențiați soldații de naționalitate română, şi pe Ruteni, păstrându-i, i-a aruncat asupra oraşului.

Flondor se teme de ce e mai rău; a trimes prin Herța telegrama sa desnădăjduită.

Foile anunță sosirea aici a lui Flondor, dar şi a luii Aurel Onciul. De fapt, acest neruşinat a venit în misiune diplomatică de la guvernator, oferind aceiaşi Bucovină sudică — şi atât. Văitoianu i-a dat tren special; un aghiotant al lui 1-a primit la gară. Aici a spus unui Ardelean că

el singur, care a jurat împăratului Carol, are dreptul de a vorbi în numele Bucovinei, unde Românii n'ar avea ce să caute. A cerut Ia Rege o audienţă care nu i s'a acordat.

Bucovinenii l-au pândit şi l-au snopit în bătaie.

L-au reţinut aici.

Umblă zvonul că şi Mackensen, retras la Buftea, ar fi cerut un plenipotenţiar în chestia Bucovinei; altfel, vor fi represalii.

Poni ar fi plecat la Bucureşti.

Bucovinenii îmi cer să intervin la Rege. La Coandă li-ar fi dat asigurări de simpatie şi făgăduinţa că se va face ce se poate. Dar puţina noastră armată: e cerută şi în Dobrogea şi aiurea. Un general mă asigură că se gătesc şi pentru Vest, şi un ofiţer venit din Roman spune că sunt gata de plecare în această direcţie.

La Rege e în audienţă Vopicka, probabil pentru a comunica întăritoarea declaraţie a lui Lansing, care ne asigură, nu numai de sprijin în chestia naţională, dar şi de apărare contra oricării „agresiuni străine". Urmează Saint-Aulaire, care a cerut imediată audienţă şi care, vorbindu-i de lucrurile din Bucovina, socoate că orice rezistenţă care **nu** e naţională n'are nicio importanţă.

Comunic Regelui vestea de la Flondor. N'are armată — şi face un gest desnădăjduit. Dar va încerca tot ce se poate. Se va vorbi îndată ministrului de Războiu. Ştirea cu Mackensen nu e adevărată. Şi nici aceia că opt trenuri spre Ucraina s'au cerut pentru Germanii din teritoriul ocupat;

A fost numai o întrebare în acest sens. Râde de păţania lui Aurel Onciul, asigură că-I ştie şi n'a voit să-1 primească; regretă greşeala cu trenul special. Recunoaşte că Flondor nu poate fi părăsit. Felicitat pentru schimbarea de regim, se laudă că măcar odată s'a putut păstra în România un secret. E foarte obosit. In chestia parastasului se rezervă.

Regina vine Luni. După boala din Iunie a princesei Mărioara, princesa Elisabeta a fost în pat, de gripă, două: săptămâni; abia s'a ridicat.

Prinţului Nicolae i s'a dat un nou profesor de istorie, C. Praja.

Deputaţii ardeleni au iscălit de fapt, alături de Unguri şi de Saşi, un mesagiu de pacificaţie. Comitetul de aici anunţă Legaţiilor că aceasta e consecinţa atitudinii de expectativă, care nu prejudecă asupra urmăririi unor principii odată enunţate.

Generalul Petala primeşte ideia parastasului pentru Minai Viteazul. Vor vorbi Lăpedatu şi Nistor la comemorarea de către Societatea Ortodoxă.

La Brăila s'a restabilit ordinea, se pare de către trupele noastre. Agitaţia anarhistă creşte la Bucureşti.

îs

28 Octombre.

Pe neaşteptate mobilizarea generală şi vestea despre căderea lui Wilhelm al Il-lea, despre revoluţia socială în Germania.

Aliaţii au trecut la Zimnicea.

Se pot descrie asemenea zile fără a le profana?

Soli din Ardeal au venit cerând intrarea trupelor noastre.

29 Octombre.

Primirea Reginei la gară. Foarte multă lume amestecată. Din colţul mieu nu se deosebesc cei ce se îmbulzesc în faţă. D-na Ion Brătianu aduce flori. Sosirea Regelui trezeşte urale. Pe vagoanele trenului de Dorohoiu sunt suiţi Croaţi, Italieni, cari nu se jenează de loc, luând, în hainele lor, care par muiate în undelemn, loc pentru spectacol.

Trenul soseşte cu zăbavă, la zece fără un sfert. Jandarmi cu chivere păzesc la uşa vagoanelor. Regina, foarte veselă, princesa Elisabeta sunt la fereastră.

Saint-Aulaire vorbeşte cu glas destul de tare, prezintând Reginei, care plânge de emoţie, Crucea de războiu franceză. Mulţimea aclamă.

Mackensen a refuzat să răspundă, la Buftea, somaţiei noastre, ameninţând pe aducători că-i arestează dacă nu nu pleacă.

Armistiţiul e însă primit de cei din Vest, şi astfel situaţia lui se lămureşte. El va pleca din ţară fără a capitula.

Seara vine la mine locotentul ardelean Popovici şi avocatul Boeriu, delegaţi din Dej, de Mihali, pentru a cere intrarea trupelor noastre. Bolşevismul pătrunde. Autorităţile revoluţionare puse prin sate au organizat o gardă care scoate puşca împotriva surtucarilor. Intr'un loc s'a tras şi 3supra lor. Se împart proprietăţile străinilor, scoşi din sat cu termen de plecare în câteva ceasuri. E vorba şi de o împărţire a pământurilor româneşti.

Trupele noastre n'au intrat; la Dorna erau doar cincizeci de soldaţi. Şi ar fi aşa de necesari! Dar, conform cu armistiţiul, noul şef de Stat-major, Prezan, a oprit toate coloanele. Delegaţii cer sfat; îi îndrept la Saint-Aulaire.

Veşti ale liberalilor din Bucureşti: d-ra Arbore, soţia lui Racovschi pregătesc răsturnarea socială, ajutate de Nemţi, Unguri şi Bulgari. Se cer douăzeci de mii de oameni pentru ocupaţie. Din fericire Berthelot pare a fi intrat în Capitala.

La Dobrovăţ şi aiurea, ţeranii, goi, refuză să plece lăsându-şi flămânzi nevestele şi copiii.

Colonelul Rosetti-mi scrie din Sofia că e necesară o pro-

pagandă în Anglia, America, unde au pătruns larg broşurile bulgăreşti despre Dobrogea.

Noua cenzură taie din ziarul mieu mai rău ca a lui Marghiloman.

30 Octombre.

Saint-Aulaire, întâlnit la Coandă, asigură că e o greşeală să se aplice armistiţiul unor trupe de poliţie: se va înainta deci în Ardeal.

Lafont a vorbit în acelaşi sens. O spune şi comunicatul oficial.

Cu Lăpedatu la Coandă pentru a-i vorbi de necesitatea propagandei în străinătate.

Şeful de cabinet al generalului, Plessia, este omul lui Brătianu. Se observă că şi numirile de prefecţi sunt în mare parte în sensul liberal.

Stere a sosit aici!

Regina îmi comunică dispoziţia ei de a veni Ia parastasul lui Mihai Viteazul. Va veni şi Regele, dacă nu va fi oprit de intrarea în Bucureşti, pe care ar voi să o facă înainte de a Aliaţilor.

După amiază Mitropolitul îmi spune că Regele va veni.

Se iau măsuri pentru parastas. Ne temem de vremea rea pentru slujba de afară.

Petala spune că în Bucovina aveam doar o mie de oameni. ! I

S'a dat zor totuşi, şi Cernăuţii sunt ocupaţi. Populaţia ne-a primit bine. Aurel Onciul e tot aici, păzit, bine ori rău. Germanii au stricat linia.

31 Octombre.

Coandă revine asupra hotărârii cu privire la parastas. Pretinde că Regele vrea să între la Bucureşti în ziua de 8 Novembre. Ii scriu că părăsesc şi acest plan, şi acela al publicaţiilor, cu privire la care funcţionează iarăşi maşina de zăbăvi. De altfel informaţii tot mai multe îmi arată că la spatele acestui Ministeriu e intriga liberală.

Era vorba să se rechiziţioneze tipografia lui Heîfter pentru propagandă: constat că e susţinut şi de unii generalii

Informaţii din străinătate aproape nu ni se dau, după condiţiile strivitoare pentru Germani ale armistiţiului.

Comunicatul oficial revine asupra ocupării Hotinului. Aliaţii sunt abia la Călugăreni. Nimic din Ardeal. In Banat colonelul ungur Bartha a proclamat Republica, gonind pe ai noştri din Timişoara. Dar se anunţă ocuparea Dobrogii.

Un protopop din Secuime, refugiat, spune că l-au rechemat satele, dar e nevoie de trupe. Şi se întăreşte că trupele noastre nu vor să înainteze.

Tristă zi de ploaie, de frig şi de veşti rele!

încă acum o săptămână două regimente de Unguri erau pe Valea Bistriţei.

l-iu Novembre.

Mitropolitul e hotărât să facă parastasul în orice condiţii.

Regele nu merge la Bucureşti, din cauza ruperii podurilor, până la 23 Novembre.

Generalul Grigorescu vine la mine. I s'a părut şi lui că în Ministeriul în care a intrat sunt anume tendlnţi, şi le-a relevat in Consiliu. E decis însă să nu rămâie decât atâta! timp cât se va ţinea în samă rostul iniţial: reformele şi alegerile libere. îmi cere şi o schiţă despre ce ar putea el să propuie în ce priveşte regimul electoral.

A înlăturat Marele Cartier, care voia să i se impuie şi care va rămânea numai formal. A redus mobilizarea pentru a hu răvăşi iarăşi tot restul terii. L-a redus la cei din 1912 în sus, şi numai la Corpurile trei şi patru, cărora li se adauge cinci, care e mobilizat în Basarabia. Va avea nouăzeci de mii de oameni. Va fi şi cu ce să-i hrănească, date fiind proviziile enorme luate de la Nemţi. Va urmări şi pe negustorii evrei cari au luat pe veresie de la dânşii la plecare ca pe nişte deţinători de lucruri furate. Populaţia rurală, având ce trebuie, va rămânea liniştită.

In Ardeal preferă să se trimită Ardelenii şi să se înarmeze populaţia. Pe urmă, dacă va îi nevoie faţă de eventualele concentrări ale duşmanului, va trimite trupe de-ale noastre.

Oferă să ne ajute în lucrările de propagandă.

Sextil Puşcariu vine vesel de la Cernăuţi. întreabă ce legături să aibă Bucovina şi Ardealul cu noi. EI crede că diete locale ar fi periculoase, dar e pentru administraţie deosebită şi pentru respect faţă de celelalte naţionalităţi. Cu el a venit Bodnărescu.

Vlahuţă vrea să scoată „Dacia", mare ziar naţional, cu Brătescu-Voineşti.

Bulgarii, rămaşi de capul lor la Tulcea, au tras asupra trupelor noastre. Sunt răniţi. Şi Englezi aleargă pentru a-i potoli.

După cererea Aliaţilor, am ocupat Moghilăul. Misiunea ucraineană se roagă aici pentru ajutor. Câteva rânduri asupra lor le-a suprimat Cenzura.

Pe Sextil Puşcariu Coandă l-a trimes la Brătianu. De la el nu s'a ales cu nimic. I-a spus că în România să nu vadă liberali, conservatori, etc., ci numai Români.

Puşcariu stă numai o zi. Vrea să vadă şi alţi „şefi"

Festival femeiesc la Universitate. D-na Baiulescu din Braşov vorbeşte înduioşător.

2 Novembre.

Cumplită zăpadă ca în miezul iernii.

Ziarele sunt pline de veşti despre pregătirea Ministerului National.

înscrierile la partidele respective se fac cu grămada.

Aurel Onciul e încă aici, supraveghiat la Otel Traian. El se improvizase ca reprezintant al României bucovinene, cedând, împreună cu prezidentul terii, Bucovina treimii ucrainene Semaca, Spenul şi încă un' caraghios. A dat act formal, ca din partea lui, de „predare" a Bucovinei către naţia indrituită.

Informaţiile lipsesc mai cu totul azi, afară de cererea Germanilor de a se începe imediat negocierile unei păci ..provizorii" ca să aibă ce mânca.

3 Novembre.

Zăpada straşnică urmează.

Comunicatul înseamnă locuri ocupate în Râmnicul-Sărat şi câteva puncte, numite ungureşte, în Ardeal.

Altfel, pare că suntem pe altă lume, a intrigii sterpe.

4 Novembre.

Tedeum pentru victoria Aliaţilor. Obişnuită lume amestecată. Prinţul Carol apare pe neaşteptate. Ofiţerii tineri îl salută zâmbind. E foarte palid. Regele are o ţinută hotărâtă şi mândră. Regina, în costum împărătesc, cu aceiaşi bucurie rezervată ca la sosirea în Iaşi.

Marghiloman şi Arion cutează să vie! Se expun, iese în primele rânduri. Caută pe generali, li strâng mâna. Atâţia dintre militari se simt onoraţi să-i salute. Iar Meissner înaintează până la icoane, parcă ar fi voit să se aşeze la vechiul lui loc.

Cenzura, care face şi prostia de a întreba la Palat, suprimă, între altele, descrierea solemnităţii de !a Mitropolie.

Victor Antonescu îmi arată cum, la înaintarea generalului Franchet d'Espereu, Pichon a cerut să ducă mesagiu! de reintrare a României in luptă, căci lucrurile se precipită şi ţara nu trebuie să vie că o cerşitoare. Acelaşi lucru îl spune şi Clemenceau, care adaugă că nu trebuia să facă pacea. Antonescu obiectează că fără aceasta n'am mai avea o armată. **N'en parlons plus,** încheie Antonescu.

Brătianu hotărăşte misiunile: Lăpedatu va pleca la Paris pentru două săptămâni.

5 Novembre.

Poliţia ar îi găsit la brutari cantităţi mari de placarde revoluţionare.

Seara la mine, conduşi de Esca, Nicolae Bălan şi un căpitan Nicolae Precup, veniţi din Sibiiu, unde Comitetul naţional dispune de putere. Dau ştiri bune. Bolşevism românesc nu este; soldaţii români dau aceiaşi ascultare ca odinioară; gărzile naţionale funcţionează bine; străinii se supun. Jandarmii au fost înlăturaţi: numai la Piski-Tele, fângă Reghin, ei au tras.

Pentru depozitarea lucrurilor furate de la noi — şi coteţe de găini — Mackensen trimesese un ofiţer ungur, necunoscător, care ceruse formal Sfatului din Sibiiu formarea unui depozit păzit de o mie de soldaţi germani. Românii s'au vădit de-odată pentru a atrage atenţia asupra provenienţei lucrurilor, pentru a deplora că li se lasă în samă prada luată de la fraţii lor şi pentru a se oferi ca, afară de vre-o douăzeci de Germani, paza să o facă Legiunea lor.

*

Comitetul din Arad s'a adresat lui Kărolyi, pentru a cere retragerea administraţiei ungureşti din Ardeal. Trecând termenul, i s'a acordat o scurtă prelungire. Apoi Comitetul va veni la Alba-Iulia şi va face ca o Constituantă să voteze unirea cu România.

*

In Biserica ortodoxă locul lui Mangra, mort de consecinţele morfinomaniei şi îngropat la Pesta, îl ţine bătrânul Roşea. La Blaj s'a făcut alegerea de Mitropolit. Mai multe voturi a avut Suciu, apoi episcopul Hossu din Gherla şi Frenţiu din Lugoj.

In cutare sat soldaţii au luat pe preotul mangrist, i-au pus în spate o cruce de troiţă, l-au suit pe un deal, l-au aşezat în biserică pentru a face rugăciunea de iertare şi au încheiat spuindu-i că, în caz de recidivă, va fi răstignit.

*

In Bucovina, Florea Lupu a pus chestia de încredere în Flondor, care a avut o situaţie grea, iar Grigorovici chestia împărţirii cu Rutenii, care s'a amânat.

Generalul Fischer ar fi adus aicea, dar Randa umblă slobod.

6 Novembre.

împăratul german şi-a dat spada în manile generalului olandez Ollendal.

*

La Mitropolie Regina, întovărăşită de princese şi de prinţul Carol, pregăteşte sicriul lui Mihai Viteazul.

Nicolae Bălan îmi cere o solie de câteva rânduri pentru cei de acasă; un aeroplan românesc va ateriza pe Câmpia Libertăţii de la Blaj.

*

Vizita lui Vasile Marcu şi lui Beraru din Bucovina.

îmi aduc numărul unic din „Monitorul" bucovinean. Foaia oficială nu va fi continuată, căci va fi proclamată unirea cu Bucovina.

Colonelul Tarnavschi, Basarabean de naştere, povesteşte cum s'a luptat în Dobrogea pentru a scăpa armata din spatele lui.

întrebat, când, plin de sânge, a fost prins, după ce regulă de strategie a atacat de două ori, cu trupe nemâncate de cinci zile şi cărora li crăpa buza de sete, a răspuns simplu: „după a nevoii". I s'a restituit solemn sabia din ordinul lui Mackensen.

Aici, stăruind pentru o fiică a lui, înlăturată nedrept, secretarul de la Instrucţie i-a răspuns: „n'am vreme să vorbesc cu d-ta", şi i-a întors spatele. N'a fost decorat şi nici înaintat.

7 Novembre.

Germanofilul care ţine locul de secretar general la Externe a invitat astfel pe ministrul englez Barclay, decanul corpului diplomatic: „Ne seriez-vous pas froisse şi on ne vous invitait pas au service de demain?". Evident că s'a spus: nu. Saint-Aulaire ar veni totuşi, dar invitat. De aici nesfârşitele drumuri până la Ştirbei, care consimte în sfârşit să invite pe Englez şi prin el şi pe ceilalţi reprezintanţi străini.

Strălucită şi adânc impresionantă comemorare a lui Minai Viteazul. Serviciul a fost turburat însă de îmbulzeala mulţimii, prea mult oprită în galerii. Când Regele şi Regina şi copiii lor s'au apropiat de sicriu spre a săruta crucea, a

fost un moment de adâncă emoţie, ca şi la cântarea „Veşnicii Pomeniri", în zvonul tuturor clopotelor.

După amiază, cu un public cernut milităreşte de Petala, Lăpedatu a spus modest un foarte frumos discurs; Bălan a zguduit sala şi prin însăşi prezenţa sa.

Seara, în Aula Universităţii, rieîncălzită, am îngăimat conferinţa mea franceză pentru diplomaţii şi ofiţerii străini. Asistau Regele, Regina, principesele, Corpul Diplomatic şi de Flers. •

înaintăm prea încet în Ardeal. De mult Saşii din Reghin ne aşteptau. Abia azi era ordin ca ai noştri să fie în Topliţa. Oamenii sunt slabi; mobilizarea se face cu greu: în zece zile în loc de cele trei prevăzute; caii nu pot trage tunurile. Tânărul Brătianu, venit de la Roman, spune: „Avem o fantomă de armată". Aprovizionarea se face cu dificultate: Bălan spune că am găsit tot ce ni trebuie şi în munte, dar apoi în câmpie.... Emisarii evrei umblă prin sate, spuind că s'a contramandat mobilizarea. Este ordin ca ei să fie cruţaţi.

A căzut un ger cumplit, neobişnuit cu totul.

Un tren a plecat la Bucureşti, — se spune —- cu Vintilă

Brătianu, Corbescu, etc. S'ar fi tras asupra lui. Nemții au făcut soviete şi zăbovesc, prădând prin Prahova şi aiurea.

Conservatorii şi partizanii lui Averescu anunță o luptă crâncenă contra „Decretelor-Legi", în dosul cărora asigură că sunt liberalii, cari, printr'un comunicat de astăzi, aprobă aceste măsuri.

10 Novembre.

Bălan şi Popovici s'au dus la Berthelot. Prezan nu li poate da nici măcar Legiunea Ardeleană, care îşi pierde vremea degeaba la Circul Sidoli. Prin munți nu se pot face rechizițiii: şi în Ardeal populația moare de foame. Contele Telekg a dat şase milioane pentru a crea o armată ungurească. Vin soldați de ai lor armați, pe când în trecere se dezarmează ai noştri. S'au format două corpuri româneşti: la Lagbach şi undeva în Nord, dar încet. Şi Ungurii se plâng de Români că-i dezarmează jandarmii şi li ocupă cazărmile.

Sârbii sunt la Arad; unii spun şi la Cluj.

Lăpedatu îmi arată că e trimes consilier tehnic la Paris. Pleacă mâne sara. Intre Take Ionescu şi Paşici s'ar fi iscălit o convenție privitoare la Banat.

Franchet d'Esperey „amendează" cu cinci sute de milioane de mărci pe Mackensen pentru hoțiile din Muntenia.

S'ar fi întors trenurile cu pradă; o comisiune de control e trimeasă Ia hotare.

Serbătorirea Iui Grigorescu, căruia i se oferă o sabie de, enoare. Ceremonia, cu versuri proaste şi un discurs nereuşit, pierde din însemnătatea ei.

Unirea Bucovinei, sorocită pe azi, s'a amânat — de frica turburărilor.

Guşti îmi aduce adeziunea grupului lor de la „Lupta economică".

9 Novembre.

Regina îmi mulțămeşte în scris pentru tipărirea în foaia de ieri a unei bucăți a sale. Ea spune că a scris-o în mare năcaz şi umilință, pentru ea şi pentru noi, şi că atunci Cenzura n'ar fi lăsat să o publice.

Boieriu vine din Ardeal. Aduce proclamația Consiliului din Arad. Armistițiu] proclamat de Karolgi şi Franchet d'Espereg permite Ungurilor a păstra poliția dincolo de Murăş Se teme să nu se prejudece astfel chestia hotarelor. Consiliul a protestat. Dacă, totuşi, s'ar rămânea la aceasta, Românii vor organiza revoluția.

Vin şi Crişan şi Roxin de la Arad. Vorbesc de omorurile făcute de Unguri la Iojicafalva, unde zeci de oameni au fost împuşcați şi puşi pe rug. Românii sunt sfătuiți de şefii lor să nu răspundă; se tem să nu ajungă a „nu-i

mai avea in mana Şi o represiune ungurească li se pare încă posibilă.

Nistor vine din Bucovina. Unirea se proclamă Joi. El îmi cere să fac Mesagiul către Rege.

Lăpedatu pleacă la Paris. La Externe, Docan îi laudă buna primire ce a găsit la Pesta şi-i arată hotărârea ca, dacă nu va avea urmaşi, să-şi lase averea Muzeului de acolo.

12 Novembre.

Regele pleacă, după cererea lui Berthelot, Vineri. Intrarea în Bucureşti se face Sâmbătă.

Şi Legaţiile se strămută la aceiaşi dată. E vorba să se facă din Bucureşti înlocuitorul Salonicului: 21 de trenuri ar circula între el şi Constanţa.

Malinov a demisionat pentru că i s'au scos Bulgarii din Dobrogea şi din Cadrilater. La Sofia, Berthelot a refuzat să dea mâna generalilor bulgari. La Bucureşti n'a admis scuza lor că acei cari au tras asupra noastră în Dobrogea erau comitagii („cu mitraliere?") şi Ii-a precizat că el nu e comandantul unei armate de ocupaţie, ci cetăţeanul român Berthelot.

13-14 Novembre.

„L'Independance" se mută la Bucureşti. La gară e o îmbulzeală enormă şi cea mai tristă vreme de toamnă.

Gheron Netta vine din Bucureşti, unde a fost în zilele decisive. Austriecii s'au împrăştiat ca şi Ruşii, vânzând tot ce puteau. Erau în zdrenţe şi complect demoralizaţi. Germanâ' au rămas până Ia sfârşit disciplinaţi. **Wir fahren morgen abends,** i-a spus de-odată unul dintre dânşii, **— Wa**mm? A dat din umeri.

Trei zile lumea a stat pe Calea Victoriei, huiduindu-i. Soldaţii de la etape aveau ordin să cruţe lumea. Cei de la Hauptwache au pornit-o pe din dos spre gară.

înainte de plecare, copii şi tineri în genunchi s'au rugat înaintea Palatului Regal. Popularitatea o au Regele şi Regina; politica de orice fel nu prinde.

La evacuarea Clubului turcesc, din camionul, păzit şi de Germani, care ducea mobila, s'a luat un scaun, apoi, pe când păzitorii alergau după hoţ, care se instalase în mijlocul pieţii, lumea, — şi doamne — au luat restul.

La Hauptwache s'au găsit oribile celule pline de insecte, unde a suferit atâta lume. Niciun fotograf n'a îndrăznit să le fotografieze.

La Ploieşti inginerul Cristodorescu a făcut să se rupă şinele înaintea unor vagoane cu hrană furată. Nemţii, furioşi, au scos mitralierele şi au tras.

La Brăila aceiaşi lucru. Trupele noastre au sosit abia după opt ceasuri. Excesele contra Evreilor au fost neînsemnate. Din cauza încetării navigaţiei, oraşul e ca mort.

15 Novembre.

Regele îmi comunică mulţămirea lui pentru că am prins nota religioasă, ascunsă lumii, a naturii lui.

Nicolae Bălan vine de la Berthelot. L-a găsit la Giurgiu. Oraşul e stricat numai în parte.

S'a ajuns la o înţelegere. Sârbii vor trece dincolo de Tisa. Trupele româneşti din Regat vin până la Murăş. Dincolo de apă se vor aşeza Românii „de dincolo" ai generalului Boieriu.

Regele pleacă la Bucureşti numai Vineri.

S'a dat ordin trupelor noastre să înainteze şi mai departe în Ardeal.

Azi se hotărăşte unirea Bucovinei, şi a Ardealului Duminecă.

16 Novembre.

Regina mă invită, ca pe unul din „credincioşii zilelor grele", la serbările din Bucureşti. Grija gazetei mă reţine.

Şi nici nu era locul mieu acolo, între triumfătorii de azi, cari au fost în mare parte trădătorii de ieri.

O solie a Bucovinenilor, cu Mitropolitul Repta în frunte, aduce Regelui vestea Unirii Bucovinei.

Delegaţia pleacă la Bucureşti.

17 Novembre.

La zece şi jumătate plecarea Regelui şi a familiei regale. La gară, Mârzescu, ca un fel de sub-şef de guvern.

Vremea e îngrozitoare. Noaptea nu avem lumină electrică.

Decretul-lege pentru alegeri caută a suprima orice popularitate şi a înlătura pe intelectuali.

Iarăşi se dă ca sigur Ministeriul naţional. Ştirbei, căruia îi vorbesc de aceasta la gară, tace.

19 Novembre.

Ieri un Bucovinean, întors de la Cernăuţi, îmi spune ce cuminte a fost cuvântarea, în ziua Unirii, a socialistului Grigorovici, care a îndemnat să se rezolve imediat chestia ţerănească.

Soldaţii români — Moldoveni — se poartă bine şi au căpătat încrederea tuturora. Funcţionarii se fac toţi a fi fost filoromâni. Evreii din Sud au fost încărcaţi cu tot ce

au, şi trecuţi în Ungaria. Cei din Nord fug, de şi nu-i supără nimeni.

La Viena deputaţii se întrec în dovezi de românism. Cum o parte din trupele româneşti din Ungaria au fost trimese **contra** Cehilor **— s'ar fi lăsat** trimese —, ei ar fi explicat lucrul acestora şi ar fi protestat contra cui li-a dat această întrebuinţare.

O ştire Nauen spune că Mackensen a fost silit a se lăsa internat în Ungaria cu oastea lui de o sută şaptezeci mii de oameni. O ediţie specială a „Epocii" rectifică aşa ca şi cum el ar fi prizonier de războiu şi i s'ar fi dat ca Ioc de petrecere Bulgaria.

„Tribuna" de aici, ziarul tuturor mişeliilor, mă denunţă că aş fi luat în 1916 cinci mii de lei de la Ministeriul de războiu pentru o carte pe care n'aş fi scris-o.

20 Novembre.

Umblă zvonul că ai noştri ar fi fost răspinşi din Moghilev, că ni s'ar da şi nouă sarcina de a pacifica Ucraina şi Rusia, ba chiar cu mai multe divizii.

Foarte mulţi însă din cei chemaţi la mobilizare nu vin.

Entuziasmul la primirea în Bucureşti a Regelui şi Reginei a fost imens. Cele d'întâiu ştiri sosesc. De la Alba-Iulia până acum nimic.

In retragerea lor din Rusia, Germanii sunt atacaţi, la Narva şi la Plescov, şi siliţi a forma o „divizie de fier" pentru apărare.

21 Novembre.

Manicatide îmi spune că direcţia Băncii Generale a fost oferită de Nemţi lui Theodor Rosetti, membru în Consiliului de administraţie. — Am fost de părere să facem politică cu Centralii, — a răspuns bătrânul —, dar nu pot primi nicio funcţie de la armata de ocupaţie. •— Avem cu ce vă sili. — Am optzeci şi trei de ani; puteţi face să duc în chinuri cei vre-o doi ani ce-i mai am de trăit, dar sufletul mieu nu-1 puteţi lua.

Zota spune că Ia Cernăuţi lucrurile s'au petrecut în adevăr frumos.

Rutenii din Coţmani au venit cu un grup de ţerani să stăruie ca Românii să nu calce pe acest pământ „ucrainian". Generalul Zadic a întrebat atunci pe ţeranii înşişi, cari au mărturisit că ideie n'au de ce i-au adus acolo.

Georghe Vasilco a declarat că acum şi sentimentul lui dinastic îl leagă de România. Dacă ar fi venit Ucraina, şi-ar fi vândut moşiile şi ar fi plecat.

Serbarea de la Bucureşti şi-au făcut-o politicianii. „Mişcarea "înseamnă şi cele câteva cuvinte schimbate de Rege şi Regina cu „Şeful".

22 Novembre.

Iancu Flondor vine Ia mine, adus de Nistor. Abia cincizeci

şi trei de ani, dar foarte mult atins de moartea recentă a soţiei sale; părul cu totul alb; figura rasă; ochii extraordinar de scânteietori şi de vioi. Mulţămeşte de intervenţia mea pe lângă Regele, care a făcut să vie la timp ocupaţia Cernăuţilor.

Seara, cu ei Ia o masă comună. De faţă, Hurmuzachi, bătrânul Bejan, încă un cleric. Şesan şi Erast Tarangul se scuză pentru vechile lor conflicte cu mine. Radu Zbiera, Şandru, primarul din Cernăuţi, Zota, generalul Anastasiu sunt de faţă. Reprezentantul Polonilor, Kwiatkowski, e un moşneag mărunţel, foarte viu, care spune româneşte ce urează României noastre. Ii răspunde Bodnărescu. Pentru cei doi ofiţeri englezi (unul, Boxhall, care îmi spune că Bourchier e în Irlanda) închină Nistor. Sunt şi doi săteni, pe cari Flondor îi laudă pentru credinţa lor în păstrarea limbii şi datinelor; unul din ei răspunde parafrazând.

Flondor îmi spune ce retras a stat el după văduvia lui. într'o sară s'a culcat copleşit de gândul celei pierdute. A doua zi, fiul lui, Neagoe, i-a scris să intervie, căci deputaţii şovăiesc şi unii vor să dea Bucovina Rutenilor. A alergat Ia Cernăuţi, unde soldaţii ucrainieni terorizau. O noapte de aprinsă discuţie. Aurel Onciul a ameninţat pe Flondor că va fi spânzurat până în ziuă pe piaţă. Dori Popovici, în uniformă de ofiţer austriac, a sărit la el, l-a zguduit, l-a scuipat în faţă, l-a izbit cu piciorul. La urmă, hotărârea mântuitoare a fost anunţată mulţimii, delirantă de entuziasm.

Generalul Zadic e un om isteţ şi dibaciu. ***R* convins răpede pe Ucrainienii de Ia Coţmani.**

In tren, la plecare, şi Mitropolitul Repta, foarte îmbătrânit. Mult timp a şovăit să vie. Flondor a trebuit să-i ordone.

Cineva îmi spune că, acum câţiva ani, Mitropolitul vorbia de România ca de o ţară fără ordine şi onestitate; unirea cu ea ar fi imposibilă, şi o nenorocire. împăratul, zicea el, e foarte iubit, şi o merită.

Flondor e decis să nu facă politică cu vechile partide. Brătianu i-a părut om fără **sistem.** Regele l-a încântat prin franchetă. A luat masa cu familia regală.

23 Novembre.

Cristodorescu îmi spune că Aliaţii cer două sute de mii de oameni în Ucraina.

Dacă nu se capătă locomotive de la Germani (o Comisiune a plecat la Pesta), trenurile se vor opri peste o lună. Nemţii n'au lăsat nici **douăzeci** bune. Pentru încălzitul cu petrol lipseşte cărămida refractară. -încă de acum numai pe linia Bucureşti, prin Vasluiu, merge trenul zilnic. In celelalte părţi numai de două ori pe săptămână.

Gara e plină de soldaţi flămânzi, îngheţaţi şi bolnavi.

Generalul Anastasiu vine să-mi spuie că s'a ordonat la Bucureşti a se serba Unirea Duminecă.

Scrisori din Ardeal, de unde generalul Leonte mi-a trimes o telegramă după adunarea din Alba-Iulia, vestindu-mi cu ce unanimitate entuziastă s'a făcut marele act .naţional.

Ghiță Pop și căpitanul Băgulescu arată că lucrurile merg bine. Secuii se supun.

24 *Novembre.*

Halippa vine de la Alba-Iulia. A mai fost cu un Basarabean, prin Bucovina. In cale, Buzdugan s'a îmbolnăvit de boala spaniolă și a fost lăsat la un medic român.

Drum greu până și-au găsit trenul, asupra căruia s'a tras lângă Tiuș de garda națională ungurească.

La Alba-Iulia mii și mii de oameni. Numai deputații din Banat au fost opriți de Sârbi și arestați.

Rezoluțiile cuprind toate garanțiile celor mai înaintate libertăți moderne.

Prin Alba-Iulia trecea cavaleria și artileria germană și automobilele blindate, etc. In calea spre Turnu-Roș munți de dovleci și cepe degerate, pe cari-i aruncaseră Germanii.

Buletinul oficial arată că la Avrig soldații germani au ajutat pe Sași să dezarmeze garda noastră națională. Mackensen se oprește la Oradea-Mare. Internarea și dezarmarea sunt puse în serviciul Ungurilor.

Piccolot spune că Bucureștii i-au făcut rea impresie. Lumea „pare a regreta pe Nemți".

Conferința mea la Teatru pentru comemorarea Unirii.

Mackensen e făcut scăpat de Unguri. Un regiment al acestora s'a luptat cu Românii la Lăpușul Mare.

Trupele lui Petliura au intrat în Chiev.

Profesorul bucovinean Procopovici, venit de la Alba-Iulia, îmi arată că țerănimea n'a fost tratată cum trebuia; a stat pe ger în vremea lungilor discursuri. Vlădica Papp a fost împiedecat să adauge discursul lui. Delegații celorlalte iredente nici n'au putut vorbi. Mulți țerani au plecat acasă. Țerănimea n'a fost reprezintată în comitet, rămânând a se face doar cooptări. S'a dat prea multă atenție socialiștilor. Lumea cerea unirea fără condiții.

Partidele din țară, cu liberalii în frunte, făceau o propagandă enormă, împărțind și manifeste, programe, etc.

Foile spun că și din Pesta se trimiseseră manifeste, care au fost confiscate.

Trupele noastre au întrat în Brașov și Odprheiu.

Cineva întors din București spune că e vorba să se facă imediat un guvern liberal cu Corbescu, Săveanu, etc., plus subsecretari de Stat. Pe Grigorescu vor să-1 trimeată guvernator în Ardeal, și el n'ar primi, hotărât mai curând să se amestece în politică, fie și alături de Averescu.

*

Două companii franceze ar fi refuzat să defileze înaintea Regelui. Soldaţii s'ar fi dus la Clubul socialist, unde soldaţii ar fi aţâţat. Soldaţi francezi şi englezi s'ar fi pus în fruntea zioniştilor pentru a demonstra înaintea Legaţiilor respective. Ar fi fost ciocniri cu poliţia noastră şi răniţi.

28 Novembre.

Prin Mârzescu, Ion Brătianu îmi oferă un loc în Ministeriu fără portofoliu. Ii recomand lui Mârzescu să trimeată şefului său ultimele numere din gazeta mea.

Greva lucrătorilor de la Căile Ferate.

29 Novembre.

Un batalion de trupe franceze soseşte la Iaşi. N'avem nici paie să li aşternem pe paturi.

Pregătiam cu generalul Petala şi Primarul, primirea generalului Berthelot, care soseşte Sâmbătă, când ni soseşte vestea că generalul Lafont este în ultimele momente. Puţin mai târziu aflăm că a murit. Il găsim în casa de la Copou, unde îşi dăduse sufletul la ceasurile şase. Medicul spune că n'a văzut o moarte mai frumoasă. S'a despărţit, liniştit, de toţi, până la ultimul servitor. Generalul englez Balland i-a amintit luptele împreună pe frontul de Vest, din care a păstrat o înaltă ideie despre armata Angliei. A

dat singur răspunsurile la rugăciunile morţilor. A adaus că „se roagă lui Dumnezeu să-i dea puterea de a muri ca creştin şi ca un soldat". Sta întins pe patul suferinţei, cu faţa înegrită, crispată ca de un mare necaz.

Foile din Bucureşti aduc hotărârea Guvernului nostru de a interveni in Ucraina, de unde se trag focuri asupra sentinelelor noastre. Tot odată dau vestea că, neobservându-se armistiţiul, Foch va relua operaţiile contra Germanilor.

Vom da spune Petala, optsprezece regimente în Ucraina. Dar soldaţii sunt fără haine şi încălţăminte.

Oraşul n'are hrană. S'a dat jumătate din ce era în depozite lucrătorilor de la Căile Ferate, cari veniseră tumultuos! la Primărie.

Vestea despre schimbarea de guvern ni-o taie Cenzura. Să fi fost numai o încercare din partea lui Brătianu?

30 Novembre.

Străzile sunt pline de zuavi şi de soldaţi provensali cu căştile pa cap.

Din Bucovina sosesc Butnărescu, Cotlarciuc şi un medic

Ion Nistor merge la Bucureşti cu darea de samă a şedinţei Unirii.

Liberalii anunţă că el va fi ministrul bucovinean.

1

S'a făcut noul Ministeriu. Ion Brătianu îşi ia cu sine pe Duca, Pherekyde, Mârzescu {la Interne) şi Alexandru Constantinescu.... Câţiva din miniştrii lui Coandă ţin locul conservatorilor, pe cari Brătianu îi cere de la Take Ionescu telegrafic.

*

încercare de a forma o „Uniune democratică naţională" cu oameni din celelalte provincii: Cotlarciuc, Ioncu, învăţărul Holban, etc. Naţionaliştii lui Cuza oferă din nou refacerea grupării mele, aducând un proces-verbal de la 23 Novembre, în care se prevede despărţirea de Averescu în caz când ar interveni o înţelegere a acestuia cu conservatorii.

„îndreptarea" şi „Epoca" au acelaşi personal de redacţie, cea din urmă fiind foaia de seară a celei d'întâiu.

Berthelot soseşte. Multă lume la gară.

„Mai multă ca la plecare", — observ eu. Grecianu caută să se prezinte în special ca prieten al oaspetelui francez.

2 Decembre.

La oarele douăsprezece, după zborul îndrăzneţ al aviatorului francez şi al altuia român, defilarea pe Piaţa Unirii a trupelor generalului Berthelot. Superbă ţinută, adânc impresionantă.

N'am băgat de samă „înfrăţirea", cu soldaţii noştri, prevăzută pentru oarele trei.

La Teatrul Naţional cetesc salutul către generali. Muzică de Enescu. Corul slab. Apoteoza şi mai slabă.

Asistă numai ofiţerii şi sub-ofiţerii francezi. Prea mult loc ni facem, ca de obiceiu, nouă înşine. Pe mulţi soldaţi îi îndemn eu să vie la festival.

întrunirea a doua a Unirii noastre aduce şi meseriaşi. Noi stăruinţe pentru refacerea tovărăşiei cu Cuza. Pun condiţia despărţirii de Averescu a acestuia. Mi se dau asigurări în acest sens.

La ceaiu, Bucovinenii povestesc împrejurările Unirii cu România. Bodnărescu face tineretului, cu Sextil Puşcariu în frunte, un loc mai mare decât ştiam.

Regina, care a fost greu bolnavă, e mai bine.

3 Decembre.

înmormântarea generalului Lafont, la ceasurile unsprezece. Serviciul foarte impresionant, în capela frumoasă a maicilor franceze.

Take Ionescu ar fi să revie în ţară. Se crede că Brătianu va cădea la o înţelegere cu conservatorii.

Iscălesc procesul-verbal prezintat îh numele lui Cuza, care se pare că nu e sincer în revenirea lui.

4 ***Decembre.***

Boala Reginei se înrăieşte. Apare un buletin iscălit de patru doctori în consult. Plămânul stâng e prins.

5 Decembre.

Munteanu-Râmnic vine dine Basarabia. Împrejurările sunt foarte triste. Unii ofiţeri petrec, iar populaţia, mai ales cea care nu este de acolo, moare, literal, de foame. O pâne dublă costă până la treizeci şi doi de lei. Şi pretutindeni depozite. Le păzeşte autonomia şi conrupţia. Regimul nou ar fi fost detestabil chiar faţă de regimul bolşevic al „cvartalelor", comod şi sigur.

Seara, copleşitoarea veste, culeasă la Prefectura de judeţ, că Regina ar fi pierdută... A fost adus de aici d-rul Bacaloglu.

Ce nenorocire!

7 Decembre.

Din fericire starea Reginei s'a îndreptat.

In judeţ începe urgia electorală.

La Bucureşti Ardelenii refuză banchetul Academiei Române, din cauza atitudinii majorităţii acesteia în timpul războiului. Un bachet li oferă Liga Culturală, şi cu I. Grădişteanu şi I. Brătianu.

8 Decembre.

Ultimul număr din gazeta mea apare în laşul părăsit şi fără ştiri.

,9 Decembre.

întrunire pentru interesele laşului. Poliţia încearcă a o împiedeca, aruncând vina asupra comandamentului militar.

Un tip gătit vine din Basarabia, unde spune că a fost consilier tehnic la Interne şi a organizat româneşte administraţia, pe care a găsit-o rusească şi haotică. Acum Basarabenii caută să scape de cei din ţară. Inlăturându-se d-rul Cazacu, se încearcă a se pune partizani ai Ruşilor, cum ar **fi,** după dânsul, şi Adamovici. Bătrânul Alecsandri ar fi trimes în mii de exemplare în Ucraina o scrisoare în care face pe soldaţii noştri ţigani şi pe administratori pungaşi. Inculeţ ar vrea să fie mai mult de cât este, iar Pelivan n'ar avea ascendent.

Ii declar că nu-1 pot crede. El mă asigură că împrejurările îi vor da dreptate.

Toni, revizor şcolar la Cahul, spune că protopopul **de** acolo, Bulgar, a refuzat să pomenească pe Regele la- **o ier**bare şcolară, şi n'a fost destituit.

Toni a înlăturat pe învăţătorii ruşi. **In Judeţul său, pre**fectul, Rădulescu, Muntean, a dat **o administraţie bună. Teranii** cer să li se ia jandarmii **şi să** li se **dea...** gaz.

Insulte pentru mine ale „Viitorului" şi cenzura administrativă.

10 Decembre.

D-na Nistor vine din Basarabia spre Bucovina, cu o ceată întreagă de pribegi, cari abia după patru ani şi jumătate îşi revăd căminurile.

11 Decembre.

Cineva venit din Ismail spune că bolşevicii nu se astâmpără acolo. Au apărut fiţuici ruseşti în care se anunţă că ai lor au luat Benderul şi că prietenii din localitate au datoria să se mişte şi ei.

12 Decembre.

Flondor e aici cu deputăţia de Bucovineni în drumul spre Bucureşti, unde se desfăşură marea intrigă a Ministeriului naţional cu Români de peste hotare.

14 Decembre.

Ardealul capătă o administraţie deosebită, dar Ardelenii, Vaida, St. C. Pop, Maniu întră in Ministeriul central fără portofolii.

La Bucureşti manifestaţie socialistă cu copii şi femei, în jurul steagului roşu. I se strigă Regelui, întâlnit în cale, „Trăiască Republica". Banchetele stârnesc invidia, firească, a flămânzilor.

15 Decembre.

Contra uneia din aceste manifestaţii comunicatul oficial

arată că trupa atacată a tras, şi că sunt cinci morţi şi cincisprezece răniţi.

16 Decembre.

Ar fi mai grav de cât atâta.

Şi aici s'au răspândit manifeste incendiare.

Francezii patrulează, sub comanda unui ofiţer. Cazuri de indisciplină se ivesc între ai lor. într'o cârciumă din Păcurari soldaţi beţi au tras asupra patrulei.

17 Decembre.

Petala a văzut pe Rege cu un ceas înainte de ciocnirea manifestanţilor cu trupa. El părea foarte îngrijorat.

Din mulţime s'a desfăcut unul care a îndreptat revolverul către ofiţerul din Vânătorii de munte. Un soldat şi-a pus pieptul în faţa acestuia şi a fost ucis. A mai căzut un soldat. Atunci trupa de la sine a tras şi a înaintat cu baioneta.

Sunt cincisprezece morţi.

Aici Petala ţine o întrunire în Aula Universităţii cu profesorii învăţătorii, preoţii, ca să-i îndemne la propagandă contra bolşevismului. Generalul Anastasiu, fost prefect de Poliţie, crede că are dreptul să învinuiască pe „profesorii vanitoşi, cari fac opoziţie, vrând să-şi aibă partidul". Negustorul Constanţiu răspunde oficialilor că lupta de partid ar înceta, dacă n'ar fi ei aceia cari încep. Se discută şi aprovizionarea. Un muncitor declară că se bucură de mărirea terii, dar că n'au hrană.

In stradă văd un soldat explicând altuia ce legătură este

între „mizerie" şi datoria socialistă a ostaşului. II semnalez colonelului Ghenovici. Mi se spune că şi aiurea s'au văzut asemenea lecţii în aier liber. Soldaţii iau manifestele de la brutării pentru a le răspândi.

La Bucureşti se caută a se atrage în sindicate sergenţii de oraş şi jandarmii pedeştri.

Au apărut Decretele-legi pentru reforma agrară şi pentru amânarea alegerilor.

Francezii sunt foarte mulţămiţi de felul curn au fost primiţi la Chişinău, unde au paturi bine făcute, pe când aici îi mănâncă păduchii pe scânduri. Petala pretinde că ei inşii nu vreau să facă curăţenie.

Paza la comandament, noaptea, o fac ei.

Furturile sunt continue, şi toată noaptea se aud focuri de revolver.

18 Decembre.

Batalioanele franceze ar fi refuzat formal de a merge în Ucraina. Ele declară că vor să se întoarcă la Bucureşti şi că sunt sătule de a lucra pentru „alte popoare".

Am văzut manifestul secret. E un strigăt desperat de durere al bolşevismului ameninţat, care cere să nu fie atacată libertatea şi fericirile lui.

Decretul-lege pentru expropriere e afişat pretutindeni.

Petala a plecat în Bucovina. Aici comandă Generalul Anastasiu. Francezii au luat garda pretutindeni.

Cineva venit din Bucureşti spune că manifestanţii opriseră cu câteva momente înainte de conflict pe Princesa Maria. Cel care a tras asupra soldatului, un caporal, ţintind pe căpitanul de Vânători, ar fi fost un Ungur. Mulţimea ar fi îngenunchiat, mărturisind pe instigatori.

Cenzura prefectului de Iaşi, Rang, ciocârteşte şi articolele mele.

31 Decembre.

Cineva sosit din Ardeal, unde a mers până la Cluj, arată că liniştea e perfectă. Soldaţii veniţi erau dintru întâiu mai rău echipaţi; au fost înlocuiţi cu Vânători, cari, cu casca pe cap, impun. Depozitele germane şi austriece au fost întrebuinţate pentru echipare.

Veşti din Bucureşti. Intr'un interview Vaida răspinge orice idei de colaborare cu partidele politice de la noi.

Un soldat de la 9 de Vânători îmi arată că la manifestaţia din ziua de 13 erau bărbaţi, iar nu femei şi copii. S'a tras după ce unul din manifestanţi ochise pe căpitanul

Vasiliu. Era o companie de la 9 şi alta de la Vânătorii de munte. De atunci e linişte.

23 Decembre.

Ştiri din Arad spun că Românii au fost atacaţi acolo de „garda roşie" ungurească şi cu granate şi cu mitraliere, supt ochii lui Berthelot.

Take Ionescu telegrafiază că nu admite altfel de guvern decât acela care s'a format în Iugoslavia.

24 Decembre.

Din Bucovina vestea că, între Flondor şi tineri, cari îl găsesc despotic, au izbucnit neînţelegeri. Petala ar fi stăruit ca să împiedece demisia lor din Guvernul bucovinean.

In Ardeal tinerii — ca acei de la Braşov — se gândesc la o formaţiune politică nouă, asemenea cu naţionaliştii de la noi.

27 Decembre.

Plecăm spre Bucureşti ,cu trenul accelerat, care nu face decât două zile aproape întregi şi o noapte.

Ce triste zile! Oraşul e un iad de murdărie supt un cer de plumb. O mulţime imensă, cu căutături de bestii preocupate de hrană şi de plăceri, se târăşte prin noroiul gros, pe care-1 răscolesc câteva femei în zdrenţe, cu figurile de agonie. Cai flămânzi cad în marginea trotuarului şi pe unui

>m

îl sfâşiau cânii. Iar, seara, în lumina slabă, lumea, inconştientă, se plimbă.

Ideal, lupta politică, propagandă de idei — aici? Intre aceşti oameni pe cari nu-i ştiu de unde au venit şi cari nu mă ştiu ce vreau? Dar e cu totul altă lume decât cea din Septembre-Novembre 1916!

Ziarul vegetează mizerabil, cu 1.500 de cetitori cel mult în Capitala de 300.000 de oameni.

Pretutindeni Francezi, cari petrec. Apar şi Greci, într'o urâtă uniformă nemţească.

Un Macedonean, dr. Shunda, îmi spune că la Bazargic generalul englez a spus funcţionarului însărcinat să ia în primire judeţul că suntem acolo numai „provizoriu, până la pace", că ţinutul e al Bulgarilor, că Turcii sunt foarte puţini. Funcţionarii noştri, — primarul e un Bulgar din Tecuciu, care iscălia bulgăreşte şi făcea cu ochiul localnicilor, — n'au demnitate. Grija prefectului de pe vremuri, Georgescu, acum secretar general la Interne, e să pregătească o organizaţie liberală.

La Ligă, totul e prădat, afară de câteva broşuri de propagandă. Unele cărţi le aflu amestecate cu hârtiile lui Bogdan-Duică şi Scurtu, cu actele Siguranţei, cu bietele resturi ale bibliotecii Camerei şi altele, la Direcţia Sanitară.

Casian Munteanu, adăpostit la Ligă şi un ofiţer venit din Banat spun că Sârbii se poartă ca nişte primitivi. Au dus sute de oameni în Albania la şosele, au decimat populaţia unui sat, care a omorât un ofiţer pentru rechiziţii nesfârşite. Unii ofiţeri spun „tu" la toţi, şi la învăţători, preoţi,

avocați, şi-i tratează de Sârbi românizați, scriind Lupovici pe Lupu, etc. Ofițerii francezi nici nu-i salută la Timişoara. S'a făcut o intervenție la prințul Alexandru. S'a promis evacuarea, dar fără rezultat. Din potrivă, după plecarea lui Berthelot, trupele sârbeşti se întăresc până la Lugoj, la Caransebeş, amenințând pe episcopii Miron Cristea şi Frentiu, până la Orşova.

I le spun aceasta lui Nastasievici. El le pune în sama ofițerilor şi a populației localnice, care pârăşte, şi atâta. Dar de ce nu fixăm şi noi hotarele? Brătianu i-a răspuns, scurt, că vrea „Banatul tot" şi că „înțelege nu cafea cu lapte, ci, ori lapte, ori cafea". Ii atrag atenția asupra pericolului bulgar. El pretinde că s'a refuzat cererea, prin solie la Belgrad, a Bulgarilor de a întră în Iugoslavia. Promite să intervie. Brătianu, care a plecat acum la ceasurile două spre Paris, a declarat că se va opri în cale la Belgrad pentru o înțelegere directă.

l-iu Ianuar.

Ofițerul Tiberiu Pop vine din Mediaş. Recrutat la şaptesprezece ani, are acum doi ani de campanie. A fost întâiu in Italia când cu ofensiva din Octombre 1917, intrând în Udine şi înaintând până la Piave. Erau şi oameni cari ieşiau la ferestre să vadă pe duşmani, şi anume elemente se înfrățiau la Corso cu ei: „aveam tot ce ni trebuia".

De acolo a fost expediat grabnic în Albania, mergând la Quia, la „Fieri", cu frumoase ruine vechi, la Durazzo, la Elbasan. In luptele cu Aliații — de cari i-a scăpat în retragere Kovess, — cei mai cumpliți sunt Sârbii; în zilele când atacau ei, trebuia să te gândeşti la moarte. Şi muribunzii trag; cei fără arme muşcă. „Sârbul e cel d'intâiu soldat din lume; de la copilul de doi ani la bătrâna de optzeci, toți se bat." A trece printr'un sat de al lor însemna să ai zilele în mână; femeile împuşcați de pe ferestre. Francezii execută perfect, până la ultimul om, planul perfect studiat, ca şi Germanii. Era greu să se facă prizonieri francezi.

Cu privire la declarația de alipire a Saşilor, el crede, ca valoare materială, că şi cu dânsa şi fără dânsa e tot una. Atâta doar ca ei sunt de acum legați cu noi pentru a face front contra Ungurilor.

2 Ianuar.

In Banat continuă prigonirile. Preoți, învățători sunt duşi

în lanțuri. Se decimează satele. închisorile sunt pline. Pretutindeni la şcoli se spune: „până acum a fost şcoala ungurească, de acum va fi şcoala sârbească".

Cu imens zgomot apar ziarele lui Miile, care „sărută pământul patriei" şi reîncepe lupta cu „şobolanii".

Profesorul Cândea vine din Ardeal pentru a-mi anunța că acolo tinerii se grupează aparte, ca partid nationalist-democrat, deocamdată fără a face opoziție. „Măgarii cu aur" circulă pentru liberali. Oameni de la „Ziua" vreau să facă ziar la Timişora.

Membrii actualului guvern sunt bănuiți că „au trecut la liberali". Ei devin inaccesibili.

Mă gândesc la un congres al Ligii Culturale pentru 24 Ianuar şi la o confundare ca „Asociația" ardeleană'.

loan Paul din Iaşi mi-a dat un foarte violent articol contra lui Stere, iscălind, un Ardelean. Pun numele întreg.

Cândea îmi spune că Stere are de gând să vie în Ardeal, unde Vaida îi este încă prieten.

3 lanuar.

Vine Gh. Pop. Se teme de bolşevism, pe care l-a cu-

noscut la Moscova, unde, în desperare de cauză, a luat parte la sovietele lor. Aceşti oameni sunt dispuşi să distrugă lumea întreagă, dar nu se lasă.

Arhitectul Ioțu spune ce era înainte de ciocnirea de la 13. La Ministeriul de Industrie, înaintea oficialilor, şefii muncitorilor din industria lemnului amenințau pe patroni că li crapă capul şi nu-i lasă să iasă vii dacă nu li acordă salariul de douăzeci şi cinci de lei pe zi. Acum, fabricile s'au închis. Rezultatul? Va năvăli marfa străină, în mare parte din maşină.

Seara, în curtea, vecină cu mine, a librarului Suru se aruncă un număr din foaia clandestină a socialiştilor, cari cer revoluția socială internațională.

Foile lui Miile cuceresc tot terenul.

Trupele noastre, înaintând spre Zalău, au fost atacate în drum cu focuri: au morți şi mulți răniți.

Lipsa complectă de legături cu Apusul, şi la Legații.

4 *Ianuar.*

Preotul Gibescu vine să-mi explice de ce a iscălit manifestul Mitropolitului: pentru că aşa cere disciplina bisericească!

Adunare la Ligă cu comitetul secţiei Bucureşti. I. Grădişteanu şi Lucaci sunt contra congresului şi a premenirii Comitetului Central. Se ajunge, după propunerea lui Ranetti, la întregirea lui prin trei membri noi în locul celor morţi. Congresul se va ţinea la 10 Februar.

Lucrătorul tipograf Ştefan Manole, vechiu naţionalist, arată că a fost poftit cu un grup de tovarăşi muncitori, la generalul Grigorescu, unde erau şi Miile şi Cocea, şi că generalul, care li-a dat un ceaiu, luându-li adresele, a început aşa: „Cum e ţara, aşa şi Guvernul, aşa şi Regele". Apoi a lăudat opera lui de filantropie şi încercarea lui de pacificaţie. — Decât ceaiu cu smântână acuma, spunea Manole, mai bine nu ni dădea pe front numai tapioca.

Reprezentanţii muncitorilor, doi avocaţi, au cerut revenirea asupra celor făcute la 13 şi amenda onorabilă. Mârzescu, spune gazeta L'Orient a lui Huszar, a admis în principiu, amânând răspunsul pe Joi. Dar atunci era la Iaşi. Aveau să revie azi, la patru.

6 *Ianuar.*

Conduc la mănăstirea Văcăreşti pe Marea Ducesă Măria Pavlovna, măritată cu prinţul Putiatin. E foarte asămănătoare cu princesa Maria, dar mai slabă; o întovărăşeşte soţul ei, un elegant băiat blond cu înfăţişare de sportsman.

Amândoi vorbesc franţuzeşte nu fără greş, şi, între ei, ruseşte, iar cu princesa Elisabeta englezeşte.

Ea spune că e ferm încredinţată despre netrăinicia stărilor de acum. Amândoi află raporturi între monumentele noastre şi cele din Moscova.

I. Panaitescu, directorul şcolii de meserii, arată cum Austriecii, prin organele germane, au prădat instituţia. Motoarele cele mari neputând fi luate, au fost sfărâmate. Pe el îl arestaseră pentru că spusese că se apropie trupele noastre şi ale Francezilor.

Regina, mulţămindu-mi pentru un mic dar de artă, spune că „dorinţa de lucru nu trebuie pierdută din cauza neplăcerilor pe care le provoacă unii oameni şi unele lucruri".

7 *Ianuar.*

Cineva îmi spune că la Paris nu s'a putut constitui Comitetul Naţional până nu s'a stabilit egalitatea de reprezintare între partidele politice.

8 *Ianuar.*

Vaida vine la mine ca să-mi ceară să merg la Paris în calitate privată. Refuz, aceasta nefiind potrivit cu cea mai elementară demnitate personală.

In treacăt, el îmi spune că Ardelenii nu puteau începe războiu cu vechile partide, că în Ardeal nu se poate favoriza

un ziar contra celuilalt, că liberalii au dreptul de a tiraniza o ţară care se lasă a fi tiranizată, etc. etc.

Cu el era şi Mihai Popovici.

9 Ianuar.

Mihalache vine la mine pentru a discuta adeziunea lui la „Uniune", îi arăt pe ce drum periculos merge, introducând principiul socialist al luptei de clasă în desvoltarea ţerănimii. El vorbeşte de „metoda nouă" a lui, de cunoaşterea vieţii ţeranului. Ii obiectez: „D-ta îl cunoşti de când eşti d-ta; eu îl cunosc de când este el".

Virgil Arion şi fiul lui Lupu Costache sunt la Văcăreşti.

Ziariştilor lui Stere şi ai liberalilor li s'a dat drumul.

La Curte colonelul Drosu aduce un câne ciobănesc. — Cum să-i spunem?, întreabă princesa Elisabeta. — Ţeranul, căci e lacom. — Nu; dacă e lacom, să-i zicem Ciocoiu.

11 Ianuar.

Teodor Mihali vine la redacţie. E însărcinat cu conducerea lucrurilor în regiunea sa, partea nord-estică a Ardealului. I se pare că nu e multă realitate în ce se face şi acolo: la Sibiiu se ocupă de fixarea.... dreptului succesoral.

La Academie, Babeş vine ca să explice de ce, după cererea lui Hentsch, în Memoriile secţiei ştiinţifice, a publicat nemţeşte pe vremea ocupaţiei.

Nistor spune că nu se poate lucra în Bucovina. Nu s'au numit nici prefecţii. Flondor face şi reface, fără consecvenţă.

Caut pe Prezan pentru a-i cere ca tipăriturile Academiei Române să se facă la Statul-major. Găsesc pe colonelul Antonescu, care îmi spune că, în Basarabia, judeţul Hotin e în plină revoltă. Bolşevicii, răspinşi la Ocniţa, au apărut şi în partea aceia.

Lipsesc ştiri de la Paris. Corespondenţa vine tot pe numele lui Brătianu. Nu se face nicio numire fără el.

12 Ianuar.

In cele d'intâiu lupte din Basarabia, generalul Poetaş, rănit, ar fi dispărut.

Murgoci pleacă în Anglia.

In Cadrilater Englezii ar pactiza făţiş cu Bulgarii, cari ni ucid jandarmii.

La Cernavoda ofițerul francez ar fi „ordonat" să se li-libereze un Bulgar, care batjocurise Țara şi Dinastia.

Un fost medic militar spune că în timpul războiului ni se dădeau de Francezi ca instructori şi fabricanți de conserve de sardele sau studenți de la Politechnică.

13 lanuar.

Bolşevicii — de fapt soldații de-ai lui Petliura — în număr de 2.000 ocupă Hotinul.

Conferința de pace internaționalizează Dardanelele şi vrea să facă acelaşi lucru cu Bosforul, deci cu Constantinopolul însuşi. • t

Pe lângă celelalte suferințe ale acestui nenorocit oraş se adaugă un frig târziu.

74 *lanuar.*

Ştefan C. Pop la mine. Arată cum, la Arad, a intimidat pe generalul Resch, care, încunjurat de oficialitatea maghiară, poruncia, în cetate, să se păstreze jurământul şi de ofițerii de nație românească, trimițând în contra lor, pentru a-i soma, două companii cu mitraliere. El a întrebat pe general al cui este: al Impăratului-Rege sau al Ungariei separate? La răspunsul că e general maghiar, l-a declarat trădător, mustrându-1 că ar încerca să câştige şi pe alții prin trădarea

lui. Resch a îngălbenit şi a permis că şi ofițerii de altă nație să jure nației lor. Pop însuşi a jurat atunci pe Români.

El se plânge de Sârbi. I-a apărut când, în cazematele de la Arad, erau puşi prin antrete şi lângă camarazii bolnavi de boli infecțioase ca să se isprăvească mai răpede cu dânşii. I-a oploşit în casă la el, când Sârbii din oraş nu cutezau să-i primească. El şi colegii lui au refuzat ofertele Ungurilor numai pentru a merge alături cu aceşti Slavi de Sud. Acuma, după declarațiile de frăție din ziua întâiu, a doua zi chiar au arestat pe fruntaşii Românilor numai pentru vina că au purtat tricolorul la piept. Dăunăzi au benchetuit la şampanie cu Ungurii şi au început să cânte imnul maghiar, iar, când Românii de față nu s'au sculat, au fost cei d'întâiu cari i-au atacat. Pop a trimes comandei sârbeşti, el care întâmpinase trupele regelui Petru, o scrisoare în care li spunea că în această şampanie ungurească era sânge de al fraților lor.

Crede că e exclusă orice putință de înțelegere ulterioară cu Sârbii, dacă urmează mai departe o asemenea metodă. Se gândeşte cu îngrijorare la temperamentul separatist al Croaților şi Bosniecilor.

Francezii de la Pesta, cu colonelul Vgx, țin cu Ungurii. Continuu ei încurcă, cerând respectarea condițiilor armistițiului în sensul că pretutindeni să se respecte administrația civilă maghiară, care, prin proclamații, ațâță contra României şi a Regelui ei. S'a plâns lui Berthelot, care făgăduieşte îndreptarea, fără să se vadă urmările. De altmintrelea, Vgx nu e supt ordinele lui.

In România el nu vede decât în Constituantă putința de a reacționa contra relei stări de lucruri. In Parlamentul viitor, Ardelenii, neavând tot teritoriul, care li revine — de dincolo de linia ocupată fuge lumea nebună •—, nu vor putea fi bine reprezintați.

Cineva venit din Sibiiu spune că acolo trupele noastre sunt privite foarte bine. Pânea e destulă, dar rea. Ungurii speră că la pace să li se întoarcă Ardealul. Generalul Moşoiu va merge la Cluj. 9 de Vânători ar fi să ia garnizoană la Sibiiu.

Generalul Leonte asigură că linia de demarcaţie va fi trecută de trupele noastre.

In Basarabia a fost ucis Poetaş, doi sublocotenenţi şi şaptezeci şi cinci de saldaţi. Se pare că au fost surprinşi la o masă de Sf. loan. Comunicatul spune că trupele îşi „răsbună". şeful. Trei sate ar fi fost până acum complect distruse cu tunul.

15 lanuar.

Lupta cu bolşevicii la Otace (Atachi). Se iau patru tunuri. Deci tunurile au putut trece!

16 lanuar.

De trei zile viscol sălbatec. Lumea e lipsită total de lemne. Suferim şi cei cari mai avem puţintele.

17 lanuar.

In Basarabia războiu în toată formă. S'a dat o luptă la Nădăbăuţi, înverşunată, „bolşevicii" având mitraliere şi „tunuri de diferite calibre".

Cineva îmi spune, după cele arătate de un funcţionar de gară, care a scăpat numai pentru că s'a prefăcut a fi Polon, că duşmanii au pătruns în ţară întrebuinţând prilejul unui tren

ucrainian venit ca să ia pe funcţionarii de cale ferată cari nu prestaseră jurământul. Cavaleria şi artileria s'au coborât ceva mai departe. Funcţionarii noştri au fost ucişi toţi. Poetaş a fost prins întâiu şi apoi ucis.

Generalul Georgescu asigură că, anul trecut, la Bender, când au reapărut Ruşii, au fost tot astfel „surprinşi" şi ucişi nu mai puţin de trei sute de soldaţi, cu ofiţerii lor.

Viscolul şi gerul continuă, sălbatec.

La Conferinţa de pace, Wilson ar vrea ca Liga Naţiunilor să fixeze concesiile teritoriale!

18 lanuar.

Comunicaţie la Academie. Spun în faţa acelor cari s'au purtat rău în războiu că este un act mizerabil orice legătură pe care cineva, bărbat ori femeie, ar avea-o cu cei cari fac parte dintr'un regim de ocupaţie.

Se anunţă oficial că am îngropat „două mii de bolşevici" în Basarabia, unde am luat şapte tunuri şi cincisprezece mitraliere.

19 lanuar.

In Basarabia gerul opreşte curăţirea terii.

Schullerus şi deputăţia săsească vin pe la mine. Cearcă să scuzeze pe Germani — el a primit la Sibiiu pe împăratul lor — prin starea de spirit specială creată de războiu şi prin întoarceri atavice. Li spun că am dori să li putem da la Sibiiu o bibliotecă specială românească, în care să poată avea tabloul culturii noastre.

Ii conduce Frank, preşedintele societăţii lor de aici, care nu vorbeşte cu mine decât româneşte şi care pare a se mândri că e cetăţean şi ofiţer român.

20 /anuar.

O zi de soare,' caldă, înaintea unei noi zăpezi.

La colonelul Antonescu. îmi explică situaţia trupelor din Basarabia (ştiu de aiurea că prin concedii la unele regimente nu erau nici o sută de oameni). Sunt total neîndestulătoare. Şi Cristescu, spune Antonescu, a oferit lui Berthelot şase divizii.... Acuma se vorbeşte de 20.000 de oameni cari se strâng Ia Moghilău. Mâne, după ce vor fi luat banii, pot să dispară. Lipseşte tot ce trebuie. Prezan a făcut un raport desperat către Rege. E şi multă conrupţie.

Satele răsculate sunt în parte româneşti. Intre cei „2.000 de bolşevici" ucişi, cei mai mulţi sunt ţerani şi, durere, ţerani de-ai noştri, cari nu au niciun sentiment naţional şi preferă neţermurita libertate a bolşevismului oricării ordine.

Ziarele arată că la Petroşani (unde va merge 9 de Vânători) 500 de mineri, in mare parte Unguri, au atacat

trupele noastre cu mitraliere şi bombe. Un general ungur cutreieră cu trenuri blindate valea Murăşului, distrugându-ni satele.

Antonescu spune că Francezii n'au renunţat la expediţia rusească şi de aceia rămân aici.

Pentru a complecta golurile provocate prin concedii la cavaleria lor, care merge la Odesa, se iau soldaţi de-ai noştri, cari poartă uniforma franceză şi tricolorul român.

21 lanuar.

Comunicatul oficial arată că s'a reocupat Hotinul.

Radiograma franceză arată — Cenzura opreşte ştirea — că, după Petit Parisien (organul personal al lui Pichon, mi se spune), vom evacua „partea Bucovinei limitrofă cu România", ca un omagiu faţă de Conferinţa de pace.

Luând informaţii de la Cartierul General, mi se spune că nu e nimic adevărat (în Bucovina s'a proclamat starea de asediu). Nistor explică lucrul aşa, că ar fi vorba de satele ruteneşti de dincolo de Cernăuţi, pe care nici Românii nu vreau să Ie păstreze, dar se vor opri acelea care deschid drumul Hotinului şi cuprind izvoarele de apă pentru oraş. In orice caz, nimic nu se va evacua decât cu condiţia să se ocupe, contra anarhiei, de trupe franceze.

Nistor se plânge de Flondor. Vechiul regim continuă în

Bucovina. Adevăratul şef al terii e Oreste Tarangul, rămas tot cel de pe urma Austriecilor.

22 lanuar.

Radiograma din Paris spune că Brătianu a arătat la Conferinţă că România „ar dori" „să-şi unească" Basarabia, Bucovina, Ardealul şi... Dobrogea şi că „problema romanească" a fost „retrimeasă" unei „Comisiuni de experţi", câte doi de fiecare ţară.

Nistor vede şi el situaţia ca îngrijitoare. înţelegerea nu ne iubeşte. Ungurii au conrupt şi au câştigat terenul.

El ar crede, de şi toată lumea se fereşte de mine ca de foc, şi până sus, că ar fi bine să merg la Paris.

In Bucovina, trupele fiind puţine, s'a proclamat starea de asediu. Orice rebel va fi spânzurat, ca şi în Basarabia.

Preotul Turbure vine de la Orade. Generalul Kratochvil, care se află în fruntea bandelor duşmane, e un comandant de honvezi. Se caută mai mult a „da impresie". La Orade s'a luat tot ce s'a putut, până la uşi şi ferestre. Secuii l-au căutat pe ministrul Aurel Lazăr ca să-1 omoare.

Tulbure pretinde că a avut legături cu Mangra când acesta nu-şi schimbase atitudinea.

Un trimis ungur a venit, obraznic, „să inspecteze şcolile de aici". Va fi arestat.

23 lanuar.

O misiune georgiană vine la mine. Sosipatru Assatiang e un om de înfăţişare simplă, care vorbeşte aşezat, într'o: limbă franceză bună. II întovărăşeşte un pompos aghiotant în costum naţional, cu multe fireturi, şi un vioiu şi elastic secretar, care se zice Georgian, dar are şi numele şi aspectul de Slav.

Assatiang îmi aduce complimente de la fostul ministru bulgăresc Şişmanov, care se află la Chiev.

îmi spune că Ciheidze şi Ţereteli s'au amestecat în revoluţia rusească numai pentru a servi interesele naţiei lor, că azi unul e preşedintele Camerei, altul şef de Guvern acasă, că se duc la Paris în numele Georgiei libere. Tot guvernul e socialist, dar de trei ori s'a dat lupta cu bolşevicii. Ţara şi-a organizat o armată de 30.000 de oameni şi caută legături cu noi. De aici se vor întoarce la Chiev. Sunt deplin hotărâţi a nu se înţelege nici cu cei din Omsc, nici cu cei de la Don, cari urmăresc ţinta, absurdă, a refacerii Rusiei unitare.

In Ardeal încep luptele cu Ungurii, dincoace de linia de demarcaţie. Bandele au ocupat două sate.

Cenzura îmi taie veştile, luate de la „Unirea" din Blaj, că Francezii au intrat în Vîrşeţ, în Arad, că generalul Pathe e în Cluj, de unde se pare că e vorba să fim scoşi tot ca omagiu faţă de Conferinţa păcii!

Şi Italienilor li se impune să respecte linia de demarcaţie.

24 Ianuar.

Popovici, secretarul miniştrilor ardeleni, vorbeşte la festivalul Unirii în cuvinte calde şi demne.

Ai noştri atacă, împreună cu Francezii, cuibul de bolşevici de la Tiraspol.

2 ii Ianuar.

Tulbure arată că n'a servit politic pe Mangra. S'au căpătat dovezi că acesta era cumpărat. O paralizie generală progresivă îi deranjase spiritul. La moarte Consistoriul a refuzat să-i aducă la Sibiiu trupul, care a fost înmormântat în cimitirul comun din Budapesta.

Trupele marocane se poartă foarte prost în Bucureşti. Ginerele mieu, căpitanul Chirescu, a fost silit să bată pe doi dintre ei, cari atacau pe soţia lui lângă dânsul.

Directorul Bibliotecii din Milano felicită România pentru biruinţa finală şi găseşte cuvinte bune şi pentru mine.

26 Ianuar.

Am şi ocupat Tiraspolul.

7-8 Ianuar

Profesorul bucovinean Cotlarciuc a fost la Regele, care

l-a uimit prin amabilitatea lui, dar şi prin cunoştintile lui reale în domeniul dreptului bisericesc şi prin interesul pe care-1 poartă chestiilor speciale de ştiinţă.

Ocuparea Tiraspolului continuă. Directorul şcolilor bănăţene vine la mine. Se plânge de Sârbi. Ofiţerii opriau pe Români de a saluta pe Berthelot: aşa „aveau ordin"., Mulţi preoţi şi învăţători sunt internaţi la Belgrad în cele mai triste condiţii. El crede însă că trebuie menajată, între câţi duşmani stăm, putinţa unei alianţe cu Sârbii.

Se vorbeşte că Sârbii ar fi evacuat Lugojul şi Caransebeşul.

Casian Munteanu, care scoate ziarul „Banatul", îmi comunică o declaraţie oficială a Voevodului sârb Bojovici că nu iese din Banat (se dovedeşte că declaraţia e de acum două săptămâni). Foaia lui mă atacă pentru că nu ţin la Bănăţeni. Vine şi d-rul român de pe valea Timocului pentru a mă întreba dacă nici acum nu se poate ridica o chestie a Românilor din Serbia. Pleacă dezolat, cu convingerea că a avut înaintea sa un duşman al naţiei.

Cumplitul ger continuă.

Mă cercetează corespondentul ziarului „Times", întovărăşit de un Bănăţean. Se duc în Ardeal, unde a sosit, la Cluj, o misiune de informaţie americană. El îmi spune că Americanii nu vor să ţie samă de punctul de vedere istoric, care Ii se va impune totuşi. E stabilit de mult in ţară şi vorbeşte foarte bine româneşte. îmi spune ca Bourchier,

care şi-a manifestat din nou, la armistiţiu, simpatiile pentru Bulgari, e total demonetizat.

Mai târziu soseşte şi tânărul Mocioni, fiul lui Eugeniu.

Secretarul Misiunii georgiene îmi cere o vedere a bisericii lui Antim Ivireanul. Şeful Misiunii e bolnav, şi plecarea la Paris se zăboveşte.

Secretarul Legaţiei italiene, Auriţi, mă asigură că e falş zvonul cum că linia de demarcaţie defavorabilă nouă era în armistiţiul italian. Ea s'a stabilit între Franchet d'Espereg şi Kârolyi.

Fasciotti a venit numai pentru lichidare. Nu se ştie dacă Saint-Aulaire se va întoarce.

Poşta italiană se va stabili în câteva zile.

31 lanuar.

Suntem ţinuţi în cea mai complectă ignoranţă: presa degenerează.

Marius Theodorian-Carada, primit cu entuziasm la „Unirea" din Blaj, face acolo apologia lui Marghiloman.

2 Februar.

„Steagul" strecoară note neprielnice Congresului păcii. Unii din aceşti fanatici cred cu îndărătnicie că steaua lor va răsări din nou.

5 Februar.

Trimisul polon Linde a venit la mine să-mi ceară sprijinul ziarului pentru Polonia, :

La Varşovia e linişte şi — mai curat şi mai orânduit ca aici. Paderewski e nu numai în muzica lui un om de geniu, ci şi un orator de o elocvenţă „care stoarce lacrimi" în limbile franceză şi engleză.

Linde se plânge de Cehi. Au ocupat Teschen în uniformă aliată, fixând un termen de evacuare a liniei strategice în numele Aliaţilor. Li s'a cedat după întrebare la Varşovia, unde, fireşte, nu se ştia nimic. Apoi misiunea engleză a protestat. Dar Cehii au rămas în poziţiile lor.

El pleacă la Varşovia, Gwiazdowski, pe care îl apără că a cedat la stăruinţi pentru a scrie la „Lumina", îl înlocuieşte.

Zvon că s'a tras asupra lui Clemenceau când mergea la Conferinţa de pace.

7 Februar.

Clemenceau a fost uşor rănit. Lucrările comisiunilor de pace se opresc. El şi-a arătat dorinţa că măcar de acum Aliaţii să se înţeleagă în soluţiile lor.

Deputăţia juriştilor bucovineni (Bodnărescu, Mandicevschi, etc.) vine să mă întrebe dacă e bine să trimeată în forul lor superior câte un German. De sigur!

In numele lui I. Flondor, tânărul Grigoroviţa vine să-mi arate că, în legătură cu Al Constantinescu, Rotioă, Marmeliuc şi alţii lucrează pentru liberali. Flondor crede că ei vor câştiga şi „naivitatea" lui Nistor. E vorba să se facă o nouă foaie românească, „Bucovina". Li spun că, pe cât doresc conlucrarea lui Flondor cu Nistor, cu atâta dezaprob ideia unui ziar rival. Recomand activitate, largă democraţie rurală şi — unire.

Colonelul Verzea e condamnat Ia moarte pentru trădare. „Steagul" aduce ştirea, falşă, că Sturza s'a sinucis în Ardeal.

8 Februar.

St. C. Pop vine la mine şi-mi spune că de fapt generalul ungur Soss a trecut în revistă supt ochii Francezilor trupele sale la Arad şi, insultând România, le-a chemat la luptă cu Românii. Pop a protestat violent la Berthelot.

In Ardeal apărarea noastră se pregăteşte supt conducerea generalului Dănilă Pop: recrutarea merge bine.

St. C. Pop ar crede că se poate o unire între partide pentru a nu periclita ceia ce s'a câştigat!

Aurel Morariu îmi scrie că Tarangul exercită cenzura ca pe vremea austriacă. O foaie din „Glasul Bucovinei" e aproape total albă.

Era vorba de soluţia chestiei rurale.

10 Februar.

Veste că a fost ucis în plin Landtag primul-ministru al Bavariei, un spartachist, şi doi colegi ai lui. Ucigaşul e un tânăr conte de Arco, student.

In Germania, stăpânii de până ieri nu se lasă terorizaţi ca în Rusia.

12 Februar.

Gh. Pop de Băseşti a murit. Ultima-i telegramă implora ajutorul armatei noastre contra bandelor ungureşti.

La Siria ele au ucis pe trei membri din familia lui Hotăran, directorul „Renaşterii Române" din Sibiiu, şi şasezeci de ţerani.

Mihai Popovici vine iar să-mi vorbească de nevoia ca eu să fiu la Paris şi adaugă dorinţa, imposibilă de realisat, ca să încep o agitaţie oarecare în jurul atacurilor ungureşti.

Recrutarea a dat până acum în Ardeal vre-o 30.000 de oameni. Lipsesc hainele şi armele.

Se pare că generalul Ferigo vine la Constanţa cu legiunile ardelene pentru Ucraina. Italienii ar mai da în acest scop 100.000 de prizonieri ruşi.

Grecii iau Tracia şi cer Smirna, Brusa şi Trapezuntul.

13 Febraur.

Anarhie la Graz, Munchen, Niirnberg, Augsburg.

Cristodorescu vine din Ardeal. Americanii arată a compătimi pe Unguri şi a li da speranţe.

Nu se confirmă bănuiala că GheorghG Pop a fost ucis.

14 Februar.

In Ardeal, Ungurii, răspinşi de la Ţigani, au ocupat Zalău.

Oraşul e plin de frumoasele uniforme ale Legiunii româneşti din Italia.

Lupte pe tot Crişul Alb. Armata regulată a Ungariei nouă pradă depozitele de hrană. Gărzile ardeleneşti sunt silite a se retrage. La Sibiiiu, colonelul francez Trousson a fost asediat de dureroasele manifestaţii ale unei mulţimi imense, în mijlocul căreia se găsiau pribegii ţinuturilor invadate.

Se anunţă că am reluat Zalăul şi urmărim pe duşman. Faţă de atacul unor trupe regulate nu există linie de demarcaţie.

15 Februar.

La Cardinalul de Westminster, Bourne, care, cetind cartea mea despre relaţiile anglo-române, a dorit să mă vadă. II cercetez la Palat, la 6 şi jumătate.

O figură foarte simpatică de om fundamental bun, cu o rectitudine în figură şi vorbă pe care înaltul Cler catolic de sânge latin nu o are totdeauna.

Speră tot binele pentru noi. Ii arăt ce am suferit şi continuăm a suferi, cu satele flămânde, cu lipsa de grâu de sămănat. Se dă grâu Belgiei, care nu-1 va putea restitui, şi nu nouă, cari înzecit i-1 putem da înapoi. Cardinalul

recunoaşte că nu ni s'a dat nimic; dă vina pe înecările de către submarine, care fac să nu fie vase la îndemână. '

Adaug povestirea ororilor săvârşite de Unguri: cele de la Siria par a-I impresiona. Ii arăt cum Francezii îngăduie pregătirile contra noastră, colonelul Vgx nefiind supus generalului Berthelot. El deplânge încetenirea lucrărilor Conferinţei şi o atribuie oboselii care a atins pe toţi oamenii de Stat ai înţelegerii: Llogd George e cel mai vioiu, dar şi el e obosit de războiu. i

Ii arăt cât de moderate sunt cererile noastre, cari am renunţat la hotarele naturale pentru a nu cuprinde în ţara noastră de mâne prea multe elemente străine. Cardinalul face o paralelă între Balcanici, radicali în pretenţiile lor, şi între Irlandezi. El e fiul unui bun Englez şi al unei bune Irlandeze. Dar deploră lipsa de măsură a unor oameni cari — cu episcopi cu tot — cer toate şi toate dc-odată. înainte de home-rule guvernul liberal li făcuse largi concesii: ei le-au refuzat. Acuma toată lumea în Anglia e pentru home-rule; ei cer independenţa, separaţia. Dar n'au condiţiile economice ale unei vieţi proprii, şi despărţirea unor finanţe atât de intim amestecate cu finanţele Angliei e imposibilă. Păcat că în asemenea momente poporul irlandez a pierdut şi pe un om de modestia unui Redmond....

La noi cumpătarea e o moştenire latină.

Regina a plecat astăzi, la trei, cu toate princesele.

O deputăţie macedoneană pleacă la Paris.

Parastas la Mitropolie pentru Pop de Băseşti.

Spre seară, revine gerul.

18 Februar.

Racovschi a proclamat intrarea Ucrainei în Federaţia rusească bolşevică.

19 Februar.

De la Paris vestea că nu s'a ajuns la niciun rezultat în Comisiunea noastră.

Berechet mă asigură că bandele din Nordul Basarabiei erau pregătite de proprietarii mari, în frunte cu Krupenski, pare e acum la Odesa. Era vorba să se proclame un Directoriu şi să se revie la Rusia.

Foile din Odesa publică o scrisoare deschisă a lui Purişchevici către Regele nostru, căruia î se spune că niciodată — cuvântul e repetat de trei ori —, Rusia, revenită la unitate şi la putere, nu va ceda micii Românii, aliat necredincios (!), grânarul basarabean.

20 Februar.

Un comunicat oficial ardelean arată că linia de demarcaţie va fi trecută până la Careii Mari, Sătmar, Orade şi Arad.

Se pare însă că fără ocuparea oraşelor.

In aceste oraşe se prepară războiul. Centrul pregătirilor e Aradul. „Românul" a fost oprit. Garda naţională. dezarmată. Nici vorba românească nu se mai permite pe străzi. Redactorul Clopoţel, care a venit de acolo, spune că la Soborşin e o divizie şi ar mai fi încă alte trei organizate ca armată regulată.

Sunt până acum şasezeci de omoruri verificate. Se ia bielşugul, încă păstrat, al ţeranilor.

Agentul comercial ardelean Mocanu arată că la Soborşin Secuii insultau „opinca puturoasă". La Pesta nişte trimeşi bucovineni au fost batjocuriţi şi ameninţaţi cu bătaia.

El vine din Praga, unde sunt mari simpatii pentru Români. E curios că le manifestă şi profesorul Kadlec, care în August scria la „Deutsche Literaturzeitung", citând pe d-rul Fischer şi pe Miletici ca să tăgăduiască şi el continuitatea elementului românesc dincoace de Dunăre.

La generalul Berthelot.

Şi el ştie ce e în Ardeal. Au fost şi acte de autodafe. **Des Ogres,**—cum poporul îşi mai aminteşte de Bulgari,— **Bongres.** De altfel e în folosul nostru. Dar trebuie să ne ferim de exagerări. Când s'a anunţat deţinerea d-rului Erdelg la Pesta, el era la Bucureşti. Aceasta face rău.

Întrebat de ordinul de înaintare, nu-l cunoaşte încă.

In Ucraina nu se va interveni. „Eu nu fac aventuri." In zădar cer Ruşii să li se refacă ţara. Să şi-o refacă singuri, dacă pot! Dacă nu...., Europa va trage numai o linie de apărare. — Un cordon sanitar? — Da, un cordon sanitar.

De fapt Francezii au prins la Odesa pe Bujor, tovarăşul lui Racovschi. Numai să nu-l scăpăm ca **pe** Racovschi!

Vorbindu-i de intenţia de ofensivă a acestuia din urmă,

Berthelot nu crede că ar avea mijloace. Românii n'au trecut Nistrul; înaintarea franceză e o fabulă; nu sunt nici forțele necesare.

Francezii n'au intenția de a se face jandarmii perpetui ai Europei. De şi Conferința zăboveşte, ea îşi va face opera. Şi atunci, într'un an, armatele franceze vor merge acasă.

Acolo e destul de lucru cu Germanii. Generalul se va retrage şi se va strădui să propage sfânta ură contra lor.

Şi e mult de lucru... Sunt trei ani „â rattraper". Aici la noi, nici țara nu ni vom putea-o hrăni doi ani. In zădar se măgulia omenirea că a scăpat de greutate. Nu e încă vremea să respirăm.

Berthelot e pentru izolarea celor ce au avut relații cu Nemții. Tăgăduieşte că ar fi spus un cuvânt măcar de aprobare lui Tzigara, care „îşi expunea cazul cum avea interes să o facă". N'ar voi să vie nici la Academie. Poate peste doi ani, dacă unii din vinovați ar face cine ştie ce faptă de ispăşire.

Ofițerii prezenți se arată impresionați de îndărătnica propaganda bulgară. S'a adus episcopul de Londra ca să vadă cum sufăr Bulgarii, şi l-au copleşit de broşuri. Se vorbeşte de Stere, Căruia, caritabil, foştii lui partizani politici îi fac drum, cu concediu, în Elveția. Toți se miră că Regele a consimțit să-1 decoreze şi să apară în balcon cu el.

Ofițerii doresc o expoziție, o bibliotecă pentru ei şi ai lor. E vorba chiar să le organizăm, în cel mai scurt termen. Ei Cer şi conferinți despre România şi Români.

Berthelot povesteşte lucruri din Ardeal, unde i s'au făcut atâtea daruri încât a spus că i se organizează „o căsnicie". La Braşov Ungurii cereau să arboreze steagul lor. „Dar am încheiat oare pacea?". Până atunci, e un steag duşman! Ei pretindeau nepărtenîre: „Intre cei cari au sângerat pentru noi şi cei cari ne-au atacat cu duşmanii noştri?". I se amintiau serviciile aduse de Unguri civilizației creştine. — Da, cu Românii, cu Sârbii, Dați-mi voie ca eu să-mi amintesc de ultimii patru ani.

La Arad Francezii arată" dezorientați. Au întrebat pe Români care li e cetățenia. Ei au arătat decretul-lege de unire. Noul general venit acuma spune că „nu se amestecă în afaceri interne".

Sârbii au plecat dintr'o parte a Banatului. In alta însă rămân. Li s'ar fi dat o parte din Torontal, iar alta Ungurilor. Se poartă acum însă mai omenos. Românii scot o foaie la Timişoara.

21 Februar.

Se promite grăbirea păcii.

Berthelot spunea ieri că l-a indispus alegerea la Jockey Club a lui Marghiloman şi că nu va mai pune piciorul acolo. încă de la început a fost de părere că arhiepiscopul catolic Netzhammer este în primul rând al indezirabililor.

22 Februar.

Organizez cu căpitanul Berthelot, nepotul generalului, expoziția şi conferințele.

*

Banca Națională nu vrea să-şi înmulțească hârtiile. Directorii ei (Cioran) prezic falimentul Statului, împrumutul mergând foarte greu, E vorba să se emită bonuri.

Greutăți se ivesc cu privire la ocuparea noului teritoriu în Vest. Intre Franchet şi Berthelot este o rivalitate care

se sparge în capul nostru. Ni se cere să fim „introduşi" de ofiţeri francezi. S'au făcut noi intervenţii pentru a se simplifica şi grăbi lucrul.

Căpitanul Nicholas Roosevelt, nepot de frate al fostului preşedinte american, însărcinat cu adunarea de ştiri despre noi, mă cercetează Ia Academie. Se informează asupra trecutului nostru în Ardeal. II expun. El lămureşte că acolo profesorul Coolidge, la misiunea căruia e adaus, a întrebat mai mult pe Unguri, — punctul de vedere românesc fiind cunoscut. Aristocraţia şi funcţionarii sunt pentru vechea stare de lucruri, alţii cer autonomia; sunt şi de aceia cari vor, de şi Unguri, trecerea la România. Despre broşurile de propagandă româneşti: el le recunoaşte ca exagerate şi indiscrete.

Ii dau cărţile necesare pentru a lumina punctul nostru de vedere. >»

Roosevelt mă pofteşte în America, unde mă asigură de o bună primire.

23 Februar.

i

Procesul ziariştilor trădători. Vin cu femei, bine nutriţi, obraznici. Vorbesc de banii luaţi de Ia „Iliescu-Turtucaia", fac elogiul lui Stere, prezintă „Gazeta Bucureştilor" ca o operă naţională.

Denize vine la mine. Regele e foarte afectat de vestea despre moartea fratelui său Carol, care, de fapt, încetase din viaţă mai de mult. Acest frate i-a scris la timpul său că, oricât l-ar durea ca German de hotărârea luată de el

ca Rege, o înţelege, un Suveran fiind dator a servi idealul poporului său. Şi fiul lui a scris o iubitoare scrisoare Reginei.

Plecând, Roosevelt îmi scrie că prin cărţile date „s'a procurat o informaţie preţioasă misiunii americane, făcându-i un mare serviciu prin aceia că i se permite a aprecia dreptele aspiraţii ale României din punctele ei de vedere. România a avut totdeauna simpatia şi admiraţia Americei .şi America~i doreşte să-şi realizeze aspiraţiile naţionale".

24 Februar.

< Vizita unui căpitan american, care se plânge că se fură la uncie autorităţi în legătură cu aprovizionarea: ni se va trimete numai făină.

St. C. Pop aduce vestea că, la Vascău, populaţia împotrivindu-se soldaţilor unguri din armata regulată, veniţi să ia restul de hrană şi să fure vitele, s'au ucis vre-o cincizeci de oameni.

El îmi arată o comunicaţie a lui Berthelot că Franchet d'Esperey nu permite, până la „momentul pe care-1 va crede util", înaintarea Românilor.

Pop face un energic protest la miniştrii de aici ai înţelegerii, cerând ca într'o conferinţă a lor să se ia măsurile de intervenţie la Paris. Ar dori şi un comandament militar mai apropiat.

Rugat să traducă în franţuzeşte, îmblânzesc termenii, cari sunt prea tari.

Pop are milă de Slavici. Arată ce era la început în Ardeal curentul nou. îşi aminteşte de fiica lui botezată în chi-

lia temniței ordinare. Ar vrea să-1 scape. Ii recomand grațierea după condamnare.

25 Februar.

Acum câtva timp, spune Pop, Vyx ar îi anunțat Ungurilor că, dacă Românii trec linia de demarcație, ei bine, să tragă!

26 Februar.

E vorba de o maniîestație a Ligii Culturale contra ororilor de peste munți. Există temerea unui atac general contra noastră cu prilejul serbării libertății maghiare, care se apropie.

Fiica mea îmi scrie de la Brad (soțul ei e la Baia-de-Criş) că acolo se simulează de Unguri supunere şi amabilitate, dar toți sunt îngrijorați. Ungurii ar avea patru regimente organizate; noi li-am putea opune opt. A venit uri maior francez în cercetare, şi l-au încărcat cu daruri; se aşteaptă şi o cercetare engleză. >

întâlnesc pe stradă pe Stere, descompus, pe preotul Gi~bescu şi alte mutre sinistre.

27 Februar.

„Dimineața" publică o scrisoare din Pata cu cele mai grave ştiri despre pregătirea militară a Ungariei pentru un adevărat războiu contra noastră: ar dispune de până la 150.000 de soldați de cea mai bună calitate şi de muniții infinite. ;

Din Ardeal vine Caius Brediceanu pentru a lua înțelegere cu privire Ia teatrul românesc de acolo. Mă gândesc fără

voie la toate primejdiile ce amenință încă acest Ardeal care se crede aşa de asigurat.

28 lanuar.

Un ploton de soldați din armata regulată a Ungariei arestează şi duce pe jos între baionete, către o destinație necunoscută, pe mama septuagenară, pe sora şi vara lui Iuliu Maniu.

Văitoianu pleacă la Paris pentru a semnala turbăciunea ungurească.
Generalul Pathe a sosit la Bucureşti.

l-iu Mart.

Tânărul Caba vine din Sălagiu. Veşti rele. Ungurii atacă necontenit („Universul" merge aşa de departe, încât vorbeşte de bombardarea Clujului din aeroplane).

Soldații lor arată mai bine de cât cei din țară.

Cu toată indignarea i-am interzis să critice pe bietul nostru țeran purtat pe toate fronturile. I-am amintit că în 1914 Ardealul n'a făcut revoluție. Că la 1916 n'am fost întâmpinați cu o ridicare generală. Că în 1918 nu s'au oprit tâlharii germani cari duceau prada hranei noastre. Că acei cari vin azi se ni dea lecții, mai bine să ia puşca la hotar. — Să ieşim cu bățul? — Da, cu bățul. In 1916s puştile noastre nu băteau până Ia duşman. Cu bățul, nepregătiți, am venit, nu pentru o cucerire, căci atunci ne-am fi pregătit, ci pentru îndeplinirea unei îndatoriri morale. Decât se se plângă, mai bine ar merge cu bomba spre uzinele ungureşti, cu revolverul spre şefii asasinilor.

După ce iese din odaie, Caba spune generalului Petala

că la Zalău am lăsat pe Unguri să suie tunurile pe poziţii, că s'au prins cinci ofiţeri şi 150 de soldaţi. Colonelul nu şi-a făcut datoria.

Şi în Basarabia a trebuit să se ia măsurile cele mai aspre ca să se ocupe odată Hotinul.

Petala semnalează primejdia din Bucovina din cauza certelor personale. Nemţii ar avea instrucţii de la Viena contra unirii româneşti. Ar putea să aibă victoria în alegeri. Din partea lui, Nistor îmi spune că generalul face politică la Cernăuţi, unde ar vrea să fie guvernator.

Ungurii de aici primesc scrisori de la ai lor că vom fi daţi afară de Francezi chiar... Spionii furnică, şi insulta la adresa noastră o strigă tare.

3 *Mart*

Generalul Berthelot vizitează expoziţia de la Ligă. Taxează de exagerări ştiri ca aceia că aeroplane ungureşti ar fi aruncat bombe în Ardeal.

4- Mart.

Veşti de la ai miei din Ardeal. La Baia-de-Criş Vânătorii au în faţă pe Ungurii de la Hălmagiu, cari n'au curagiul să trimeată măcar patrule. E un întreg regiment. Soldaţi şi ofiţeri beau şi pradă toată ziua. S'au prins doi Saşi, cari au fost împuşcaţi. Sunt, din nenorocire, şi Români. Plata e de o sută şaizeci de coroane pe zi. Au două tunuri de poziţie.

Alţii veniţi de pe acolo vorbesc de şase divizii.

Până şi în cercurile care ar trebui să fie bine informate se vorbeşte de astfel de monstruozităţi ca putinţa unei ocupaţii bolşevice la noi. Cocoane speriate văd cu ochii apropiata retragere a Francezilor înaintea oştilor lui Racovschi. Nistor spune numai că în adevăr bolşevicii sunt la Nistru, foarte mulţi, cu intenţia de a ataca, dar se pot trimete şi trupe din Ardeal. Amiralul englez care comandă vasele de pe Dunăre a ameninţat pe Unguri că, la întâia mişcare, li trimite o bombă în plin Parlament.

„Ziua revoluţiei ungureşti" pare să fi trecut liniştit în tot Ardealul, cu toate prezicerile sinistre care se făceau din toate părţile.

5 Mart.

Expoziţia de la Ligă e vizitată de D. Herbert Ward, care a servit în războiu la Crucea Roşie şi e trimes aici ca şă vadă suferinţele şi lipsurile noastre.

6 Mart

Vizita unui domn Taglor, care spune că linia de Vest a noii Românii a fost mutată la Paris dincolo de Careii Mari şi că în privinţa Banatului nu s'a luat încă hotărârea.

Generalul Anghelescu vine din Basarabia, unde comanda trupele. Francezii sunt „bolşevizaţi"; ofiţerii fac asupra lumii ruseşti o impresie mai slabă decât ai noştri. La Bender şi Chişinău soldaţi francezi beţi au atacat pe ofiţerii noştri şi sunt daţi în judecată.

Primejdia la Nistru vine din grozava lipsă de care suferе Ucraina, unde nu s'au făcut sămănături. E o nouă împingere flămândă de barbari. Problema hârtiei-monede e insolubilă.

Ar fi nevoie, ca guvernator, de un om energic, dar nu prea sunt. Generalul pare influenţat de Gore şi de „societatea rusească", internaţională.

7 Maiu.

Mi se arată o telegramă desperată a femeilor române de dincolo, îngrijate de sălbătăciile maghiare. Ele ar vrea o întrunire publică.

Arăt ce triviale au ajuns aceste manifestări şi cât de puţin pot influenţa pe duşman. Se acceptă ideia mea de a se face o întrunire organizată numai de Societatea Ortodoxă a Femeilor Române, de a se invita străini, ofiţeri şi diplomaţi, şi de a se ceti în franţuzeşte un memoriu redactat de femeile de dincolo.

9-10 Mart.

Văd- întâia; oara casa noastră din Văleni, prădată şi batjocurită de armata de ocupaţie.

La Sibiiu se ţine Congresul bisericesc.

Ii Mart.

Karolyi se face a abdica pentru ca să nu prezideze la sfâşierea şi predarea Ungariei. Trece puterea unui Garbay,

socialist, care face apel la bolşevicii din Rusia. Se găteşte un atac reunit, şi contra noastră. Foştii prizonieri unguri din Rusia ar veni pe la Tarnopol. Zece divizii ar sta gata impotriva noastră.

Cenzura suprimă aceste ştiri.

Nistor îmi spune că Prezan, elementul de încredere şi energie, de şi face rezerve pentru cazul când am fi atacaţi pe două fronturi, promite a „da peste cap" pe duşman. Are numai 130.000 de oameni, dar cu un spirit foarte bun. Se cer mantale şi încălţăminte. Francezii au ocupat Aradul şi par gata să colaboreze.

Odesa va fi păstrată, dacă bolşevicii nu cutează să dea o lovitură, înaintea căreia se crede că s'ar retrage soldatul francez, care nu mai vrea să lupte. Se aşteptau două divizii greceşti. Franchet d'Espereg a mers acolo în cercetare.

Ilie Bărbulescu, care şi-a cerut iertare înaintea Consiliului profesoral din Iaşi, e scos din decanat cu decret regal.

12 Mart.

Vine Madge de la Societatea anglo-română. Vrea să facă şi aici un comitet. A fost la Rege, reţinut de mai multe ori la masă. Cunoaşte şi apreciază pe Regina, pe care a văzut-o şi la Paris. Laudă inteligenţa lui Take Ionescu, care l-a făcut simpatic în Anglia şi în America, dar recunoaşte că n'are curajul de a ieşi din datina „orientală" a Terii (adaug că nici aceia de a ataca marile probleme). I-a făcut o oarecare impresie Averescu. Ar dori Să poată recomanda Angliei o democraţie românească **adevărată.** Vrea să voi. II

ştie de unde aşteptăm îndreptarea, dacă avem încredere ui Ardeleni, dacă se poate să iasă ceva bun din Constituantă. Se interesează şi de socialişti (a văzut şi pe Toma Dragu). Şi întreabă despre elementele bolşevice care ar fi Ia noi.

Mi se spune că Ungurii ar fi arestat Misiunile aliate.

In Egipt e de fapt revoluţie. Aeroplanele engleze mitraliază pe răsculaţi. Comunicaţia poştală cu Alexandria se face numai pe cale aeriană.

13 Mart.

Soseşte schimbul de telegrame între Garbag şi Lenin; acesta e salutat de Unguri ca „şeful revoluţionarismului internaţional". Se pare că Misiunile aliate vor putea pleca.

Preotul Mo{a îmi verbeşte de ce poate să fie Constituanta. Odată ce s'au acordat nouăzeci de reprezentanţi Basarabiei, Ardealul va trebui să aibă două sute. Din ei nici cincizeci nu vor fi pentru vechiul regim şi măcar o sută din cei două sute ai Regatului vor avea curajul să se declare şi să lucreze împreună cu înoitorii. Astfel s'ar putea face mult.

Apare cartea în care apărăm drepturile româneşti asupra Dobrogii.

Crişan, primul curier ardelean, vine din Paris: revoluţia din Ungaria a fost provocată de comunicarea lui Vyx că linia de demarcaţie naţională mutată e o linie politică, definitivă.

Polonii iar cer să întrăm în Galiţia Răsăriteană.

14-15 Mart.

Radiogramele germane spun că două corpuri de armată româneşti au intrat în Galiţia Orientală, mergând spre Lemberg, dar că elementele revoluţionare din Ucraina ar avea legături cu cele din Basarabia.

Nistor mă asigură că Văitoianu a adus veşti bune de la Paris, că nimic îngrijitor nu s'a produs.

La Statul-major se ştie că bolşevicii s'au oprit la Ulm.

Conduc la expoziţia Ligii pe de Flers, care pleacă în câteva zile la Paris. Ar vrea să organizeze acolo o expoziţie a tinerei arte româneşti, pe care o preţuieşte foarte mult. E îngrijorat de efectele reformei agrare: cutare ofiţer francez care a luat pe o Româncă şi voia să se aşeze aici la moşia ei, o pierde total.

Ar fi venit şi Saint-Aulaire, cu doamna, şi — generalul lliescu.

Şi de Flers e indignat de câţi Români vor se plece la Paris. Cei de jos mor de foame, cei de sus fug: „Cui îi rămâne ţara?", zic eu. „Vor fi Francezi cari se vor întoarce."

Atitudinea Germaniei față de înțelegere devine tot mai obraznică.

17 Mart.

Poftit să țin o conferință la un „ceaiu artistic" pentru studenții din Brăila, la Otel Boulevard, îmi e imposibil să vorbesc în acest mediu şi înaintea acestui public.

St. C. Pop îmi spune că veştile sunt bune: „îi vom bate". Dar amiralul englez, atacat cu tunurile — i s'a rănit grav un ofițer —, s'a retras, fugind. Se organizează o expediție de pedeapsă.

18 Mart.

Procopovici vine de la Cernăuți. E contra cererilor şcolare exagerate ale Nemților, cari totuşi se vor da pe brazdă. E mai ales contra promisiunilor date de Flondor. Guvernarea acestuia îi pare imposibilă.

îmi spune că o misiune ucrainiană se află aici, — şi pentru revendicații naționale! Zadic o refuzase odată pentru că nu avea hârtii. Acuma ea a revenit cu dânsele.

Mangin va comanda armată din România şi Ucraina I-hescu, care, de o bucată de vreme, afirmă că războiul l-a făcut el, împreună cu Regele şi cu „amicul său" Brătianu, pretinde că „în sfârşit" se urmează planurile lui

19 Mart.

întâlnesc pe St. C. Pop. E mulțămit de rezultatul recrutărilor. Pe alocurea populația ungurească şi evreiasca pleacă. Pe linia de demarcație trupele ungare se retrag.

Denize îmi spune că princesa Elisabeta, care n'a mers în Anglia, se va aşeza la Cannes, la ducesa de Vendome, pentru sănătatea ei.

Regele scotoceşte prin biblioteca înaintaşului său, şi, cum e un pasionat bibliofil, îşi află mulțămirea acolo.

Mi se cere de la Direcția şcolilor militare programul pentru aducerea la Târgovişte a capului lui Mihai Viteazul.

20 Mart.

Radu Sbiera se arată îngrijorat de intenția Ardelenilor de a nu impune celorlalte nații conlocuitoare nici măcar un curs de limbă românească. In Bucovina el consultă satele rutenizaților, care, aducându-şi aminte ce au fost bunicii lor, reclamă singure şcoala românească.

Ii pare foarte rău de desbinările care s'au produs între ai lui din Bucovina şi doreşte o încercare de arbitraj. Crede pe Flondor necesar, măcar un timp, ca prestigiu, dar nu şi pe auxiliarii lui, impopulari şi compromişi.

I s'a dat lui de Flers un banchet strict oficial.

Situaţia la hotare pare să se consolideze. „Sfatul Terii" aduce veste că Odesa a fost degajată, şi cu concursul trupelor noastre, al căror avânt e descris de Ruşi ca irezistibil. Petliuriştii au spânzurat pe colonelul care făcuse invazia în Basarabia.

21 Mart.

Crucea Roşie americană încalţă studenţimea şi acopere de daruri pe cei lipsiţi.

22 Mart.

Penibile scene la Academie în legătură cu serbarea jubileului, la care ar fi să invităm şi pe Regele, aşa de grav ofensat când cu unirea Basarabiei, Antipa încearcă a se apăra, invocând şi scrisori de la Vintilă Brătianu, care-i recomandă averea, familia sa; adaugă că a făcut bine: a salvat flota comercială, a adus liberarea a 40.000 de ţerani, a cruţat restul de hrană pentru populaţie.

Obiectez că, orice serviciu s'ar fi adus, e prea scump plătit cu preţul demnităţii proprii şi al demnităţii naţionale şi că delegaţia unui Suveran încetează odată cu propria lui suveranitate, cu atât mai puţin se poate transmite. Mi se obiectează şi codul internaţional al lui Bluntschli. Citez cazul unui Vermeulen, care n'a vrut ştiri despre mama lui prin canalul german.

Nistor doreşte un mijloc de a se trece peste trecut. Prezint o formulă de sancţiune, prin care „Academia, în faţa unităţii naţionale, în ajunul jubileului, reîntregită cu aceia cari au fost opriţi prin ocupaţia străină de a lua parte la lucrările ei, înfierează pe cei cari au avut legături cu duşmanul, fie ei în afară de Academie sau înăuntrul ei, şi reia misiunea ei esenţială: de interpretare naţională a ştiinţii".

Se încearcă o amânare, o ultimă împotrivire. Fac doar concesia unei îndulciri, vorbind de acei cari, „oriunde ar fi", au avut asemenea legături. Antipa declară că nu se simte atins şi votează pentru. Se cere numai a se spune că legăturile sunt de „solidaritate" şi că votul e unanim. Inculeţ doreşte a se vorbi explicit de unirea naţională. Se admite aşa.

Ion Bogdan, care e greu bolnav de o boală misterioasă, arată asupra cui cad toate greşelile făcute de Academie.

Babeş, pus în cauză de Densusianu pentru publicarea în nemţeşte a Buletinului ştiinţific, pretinde că înainte de toate era necesitatea de a lua dată pentru descoperirile lui şi se laudă, naiv, că Aliaţii îl poftesc la toate mesele lor.

In cursul discuţiei, Mehedinţi a spus că au fost trataţi de Nemţi ca nişte paria, ca nişte negri, că un locotenent german a luat de guler pe un ministru şi l-a zvârlit afară, cu „Marsch hinaus".....

23 Mart.

Flondor e ireconciliabil. Pune pe Nistor alături de ceilalţi tineri neexperimentaţi, nuli politiceşte, incapabili de a guverna câteva săptămâni, în legătură cu uneltirile liberale, în special ale lui Constantinescu. E atâta pasiune, încât orice încercare a unei împăcări e zadarnică.

Refuză şi ideia unui concediu de sănătate, unei călătorii la Paris pentru a vorbi lui Brătianu, pe care şi-l ştie adversar în tendinţa lui de a aservi Bucovina. îşi va prezintă demisia Regelui ca o necesitate de conştiinţă şi e convins că nu se poate să i se refuze. In zădar îi arăt că Regele

nu poate să ia o hotărâre fără a consulta pe şeful Guvernului.

După retragere, spune el, are un singur gând: **non nocere,** dar alţii o vor face. Va fi •luptă; se va crea un **front intern.** Acolo ţeränimea, inteţită, de şi el e, din punct de vedere naţional, pentru împroprietărirea ei cea mai complectă, se poate răscula. Străinii au încredere numai în el.

Armata se poartă rău. El a acoperit-o până acum, mustrând personal, crud, pe vinovaţi. Criticile lui, severe, ating şi pe generalul Zadic.

24 ***Mart.***

Ştiri rele din Rusia: Francezii, 1000, cu 10.000 de Greci şi ceva voluntari ruşi, au evacuat Odesa, ţinând lagărul bolşevic supt tunuri.

Cu Ramon de Bastera, însărcinatul de afaceri al Spaniei la Pantelimon şi Cernica. El spune: „cum ctitorii ţin pe palme mănăstirea, aşa e în mâna a zece oameni această ţara ,

Francezii sunt aici tot mai nedisciplinaţi. Trei din ei voiau să ieie pentru o femeie stricată un automobil particular. Stăpânul şi l-a apărat Cu briceagul în mână, rănind pe unul dintre beţivi.

25 Mart.

Demonstraţia femeilor române, cu deputăţie din Ardeal, contra atrocităţilor ungureşti. D-na Bârseanu citeşte timid cuvântul de deschidere. Se ceteşte apoi memoriul. întrunirea •degenerează în discursuri demagogice. Se strigă şi „Trăiască

generalul Averescu". In loje toţi nemţofilii. Se trimete o telegramă Reginei.

*

Nistor mă asigură că el poate guverna sprijinindu-se pe ţeranul român. Flondor nu e Bucovina; trecutul lui e exagerat; prezentul nul. Nu poate lucra cu nimeni. A pus prefecţi pe nişte tineri boieri cari nu ştiu româneşte, ca fraţii Goian. Negligează pe funcţionarii capabili ai fostului guvern vienez ori nu li creiază situaţii stabile. El, Nistor, i-ar întrebuinţa, dându-li garanţiile necesare de permanenţă. Străinii s'ar supune, şi, de altfel, cum se poate ca un front militar să se creeze acolo, este suprema resursă a întrebuinţării unui general. Armata noastră în general se poartă bine. Flondor ar fi fost însă, faţă de Zadic, jignitor, chiar de la început.

26 Mart.

Doamnele din Ardeal trec pe la mine. Unii oameni de pe acolo şi-au pierdut sărita. Fiecare ministru are o grămadă de secretari „foarte diplomatici". Studenţi cu câte 15.000 lei pe lună. Bârseanu a fost privit peste umăr de dânşii şi lăsat să aştepte la audienţa lui St. C. Pop.

Mi se trimete de un negustor Jianu, din Pesta, un raport în acest sens. Nu avem legături cu Cehii şi cu Iugoslavii.

Ne prezintăm sărăcăcios la Sibiiu, nu aducem în colaborare pe Saşi măcar. Nu chemăm forţe reale de aiurea. Valuta se înrăieşte zilnic. Germanii fabrică hârtie gata stampilată... Dinarul are mai mare preţ ca leul.

27 'Mart ;

Zvon, purtat în lumea bună, că oraşul Cetatea-Albă a fost luat de bolşevici.

Ştirile sigure îi arată însă bătuţi la Arhanghelsc şi în Lituania. In Galiţia Orientală soldaţii lor trec la petliurişti.

Miinchenul s'a bolşevizat. Studenţii au preluat Universitatea....

28 Mart.

Aceleaşi ştiri alarmate. „Viitorul" acuză Conferinţa păcii că n'a luat deciziuni în chestiile mari.

29 Mart.

Ziarele desmint că s'ar fi luat de bolşevici Benderul şi Cetatea-Albă. Apoi vine un loc tăiat de Cenzură.

Ştiri din Budapesta arată că generalul Smuts, trimes de Anglia acolo, ar fi oferit mutarea liniei de demarcaţie şi rezervarea chestiei de fond! Ungurii ar fi răspins cererile, pretinzând şi mai mult: admiterea lor la negocieri care s'ar purta la Viena sau Ia Praga.

întrebând pe Nistor, el asigură că Smuts, văzând cu cine are a face, nici nu s'a coborât din vagon, mergând spre Belgrad.

La Academie, Babeş cere formal scuze în afacerea Buletinului.

După scrisoarea unui tânăr întrebuinţat la negociaţiile

din Paris, singur Brătianu ar fi fost activ şi ar fi lucrat, cu inteligenţă, dar serviciile cele mari le-ar fi făcut Regina, care a cucerit tot Parisul.

30 Mart.

Alarmiştii răspândesc zvonul că s'ar fi evacuat Galaţul.

Lăpedatu îmi scrie de Ia Paris că războiul n'a îndreptat nimic. Piccolot, întors de Ia Paris, mă asigură că şi la Francezi e aceiaşi mizerie morală ca ultim rezultat.

31 ^Mart.

La Şcoala de infanterie jurământul noilor elevi, între cari mulţi Ardeleni şi chiar Saşi, cari nu ştiu româneşte.

Prinţul Carol e de faţă. Spune că I-au mişcat la Blaj spusele episcopului Radu, despre care St. C. Pop declară că s'a purtat bine în tot timpul războiului. E vorba şi de Lucaci. Pop îl apără. A trezit la viaţă ţinuturile unde trăieşte şi a fost totdeauna alăturea de dânşii. Prinţul spune că, în audienţă la dânsul, Lucaci a izbucnit în acest strigăt: „iată fiul vulturului" şi adaugă: „nu ştiam unde să mă ascund".

Se vorbeşte de înţelegere. Pop e indignat. Intrarea trupelor noastre, când a permis-o Franchet, a fost oprită de Clemenceau. Acuma, cu împărţirea femeilor, cu profanarea bisericilor, aşa-zisul „bolşevism" domneşte în Bihor. E o jale. Episcopul Radu a fost izgonit. Ciorogariu e în temniţă. Inteligenţa a fost deportată nu se ştie unde. Graniţa e pă-

zită aşa că nu se poate strecura nimeni. Saint-Aulaire se mulţămeşte a spune: „e absurd". Dar „absurditatea" continuă.

La luarea jurământului, dimineaţa, Regele a vorbit foarte frumos elevilor.

La Galaţi, Grecii s'au înstăpânit ca la ei acasă, după ruşinea de la Odesa.

Prinţul Carol vizitează expoziţia îranco-română. Dejun la Buftea: Regele, deputaţii francezi. Meunier şi de Kerguezec, Prezan cu d-na, Saint-Aulaire cu d-na. Ministrul Franciei vorbeşte de Ucraina, de ce ne-ar putea lega de dânsa, cu oarecare îndoieli asupra duratei ei. Explică misiunea lui Smuts: Americanii ar fi luat o atitudine favorabilă Ungurilor, şi Anglia oferă a strămuta discuţia pe terenul faptelor constatate. Era vorba să vie şi la noi, dar s'a întors la Paris.

Inculeţ îmi spune că Diamandy s'a întors de- la Paris, că Americanii şi Englezii şi-au făcut rosturile şi se dezinteresează de rest. Franţa e foarte încurcată. Se aşteaptă căderea lui Clemenceau.

Neorânduielile soldaţilor francezi continuă. Pradă şi atacă femeile. Ajutorul colonelului de la automobile a avut să poarte, cu soldaţii lui, o adevărată luptă contra lor.

15 April.

La Saint-Aulaire, dejun cu Anghelescu şi Duca, cu Mrazec, întors de la Paris.

In conversaţie mulţi sunt de părere că ideile de Ligă a Naţiunilor ale lui Wilson nu arată sinceritatea unui ideolog, ci platforma electorală a unui politician.

După amiază excursie cu Meunier şi Kerguezec la Snagov. Ţeranii sunt înduioşători, în arătarea sentimentelor faţă de Franţa. Soţia agentului Pescăriilor li-ar da oaspeţilor şi toată casa. Comandantului de marină care ne întovărăşeşte îi impune să primească un splendid văl de borangic. Se strigă „Trăiască Franţa" la plecare. „Cest â pleurer", spune Kerguezec.

Cineva venit din Ardeal spune că la Turda pentru vinovăţii politice au fost bătuţi şi profesori, bătrâni profesori de Liceu.... Din partea lor, acum câteva zile, Ungurii ridicaseră steagul *lor* pe Casa comunală.

16 April.

Audienţă la Regele pentru a-i prezenta memoriul „Frăţiei Moldovei întregite". Făgăduieşte măsuri pentru Iaşi şi anunţă apropiata descentralizare, foarte largă, pe care a pus-o la cale.

In ce priveşte lucrurile din Ardeal, vorbeşte despre-**înaintarea, hotărâtă** azi, **spre noua linie de demarcaţie.** A spus

lui Franchet d'Espereg că o va tace. „Am observat toate cerințele loialității, dar este ceva mai presus decât loialitatea: este grija propriei demnități." Generalul n'a ripostat. La urmă a observat numai: „am vorbit ca doi soldați", după ce Regele spusese: „Vous savez, je suis quelqu'un qui ne se laisse pas marcher sur Ies pieds".

(Nistor desminte că'Prezan ar fi declarat cum că armata e insuficientă și nepregătită. Se obiectase în Consiliul de Coroană că n'aveau bucătăriile de campanie! El a cerut numai divizii ardelene, și Văitoianu i le-a promis.)

Regele, căruia îi vorbesc de dorință ce aveau Ardelenii de a fi păstrat în comanda înaintării generalul Moșoiu, obiectează că e o chestie pur militară — cum i-a spus și lui St. C. Pop, — că Moșoiu! e mai nou, că lui Mărdărescu i se cuvenia o comandă și că a făcut școală la Averescu. Cristescu e complect sfârșit — de și nu e vinovat pentru dezorganizarea armatei, datorită lui Herjeu —; Grigorescu e inutilizabil în starea de acum a sănătății sale.

In ce privește demisia Iui Flondor — care dă, și lui Cocea, interview-uri explozive, relevând și mica proporție de element românesc în Bucovina —, abia treizeci la sută—, Regele îl socoate bolnav, de și nu atâta încât să se recunoască aceasta. Intre el și Mihai Cantacuzino e o înțelegere. Acesta e supărat pentru că Regele i-a declarat ca vrea, în această epocă de socializare, că petrolul să treacă Ia Stat.

Regele va asista la serbarea Academiei și, sfătuit în sens, promite un dar de cărți instituției.

Crede că între socialiști — cum a spus-o și miniștrilor Flueraș și Jumanca — trebuie făcută o alegere: unii dintr'înșii sunt foarte utili și din punctul nostru de vedere.

Cazul de la Turda îl va cerceta și va da sancțiuni.

Seara, la masă la Cotroceni, cu cei trei Francezi. Se vorbește, se glumește, până târziu, Regele fiind foarte bine dispus.

*

Pentru Basarabia i s'au dat lui Nistor toate asigurările, din partea organelor militare, cu prilejul ducerii lui acolo.

17 April.

întrunire, foarte puțin cercetată, a studenților la Teatrul Național. Nu oferă Regelui numai servicii de garnizoană ca să poată pleca trupele, ci se roagă să fie trimeși imediat la unitățile lor.

Regele e foarte bucuros de oferta lor și are toată încrederea în opera începută.

Buletinul arată că pentru a se căpăta linia Hodod-Hereclean-Igeriște-Soborșin, precum și o bogată pradă (cinci obuziere, treizeci de mitraliere) am pierdut, doi ofițeri și 19 soldați, pe lângă opt ofițeri și 86 soldați răniți, un ofițer și zece soldați prizonieri.

18 April.

De la Statul-major mi se spune că operațiile merg bine: s'au trecut defileurile și s'a ajuns în câmpie.

Un ofijer de la 9 Vânători, venit în misiune, arată **că** situația nu era de ținut; cel puțin, dacă pe noua linie vor **continua** atacurile bandelor, ele nu se vor mai **face în dauna** unui ținut românesc.

O parte din trupe **merge** spre **Arad, alta spre Oradea** Mare. Sătmarul a fost ocupat.

Ofiţerii duşmani fug. Soldaţii fac războiu de guerillas. Tot ce e prins e imediat executat).

Şeicaru e angajat cu Cezar Petrescu pentru foaia lui Flondor. Ii sfătuiesc să se ferească de a ataca persoana onestă a lui Nistor. In contract cei doi ziarişti au prevăzut că nu va fi nicio legătură cu oamenii cari au servit pe Austrieci.

21 April.

Aflu seara, cu cărţi din Paris (o, ridiculă noastră propagandă...), o scrisoare a lui Lăpedatu, maltratat şi ignorat de Mişu, dar readus la suprafaţă de Brătianu, pentru care profesează multă consideraţie. Atribuie un mare rol la conferinţă lui Tardieu, sfătuit de de Martonne. Seton-Watson informează pe Leeper; cel d'întâiu nu ni-ar da cât cerem. S'a decis la Comitetul special să ni se recunoască Basarabia, Bucovina, minus un colţ de munte nelocuit, Ardealul până dincolo de Arad, Oradea, Sătmar şi Hust, iar, din Banat, Timişoara şi Baziaş, nu însă Panciova cu Biserica Albă. Italia ar fi cu Ungurii contra noastră şi cu noi contra Sârbilor. ;

22 April.

Colonelul Paulian, din Vânători, a căzut luptând pe frontul de Vest. Buletinul vorbeşte de „pierderi serioase". Suntem acum la Oradea şi la Hust, nu incă la Arad.

La Regina, care mă chiamă pentru, a vorbi de zilele petrecute la Paris, unde i s'au făcut onoruri, „de să mă îmbete", şi la Londra. ,

Nu ştie de cine şi de ce a fost dorită venirea ei la Paris. Poate că din cauza situaţiei grele în care se găsia Brătianu, care n'a ştiut să-şi păstreze simpatii (Clemenceau a spus Reginei: „nu-mi plac oamenii cari plâng"). A putut vorbi liber: „căci pe mine nu mă leagă niciun jurământ către Constituţie, şi, dacă nu-i place cuiva ce spun, n'are decât să mă desavueze". N'a vrut să se înfăţişeze ca reprezintantă a unei teri nenorocite care cerşeşte ajutor: a spus-o lămurit ziariştilor: „eu nu sunt rudă săracă".

I-a servit practica ei în timpul războiului. De aceia a ştiut, cum se vizitează mormintele. In convorbirile cu oameni politici, s'a priceput să deie ea însăşi tonul: „aşa a făcut cu divinizatul Wilson. „Oamenii simt nevoia de a-şi crea simbole, eroi: unul a fost regele Belgiei, alta acum Regina României.

In Anglia Regele, Regina arătau dorinţa de a li se arăta drumul prin care iese din convenţie pentru a se găsi adevărata şi larga popularitate.

34 *April.*

Petliuriştii au luat Chievul. Buletinul bolşevic arată o „retragere" de 70 de verste în Urali. Se pare că şi armata bolşevică sufere de acea subită desfacere de voinţă, care a adus falimentul din 1918 al vechilor armate ruseşti.

Cenzura a suprimat ieri vestea că la Viena bande au încercat să deie foc clădirii Parlamentului.

Guvernul german, invitat a trimite delegaţi la Versailles pentru a iscăli condiţiile de pace, răspunde că înţelege şi

discutarea preliminariilor şi cere să i se lase libere comunicaţiile telegrafice şi telefonice.

25 Apiil.

Ieri am văzut pe van Norman, noul agent comercial al Americei.

Ai noştri au intrat şi în Dobriţin: 2.000 de prizonieri. In Arad, până acum nu. Nici nu ştim ce este acolo. Garbay a anunţat însuşi catastrofa, şi Cehii ar fi la un ceas cu calea ferată de Budapesta.

26 April.

D-rul Anghelescu îmi spune că **mergem la Budapesta,** pentru a sparge cuibul bolşevic, pentru a lua locomotive şi a ne face stăpâni pe fabrica de arme. Cehii n'ar voi să colaboreze la aceasta. Iugoslavii nu se mişcă.

27 April.

Mi se aduce din Ardeal un admirabil album al fotografului amator Mirza, înfăţişând ultimele manifestaţii naţionale de acolo.

28 April. ,

Am luat Becheş-Ciaba. Nu ni-am numărat încă morţii, spune buletinul. Generalul Sachelarie a fost rănit, — se spune, „într'o recunoaştere".

29 April.

Trupele noastre au întrat în Muncaciu şi în Gioma, centrul de căi ferate şi de adunare a trupelor.

In Bucovina ziarul lui Flondor e agresiv şi vădit conservator.

30 April.

întâmpinăm rezistenţă pe Canalul Hortobagg-Ciaba.

Nistrul a crescut aşa de mare încât graniţa aceia pare asigurată. Totuşi Ciugureanu se simte dator să desmintă în foaia din Chişinău zvonul despre evacuarea Benderului.

La Liga Culturală se caută amânarea alegerii vice-preşedintelui şi a congresului. Totul ca să vie „cei de la Paris". Se şi strecoară bănuiala unei schimbări a comitetului ales ad-hoc. Se alege vke-preşedinte I. Grădişteanu, ceia ce face să revin ca secretar. Congresul se va ţinea la 31 Maiu.

S'au găsit proclamaţii bolşevice la soldaţi. Doi ofiţeri vin să-mi ceară să-i ajut Ia redactarea unei foi de contra-propagandă.

l-iu Maiu.

Trist Intâiu Maiu de ploaie necontenită pentru socialiştii cari, prin anunţuri roşii, chemaseră pe membrii sindicatelor la serbarea de la Bordeiu, precedată de o întrunire care, îngăduită întâiu Ia Bucureşti, fusese pe urmă refuzată, De la direcţia Fabricii de chibrituri mă chiamă să vorbesc lucrătorilor de acolo: Mai mult femei şi copii; bărbaţii de si-

gur la Bordeiu. Zgomot şi totală neatenţie. Când cetesc criticele vechiului scriitor Codru Drăguşanu contra „prostiei" cui nu vrea să înveţe, trezesc violente protestări. Poezia populară, plângerea ostaşilor ardeleni, singură înduioşează sufletele. „Iţi vine să plângi", spune una din ascultătoare. Mai apoi unele chiar şi plâng.

S'a frânt rezistenţa bolşevică de pe Canal. Se vorbeşte de mari pierderi. La Clubul liberal Pherekyde a reclarat că drumul spre Budapesta e deschis, că nu ştie dacă se vor vedea acolo şi steagurile Aliaţilor, dar al României va fâlfâi.

2 'Maiu.

Comunicatul anunţă o nouă invazie în Basarabia, Ia Jora-de-mijloc. In Apus ocupăm malul stâng al Tisei.

*

La Academie se discută dacă trebuie să se facă, după vechea propunere a lui Densusianu, care doreşte să vorbească, o şedinţă anume pentru reprezintanţii Aliaţilor.

La şedinţă asistă şi Tiktin, abia venit din Berlin, cu grija panii.

3 Maiu.

Denize îmi spune că princesa Mărioara se duce pentru studii în Anglia. Sora ei rămâne în Franţa.

4 *Maiu.*

Propunerea dictatorului bolşevic, Khun Bela, în formă de „universal" şi adresată, în acelaşi timp şi Sârbilor şi Cehilor, e considerată ca nulă şi neavenită.

5 Maiu.

Masă la Palat pentru Berthelot. Asistă, dintre miniştri, numai Pherekyde, St. C. Pop, Văitoianu şi Inculeţ, generalul Prezan şi alţii; dintre Francezi e numai Grazziani, o figură energică.

Cuvântarea Regelui, către Berthelot, e foarte frumoasă, şi el o ceteşte foarte bine, amintind cea d'întâiu plecare, speranţele rămase, răsplătirea intrării triumfale după victoria Aliaţilor. Spune că parcă România şi generalul Berthelot nu se pot despărţi şi adauge că „apa dulce" a Dâmboviţei îl va aduce înapoi.

După masă, .Regele îmi spune că de Zece Maiu steagul românesc va fâlfâi de-asupra clădirii Parlamentului din Budapesta, acesta fiind singurul mijloc de a învăţa minte pe Unguri.

Regele crede că Wilson, care e foarte sensibil ţa atenţii, ar fi mulţămit dacă l-am proclama membru de onoare al Academiei Române. Crede că ar trebui ca diploma să o ducă o comisiune, — să i-o duc eu. Mă scuzez faţă de atâtea greutăţi şi îndatoriri care mă reţin aici.

Generalul Văitoianu îmi spune cum Flondor voia să introducă în Statutul Bucovinei clauza că ministrul de la Bucureşti trebuie să fie subordonat aceluia din Cernăuţi. La cutare întrebare a lui Nistor i-a răspuns în telegrama deschisă că opinia lui e „indiferentă".

6 Maiu.

La Snagov, unde sătenii se plâng că n'au unelte de

pescuit, se întinde o frumoasă horă a satului înaintea lui St. C. Pop şi Inculeţ, a lui Bastera. Lăutarii zic şi cântece vechi.

D-ra Pop spune că gărzile noastre trag în Ardeal contra automobilelor fără tricolor. Steagul atât de mult oprit flutură pretutindeni.

Se rezolvă în astă seară chestia ocupării Aradului, unde s'au refugiat **5**.000 de bolşevici.

7 Maiu.

Conferinţa lui Jarnik şi Jarnik fiul la Ateneu. Foarte bună impresie. Bătrânul, şugubăţ, se joacă uşor cu dificultăţile limbii noastre; fiul, fără accent, vorbeşte limbagiul omului de ştiinţă, dând preţioase ştiri despre relaţiile ceho-române. Asistă cei doi miniştri ardeleni şi abia doi, trei membri ai Academiei, de şi toţi aveau datoria să asculte pe un coleg.

*

Comunicatul spune că s'a răspins lângă Otace o bandă de bolşevici ruşi şi s'a „exterminat" o bandă de bolşevici unguri la Solnoc.

8 Maiu.

La Regina, seara. Povesteşte tinereţea ei. Măritată la şaptesprezece ani, după voia Regelui Carol, care căuta o princesa cât mai înrudită cu Puterile mari. „Şi eu, nevinovata, care credeam că sunt aleasă pentru calităţile mele! Şapte ani am stat închisă în ţară. NPam mers la niciunul

din verii miei, cari stăteau pe tronurile Angliei, Rusiei, Germaniei." In sfârşit, a mers cu Prinţul, la Londra, pentru încoronarea lui Eduard al VII-lea. Dar el se îmbolnăveste, şi încoronarea se amână. Regele Carol îi chiamă înapoi telegrafic: „Oh, non, mon cher ami, cela non!" Intervenţii la Regina Alexandra, care cer» ca rudele ei să rămână. Putere mare, — se acordă. Dar ce ochi pe urmai la întors!

„Aşa au trecut anii. Odată, înainte de războiu, ziceam Regelui, „Regelui mieu", că vor veni şi zile bune pentru noi. Iar el: „nu se poate. J'ai ete" trop ecrase". Şi aşa a fost. Eu, cu temperamentul mieu, am rezistat, ba l-am şi convertit în ultimii patru ani pe Regele Carol, şi puţin pe Regina Elisabeta.

„Harnică femeie: necontenit citind, luându-şi scrisul din cărţi. Şi-a creat un gen de literatură: al Reginei. Şi s'a crezut că şi al mieu e tot aşa. Totuşi e o deosebire. Ea s'a luat totdeauna în serios. Mie mi-a trebuit mult timp pentru aceasta. I-am şi spus-o odată."

9 Maiu.

Ne-am oprit la Solnoc. Podul a fost aruncat în aier de Unguri. Am avut lupte acolo: o spune şi comunicatul.

Franchet d'Esperey este aici.

10 Maiu.

Splendidă defilare de trupe. La serbarea Ligii, la Ateneu. Cel mai ales public. I. Grădişteanu are, la început, fraze fericite. Regele, Regina, Prinţul sunt aplaudaţi frenetic. De faţă e Iuliu Maniu şi miniştrii ardeleni.

*

Scriitorul Arghezi sc cere grațiat și arăt Regelui, sprijinind-o, rugăciunea lui.

11 Maiu.

Maniu, care pleacă deseară, vine la mine cu Bontescu și Popovici. Sunt așa de amărât, încât îi spun tot năcazul care mă copleșește, în grelele mele împrejurări de traiu, în starea mea de sănătate zguduită, în părăsirea care mă încunjură, în neputința de a răzbi cu ziarul. Pare impresionat.

Iarăși ciocniri cu Ungurii, cari atacă la Tisa. In același timp însă radiogramele spun că înaintăm peste râu, condițiile nefiind primite de Unguri, conform unui ordin de la 7 Maiu.

Denize îmi spune din partea Regelui să caut a împăca pe Bucovineni. Arăt ce am făcut, – în zădar. Poate ar folosi o întrunire publică, cu moțiune, cu manifestație Ia Regele, care ar rosti câteva cuvinte de concordie. Poate ar ajunge la țintă o călătorie a Regelui. Deocamdată cea anunțată pentru Joi s'a amânat.

Princesa Elisabeta a scris lui Denize o delicată scrisoare de glumă, românească și franceză, în care se înfățișează buchinând pe cheiuri. D-rei Păun îi arată cum, după ce a dorit să meargă în străinătate, n'are acum alt dor decât să revie în țară, de care nu-și închipuie cum s'ar putea despărți.

18 Maiu.

Un ziar francez, inițiat în rosturile diplomatice, arată

că înaintarea noastră a fost oprită de Franchet d'Espereu-Trupele noastre nu pot întră singure în Budapesta.

Bârseanu a sosit pentru Academie. Spune că am da lupte pentru a lua, pe celălalt mal al Tisei, Solnocul.

Franchet, Saint-Aulaire, Auriți au fost la Galați.

O misiune americană sosește cu mărfuri.

Lăpedatu a scris ieri, fără explicație, că alegerea de membru de onoare al Academiei a lui Wilson nu mai e oportună. Regele ,care o admisese, cerând-o prin aclamație, e înștiințat de aceasta.

Stere a fost arestat în puterea unui vechiu mandat, a cărui executare a cerut-o Duca, se spune. Unele ziare îi iau apărarea pentru că.... e intelectual.

E vorba de amnistierea gazetarilor, pentru cari se pun mari stăruințe.

Silviu Dragomir spune că unii Sași se poartă prost, că ofițerii lor agită, că rezultatul acestor agitații, în parte, e răul spirit din oastea ardeleană: dezertările în massă, neascultarea de ordine, destrăbălarea.

H Maiu.

Şedinţa jubilară la Academie.

Onciul vorbeşte aproape două ceasuri despre întemeierea neamului românesc; Regele îi observă la urmă că n'ar fi crezut istoria Românilor aşa de lungă. Iacob Negruzzi aduce înainte împrejurări de la 1867, lupta junimistă contra acelor cari voiau ortografia veche şi limba latinizată, ceia ce nu se prea potriveşte la o serbare de unire cu Ardelenii. Adaugă că, precum se râde, azi, de divergințele de atunci, aşa se va trece cândva peste neînţelegerile politice de astăzi. Fac semne de denegaţie; presa murmură. Atacă pe cei cari, „o singură dată", au ofensat Academia (de când cu refuzul autorizaţiei de banchet). Partea istorică din opera Academiei a fost total ignorată.

Discursul lui Inculeţ a plăcut prin sobrietatea ca şi prin adâncul lui înţeles. Mai puţin al lui Nistor, poate prea lung, al lui Bârsan, rostit cu un glas prea slab.

Regele a fost admirabil, şt ca frumuseţă a formei, şi ca fel de rostire.

Publicul, foarte ales şi înţelegător.

Văitoianu spune că luptele la Nistru sunt împuşcături din tufe contra unui biet grănicer, până ce vine mitraliera noastră.

Şi faţa de Prinţul Carol redeschid, cu Nistor, chestia bucovineană. Recomand prinţului să meargă acolo. Se pare ca o va face peste o săptămână Regele.

15 Maiu.

Nu se mai dau comunicate.

Nouă conferinţă a bătrânului Jarnik, la Ateneu, foarte hazlie.

16 Maiu.

La Academie se face propunerea de a se comemora pe Traian la o mie opt sute de ani de la moartea lui, ba chiar de a se aşeza la Bucureşti copia coloanei lui. Nistor observă cu dreptate că războiul nu l-a făcut Traian şi că trebuie să ne deprindem a privi înainte, nu tot în urmă. Onciul vrea comemorarea lui Bălcescu la o sută de ani după naşterea lui. Discursul îl va face Densusianu.

*

Cineva mă lămureşte că ne-am oprit la Tisa, neputându-se organiza o expediţie a Aliaţilor contra Budapestei.

Dr. Anton lonescu îmi spune că la Jiiu, odată, ai noştri, recăpătând trei tunuri pierdute, le sărutau plângând: „Tunul, tunişorul nostru!".

17 Maiu.

Masă românească, cu lăutari, la şcoala de menaj Filipescu pentru Misiunea pedagogică franceză adusă de rectorul Atanasiu, ca şi pentru Jarnik şi fiul său. După toastul lui Densusianu, Onciul a pomenit, cu siguranţă şi vervă, vremile de acum aproape patruzeci de ani, când a ascultat la Viena pe Jarnik, căpătând de la el şi mai multă iubire

pentru limba noastră. Răspunsul lui Mario Roques a fost de o uimitoare scânteiere, recunoscând jertfa României. Bătrânul Jarnik a vorbit şi în limba franceză, arătând legăturile sale de la Paris, şi cu Gaston Paris, cu Paul Viollet.

Ciobanu a mulţămit lui Jarnik în numele Basarabenilor, afirmând că Cehoslovacii sunt cei mai simpatici dintre popoarele slave. Ţiţeica a spus neted — ca fost elev al Şcolii Normale din Paris — că nu mai suntem vechii Moldo-Valahi şi că înţelegem legătura culturală cu Francezii ca o colaborare. A avut curaj să vorbească germanofilul Dragomir Dimitrescu, care s'a răpezit şi a pupat pe Francezul de lângă dânsul.

Se vorbia la masă de intenţia ce am avea de a ocupa Banatul (şi Torontalul), de a ne retrage de la Conferinţă.

Se afirmă că va fi o remaniere ministerială, şi cu Stelian.

Seara mi se spune că ziarele franceze descriu hotarul nostru cum i-a fixat Conferinţa: nici pe un punct n'am atinge Tisa.

Ieri am văzut în automobil pe Pătrăşcanu şi Ciorăneanu, conduşi la închisoare.

O parte din presă se agită. Se citează felul ofensator cu care Carp, bolnav, a întâmpinat pe judecătorul de instrucţie. Lupu Kostaki insultă cu orice prilej pe Regele şi pe Regina.

18 Maiu.

Am ocupat Aradul. Comunicatul o spune în termeni călduroşi, adăugând că urmăm a ne lupta pe toată linia Tisei.

Goldiş mă încredinţează că am întrat fără voie. Francezii s'au retras în cetate, pe malul stâng al Murăşului, apoi au revenit. Ei cer să li se păstreze comanda. Au protestat, şi generalul nostru a răspuns că el nu face diplomaţie, ci execută ordine... „Să vedem dacă or puşca în soldaţii noştri."

Umblă zvonul că scoatem pe Sârbi din Banat cu silă.

Se crede că Brătianu vrea să-şi pregătească astfel, în căderea lui, o platformă de opoziţie.

Apar Ia Bucureşti soldaţi francezi dezarmaţi şi descinşi. Sunt bolşevicii diviziei din Basarabia. Soldaţii noştri îi suiau în trenuri, spuind ofiţerilor: „Şi ăştia au înebunit...".

20.21 Maiu.

La Văleni, cu generalul Peano şi Bastera. Primirea făcută Italianului, un om bătrân şi sfios, e foarte impresionantă. Coruri, cântece italiene, fluturare de steaguri improvizate din hârtie.

D-na Alexandrina Cantacuzino spune cum la moşia ei Ciocăneşti totul a fost distrus sau împărţit la soldaţi de Prinţul de Lippe-Schaumburg, pe care ea îl găzduise de curând la o vânătoare, şi care regretă că n'o are Ia îndemână ca s'o spânzure. Peste câteva zile, cum ea iscălise

o protestare contra prădăciunilor bulgăreşti, a fost internată câteva zile la Otel Imperial, unde din zece în zece minute sentinela se uita, ca să-i verifice prezenţa, pe gaura cheii.

Mare emoţie produce vestea că pierdem două treimi din Banat, graniţa sudică începând imediat la Vest de Orşova şi că în părţile Crişanei linia tratatului e dată douăzeci de km. mai la Răsărit.

Guvernamentalii aţâţă la demonstraţii populare. Opoziţia speră căderea lui Brătianu. Peano întreba dacă nu e adevărat zvonul unei interveniri militare în Banat, care i se pare „primejdioasă". S'ar fi născut şi prea mari iluzii prin zvonul făcut în jurul călătoriei Reginei.

Se anunţă din Paris că Brătianu, care nu va iscăli asemenea condiţii, n'a părăsit Conferinţa şi că e din nou chemat pentru lămuriri. „Viitorul" cere „Banatul întreg" şi pare a lăsa greaua lui răspundere urmaşilor eventuali la putere.

Nimic nou în nesiguranţa şi nemulţămirea generală. Azi, la zece Regele şi Regina au plecat în Ardeal.

24 Maiu.

Lupaş propune Academiei o bibliotecă de traduceri şi una populară. Bianu crede că Academia nu poate face operă de popularizare. Răspund că, dacă ea nu se va face, de Academie sau de cine va fi, în cinzeci de ani nu o să avem, nu numai ce am câştigat acum, dar nici ce am moştenit de la înaintaşi.

25 Maiu.

„Universul" ne înşeală vorbind de luarea Petrogradului de către Mannersheirn.

Adunarea lui Mândrescu în Piaţa Teatrului. Studenţii anunţă pe a lor deosebit.

26 Maiu.

Discurs de intrare la Academie al lui Inculeţ. Prezintă liniştit cele mai grele teorii despre timp şi spaţiu. Răspunsul lui Poni, de o admirabilă seninătate, înduioşează pe toţi. Se alege la secţia istorică Guşti, la cea literară G. Bogdan-Duică şi Goga.

28 Maiu.

Discurs de intrare la Academie a lui Ciobanu.

Cum se anunţase prin „Bucovina", trupele noastre au *înaintat* spre Colomeia. Pe de altă parte, radiograma polonă spune că „armate puternice bolşevice au intrat în Galiţia, prin Podvolocisca şi Husiatyn, că generalul Haller va trebui îndreptat într'acolo şi că Polonia e dispusă a recunoaşte o republică ucrainiană autonomă în acel ţinut.

acel sector a Cehoslovacilor prin intenţia lor de a ni „deschide calea Budapestei". Am prefera retragerea duşmanilor!

*

In cetatea Benderului par a fi pătruns prin surprindere 200 de bolşevici, cari în mare parte au fost distruşi.

Primirea Regelui la Oradea, la Careii Mari, Jibău, Baia Mare, Dej şi Bistriţa a fost grandioasă. Se remarcă mai ales călduroasele omagii ale străinilor, în vechile forme al Habsburgilor.

29 Maiu.

Se cere la Academie, de Bianu, o manifestaţie pentru hotarele noastre, despre care cei iniţiaţi spun că sunt acum hotărâte. Şi deci o protestare către alte Academii. Şi o şedinţă de seară, Sâmbătă, şi cu invitarea diplomaţilor şi membrilor de Misiuni. Redactez protestarea' şi mi se dă sarcina de a vorbi Sâmbăta.

Aliaţii se gândesc serios a recunoaşte pe Colceag într'o Rusie din care nu s'ar desface decât Polonia? Se pare că de germanofili se lucrează în acest sens.

30 Maiu.

Am intrat în Colomeia. Se suprimă vestea că suntem şi în Caraş-Severin. Serbia chiamă prin Orşova pe rezervişti.

31 Maiu.

Congresul Ligii. I. Grădişteanu îl deschide, strecurând

ideia de a păstra vechiul comitet până la întoarcerea în ţară a Iui Take Ionescu. Foarte mişcător vorbeşte Ştefanelii, pe care, la un moment dat, lacrimile îl înăbuşă, producându-se o mare emoţie în sală. Puşcariu are note de tot distinse în cuvântarea lui. Profesorul universitar cernăuţean preotul Saghin face cu convingere şi căldură o mai largă expunere. Propunerea mea de a se federa Liga eu societăţile culturale din provinciile desrobite şi de a se înscrie din oficiu societăţile de la ţară, e primită.

După-amiază, unele propuneri reale, foarte bune şi un bogat program schiţat cu siguranţă de Ştefănescu.Goangă de la Galaţi. Preotul Bănescu de la Râmnicul-Vâlcii atrage, în cuvinte mişcătoare, atenţia asupra lipsei de hrană de la ţară: în judeţul lui, treizeci de preoţi morţi într'o lună, câte cinzeci de decese pe zi, într'un singur sat. Un Basarabean de pe Prut vorbeşte cu comparaţii din Scriptură, ca a Fiului cel pierdut.

La votarea comitetului se încearcă un scandal din partea celor ce vor cu orice preţ să rămână politicianismul. Pun Congresul înaintea alegerii între votarea fără discuţie — a oricării liste — şi plecarea mea.

Lista vechiului comitet cade. I. Grădişteanu, de şi a avut foarte multe voturi, declară că se retrage din comitet.

*

Seara, manifestaţie de studenţi în privinţa hotarelor fireşti ale României. După expunerea mea Poni ceteşte moţiunea.

Asistă Peano, doi secretari de la Legaţia italiană, doi ofiţeri trimeşi de generalul Grazziani şi — mi se pare — doi Sârbi, pe lângă credinciosul Bastera.

,P ţ ;

A doua zi conferinţă la Teatrul Naţional despre hotarele noastre etnice.

*

D-rul Dimitrie Ionescu spune că Take Ionescu a anunţat cum că grupul Krupenski-Schmidt ridică înaintea celor patru de la Paris, la ceasul lui Colceag, chestia Basarabiei, dar speră că nu se va alege nimic în dauna noastră.

La conferinţă, când Brătianu vorbia, Paşici a obiectat în chestia Timocului că e vorba de împărţirea Austro-Ungariei, nu de a Serbiei, dar că primeşte plebiscitul pentru Timoc. Clemenceau în chestia Banatului a adaus că este în plebiscit un mijloc de a se înţelege. Brătianu a cerut timp de gândire. Clemenceau a adaus atâta: „Am înţeles, urmaţi, d-le Paşici". Lansing a declarat de la început că America n'a iscălit tratatul de la 1916.

l-iu Iunie.

Azi, la nouă fără un sfert, a răposat Ion Bogdan.

f *2 Iunie.*

La Academie se ceteşte scrisoarea, personală, către Bianu, a lui N. Docan de la Externe care refuză să transmită, ca fiind fără valoare, telegrama Academiei către instituţiile similare, socotind că ar fi costat prea mult: mii de franci. Tonul necuviincios al acestei scrisori trezeşte indignarea tuturora. Se va face o intervenţie la Prezidenţia Consiliului.

Se discută chestia localului Bibliotecii. Se decide a se cere îndeplinirea de către Stat a îndatoririlor lui şi a se face apel la public.

*

Sextil Puşcariu se plânge că de la Congresul Ligii s'a trimes o telegramă lui Flondor, care a insultat personal pe Nistor. Acesta ar avea dreptul să se supere. Ii răspund că toate greşelile Iui Flondor nu pot şterge meritul pentru reunirea Bucovinei la România şi că intervenţia s'a făcut în vederea unei împăcări, rolul nostru nefiind acela de a admite şi învierşuna partidele de acolo. Puşcariu nu arată de loc convins.

Comunicatul semnalează lupte la Hernad, lângă Miskolcz, unde se află trupele noastre trimese în ajutorul Cehilor.

3 Iunie.

înmormântarea lui loan Bogdan. Un fost student, Alexandru loan, aduce cuvenita preţuire, după ce Bianu a vorbit înduioşător. înaintea Universităţii Petrescu-Zoiţa a spus câteva cuvinte din inimă. Discurs al lui Onciul în numele Comisiei istorice şi al Ministeriului.

Bogdan-Duică spune că Germanii pregătiseră germanizarea Universităţii, propunind şi profesorilor români să se adauge la cursurile lor: unul singur părea dispus să consimtă, dar şi acela a revenit.

Netzhammer se supăra când i se vorbia româneşte.

4- Iunie.

Se constituie comitetul Ligii Culturale, alegându-mă preşedinte.

6 Iunie.

Se dă la Academie marele premiu lui Vlahuţă şi altul generalului Găvănescul pentru cartea să despre războiu.

D-rul Cazacu, insultând şi Academia pentru că n'a primit pe Stere, ia apărarea călduroasă a acestuia.

8 Iunie.

Se aleg ca membri onorari ai Academiei şi episcopul sas Teutsch şi Tiktin.

Seara, banchetul Academiei, cu membri onorari şi corespondenţi. Un adevărat sobor de nemţofili. Când C. C. Arion apare zimbitor şi e foarte încunjurat, părăsesc sala.

înţelegerea Ligei Culturale cu „Asociaţia" şi cu societatea din Cernăuţi cu privire la colaborare. Publicaţiile vor avea părţi comune; Calendarul îl vom scoate împreună.

9 Iunie.

Primirea la Senat a membrilor Misiunii universitare franceze: Poincare, Diehl, Bedier, Fougeres, de Martonne şi doi de la partea ştiinţifică.

Sala decorată frumos cu flori. Public imens. In fruntea profesorilor aceiaşi nemţofili: C. C. Arion, Dragomir Dimitrescu (care vrea să fie Mitropolit), etc.

Ministrul introduce aluzii la nevoia de concurs din partea Franciei pe care o au revendicaţiile noastre. Rectorul

vorbeşte... istorie, pe un ton care ne scade. Păcat că P. Missir, care a luat şi el cuvântul, e unul din acei cari au negodat pacea cu Nemţii! Foarte bine, cald, impresionant e d-rul Obreja. Fin şi la locul lui, Ţiţeica. Urmează Densusianu.

Bătrânul Poincare face un discurs de vechiu sistem, cu glas tare şi gesturi largi, în care, pe lângă multe complimente, sunt şi accente simple care mişcă adânc. In unele momente sala mi se pare însă prea servilă .

In audienţă la Regele, căruia timp de două ceasuri I. •Grădişteanu i-a cerut un Ministeriu Maniu. Regele e încântat de primirea în Ardeal. Delegaţiile nu se mai sfârşiau, fiecare cu discursul ei, cerând răspuns. Nu mai puţin de douăzeci şi două la Oradea. Cortegiile populare au fost extraordinare. Pretutindeni cea mai bună impresie. La Bistriţa nu se deosebiau fetele românce de cele germane. Ungurii ar putea deveni pentru noi aliaţi reali şi preţioşi.

Regele găseşte că adausul de „ortodoxă" la Societatea femeilor române nu e potrivit, excluzându-se unitele, care au acelaşi drept naţional.

Crede că se aduc şi acuzaţii nedrepte lui Netzhammer, care ar fi avut şi atitudini bune. Fotografia preoţilor în uniformă austriacă era mai veche, de pe când nu îmbrăcaseră haina clericală.

Cehii au fost rău bătuţi la Miskolcz; ai noştri sunt însă, în stare să se opuie celor şase divizii ungureşti, bine conduse de ofiţeri activi.

Regele e îngrijorat de Basarabia. Acolo oamenii nu sunt siguri. Hoţia e în floare. Cutare şi-a făcut o adevărată

listă civilă. „Soţiile" miniştrilor şi altora dintre fruntaşi sunt un scandal public.

11 Iunie.

Condiţiile lui Colceag, bine primite de Conferinţă, cuprind Rusia toată afară de Polonia; asupra Finlandei va decide Constituanta rusească. Niciun cuvânt de Basarabia.

Pe de altă parte, se spune că amiralul rus ar accepta hotarele Conferinţei şi că aceasta ar fi admis unirea Basarabiei cu România.

12 Iunie.

Masă dată universitarilor francezi de ministrul Instrucţiunii. Anghelescu vorbeşte foarte demn. Poincare face, foarte spiritual, glume de masă.

La Academie Francezii sunt aleşi membri onorari.

Zvon că s'a recunoscut de înţelegere Guvernul lui Khun Bela.

De Martonne mă întreabă de ce n'am venit la Paris. — Pentru că nu m'a chemat nimeni. — Aşa şi cu dânsul: a trebuit ca Americanii să puie discuţia pe un teren de fapte pentru a se recurge la ştiinţa lui. Acum, mergând în Basarabia, speră să ni poată fi util.

Ziarele dau hotarul cunoscut pentru Banat.

A fost adus prins arhiducele Wilhelm, care la Cernăuţi complota să se facă rege al Galiţiei.

12 Iunie.

Primirea la Academie a membrilor Misiunii franceze. Vorbeşte Poni. Caut să dau o sinteză a istoriei noastre în ce priveşte valoarea ei culturală. Poincare, care nu cunoaşte de loc trecutul nostru, face, cu obişnuita iui prestanţă retorică, mai mult complimente.

13 Iunie.

Lecţia lui de Martonne la Senat, după aceia, „uimitoare", a lui Berthelot. De Martonne e de o mare discreţie. După amiază la Ateneu, Diehl.

*

Ceaiu la Capsa, oferit de Francezi. Mulţi germanoifli şi multă jenă.

*

Continuă aşteptarea de schimbări ministeriale. Se zice că Maniu vine în astă seară.

Secretarul lui Nistor îmi spune că Wilhelm de Austria, închis la Căldăruşani, e un tânăr de vre-o douăzeci de ani, sfios, fără calităţi. II întreţine Curtea noastră.

Grevă la Căile Ferate. Micii funcţionari o susţin din solidaritate faţă cu ceilalţi. Li recomand un memoriu către Rege. Unul mă întreabă dacă n'ar fi în contrazicere cu principiile socialiste. Gara pustie face rău să o vezi. Strada, curţile vecine, pe o căldură toridă, sunt pline de lume care nu poate pleca.

Au putut fi pornite numai trei trenuri militare. înfrângerea Slovacilor pare a fi fost grozavă. Lui Jarnik nu i s'a permis a trece pe la Tisa. Soldaţi de-ai Iui Mackensen erau la Caşovia, care s'ar fi reluat. Ai noştri i-ar fi secerat cu mitralierele. Ei luptă cu coifuri germane pe cap. In regiunea Odenburg s'au răsculat ţeranii, şi Ungurii îi taie fără milă.

14 Iunie.

Lecţii ale lui Bedier şi Fougeres.

Seara, banchetul universitarilor. Acelaşi ton de servilism şi aceiaşi lipsă de tact. Cineva se plânge de nedreptăţirea noastră la Conferinţa de pace. Mari aplause, nepotrivite. Poincare trebuie să spuie că „iertăm" excesele unor doleanţe care nu-1 privesc pe dânsul, căci el nu reprezintă Conferinţa păcii. In cea mai frumoasă formă vorbeşte Saint-Aulaire, care vădeşte calităţi de mare orator. I se pare însă că noi am cerut o Universitate franco-română.

La sfârşit, Simionescu: „Toate ca toate, dar România?".

15 Iunie.

Nistor îmi vorbeşte de Consiliul de miniştri de ieri. Victor Antonescu a arătat condiţiile înţelegerii: internaţionalizarea Dunării, Căile Ferate în sama ei, trecerea asupra noastră

a părţii aferente din datoria austro-ungară (cu o prea mică despăgubire germană acordată nouă). Dar mai ales dreptul de a se interveni pentru naţionalităţi fără măcar a li se fi fixat statutul. Regele a spus că nu poate lăsa altora vasală o ţară pe care a primit-o suverană, şi că, dacă i se cere ocuparea Budapestei, „va pune punctele pe i, lângă i şi supt i" .

Se aşteaptă Brătianu; apoi va fi o consultare a tuturor oamenilor politici.

Spun lui Nistor că ar trebui neapărat ca Aliaţii să schimbe forma; cât despre fond, el e neexecutabil. Aceasta e şi părerea lui Saint-Aulaire, căruia îi vorbesc la dejunul oferit de Misiunea franceză la Consulat.

La acest dejun vine şi Pherekude, care, foarte agitat, înfăţişează Misiunii franceze nişte acte.

Nistor crede că ţinta întrunirii din Cernăuţi, în care, afară de un singur discurs, s'a vorbit numai nemţeşte, era să i se prezinte lui pentru a-1 invita să se retragă.

La Snagov cu Francezii. Foarte frumoasă primire. Nuntă la biserica din Ostrov. După plecarea lui Poincare şi Diehl, Ia Vintilă Brătianu, ceilalţi, cu Fougeres şi Bedier în frunte, vizitează cu mult interes satul. Unii iau parte şi la horă. Fougeres declară casa românească superioară celei franceze.

Reprezintaţie pentru Francezi la Teatrul Naţional. D-ra Ventura e puSă să reciteze versuri cu tendinţă, care sunt călduros aclamate.

In sală, Dragomir Dimitrescu, Chiricescu şi alţii cu asemenea sentimente. Iarăşi sunt silit să părăsesc sala.

17 Iunie.

Plecarea Francezilor. Fougeres şi Berthelot revin pentru a merge, prin Constantinopol, la Atena.

Agitaţia politică e în creştere. P. P. Negulescu vorbeşte de un ordin al Francezilor pentru a reveni la linia de demarcaţie. De fapt e numai asigurarea ce s'a dat în anume părţi că ocupaţia militară nu creiază titlul de drept. Se zvoneşte de plecarea Iui Clemenceau.

Ginerele mieu îmi scrie despre cele petrecute la Miskolcz, unde ai noştri au fost siliţi să se retragă, după defecţiunea Cehoslovacilor, în foarte grele condiţii. Sunt acum la Szabolcs, la Nord de Tokag.

Miliucov a făcut o prefaţă la broşură, tipărită în Londra, în care ni se reclamă Basarabia.

Dar Colceag pare să fi fost rău bătut de bolşevici.

18 Iunie.

Se confirmă cererile înţelegerii faţă de noi.

Pretenţia de a se retrage trupele noastre pare să îi fost ridicată pentru a opri un atac în Slovacia al lui Khun Bela, pe care, cum se plânge presa noastră oficială, înţelegerea îl tratează „de la egal la egal". îndemnul ar fi fost însă către toţi, nu numai către noi.

Se anunţă în secret că Brătianu ar fi aici.

19 Iunie.

• Colceag a pierdut Ufa şi minele de aur din Siberia.

Khun Bela trimiţându-ni un fel de somaţie a lui Clemenceau, am refuzat să stăm de vorbă cu — noul Aliat.

20 Iunie.

Se asigură că Brătianu nu mai vine.

Pe stradă se face cea mai. largă reclamă strigându-se gazete cu „Ministeriul Naţional" şi „sosirea d-lui Take Ionescu". Se întrebuinţează şi pamfletul lui Cocea, „Chemarea".

21 Iunie.

Petala, care şi-a dat demisia din armată, vrea să înceapă lupta cu Nistor. încă un general care alunecă spre politică.

Apostol Culea, venit din Basarabia, arată că Francezii

se uită cu despreţ (ofiţerii însă, cu jenă) la eroicii noştri rufoşi, cărora li zic, ca şi Ruşii, mămăligari (şi aud în schimb: catâr şi cioară). Spune cum un soldat de-al nostru, „liberat" de la închisoare de dânşii, cari stricaseră pentru aceasta uşile şi ferestile, s'a îndărătnicit să rămâie, făcându-şi şi acolo datoria. Colonelul francez l-a trecut la ordinea de zi; ai noştri l-au înaintat sergent.

Brătescu-Voineşti îşi aminteşte că, în momentul când, după dreptul lui, era să se ceară la partea sedentară, i-a apărut înainte unul, care venise trei zile „pe botul maşinei" şi care plângea cu gândul că trece la sedentari.

Scheidemann a demisionat. Parlamentul italian a făcut pe Orlando să se retragă.

Greve pretutindeni. Agenţii, cu dârze şepci revoluţionare, cutreieră Bucureştii de la un cap la altul, uneltind pentru a dezorganiza toată viaţa naţională.

22 Iunie,

Atacuri ungureşti la Tisa, unite cu altele ruseşti la Nistru. Bolşevicii din Pesta negociază cu Cehoslovacii. Se pare că ni se găteşte o lovitură nouă.

„Adevărul" ne întreabă de ce n'am trata şi noi cu stăpânii situaţiei în Ungaria.

23 Iunie.

Candidatul mieu la Suceava, Toader Creţu, arată cum a cumpărat pentru ai săi moşia Sireţelu; vrea să facă acolo un sat nou pe numele lui Fotin Enescu. Era vorba chiar să

cumpere de la Cantacuzino-Pascanu Baia, pentru care acesta cere 11.000.000 şi dreptul de subsol, cu gândul la vechile mine de aur de la Bogata. In Sireţelu Creţu caufă să prefacă în şcoală curţile boiereşti, clădite cu sudoarea alor săi. Vorbind de unele prigoniri, el citează proverbul: „sumanul, cu cât e bătut mai tare în piuă, cu atâta se face mai tare".

Nistor e pe deplin înţeles cu politica lui Brătianu, şi sfatul miniştrilor provinciilor liberate s'a pus pe acelaşi punct ca primul-ministru. Italienii, spune Nistor," după atâtea discuţii inutile, au revenit la clauzele tratatului; mai bine pentru noi că nu l-am părăsit niciodată.

*

Regele n'ar vrea pe Take Ionescu. Dar unii conservatori, ca I. Grădişteanu, ar întră într'un Ministeriu „Naţional" al lui Brătianu. In acest sens se lucrează.

Situaţia, în genere, nu i se pare rea lui Nistor. O nouă somaţie a venit de la Khun Bela. S'a dat ordin să nu părăsim niciun punct, întărindu-se trupele.

Ungurii au două corpuri de armată bune. Nu e adevărat că le-ar comanda Mackensen.

In Galiţia, unde ocupăm totul până la Stanislau, situaţia locuitorilor e teribilă. Mor de foame. Banii n'au nicio valoare. Oamenii cer un ajutor, pe care nu ştim de unde l-am lua.

In chestia Basarabiei, înţelegerea a dat oarecare asigurări. De altfel marea înfrângere a lui Colceag modifică din nou situaţia.

34 lunie.

Moartea lui P. P. Carp.

Se trece destul de uşor asupra ei. Mai toţi relevează nepotrivirea cu timpul şi încremenirea în autoritarismul altei epoce a intransigentului conservator.

La Nistru s'ar face o încercare contra noastră.

Polonii, pe cale de a face împăcarea cu Ucrainienii, negociază şi cu Racovschi.

„Românimea" anunţă cu litere mari, în ediţii speciale, sosirea, mâne, la 12, a lui Take Jonescu.

25 Iunie.

Colonelul Rasoviceanu vine de la Tisa.

Grofii sunt cu totul pentru noi. Bolşevicii, cari poartă şi uniforma germană pentru că au găsit-o sau cumpărat-o, reprezintă ultima sforţare desperată a unui popor. Se luptă bine. Au repetat de şase ori asaltul şi abia de s'au retras puţin după neizbândă. Dacă erau lăsaţi să se fixeze în satul unde pătrunseseră, răspingerea lor ar fi fost foarte grea. In schimb contele Molnar, de acolo, s'a grăbit să anunţe pe Români, surprinşi de retragerea fără înştiinţare a unei companii ardelene, că „vin Ungurii". Satul a fost ras, a rămas castelul. „La întoarcere, Ungurii îl vor rade pe acesta."

Duşmanul se poartă şi cavalereşte. S'au îngropat cu cinste cei doi ofiţeri români aviatori cari căzuseră în liniile lor şi ni s'a retrimes tot ce se găsise la dânşii.

Slovacii sunt foarte slabi soldaţi, Ai noştri ziceau: „să ni se dea hainele lor şi să-i trimeată acasă". Ardelenii sunt

buni individual, dar rău deprinşi. La Hernad au părăsit terenul. A fost nevoie să se bată până la sânge dezertorii. Când alor noştri li se vorbia de nevastă şi copii, ei răspundeau: „Am şi eu, dar şi fără voi facem România Mare". St. C. Pop, care era de faţă, a lăcrămat.

Cei căzuţi pe acel punct extrem al pătrunderii noastre au fost înmormântaţi noaptea în bătaia tuturor tunurilor îndreptate spre duşman. Sicriile erau pline de flori. Un soldat din asistenţă a spus: „Dacă este vorba să fii îngropat aşa, apoi e păcat că n'am murit şi eu".

Take Ionescu a venit fără zgomot (dar trenul a sosit la 7, nu la 12). Promite să fie inexorabil în materie de cinste.

Studenţii din Cluj vin să ia înţelegere cu ai noştri pentru Congresul ce ar fi să se ţie, în Septembre, acolo. Li spun ce greu va îi supt ochii străinilor.

Dr. Anghelescu spune că se exagerează în chestia Basarabiei. Cenzura are ordin să suprime tot ce o priveşte.

26 Iunie.

Duca pretinde că în materie de cinste liberalii pot susţinea lupta cu Take Ionescu.

„Heraldul" american anunţă că Take Ionescu a venit pentru a lua puterea. Se atribuie, de un ziar, Regelui declara-

ția că sfatul lui era foarte util, dar nu indispensabil și că nu era nevoie să-1 facă a veni de la Paris.

într'o luptă de lângă Odesa a căzut Grigoriev, cel care voia Basarabia.

27 Iunie.

Petala îmi cere să-1 recomand pentru comandă în Ardeal, în locul lui Lupescu. E foarte căit pentru greșeala făcută în Bucovina și-mi declară că nu credea în caracterul străin pe care îl va lua adunarea din Cernăuți. I se pare că Flondor și-a nimicit situația politică, și era sigur că va fi dezaprobat.

Se crede că alegerile nu vor fi amânate.

28 Iunie.

Audiență la Regina, care primește pe un poet țeran din Bucovina, C. Savu, și-i vorbește o jumătate de ceas cu multă prietenie.

30 Iunie.

La generalul Petin. îmi vorbește de nevoia păstrării prieteniei cu Franța, chiar cu prețul unui compromis, inevitabil.

l-iu Iulie.

Ciugureanu îmi cere consimțimântul pentru o candidatură, în numele partidului țerănesc basarabean, la Orheiu.

*

După amiază, însărcinatul de afaceri francez, Cambon, dorește să mă vadă. îmi aduce cravata de comandor al Legiunii de onoare. Am conștiința că pare că aș merita-o.

2 Iulie.

„Humanite", foaia lui Clemenceau, pune în vedere isprăvirea păcii cu Austria abia în cinci, șase luni.

3 Iulie.

Maclacov a fost ascultat la Paris împreună cu Brătianu în chestia cu Basarabia....

6 Iulie.

Regele și Regina au deschis expoziția Ministeriului de Războiu, la care și Liga are trei odăi.

7 Iulie.

Brătianu a venit aseară, cu automobilul, de la Predeal, fără primire de partid aici. E un pelerinagiu de partizani acasă la dânsul. Se vorbește foarte serios de demisia lui și de un Ministeriu Coandă.

După cei veniți din Paris, ar fi mari pregătiri comuniste acolo și la Roma.

împărțirea Banatului ni s'a comunicat oficial.

Statul-major desminte o înfrângere la Tisa, precum şi ocuparea de bolşevici — cărora Grigoriev li-a luat Odesa — a Benderului şi Cetăţii-Albe. înaintarea lui Denichin ar ameninţa Moscova, dar Petrogradul e bine apărat.

8 Iulie.

Lăpedatu vine de la Paris.

In discuţia „chestiei Basarabiei", Brătianu, căruia, contra lui Balfour şi Tardieu, Lansing voia să-i impuie plebiscitul, fie şi de acum în câţiva ani şi chiar cu prezenţa trupelor româneşti din provincie, a răspuns că Sfatul Terii care a votat Unirea a fost o adunare revoluţionară 03 oricare alta, singură posibilă, şi că a pune la îndoială hotărârile lui înseamnă a repune în discuţie toată situaţia orientală aşa cum ea rezultă din deciziuni analoge ale unor adunări cu aceiaşi legitimitate. A se recunoaşte alipirea Basarabiei e cea mai slabă compensaţie pentru ce, până în ultimul moment, am avut să suferim de la Rusia veche. Plebiscitul nu-1 poate admite nici mai târziu, căci ar fi o încurajare pentru neliniştea elementelor extreme, iar retragerea trupelor noastre ar echivala cu aruncarea în anarhie a nenorocitei teri.

Toate rapoartele ni sunt favorabile în această privinţă. Brătianu ar accepta celelalte puncte în discuţie; în chestia Banatului e însă intransigent. Se simte tare şi prin aprobarea Ardelenilor.

Takiştii ar fi vinovaţi de intrigi. Când, acum câtva timp, era vorba să fiu ales la Academia de ştiinţe morale şi politice, Tafrali a mers din loc în loc, denunţându-mă ca germanofil Brătianu a făcut o lungă expunere miniştrilor. Se

aşteaptă şi sosirea lui Nistor şi a lui Maniu spre a se lua o hotărâre cu privire la criză.

/I

*j,

// Iulie.

Nistor a. sosit. Crede că trebuie continuată politica lui Brătianu. Ideia unui Ministeriu compus din elemente aparţinând celorlalte provincii i se pare imposibilă: faţă de oameni cari au în ei, instinctiv, secole de Levant, o asemenea încercare n'ar dura şi ar acoperi de ridicul pe neexperienţii ei iniţiatori.

*

întâlnesc pe Mihali, care continuă relaţiile cu „vechiul prieten" Marghiloman. II ţin de rău pentru aceasta. El spune că pentru Brătianu Marghiloman e „un prost". Vorbind despre atitudinea Ardelenilor în neutralitate, el spune că, adevărat, a fost la Sinaia cu episcopul Hossu, dar în particular a invitat pe Brătianu „să vie", cât mai iute.

Seara, întâlnesc pe Goldiş şi pe Inculeţ. Mai ales că şi din Bucovina se iau Huţulii de la Vijniţa, ei sunt pentru o „rezistenţă" pe care nu o pot defini.

12 Iulie.

Maniu vine la mine, cu Mihai Popovici. E pentru Ministeriul de „rezistenţă" (de şi se convinge că acest termen de provocaţie e nepotrivit şi ar trebui evitat). Speră în posibilitatea de a se strânge toate forţele politice în vederea unor noi sforţări. Clauzele sunt neacceptabile: ni s'ar cere să plătim toată investitura Statului ungar în Ardeal, toată ave-

rea lui şi chiar partea aferentă din datoria lui de războiu. Aşa ceva nu sepoate iscăli.

Brătianu se retrage: el nu iscăleşte. Take Ionescu e de părere că trebuie să iscălească... Brătianu.... — Şi dacă Brătianu nu vrea? — N'are altă soluţie.

Ii spun că înainte de toate trebuie să ni păstrăm locul lângă Aliaţi, că altfel rămânem în aier, că n'avem autoritatea morală pentru a ne menţinea faţă de populaţiile alogene, care, ştiind că nu mai avem mandatul şi sprijinul Europei, se vor manifesta îngrijitor sau şi ameninţător, că, pentru a dovedi solidaritatea politică, ar ajunge o declaraţie *a* partidelor, cerută de Rege, că „Ministeriul Naţional" ar fi o imposibilitate şi o inutilitate, că, în orice caz, o zăbavă s'ar putea căpăta, invocând lipsa momentană a Parlamentului, dar grăbind lucrările alegerilor şi garantând absoluta lor libertate.

Nu ştiu întru cât l-am putut influenţa. Popovici e absolut în sensul lui Brătianu.

Maniu vrea se plece, zilele acestea, înapoi în Ardeal, chiar de nu s'ar ajunge la un rezultat.

13 Iulie.

Nistor pleacă în Bucovina; Anghelescu se duce la moşie. Criza e, după cât ni se spune, amânată.

Nistor se arată deosebit de discret.

Aflu apoi că merge la Cernăuţi pentru deschiderea Curţii de Apel, cu doi miniştri ardeleni, cu Văitoianu şi, fireşte, cu AI. Constantinescu,

In schimb, „Bucovina" lui Flondor cere lui Take Ionescu şi lui Averescu să-şi îndeplinească opera.

l't Iulie.

Serbătoarea naţională a Francezilor.

Oraşul e pavoazat.

La Legaţie, Brătianu vine magnific, aşteptând să fie recunoscut şi salutat.

Dau lui Cambon cărţi vechi româneşti traduse din limba franceză, care trebuie să formeze un întâiu fond al nostru la Biblioteca Naţională din Paris.

Lăpedatu şi Murgoci sunt trimeşi la Paris, unde-i chiamă în chestia Basarabiei .

*

Ni s'a cerut formal să mergem asupra Pestei. Francezii ar da două divizii. Şi cine alţii?

Soldaţii francezi au serbat pe 14 Iulie cu steaguri în vârf de prăjini, şi cu toate haimanalele după ei au defilat pe Calea Griviţei.

15 Iulie.

Garnizoana ardeleană din Sighet s'a răsculat. A prădat depozitele de arme şi s'a unit cu lucrătorii minelor de la Ocna-Şugătag. S'a trimes acolo generalul Marcel Olteanu.

Şi la Dej, acum o lună şi jumătate, a fost un asemenea scandal, din cauza zăbovirii articolelor de echipament. A fost voia Regelui să nu se ia măsuri mai aspre.

*

Regina vizitează colecţiile de artă ale lui Olszewski.

D-na Mavrodi mă întreabă ce cred despre situaţie. Spuind că nu trebuie să facem rodomontade zadarnice, ea aprobă cu căldură aceasta. E, se pare, şi credinţa Reginei.

*

Două depozite de muniții au explodat azi dimineață, la 4, la Arsenal. Explozia ar fi fost provocată de țigara unui nenorocit soldat, care a şi fost grav rănit, cu alți doi.

17 Iulie,

Adunarea Comisiunii pentru recomandarea profesorilor la Universitatea din Cluj (Poni, Stelian, Pârvan, etc.). Prezidează, în calitate de „comisar", Puşcariu. Ni se cere — şi nu primim — să se dea „precădere" în examinarea titlurilor la opt candidați ardeleni, ale căror nume nu ni s'au comunicat măcar. Regulamentul e de o severitate de căpitan de jandarmi: profesorii nu pot fi deputați şi senatori, nu pot ținea un sanatoriu, nu pot avea o fabrică. Puşcariu spune că autorii lui la Consiliul Dirigent (adecă Branişte) cu acest regulament' „rămân sau cad". Relevăm şi caracterul jignitor al unor prescripții (se prevede şi aceia că la nu ştiu câte semestre să se dea concediu profesorului pentru ca să se țină în curent cu ştiința).

18 Iulie.

Amos Francu de la Cluj se prezintă, cu o legătură tricoloră mare la braț şi întovărăşit de un tânăr, Fodor, mare, palid şi tăcut, ca şef al „Frăției de Cruce". El se plânge că un student, Grozea, care a fost pe la mine, i-a spus că după mine n'avem drepturi asupra Torontalului şi că dezaprob a se face o societate de propagandă. II liniştesc în ambele privinți.

El prezintă situația în Ardeal ca îngrijorătoare. Moților li s'a crescut taxa la pădure şi nu Ii se trimete hrana. Furtul înfloreşte peste tot.

Frâncu cere audiență la Rege pentru a-i da cârja lui Avram Iancu.

Iuliu Maniu vrea o catedră la Cluj pentru fratele său Casiu, pe care-1 crede geniu, şi Goldiş doreşte una, de sociologie, pentru sine.

19 Iulie.

Scarlat Vârnav, fostul prefect de Constanța, anunță că-şi pune candidatura la alegeri acolo.

Pentru Dobrogea nu s'a făcut nimic. Milioanele votate în favoarea ei s'au întrebuințat dincoace.

Un ofițer englez i-a spus lui Vârnav că speranțele Bulgarilor vin din aceia că, la armistițiu, Franchet d'Espereg li-ar fi făgăduit Dobrogea. Soldații francezi s'ar fi purtat rău cu populația.

Vârnav e un vechiu germanofil, care nu s'a pocăit încă.

20 Iulie.

Duc la Cernica vre-o două sute de Basarabeni. Mulți au •dorința de a învăța, unii însă de loc. Sunt printre ei şi tineri revoluționari cari caută să te prindă cu întrebările şi cărora fanatismul li scânteie în ochi. Cu noi vine Cambon, pe care locurile înseşi şi vechea noastră arta îl interesează foarte mult.

Ziarele acordă un loc foarte mic morții generalului Grigorescu.

Ziua a trecut foarte liniştită, de şi se pregăteşte demonstraţia prin grevă a socialiştilor pentru încetarea războiului.

Trupa se plimbă ostentativ în frumoasele uniforme nouă.

21 Iulie.

Ieri Cambon recunoştea că o intervenţie contra Ungurilor e în curs. De fapt Sârbii vor da numai două regimente — „dar important e ca steagul sârbesc să fâlfâie în Pesta" —, Francezii două divizii, iar nouă ni se cer opt.

Şedinţa comisiunii pentru catedrala de Ia Cluj.

Ziua de grevă pentru Khun Bela a socialiştilor a trecut cu totul liniştită. Unii au făcut-o numai pe jumătate. Seara trenurile mergeau. Electricitatea avea mici întreruperi.

*

Supt fereastă copiii mahalalei se joacă de-a Racovschi.

22 Iulie.

Două îngrijorătoare comunicate despre lupte „înverşunate" la Tisa, unde Ungurii ne-au atacat pe toartă linia.

E acoperirea ofensivei noastre? S'ar părea că nu. Statul-Major refuză orice lămuriri.

Un ofiţer venit de acolo spune că mişcări de. trupe în vederea trecerii râului se făceau pe mai multe puncte.

Colonelul Antonescu e în Ardeal. Poate şi Prezan. Aseară s'a aruncat îndemnul la revoluţia sovietică. Sergenţii de stradă — adevăraţi sau falşi, unii adevăraţi, au fost auziţi discutând — le distribuiau „oficial".

23 Iulie.

Din nenorocire, atacul a fost foarte serios. Trupele noastre de acoperire au fost răspinse. S'au făcut două pungi. Una la Tokay, alta la Solnoc, în care Ungurii au pătruns adânc — se zice chiar cu douăzeci de kilometri.

Militarii asigură că se va ajunge Ia înlăturarea elementelor care au pătruns. Nu mi se dă numărul lor, dar el pare a fi important.

Ministrul Anghelescu, întrebat, spune că de departe primejdia pare mai mare ca la faţa locului. Cei de la Tokay au fost zvârliţi înapoi în „douăzeci şi patru de ceasuri", aşa trebuie să se facă şi cu ceilalţi (deie Domnul!).

Niciun ajutor nu ni se dă de nicăieri. Ştirea că a căzut Khun Bela, înlocuit de generalul Bohm, care n'a aprobat atacul, pare puţin probabilă. Radiogramele vorbesc de un atac al Guvernului din Seghedin contra bolşevicilor, de o înaintare contra lor, condusă de însuşi Franchet d'Esperey. Mi se spune de la Statul-major că sunt simple mângâieri.

*

C. Brătianu a venit ieri să-mi aducă actele tipărite privitoare Ia negociaţiile din Paris. In cursul săptămânii Guvernul se retrage. Un Consiliu era chemat pentru deseară.

34 *lulie.*

Puşcariu ştie de la Ardeleni că Tisa a fost trecută şi la Szentes, că este un întreg front românesc dincoace de râu.

Ziarele spun însă că am luat prizonieri şi tancuri. Informaţia mi-o dă, după comunicatele primului ministru la Consiliul de aseară, d-rul Anghelescu, care-şi menţine optimismul.

Acum câteva zile a căzut aviatorul care făcea corespondenţa cu Racovschi. E un deputat elveţian, condamnat la închisoare în ţara lui pentru agitaţii comuniste. Ministrul Elveţiei nu vrea să-1 primească. E acum în fortul Jilava.

Grigorescu a murit de un cancer la ficat. încă din April tuşia cu sânge. De Paşti a leşinat lângă Rege. Credea să scape cu două zile înainte de moarte. A plătit cu mâna lui pe medic. O mulţime imensă a defilat înaintea sicriului. Părinţii îl arătau copiilor.

25 Iulie.

Nistor spunea ieri că a zăbovit chestia Basarabiei până la rezolvirea situaţiei ruseşti, şi aceasta poate dura încă multă, foarte multă vreme.

Din Bucovina vor veni reprezintanţi ai ţinutului care se desparte, pentru a cere să rămână la Români.

Pe Tisa ar fi mai bine. Comunicatul recunoaşte pătrunderea Ungurilor. Ei se menţin în sectoarele Solnoc şi Rakamez. Luptele de până acum dau destui morţi şi peste cinci sute de răniţi.

Mihai Popovici îmi spune că năvălitorii aveau cele mai bune tunuri şi şrapnele din bielşug. Le-ar fi vândut Italienii, cu speranţă că se vor întrebuinţa contra Iugoslavilor. In surprindere am fi pierdut patru tunuri. Prada noastră de râzboiu se dovedeşte foarte slabă.

Cineva foarte bine informat spune că ofiţerii îşi aveau până în momentul loviturii şi nevestele pe front.

In părţile străbaterii erau mai mult trupe ardeleni, şi iarăşi s'a fi produs dezerţiuni. Se pregăteşte o mare ofensivă liberatoare.

26 Iulie.

Ungurii tot n'au fost scoşi din cele două sectoare. Aceleaşi lupte învierşunate. Alţi trei sute de răniţi. Un colonel *a* căzut la atac în fruntea regimentului.

37 *Iulie.*

Niciun comunicat până seara.

Foaia socialistă spune că scăparea lumii stă în „pumnul proletar". Au ales ca semn de luptă în alegeri două ciocane.

Comunicatul anunţă izgonirea Ungurilor dincolo de Tisa.

Aliaţii se mulţumesc cu o proclamaţie către „poporul maghiar", oîerindu-i totul numai să se desolidarizeze de Guvernul lui.

Regele şi Regina au plecat în Ardeal.

1-iu August.

„înțelegerea" cere Ungurilor un guvern solid, cu care să se poată trata. Khun pretinde că a vrut să execute contra noastră hotărârea Conferinței şi că ai săi s'au retras pentru... a evita vărsarea de sânge. Presa franceză socoate că o acțiune militară ar fi o „aventură", dar că noi şi Cehoslovacii am putea-o face....

2 August.

O foaie din Ardeal spune că Regele ar fi trecut pe la Oradea Mare spre front. Pe când presa ne apropie de Budapesta, comunicatul, foarte modest şi menționând „lupte", deci pierderi, înseamnă numai cucerirea câtorva localități lângă Tokay şi Solnoc.

Comuniştii unguri ar fi oferit înțelegerea cu „burghezia" lor pentru convocarea unui Parlament şi până atunci administrarea terii printr'o comisiune de ofițeri superiori aliați.

3 August.

Regele s'a întors de pe front. Se spune că din nou înțelegerea ne-ar invita să nu înaintăm, pentru că Ungurii cedează.

Ploile au crescut enorm apele Tisei.

4 *August.*

Vestea marii biruinți dincolo de Tisa. Patru divizii ungureşti au depus armele. Celelalte sunt urmărite.

Khun ar fi depus puterea în manile unor socialişti cari

admit să se adune un Parlament având şi reprezintarea burgheziei şi sunt gata să trateze ca înțelegerea.

La Sibiiu Sfatul Național lasă se se vadă limpede influența politicianismului de aici.

Goga, luptând cu pretențiile socialiste, apare ca reprezentantul „conservatismului național" al lui Take Ionescu.

5 August.

Ieri trupele noastre au intrat în Budapesta. Se fac demonstrații, cu un caracter de oficialitate prea pronunțat.

Conduc prin oraş pe un Olandez, Roozeboom, care se prezintă ca fost secretar al Conferinței din Haga.

Regina îmi răspunde la felicitarea de ziua numelui, în care îi uram să fie fericită „ca Regină, femeie şi mamă", astfel: „Durerea şi suferința sunt prea de aproape înrudite pentru a nu se afla în acelaşi timp în calea noastră; dar multămirea de care mă bucur astăzi că Româncă şi ca Regină este atât de mare, încât pot privi cu resemnare şi cu încredere suferințile ce le îndur ca şi cele ce mă mai aşteaptă".

G August.

Nauen, în unire cu ultimul radio „Budapesta", caută a

înjosi triumful nostru. Am fost somați, aspru, de colonelul italian Romanelli să nu întrăm; am fi tolerați în câteva cazărmi exentrice. Ne-ar ucide Ungurii, cari, cu voia Aliaților, ar întreținea mii de oameni în capitală şi în provincie şi ar cere un spor, pentru că Românii vor să ardă Budapesta!

7 August.

Ion Brătianu, pe care îl văd intrând la Consiliul de miniştri, a vorbit la Sfatul Național de la Sibiiu despre ocuparea „definitivă" a Budapestei.

„Steagul" o salută, ca un act de nesupunere, deci de duşmănie, față de Aliați.

La redacție vine un Catargiu din Basarabia. îşi caută strămoşii în secolul al XV-lea. A cetit cărți neaşteptate şi a cunoscut oameni de ştiință. Nu se plânge de „bolşevicii" basarabeni. începe a vedea că în politica internă e un regim imposibil, al unei caste stoarse; pare a înțelege când îi dovedesc că nu e nicio deosebire în favoarea conservatorilor, spre care mergeau, prin Grecianu, simpatiile lor.

8 August.

Cineva a mers la înmormântarea lui Carp. De o simplicitate extremă. Abia câțiva moşieri vasluieni. Mortul era într'o haină cenuşie de casă. A fost pus de-a dreptul în pământ. Un singur preot de sat.

Țeranii lui erau împroprietăriți şi înzestrați cu unelte, totuşi nemulțumiți. împărțirea se făcuse de un administrator evreu fără a se ținea samă de vrednici, şi, apoi, feudalul n'avea, ca om, legături cu dânşii, ca oameni.

Cenzura suprimă lista, dată prin radiogramă, a cererilor ce am prezintat la Budapesta şi pe care „Guvernul" de acolo le-ar fi refuzat, apelând la înțelegere. Erau în ea maşini, vite, etc. Se pare că aceste cereri sunt reale.

9 August.

Primesc la Văleni ştirea că încercarea arhiducelui Joseph de a lua conducerea în Ungaria n'ar fi izbutit.

Aliații nu admit condițiile dictatoriale ale armistițiului nostru. Colonelul Yates e trimes la Bucureşti.

După consultarea cu toată lumea, inclusiv cu Marghiloman, Regele mă chiamă în audiență la 15. O zăbavă de automobil m'a împiedecat de a veni.

Familia regală pleacă la 16 la Sinaia.

16 August.

Regele a plecat fără „a rezolva criza".

Nota Guvernului către înțelegere e judecată conciliantă de presa apuseană, care, călduros, ni ține partea.

Lăpedatu, întors de la Paris, laudă pe Brătianu, care-i pare — impersonal.

Chestia Basarabiei a fost amânată. Americanii sunt pentru noi. Ei ar dori însă, odată ce se cere ceva unuia din Aliați, să cedăm şi noi o parte din Cadrilater Bulgarilor.

Ai noştri nu vor să audă. Vaida şi Ardelenii sunt pentru cedare.

Bucovina o avem toată, afară de un punct de Gale Ferată.

Lăpedatu îmi povestia una din ale noastre. Ni trecuse prin minte să plătim pe de Martonne, a cărui mărturie a fost decisivă în chestia Basarabiei. Din fericire, Lăpedatu a putut interveni la timp.

Era vorba ca în faţa Seghedinului să avem, alături cu Sârbii, acces la Tisa. Noi am refuzat orice discuţii.

Hoover, adus în Europa în misiune politică, e cu totul neînţelegător şi încurcă lucrurile.

*

Greva generală la Poştă. S'au refuzat şi cele mai neapărate telegrame oficiale. Şi nimeni nu caută pe inteţitori.

Lăpedatu îmi spunea că, în cursul grevei tramvaielor din Paris, burghezii s'au oferit a face serviciul. Liniile s'au reluat una după alta şi rebelii sociali au trebuit să facă penitenţă.

18 August.

Nistor soseşte din Bucovina. Arată că n'ar şti nimic despre momentul prin care trece criza. Pare obosit şi trist. Aduce proiectele de reformă agrară şi electorală, la care s'a lucrat mult, cinstit, şi noaptea târziu.

E hotărât că Brătianu are înţelegere pentru „rezistenţă" cu Marghiloman şi întinde în.Bucovina mâna lui Aurel Onciul şi lui Florea Lupu.

Ziarele publică formala şi dura interzicere din partea înţelegerii ca noi să alegem partea noastră din averea Ungariei, care e „gaj comun".

Se pare că Guvernul nostru a înţeles în sfârşit. Cam târziu....

Pe Cambon, un liberal oarecare îl plimbă prin Ardeal.

In Bucovina Petin a rămas uimit de frăţia cu ţeranii în părţile Câmpulungului.

21 August.

O parte din trupele noastre ar fi părăsit Budapesta şi ar fi început o acţiune concentrică, cu Cehoslovacii, contra bandelor bolşevice.

Brătianu face să se publice nota lui către Conferinţă, plină de amărăciune şi de ironii.

22 August.

Se desminte evacuarea Budapestei.

24 August.

Se descopere la Bucureşti tipografia clandestină a afişelor anarhiste.

25 August.

Nistor vine să mă ia de la Bucureşti pentru a mă duce la Cernăuţi.

Spune că la Cluj Ungurii nu vor să dea case universitarilor români. E vorba să se scoată refugiaţii unguri pentru a se face loc.

Nistor arată că Brătianu nu i-a anunţat nici criza, nici soluţia ce o are în vedere. Se aşteaptă încheierea păcii cu Austria (ziarele o strigau acuma seara) pentru a se pune lucrul în discuţie.

Nici el nu mai crede în rectitudinea şi în sinceritatea şefului Guvernului.

Mi se spune, după informaţii date de un marinar, că la Galaţi echipagiul unui vas se înţelesese să ucidă pe ofiţeri, să bombardeze oraşul, să coboare spre Giurgiu. In ultimul moment totul a fost descoperit: şi legătura cu un regiment de cavalerie din Basarabia. Vinovaţii au fost împuşcaţi.

Sindicatele vor să ridice din nou lefurile la trei sute de lei pe săptămână. Industriaşii s'au înţeles pentru lockout. La Cluj au făcut profesori pe Bogrea şi pe Ursu.

îmi soseşte volumul IV din Istoria Universală a lui Helmolt. Directorul, Tille, a adaus supt numele mieu atacuri la adresa României. In prefaţă spune cine e continuatorul, dar pretinde că, „după putinţă", mi s'a comunicat

continuarea! Mă acuză că „am trecut" la duşmanii Germanilor, că i-am trădat....

27 August.

Spre Cernăuţi, cu Nistor.

f • *28 August.*

La Iţcani, dimineaţa, ne întâmpină câţiva funcţionari şi.militari — un maior din Ardeal —, amintind expulzarea mea de acum unsprezece ani.

Apoi spre Rădăuţi, unde se sfinţeşte steagul societăţii Ştefan-cel-Mare. Vorbeşte un preot local, Puiu, Nistor, Zadic şi eu. Vreme ploioasă: o parte a frumosului public din suburbii pleacă. De la fereşti, străinii privesc neprietenoşi.

La Vicovul-de-Jos, de unde e Nistor, la Vicovul-de-Sus, la Ciudeiu, la Storojineţ, mişcătoare întâmpinări. Vorbesc mai ales foarte frumos preotul din întâia localitate, om plin de inimă, şi cel de la Ciudeiu, un respectabil septuagenar. La Storojineţ vorbesc şi cu un reprezintant al Evreilor, spuindu-i că am şi eu prieteni evrei, din toate ţerile unde ei iubesc patria lor înainte de toate.

• La Cernăuţi mare primire în Palatul Administrativ, în sala care a văzut alţi vizitatori, supt alt steag.

îndată după aceia, conferinţa mea despre aniversara declarării războiului Sala, foarte plină, îmi arată deosebită prietenie.

29 August.

Mergem în ţinuturile de peste Prut, în Coţmani, dincolo de care soldatul cercetează hârtiile; în apropiere sunt întăriturile contra unui eventual atac. La Zalescic, ambele poduri pe Nistru sunt rupte. Jandarmii bucovineni păzesc.

După-amiază prin oraş, unde schimbarea aproape nu se

simte. Văd un ofițer austriac în uniformă, cu decorații și cu sabia la coapsă. O companie românească, trecând, face cea mai bună impresie.

30 August.

Mergem la mănăstiri: Putna, Sucevița, unde erau să se înceapă supt Austrieci lucrări de restaurare, Solea, spartă de obuze, într'un târg nimicit în cea mai mare parte.

13 August.

Mergem prin Gura Humorului, unde țeranii iese înainte, cu un învățător purtând costumul lor, la Câmpulung. Vorbesc în curtea noii biserici, în fața frumoșilor săteni din munte, despre trecutul lor și viitorul care-i așteaptă. Masa o iau la prefectul Sbiera, unde aflu pe fratele lui, Radu, o veche cunoștință.

In drumul spre Suceava primiri la Șcheia și la Mitocul Dragomirnei. Amândouă sunt înduioșătoare. De o parte un vechiu învățător popular, de alta un vice-primar, fost plotonier austriac, care a mers și prin Mehedințul nostru. Se aruncă din pragul porților buchete de busuioc. Vizităm mănăstirea.

La Suceava, pe lângă recepția oficială, splendidul joc al sătenilor, cu muzica lor proprie. Orașul răsună de cântece.

Masă la Mitropolia veche. Cam rece: sunt două tabere: a vechiului primar, Eusebiu Popovici, și a lui Nistor, care a numit în locul lui pe un Voronca.

Aici mi-au urat bună venire și Polonii — între ei preotul catolic.

l-iu Septembre.

întoarcerea la București. Seara aflu că Regele a iscălit, cu toată opoziția, reforma agrară a lui Nistor. Eu însumi i-am prezintat un memoriu scris în această privință. Venise, cerând o parte mai largă pentru ei, o delegație a preoților.

Averescu pare că vrea să desfacă puțintel acțiunea lui de a lui Take Ionescu. Acesta îi impută Coroanei că nu 1-a chemat la putere încă de acum zece ani, la primele semne de simpatie date „conservatorilor-democrați" ai lui cu prilejul alegerilor parțiale. Declară că se va lua socoteală aspră și cui 1-a sprijinit pe Brătianu. Se va face un ultim demers la Rege și apoi la „țară".

2 ' Septembre.

Nistor îmi spune că Regele a primit cu plăcere memoriul mieu. A încercat însă să aducă și clauzele decretului la acela pentru Vechiul Regat. I s'a. spus că altele sunt condițiile: în Bucovina proprietatea mare e în cea mai mare parte străină. — Da, dar și străinii pot deveni buni cetățeni. — Deocamdată, a răspuns Nistor, sunt nevoile de acum.

Regele s'a plâns de uneltirile politicianilor, dăunătoare terii. In Flondor și Mihali el vede instrumente ale vicleniei altora. Mihali a cerut lui. Brătianu un „Ministeriu Național". A fost întrebat de ce? — Ca să iscălim. — Dar pentru aceasta nu e nevoie de Ministeriu Național. Și ce e un Ministeriu Național ?

Spun și lui Nistor că un Ministeriu al partidelor nu

poate îi numai pentru aceia şi un Ministeriu Naţional. Pentru a iscăli ar ajunge un Ministeriu de funcţionari şi generali. Ba s'ar putea chiar comisari regali, dintre diplomaţi şi generali, pentru alegeri.

Regele găseşte formele în care se prezintă condiţiile ce ni se cer prea înjositoare pentru demnitatea noastră de Stat.

Aliaţii ni impun să facem statistica lucrurilor luate din Ungaria, şi să nu adăugăm rechiziţiile şi prada fără ştirea nimănui. De fapt am luat vre-o optzeci de aeroplane, multe locomotive şi vagoane, mii de puşti neîntrebuinţate, două sute de tunuri, material de fabrici. Se mai cară, noaptea, ce se poate.

In oraş, greva măturătorilor. O murdărie ne mai pomenită. In Calea Griviţei, lângă mine, un câne crăpat.

Chiar unul din lucrătorii miei, devenit şeful rebeliunii, s'a bătut cu patrula, a lovit pe un sergent şi a fost dus la Jilava.

Şi Ministeriul Friedrich s'a retras, la Pesta.

6 Septembre.

Preotul Partenie din Râmnicul-Vâlcei îmi telegrafiază moartea episcopului Antim.

In urma votului său contra războiului, la care se angajase în momentul alegerii, rupsesem, cu părere de rău, legăturile cu dânsul.

Era un om foarte evlavios şi bun. L-a distrus cancerul conştiinţilor chinuite.

9 Septembre.

*

Mâne Austriecii încheie pacea.

Chestia ministerială rămâne deschisă. Politicianii din opoziţie fac silinţe desperate contra politicianilor de la Guvern.

15 Septembre.

O săptămână de sforţări pentru a rezolvi „criza", şi toate panglicăriile din lume.

Bogrea vine din Cluj, Populaţia ungurească ne sufere. Evreii au publicat un anunţ, în trei limbi, pentru a se da locuinţe Românilor. Când cu căderea Budapestei, demonstraţia, improvizată, a fost grandioasă. Universitatea va merge.

16 Septembre.

Un locotenent englez, care face studii despre Banat şi Macedonia, a venit aici, la Văleni, să mă întrebe în chestia mănăstirilor bănăţene. Avea informaţie din partea Sârbilor, ai căror prelaţi l*au impresionat bine. Ai noştri n'au ştiut să-i spuie nimic. Era prevenit şi in chestia evreiască. Vorbise cu Take Ionescu.

El merge aşa de departe, încât crede, că lăsând în plic

o sumă importantă, cineva poate să aranjeze aici cu oricine orice' chestie.

19 Septembre.

După Goldiş, mâne se va rezolvi „criza". îmi cere părerea, foarte speriat de clauzele tratatului, care ni-ar interzice şi dreptul de a legifera independent. Ii explic că datoria lor este să ceară, arătând că altfel se duc la ei acasă, rezolvirea fără zăbavă a „crizei" în sensul unui Ministeriu care ar garanta libertatea alegerilor. Ei spun că Take Ionescu şi Averescu ameninţă cu revoluţia, dacă nu se amână cu o lună alegerile.

Nistor şi-a format un „partid democratic al Unirii". Arată acelaşi despreţ pentru politicianism. Miniştrii din ţinuturile alipite sunt solidari. Ei nu vor să fie exploataţi şi compromişi. Maniu a plecat ostentativ.

Colonelul Anderson, şeful Misiunii americane, mă vizitează. Iau ceaiul la el. E pentru înţelegerea Balcanilor. Constantinopolul i se pare capitala lor firească. E contra clauzelor de constrângere din tratat. Ii spun că nu mă tem de minorităţi, dacă vom şti să le prindem într'o viaţă economică şi financiară puternică. Dacă nu vom şti s'o facem, nu merităm România Mare. Viitorul Românilor e în sufletul lor însuşi. Ca om politic, nu admit teoria „bucăţii de hârtie", dar ca istoric trebuie să recunosc că aşa a fost totdeauna. Nu mă tem de cotropirea economică, pentru că sunt partizanul individualizării economice, într'o competinţă care-i revine fireşte, a fiecărui popor.

20-21 Septembre.

La Odobeşti, pentru deschiderea unei săli de cetire, la Vărsătură, un sat din apropiere.

22 Septembre.

In tren cu episcopul Teodosie de Roman, care vorbeşte, după spusele răposatului episcopului Melhisedec, de misiunea acestuia în Rusia: la întoarcere, faţă de marile rezultate atinse, ministrul, Christian Tell, i-ar fi căzut în genunchi.

El crede că Take Ionescu ar vrea să facă episcop de Râmnic pe Safirin, care e acum la schitul Frăsinei. Recunoaşte că acesta e inteligent şi are cunoştinţe. Au fost colegi la Atena, Safirin fiind ceva mai în vârstă.

Nu-i place că la Curtea Marţială s'a închis dosarul lui Conon. Biserica trebuie despărţită de responsabilitate. El va interpela la deschiderea Sinodului, care nu se poate aduna până nu se fixează baza de conlucrare cu Ardelenii şi Bucovinenii.

Ziarele anunţă Ministeriul Corneliu Manolescu-Râmniceanu. Pe aici însă umblă zvonul „sigur" al Ministeriului Take Ionescu-Averescu.

2H-24 Septembre.

Manolescu-Râmniceanu mă căuta aseară la Bucureşti.

Foile de opoziţie pun în perspectivă nereuşita misiunii.
Intre miniştri ar fi şi doi transfugi conservatori. La Finanţe ar veni Pangrati; s'ar negocia şi cu Stelian.

25 Septembre.

Manolescu-Râmniceanu „doreşte foarte mult a vorbi cu mine", dar primesc cartea lui de vizită peste o săptămână.
Puteam „vorbi", mi se pare, şi cu Regele însuşi.

26 Septembre.

La Galaţi conferinţă despre „izolarea" noastră. Public foarte rece. Lume care se plimbă prin sala rău luminată. Impresia, detestabilă. Presa locală ignorează totul.
La Brăila n'am putut ajunge la timp.

27-29 Septembre.

In judeţ, pentru a vorbi ţeranilor covurluieni. Ei înţeleg lucrul bine şi, când li se spune de durerile lor, se încălzesc. Până şi jandarmii ascultă cum trebuie.

Primesc vestea Ministeriului Văitoianu, compus din generali, afară de Emil Miclescu, la Justiţie.
Takiştii şi averescanii sunt furioşi. Arată că Văitoianu fusese ales preşedinte al clubului liberal din Focşani şi refuzase numai pentru că regulamentele militare nu-i permit. Generalul Popescu, înlocuind pe Al. Constantinescu, s'a •declarat „legat sufleteşte" de „coconul Alecu".

Liberalii prezintă Ministeriul mai mult ca fiind menit să conducă rezistenţa.

Trec Prutul şi stau noaptea de 28 la profesori Ştirbu din Cahul. Are doi fii, foşti ofiţeri ruşi, trimeşi de Stat pentru inginerie la Liege. O fată ar vrea să urmeze ştiinţile naturale la Bucureşti. Soţia, de origine bulgară, se dă drept Rusă: se plânge că afirmarea ei ca atare a supărart pe unele doamne de la noi. Ştirbu arată, delicat, că fratele lui, colonel, supus la o perchiziţie jignitoare, a părăsit ţara, intrând în armata anti-bolşevică. Abia a putut reţinea pe alt frate, mai mic. Jandarmii se poartă rău. Cât despre Ruşi, ei nu vor părăsi niciodată gândul Basarabiei, grânarul lor. Ucrainienii ar fi mai puţin periculoşi.
Ştirbu a fost la Bucureşti, a văzut multe lucruri şi bune. L-a uimit unitatea de graiu a poporului nostru.
Se ocupă de istorie şi ar vrea la Cahul un monument al lui Ion-Vodă cel Cumplit.

Pe tot drumul tunuri care vin din Ungaria.

liu Octombre.

Bucureştii sunt de o murdărie fantastică. Vitele „d-lui colonel" dărâmă malurile Dâmboviţei în faţă cu cazarma pompierilor.

La Galaţi socialiştii ţin întruniri de noapte, aruncând furioase îndemnuri la revoluţie.

După cererea adunării, am vorbit la Congresul Preoţilor pentru autonomie pe baza parohiilor organizate şi cu mireni.

2 Octombre.

D'Annunzio declară „războiu" Iugoslavilor, pe cari i-au scos, cu Americanii, soldaţii din Trail. Pe străzi se strigă războiul italo-sârb. Şi „Viitorul" are în frunte această veste.

Noul ministru al Italiei, Franklin Martin, la care merg pentru afaceri, desminte. Sârbii „nu vor face nimic".

Ministrul, fără secretar, lucrează, în Consulat, lucru de hamal. E un tânăr înalt şi vioiu, fără aspectul tradiţional al diplomatului.

5 Octombre.

La Râncezi, unde se desveleşte un monument pentru cei căzuţi în războiu. Adânc emoţionantă, continuă plângerea, cu glas tare, a femeilor.

11 Octombre.

La Brăila, pentru o conferinţă a Ligii, pe care interesul politic liberal al lui Leonte Moldovanu, în ajunul venirii triumfale a lui Ion Brătianu, o face să nu se ţie.

12 Octombre.

Ziarele vorbesc de o şedinţă a Consiliului de miniştri în care s'ar fi „discutat" şi „aprobat" cererea franceză ca Pompei, Mrazec şi cu mine să ţinem cursuri la Sorbona.

Z4 Octombre.

Gheorghe Pop vine din Elveţia. îmi cere părerea, pe care eu i-o dau, spuindu-i hotărât că nu cerc a-i influenţa conştiinţa asupra situaţiei din Ardeal. Aici fraţii Goga conduc o mişcare takistă.

Francezii ar fi supăraţi de zăbava guvernului român în chestia schimbului de profesori. Generalul de la Instrucţie are un trecut germanofil.

15 Octombre.

Cambon vine la redacţie şi-mi anunţă chemarea mea la College de France, făcând să reiasă importanţa acestui gest.

După-amiază adunarea membrilor fundatori ai Universităţii Populare. Din cauza directorului Tzigara-Samurcaş se ivesc dificultăţi. D-na Sabina Cantacuzino îmi spune că sala a fost cerută de la Rege „peste capul" directorului. Totuşi e vorba de sala Senatului. Rectorul Athanasiu vorbeşte de un ordin al poliţiei care împiedecă purtarea tricolorului şi de un altul, din 1-iu Ianuar 1918, în care, mulţumindu-se poliţiştilor că au fost „loiali", se adaugă că răsplata cea mai scumpă a fost recunoaşterea acestui fapt şi de către ocupanţi.

16 Octombre.

Colonelul Manolescu, numit secretar general la **Interne,** se teme în adevăr de „revoluţia" lui Ţake **Ionescu şi** a

lui Averescu. S'au luat măsuri serioase, mişcarea fiind îndreptată şi contra Regelui.

17 Octombre.

Cumplită vreme de toamnă, cu neîntreruptă ploaie rece, care ar îngădui începerea arăturilor de toamnă.

La Suceava, liberalilor lui Ştefan loan, cari fâlfâiau chipurile „făuritorilor României Mari", un invalid li-a opus rănile sale.

La Academie, comemorarea lui Bălescu.

18-19 Octombre.

La Redacţie vine Madgearu ca să-mi spună că Văitoianu a oferit unuia din şefii ţerănişti o subvenţie pentru ziar. In aceasta el vede o tentativă de conrupţie din partea liberalilor şi vrea s'o dea în vileag, cerând şi concursul mieu. îmi este imposibil să particip la o mişcare cu care nu pot avea nimic comun. In guvernul Văitoianu eu nu văd decât o poliţie, fie şi cu păcate, iar în lupta electorală de azi, o şcoală.

19 Octombre.

Adunarea Caselor Naţionale ale colonelului Manolescu. Iată un om care, de Ia Ruşi, de la haine vechi, de la automobile, de la o sumedenie de alte mici şi mari izvoare, a pregătit **într'un an** un fond cultural de peste un milion.

21 Octombre.

Bastera vine din Sofia. E încântat de această „Spanie" balcanică, de splendorile istorice ale Târnovei, cu vechile biserici ruinate, de seriozitatea ofiţerului bulgar, de decenţa femeilor, care nu se văpsesc, de aierul învingător al soldaţilor. A fost la Sobranie şi a văzut gravitatea cu care s'a primit teribila pace. Cineva dintre ai noştri ne apără, şi Bastera isprăveşte spuind că „nu după ce a petrecut doi ani aici va trebui să înveţe ce este România". Am încercat şi eu să acopăr lipsurile noastre, să-i explic că multe din lucrurile pe care le-a văzut în Bulgaria sunt numai forme şi aparenţe.

întrevedere cu directorii de şcoli secundare din Bucureşti pentru organizarea bibliotecilor populare.

22 Octombre.

Văitoianu caută să mă vadă. Prin colonelul Manolescu îmi comunică ce-1 arde. E vorba de fotografiile, pe care le-a primit de la Viena, ale anarhiştilor de la noi şi cărora credea că li-ar putea face o reclamă preventivă.

Un colonel englez, adaus pe lângă misiunea de căi ferate al lui Candolle, vine la mine să-mi ceară lămuriri cu privire la unele articole despre Ardeal, pe care vrea să le publice într'o foaie — germană. Ar dori să scrie o carte despre România. I se pare necesar, — şi vrea să se şi

apuce de lucru, — să combată la Ardeleni particularismul şi lipsa de orizont, cari i se par primejdioase.

Din ce în ce se vede mai mult că întrunirea de Duminecă a „Ligii Constituţioanale" a ieşit prost. A doua se anunţă pe Dumineca aceasta.

Nici marele discurs de la Brăila al lui Ion Brătianu, nici noul program a lui Take Ionescu, care şi-a botezat partidul, pur şi simplu, „democrat", nu trezesc prea mult interes.

23 Octombre.

Ziarele asociaţiei Take Ionescu-Averescu se plâng că Guvernul caută să împiedece pentru Duminecă un marş al ţeranilor asmuţiţi asupra Bucureştilor.

24 Octombre.

La Statul-major, discuţii cu generalul Cristescu, Onciul şi Pârvan cu privire la noua stema a terii, în care trebuie să între şi Ardealul.

Lăpedatu îmi spune că Aliaţii consimt a interpreta clauzele actului care ni se impune, în sensul că nu vom fi îndatoriţi la altceva decât orice membru al Ligii Naţiunilor. Dar aceasta ar aduce o satisfacţie lui Take Ionescu, schimbându-se Ministeriul şi zăbovindu-se astfel alegerile.

In „Renaşterea Română" se arată că Octavian Goga nu face politica takistă, asigurând că întreg comitetul de naţionali e contra guvernului de generali.

Seara sunt chemat la masa colegială a ofiţerilor, — acum coloneii mulţi dintre ei, — cari au absolvit Şcoala de războiu. Cristescu dă vina tratatului din Bucureşti pe Austria, pe Czernin, şi crede ca va trebui să reluăm relaţiile cu Germania. Colonelul Ştefănescu-Amza observă ce greu şi cu ce preţuri oferă mărfuri Aliaţii şi ce prevenitori, cu ce preţ modest se prezintă Germanii.

Guşti îmi spune că Facultatea de Litere din Iaşi ar fi cerut cinci profesori francezi, dintre cari unul şi pentru istoria universală, Philippide fiind de aceiaşi ideie cu Găvănescul şi Tafrali. Profesorii ar fi angajaţi pe trei şi cinci ani „până vor scoate elevi".

25 Octombre.

Colonelul Rasoviceanu cu fiul mieu vin din Kiss-Pest. Spun că armata noastră se poartă exemplar şi e bine primită de populaţie.

Totuşi de la Paris ni se cere retragerea trupelor din Ungaria „sărăcită" şi socoteala rechiziţiilor neîngăduite, precum şi supravegherea printr'o comisiune a transporturilor.

26 Octombre.

întrunire naţionalistă la Dacia: slabe încercări de intre*

rupere ale socialiştilor. Vorbesc Caracas, Mociorniţă şi Ionescu-Boteni.

La întrunirea din aceiaşi zi a lui Averescu participă ţerani parcă anume zdrenţuiţi, cari străbat străzile Bucureştilor.

După-amiază congresul lui la Eforie se termină. La Dacia se ţine o altă întrunire, a lui Paul Brătăşanu, -care a dus somaţia de acum şapte zile Regelui: aceasta e a „Ligii Constituţionale".

Ziarele asigură că, întreg Comitetul naţional şi Consiliul Dirigent fiind convinse de O. Goga, Maniu va veni cu o somaţie către Rege pentru a concedia guvernul de gienerali. Văitoianu ar fi declarat că, în faţa posibilităţii unui Guvern de coaliţie, e gata să se retragă. Singur Ion Brătianu s'ar opune.

27 Octombre.

Drum lung şi greu în Basarabia, unde sunt chemat pentru a ajuta un concert al cărui produs e destinat Monumentului Unirii.

28 Octombre.

Sunt găzduit la Episcopul Nicodim, în vechiul palat episcopal, de o construcţie îngrijită şi solidă.

Seara, conferinţa. Foarte multă lume, şi foarte călduroasă. E o mare şi adânc mişcătoare surprindere. Vorbesc despre deromanizarea şi reromanizarea Basarabiei.

Merg la Gore. E forte pesimist. Nu vede autoritate nicăieri. Duce doliul vechiului regim, în ce priveşte proprietatea. Foarte primitor, îmi dăruieşte acte pentru Academie. Se declară închis în cronici. Ii arăt soldatul care trece, şi-i spun: „iată cine le face".

29 Octombre.

Spre Orheiu, cu Halippa. Vorbesc ţeranilor în satul Peresecina. La Orheiu întrunire electorală în toată formă. Chipul mieu e în fereşti şi la Evrei. D. şi d-na Coteanu, sora lui Pelivan, mă primesc cu o deosebită prietenie.

30 Octombre.

Iar la Chişinău.

Seara şi mai plină sala — şi cu şcolile — pentru a doua conferinţă, care mi s'a cerut, despre „România care nu se vede". Pe lângă Halippa, e şi Inculeţ, Ciobanu şi generalii Marin Ionescu şi Popovici, acesta Ministru al Agriculturii. Auditoriul încă mai călduros. La plecare mi se plâng studenţii basarabeni că unul dintre ai lor a fost bătut până la sânge de un sublocotenent, pentru un strigăt rău înţeles.

Foarte frumoase coruri ale fetelor de la şcoli. Şi o maestră rusca dă bune rezultate cu cântece populare. Fetiţele spun gingaş poezii româneşti. Mi se arată mica biblioteca a Universităţii populare şi depozitul de cărţi.

l-iu Novembre.

întoarcerea Ia Bucureşti. Iuliu Maniu a dat de la Sibiiu un comunicat prin care atacă politica „neconstituţională", fiindcă e fără „factorii politici ai terii", a Regelui, pe care nici nu-I numeşte, vorbind numai de gratitudinea"cuvenită „Dinastiei".

Se încearcă greva generală. întrunire socialistă cu discursuri incendiare la Dacia. Cocea îşi primbla pe un car „clopotul" candidaturii sale.

Regele ar fi spus lui Maniu: „şi prin mai grele împrejurări a ştiut să treacă Coroana".

Inculeț şi Nistor, în numele provinciilor respective, opun declarații loiale față de Rege actului prezintat de Maniu.

2 Novembre.

Greva se anunță pe mâne. Ni se promite totuşi apa şi lumina.

Alegătorii vin la urnă. Agenții liberali dau mâncare, băutură şi bani după vechea datină. Mulți primesc, şi fac apoi cum ştiu ei. O vreme grozavă, cu ploaie şi vânt.

„Dimineața", în vre-o zece pagini, aduce chipul lui Averescu.

3 Novembre.

Greva cuprinde pe tipografi, redactorii ziarelor de opoziție, cu „Universul" în frunte, dând exemplul, pe lucrătorii de la atelierele din Bucureşti ale Căilor Ferate, pe petroliştii de la Ploieşti — şi atât. Unii copilandri din fabrici au sărit să ia manivela tramvaielor. S'au ridicat contra lor călătorii muncitori, mai ales femeile.

Votarea urmează liniştit. Se face o selecție pe liste. Mulți mahalagii înregimentați votează pe liberali.

Am văzut, pentru organizarea transportării capului lui Mihai Viteazul, pe Văitoianu. Pare sigur de situație. Nistor se temea, când era o opoziție, că va pierde Cernăuțul.

Vaida e în Bucureşti şi a trecut, în lipsa mea, pe la mine.

4 Novembre.

Pe străzi, automobile împart ultima ediție a „Socialismului".

Deschiderea cursurilor la Universitate: despre Stat şi Biserica în evul mediu. Aceiaşi tristă sală veche, tot aşa de murdară. E pe jumătate goală. Asistă public ocazional şi câțiva studenți. Spun fățiş desgustul pe care-l simt pentru o activitate în care rolul ni-l jucăm numai de formă.

5 Novembre,

încep a se şti ultimele rezultate de la alegeri. Naționaliştii miei ar avea oarecare voturi la Bucureşti, unde ne biruie însă lista negustorilor, a bogătaşilor d-rului Gheorghian, lista evreiască, cu H. Sanielevici şi David Emanuel, la care se adaugă d-rul Lupu şi Cocea. Liberalii au multe voturi, mai ales din mahalale. Nu-i lipsesc voturi nici lui Marghiloman, care „a ajutat populația" şi „a salvat armata". Simpatii multe merg către Radu Rosetti, către Costa-Foru, ba chiar către cutare escroc.

La Ploieşti, afară de oraş, care a votat cu liberalii, am merge foarte bine. Sătenii nu mai vor pe „boieri". Dar se lasă ispitiți de socialişti, cari îi atrag la clubul lor, supt cuvânt ca „şi acolo se votează", şi li iau buletinele.

Şi în Ilfov mulți săteni au votat „clopotul" lui Cocea, sate întregi: li s'a strecurat în urechi că e „lista generalului".

Maniu încearcă printr'un interview a-şi îndulci comuni-

catul. Goldiş dă lămuriri foarte cuminţi, în sensul care trebuie. Vaida, după ce a prestat jurământul la Sinaia, pleacă în Ardeal. Vorbeşte de necesitatea „solidarităţii" ardelene.

Socialiştii vor să-şi dea aierul că şi burghezii i-au votat tot pe ai lor.

O foaie din opoziţie cere ca Regele să se retragă şi să vie prinţul Carol.

6" *Novembre.*

Rezultatul total al alegerilor e dezastros pentru liberali. Ţerăniştii au luat aproape în întregime judeţele Argeş, Muscel, Dâmboviţa, Vlaşca (cu naţionaliştii),, Olt şi Teleorman. La Dorohoiu am fi reuşit noi. In judeţul Ilfov însă am avea voturi puţine. La Galaţi se pare că sunt ales. Lai Iaşi iese Cuza şi preotul Ţincoca: se spune că şi la Buzău ar fi ieşit Cuza. In Prahova stăm iarăşi foarte bine.

7 Novembre.

E un mare succes pentru noi. Avem douăzeci şi şapte de deputaţi, ţerăniştii cincizeci şi cinci.

Take Ionescu cere disolvarea Parlamentului, care şi-a îndeplinit misiunea prin aceia că a dat „proba negativă" contra brătienismului. Liberalii, falsificând cifre, se prezintă ca patronii fireşti ai unei „minorităţi" care-i întrece.

Alegerile pentru Senat au început. Face impresie aici împărţirea buletinelor noastre de către copii.

8 Novembre.

La alegerile pentru Senat se strânge şurubul.

9 Novembre.

Şurubul strâns şi-a dat rezultatul aşteptat. La Bucureşti foarte multe voturi liberale.

„îndreptarea" cere Ardelenilor să refuze a veni la un loc cu aleşii Vechiului Regat.

întrebând pe Goldiş, acesta îmi spune că n'a fost intenţia să se facă un asemenea gest, pe care şi el îl crede criminal.

10 Novembre.

La Universitate se alege profesorul Murnu, fără partid.

//Novembre.

Faţă de ticăloşia din Bucureşti naţionaliştii şi-au luat revanşa. La Ploieşti întreaga noastră listă, cu mine în cap, a bătut pe liberali.

Lăpedatu a fost ales senator al Universităţii din Cluj. îmi spune că Goga are mai putini prieteni de cum se crede. Maniu regretă comunicatul care i s'a smuls. La serbarea •de la 1-iu Decembre, a deschiderii solemne a Universităţii din Cluj, el va întâmpina pe Rege, care a promis să asiste.

In audienta la Rege, Lăpedatu l-a găsit foarte bine informat asupra trecutului Universităţilor şi de o judecată sigură. Regele găsia că faţă de Tzigara acţiunea mea n'ai fost, neîntemeiată, dar „exagerată".

„îndreptarea" pretinde că am solicitat primirea în „Liga" lor şi m'am lăudat că mi s'a oferit prezidenţia, ba că eu am fost ales cu voturi averescane...'.

Pe Duminecă se anunţă o mare întrunire a „opoziţiei extra-parlamentare", vorbind Take Ionescu, Averescu şi Flondor.

Duiliu Zamfirescu anunţă că va publica notele despre războiu ale lui Averescu.

12 Novembre.

Ziarele se ocupă de posibilitatea unui Ministeriu Iorga (de căptuşeală...). Ori de prezidenţia Camerei care mi s'ar oferi.

Sosesc, după încheierea grevei de **la Poştă,** cele d'intâiu telegrame şi scrisori. Redacţia **„Patriei" se** bucură de „triumful" nostru; scrisori particulare mă **anunţă** că în dosul solidarităţii de alegeri a Partidului **Naţional** sunt suflete sincere şi energice, hotărâte a conlucra cu noi.

13 Novembre.

„Adevărul" se ocupă, cu o aprehenziune ridiculă, de putinţa unui Ministeriu Iorga, care ar însemna şi el: „Regele şi Dorobanţul".

In ultimul moment, o notă a generalului Râmniceanu, şeful Casei Regale, anunţă amânarea fără termin a solemnităţilor pentru Mihai Viteazul.

O intrigă. A cui?

*

In telegrama aleşilor de la Galaţi, între cari Spiridon Popescu, mi se vorbeşte de un „bloc" al democraţiei naţionale, care trebuie înfăptuit.

14 Noembre.

Şt. C. Pop mă chiarnă la telefon ca să-mi spuie că el se identifică pe de-a'ntregul cu articolul mieu despre rolul Ardelenilor. Comunicatul l-a admis numai pentru a nu strica solidaritatea naţională.

Telegrame îmi tot vin din Ardeal, afirmând bucuria pentru succesul nostru şi entuziasta dispoziţie de a lucra împreună.

„Adevărul" îşi tot face socotelile cu privire la rostul ce aş putea să-1 am ca preşedinte al Camerei, ori chiar ca şef de guvern.

15 Novembre.

Goldiş vine la redacţie ca să presimtă atitudinea mea în Cameră. Arată ce situaţie dezolantă au Ardelenii. Se discută planul de a se ţinea la o parte de orice acţiune politică, — ceia ce ar duce la dizolvarea Parlamentului.

Intre ţerănişti Madgearu, Răducanu îşi şi prezintă drepturile la Ministeriu.

16 Novembre.

Averescu, Take Ionescu şi Flondor îşi ţin întrunirea, foarte cercetată, la „Dacia".

*

Goldiş vine din nou la mine. A avut o întrevedere cu A-verescu, care vrea puterea şi ameninţă cu revoluţia. A-fară de doi, toţi ţărăniştii aleşi ar fi prin el. El vrea să facă bine ţeranilor. Ar primi să facă parte dintr'un Guvern Maniu.

După o lungă discuţie, ajungem la părerea că un asemenea Guvern fără disolvarea Parlamentului ar fi posibil. De altfel nimic din vechiul politicianism nu s'ar clinti. Noi am fi condamnaţi să facem opoziţie alături de liberali. Goldiş e informat că soldaţii se cer demobilizaţi. Averescu crede că s'ar putea.

In acest timp foaia grecească din Bucureşti anunţă că Bulgarii n'au predat armele, ci le-au împărţit populaţiei. Ungurii îşi formează o armată. Denichin, biruind total pe Petliura, e lângă Nistru.

înăuntru, fierb sălbatec patimile...

Deputatul Morărescu e de părere că generalul ar trebui atras în „blocul democratic".

Ieri, la Dacia, înaintea muncitorilor cari cântau „Internaţionala", Averescu a atacat din nou pe Rege', un... Abdul-Hamid.

18 Novembre.

Alegerile pentru Parlament; In Franţa dau o majoritate partidelor de ordine. Socialiştii, de toate categoriile, pierd multe locuri.

Vine Cuza cu Moldovenii. Ei visează numai „politica de rezistenţă". Par miraţi când li se spune că şi Ardelenii o părăsesc.

*

Intre Basarabeni sunt unii cari vorbesc de „aftonomie" şi nu vreau să voteze Unirea. Un ofiţer (şi poliţist) basarabean, de la Hotin, îmi spune că aleşii de acolo sunt mai, mult ca suspecţi.

19 Novembre.

Lungi şi grele discuţii cu Cuza la clubul nostru în chestia „rezistenţei". Aproape o ruptură, o nouă ruptură. La urmă, faţă de dispoziţia parlamentarilor noştri, ei îşi rezervă părerea, urmărind a şi-o rosti personal.

Vlahuţă s'a stins. II aflu foarte schimbat, în odăiţa goală a casei modeste din Strada Visarion, unde, venit din Câmpina cu totul sfărâmat, şi-a petrecut ultimele zile. Pare, aşa liniştit cum este, tânăr, cu frumosul, bogatul păr negru pe care cei seized de ani abia îl stropiseră cu albul vrâstei.

Ginerele lui, profesorul Ştefănescu, îmi spune că Vlahuţă şi-a primit sfârşitul firesc cu seninătatea unui sfânt. Vorbia de moartea care se apropie cu calmul celor vechi, afirmând cu tărie că n'are de ce se mustră şi nu se teme de dânsa. A cerut să nu fie înştiinţat nimeni despre starea lui, nici chiar cealaltă fiică, soţia tânărului Grigorescu; de şi de repetate ori a voit să mă vadă, n'am fost chemat nici eu — şi voiu păstra adâncă părere de rău că n'am putut auzi nimic din ultimele lui dorinţi.

Dimineaţa, a cerut lui Ştefănescu să spună tare: Cae-

terum censeo Carthaginem esse delendam, a murmurat: **povera bestia** şi, ironic, a observat că el, care visa să-şi facă o casă, trebuie să o înceapă cu subsolul. Apoi a închis ochii, şi pneumonia l-a înnăbuşit.

Lasă ca înmormântarea să-i fie de tot simplă şi ca toate hârtiile să i se ardă; am recomandat energic să se treacă peste această hotărâre, în acord cu extrema grijă pe care o punea în scrisul lui.

20 Novembre.

Deschiderea Adunării Naţionale, — acest nume tinde a se impune. Sala Ateneului abia încape marele număr al parlamentarilor. Episcopii ardeleni sunt în primul rang. Masca lui Marghiloman e lângă trufia lui Ion Brătianu. Al. Constantinescu paradează, sfidând. Goga pare că vrea să arate cât de mult dispune de Maniu, aşezat, în dosul naţionaliştilor, între Ardelenii lui.

Regele întră, hotărât. II întovărăşeşte Regina, Prinţul Carol lipseşte — şi se observă aceasta. Mesagiul, care e clar şi une ori cald, place şi e mult aplaudat. Se aclamă Aliaţii, şi Franţa mai ales. S'a evitat prejudecarea chestiei „iscălirii", lăsându-se totul în sama Camerelor, dar se insistă asupra dreptului nostru. Niciun strigăt împotrivă. Diplomaţii străini sunt vădit impresionaţi.

După-amiază, Stroescu e ales preşedinte de vârstă şi ceteşte un discurs de o perfectă concepţie (la Senat s'a ales Mitropolitul Repta). La venirea mea Ardelenii aplaudă îndelung.

Seara, negocieri cu ţărăniştii, pentru o acţiune parlamentară comună, pe baza unui program. Căutăm a-i convinge în. chestia „demobilizării generale", pe care o cer. Se vor continua discuţiile. Se va încerca a se smulge lui Averescu o declaraţie care să-1 fixeze.

21 Novembre.

Slujbă la Mihai-Vodă, pentru obişnuita comemoraţie. Asistă Mitropolitul Moldovei, episcopul Cristea, arhierei de dincolo (Mustea, Bădescu), deputaţi şi senatori ardeleni şi bucovineni. Din amvon, diaconul Nicolae Popescu vorbeşte răsunător, cu avânt. Afară, explic şcolarilor măreţia zilei şi datoria care li se impune.

*

înmormântarea Iui Vlahuţă. Generalul Lupescu ca ministru de Instrucţie spune cuvinte la locul lor. Se îmbulzesc şi nechemaţi. Vaida vorbeşte pentru Ardeleni. Carul, plin de flori, e întovărăşit de o imensă mulţime.

La Academie, comemorarea Iui Mihai Viteazul prin conferinţa mea capătă un aspect solemn, mulţămită participărilor Românilor din provinciile liberate.

Seara, la Universitate, conferinţă pentru public despre Soarta faimei lui Mihai în literatura noastră.

22 Novembre.

Seara, Mihalache ni spune că nu poate încheia nimic fără a consulta pe deputaţii provinciilor liberate. Ii arăt

cât e de greu aşa ceva. Cineva mărturiseşte că „economiştii" lor (Madgearu şi Răducanu) au stricat deocamdată lucrul.

23 Novembre.

Nistor mă cercetează în vederea alcătuirii unui bloc democratic; el ar aduce un Ministeriu prezidat de mine, care obiectez lipsa de sprijin serios. $i lui i se pare că Maniu nu oferă consistenţă, ca unul care e continuu supt influenţa altuia, acum, în special, a lui Goga, şi se fereşte de a lua cu orice risc o hotărâre. Cu Inculeţ ar fi vorbit şi, după sfatul mieu, va mai vorbi, chemând apoi la o sfătuire şi pe Mihalache.

La Cernăuţi un regiment, în mare parte ucrainian, 2.000 de oameni a dezertat, rămânând în cazarmă doar 600. Au ieşit pe stradă împuşcând şi strigând: Jos România Mare, Trăiască Ucraina! Aveau planul de a lua Poşta şi a proclamă bolşevismul. Au pus stăpânire pe Gară, au prădat-o şi au făcut trei trenuri, cu care s'au împrăştiat prin ţară. Regimentul de Vasluiu aşezat în Cernăuţi s'a purtat loial. Trupe din Suceava şi Cernăuţi au întâmpinat pe rebeli, au împuşcat pe câţiva, au arestat pe ceilalţi. Totuşi detaşamente mai sunt ascunse prin păduri. Trei zile a durat o nesiguranţă chinuitoare. Intenţia era de a surprinde cu o asemenea mişcare pe Regele cu prilejul vizitei Iui. Nistor şi deputaţii lipsiau. Zadic nu şi-a pierdut cumpătul şi a restabilit ordinea.

In astfel de împrejurări nici vorba nu poate fi să se demobilizeze, să se desfiinţeze cenzura şi starea de asediu, cum cer ţerăniştii. Basarabenii de altfel, se opun hotărât, temându-se pentru soarta provinciei lor.

Seara primesc „La Cause commune" a lui Burţev, care cere „Rusia mare şi unică"....

24 Novembre.

Cuza şi Zelea încep, fără autorizaţie, negocieri pentru „bioc" cu Basarabenii, Bucovinenii şi ţerăniştii. Protestez contra acestui sistem şi cer lămurirea imediată a situaţiei. De unde, alegerea mea ca preşedinte al Comitetului nostru Dirigent.

*

ı

întrunire la Inculeţ, seara. De faţă Vlad şi Bontescu, veniţi pentru întâia oară, Halippa, Mihalache şi Bujor. DuDă un lung Consiliu de miniştri — în legătură cu ultima notă de somaţie —, Nistor şi Maniu lipsesc. Se cade de acord asupra necesităţii imediate a unui bloc naţional şi democratic în jurul unor puncte de program mai importante, rămânând a se lucra pe urmă la celelalte.

Bontescu mai ales stăruie că s'ar putea face legături şi cu cei vechi. El ia şi apărarea lui Goga. Ambii Ardeleni asigură că afară poate de douăzeci de oameni solidaritatea lor va rezista.

Viitorul" publică textul supus spre aprobare României. Adevărat că este şi clauza că nu se pot face alegeri Sâmbăta....

La Cameră liberalii, în bandă, atacă furios, când se prezintă ocazia la validări, pe ţerănişti..

25 Novembre.

In secţii S'a invalidat alegerea liberală de la Iaşi pentru fraude patente.

Camera n'a lucrat; unele secţii nu şi-au isprăvit alcătuirea. La Senat validările în plin.

Inculeţ, apoi şi Nistor îmi vorbesc de ultima nota ofensatoare, în care este şi „pedeapsa" ce ni se cuvine dacă mai zăbovim cu iscălirea.

Ei sunt pentru politica de rezistenţă, cu „n'au ce ni face" al ei.... In zădar încerc a o combate, arătând ce aşteaptă şi ce sufere ţara şi puindu-li în vedere ce s'ar întâmpla dacă am rămânea în ţinuturile liberate numai noi de noi, fără mandat european şi recunoaşterea Aliaţilor. Ei râd... Cu câteva momente înainte, Vintilă Brătianu apăruse în loja ministerială.

Merg la Maniu, care ne rugase să venim la el deseară la 9, în chestia „blocului". Are o atitudine rezervată, din care se întrevede însă intenţia lui de a nu forţă lucrul până la capăt. Alături discută Consiliul Dirigent. Mi se promite un răspuns până'n seară.

La 8, mi se arată- că, neluându-se o hotărâre, se va chema a doua zi Comitetul. Executiv.

Seara, Vaida arată ce s'a petrecut la Paris. De la început Conferinţa, apoi cei Patru au fost intratabili. Nicio jignire n'a fost cruţată celor mici. Deciziunile inapelabile li se comunicau cu câteva ceasuri înainte de datoria lor de a semna. Brătianu abia a putut smulge la timp clauzele din tratatul cu Austria. Nu odată Veşnici, Trumbici, Beneş au fost bruscaţi, ca în chestia atacului contra bolşevismului ungureşe, când Clemenceau li cerea imperios să spuie imediat ce contingent dau. Noi am fi fost încă, relativ, favorizaţi. Orice amabilitate şi omenie ar fi lipsit din aceste procedee tiranice. Nici Foch nu ştie ce este în tratatul cu Germania. Harta graniţei noastre vestice s'a arătat numai în bucăţi răzleţe.

Observ că discuţia atitudinii în politica externă fusese scoasă de la ordinea zilei în urma întrevederii cu Maniu.

Se procede atunci la discutarea ideii înseşi a „blocului".

Maniu reproduce mai tot din ce-i spusesem de cu ziuă, asupra chestiilor de lămurire imediată. E puţin atitudinea cuiva care dă un program şi înţelege că acţiunea politică viitorului „bloc" se strânge fireşte în jurul persoanei sale. Atitudinea lui Cuza, continuu provocantă faţă de mine, ii ajută foarte mult, discreditându-ne ca alcătuire de partid.

In acelaşi sens vorbeşte şi Inculeţ, foarte clar. Nistor se exprimă mai greu. Bujor, de la ţărănişti, pomeneşte de o „extremă stângă" pe care o reprezintă, de părerile sale, pe care nu le sacrifică nimănui, de amestecul său numai sporadic în politică, de trecutul convingerilor sale. I se cere a se disciplina. Foarte cuviincios Mihalache afirmă că la ei disciplina există, supt pedeapsa dezavuării şi chiar a excluderii.

Erau de faţă, de la noi, şi inevitabilul Zelea şi Munteanu-Râmnic; de la ţărănişti Borcea şi un sătean; de la Ardeleni Şt. C. Pop, Mihai Popovici, Goldiş, de la Bucovineni Iorgu Toma şi Morariu; de la Basarabeni Halippa şi Erhan.

Cer la sfârşit să se decidă ce am făcut şi să se puie în scris. O oarecare rezistenţă la Maniu. Consimte la 'un proces-verbal pe care îl dictează el. Vrea să puie „dorinţa" numai a „blocului". Pun în loc „necesitatea" de a-1 constitui. Se alege o comisiune pentru studiul programului: Vaida, Toma, Halippa, Mihalache, Munteanu-Râmnic.

Şt. C. Pop observă că totuşi punctul principal e al politicei externe. Desluşesc că avem puncte comune. Intâiu, hotărârea de a rămânea cu Aliaţii. Tăcere. — Ori nu? Şi continuu arătând că liberalii au în dosul „politicei de rezistentă" şi anume intenţii de **altă** politică, asemenea cu aceia pe care au făcut-o pe timpul neutralităţii şi a războiului chiar. Vaida spune că n'ar îi cu cine altul. — Deci dacă ar fi cu cine, ar face-o (mai târziu surprind pe Vaida spunând că „istoria va recunoaşte dreptatea acţiunii lui Brătianu"). In al doilea rând, nimănui nu-i plac clauzele tratatului. Vorba e: Pot fi ele evitate? Este un mijloc? Nu se ia un teribil risc cu prelungirea?

Maniu, care a văzut tocmai pe Rattigham, însărcinatul de afaceri englez, — el a făgăduit să facă tot ce poate personal pentru împăciuire,—crede că s'ar putea vorbi Aliaţilor de datoria ce o au ei de a negocia **ca popoare cu poporul român.** Fiind azi un Parlament, el îşi poate trimete delegaţii la Paris. Până în opt zile s'ar putea încerca aceasta. Vaida crede chiar că trimişii aveau chiar facultatea de a alege data prezintării ultimatului şi că din anume motive s'au grăbit.

Arăt că aş putea să încerc eu însumi a vedea pe Cambon.

Seara — sunt ceasurile două — pare a se fi terminat cu rezultate care mai mult decât într'o privinţă sunt bune. Se recunoaşte importanţa pentru opinia publică a primului nostru proces-verbal.

Deseară ar fi să discutăm compunerea biurourilor Camerei.

26 Novembre.

Se pare că ţerăniştii au vizitat pe Averescu şi i-au oferit lui personal o şefie, pe care el a refuzat-o.

Pe de altă parte, Burbea de la Galaţi, dă o conversaţie

cu el înainte de alegeri, din care se vede temerea lui de a nu reuşi, în starea de nepregătire a partidului sau.

La Cameră, validări. Liberalii aclamă zgomotos pe Ion Brătianu şi pe fratele său Vintilă. La întâia manifeste se aud sâsâituri şi strigăte, la cea de-a doua zgomotoase şi îndelungate huiduieli. E aplaudat mult Agârbiceanu.

Unii Ardeleni, Lucaciu, preotul Saftu, au luat loc pe băncile liberalilor.

#

Comisiunea pentru bazele blocului lucrează, din îndemnul lui Halippa. Pentru fixarea candidaţilor biurourilor se ţine în altă sală o nouă adunare la Maniu. Nu asist, din oboseală, din hotărârea de a nu fi un simplu auxiliar al Guvernului Maniu care se pregăteşte.

La Cambon. întrebat asupra intenţiilor Aliaţilor, el afirmă că nimic din posibilităţile deschise prin nota de la. 21 Octombre. nu se retrage prin noua notă, pe care o recunoaşte dură. Se cere, **nu semnarea, ci simpla declaraţie că se va semna, pentru ca să se înceapă discuţia asupra formulelor.** Trupele noastre trebuie să se retragă de pe Tisa, pe linia fixată de Conferinţă, **dar nu va fi un termin pentru a-c=asta;** el crede, şi după ce a consultat pe militari, că linia aceasta se poate apăra, că Horthy, noul regent al Ungariei,

n'are cei 80.000 de oameni de cari se vorbeşte, că-i lipseşte putinţa de a ataca „pentru moment". Atrage atenţia asupra situaţiei noastre „tolerate în Basarabia" şi asupra consecinţelor ce ar avea retragerea acestei îngăduinţe. Nota nu putea fi zăbovită de miniştrii din Bucureşti; remiterea ei trebuia să se facă imediat.

II rog să informeze Guvernul său asupra faptului că România veche nu mai există, că tara prin alegeri a condamnat politica lui Brătianu, că Parlamentul înseamnă o Românie nouă, care merită a fi „cruţată". II îndemn a vorbi direct cu Ardelenii, cu Mihalache, cu Cuza.

Cambon a vorbit cu Vaida. Conversaţia lui Maniu cu Rattigham a dat un rezultat negativ, mai ales din cauzai prescripţiilor relative Ia minorităţi. .

La ieşire aflu pe Nastasievici. — Aţi iscălit? — Presque. — Dar nu există iscălituri aproximative. — Acum două zile mi s'a telegrafiat că s'au dat la Paris instrucţiunile pentru semnare.

Carn!^'' PG 13 mine- Nu P*»*»te Prezidenţia Camere,, care i se pare prea grea. Declaraţiile Iui Cambon mpres.onează. Crede însă că Horthu „într'o lună" va avea cu ce sa ne atace.

Lui Cambon Vaida i-a spus că solidaritatea ardeleană e numai aparentă. De fapt, Bănăţenii liberali, ca Biberii unii cu Ion Sârbu, istoricul, nemulţămit că nu i se face un ol mai mare, agită chestia Banatului întreg şi lucrează contra Comitetului National. treaza

Nu mi se spune nimic despre hotărârea în chestia externă, care trebuia să fie luată neapărat, astăzi.

27 Novembre.

La Cameră, validări. Se ridică bănuieli contra alegerii lui Duca. El răspunde pretenţios şi dominator. Aceasta nu-1 împiedecă de a fi validat prin voturile Ardelenilor. Şt. C. Pop, Vaida şi Nistor sunt foarte supăraţi că se atacă un „om bun". — O fi el bun, dar cauza lui nu e bună.

Discuţie şi cu privire la alegerile din Iaşi. Mârzescu se apără apos contra unui marghilomanist dârz, fost prefect, care strigă liberalilor că a fost administrator cinstit şi a luptat pe front.

Scandal provoacă alegerea lui Cocea. Generalul Marcu prezintă impedimentul reformării lui din armată pentru nedemnitate. Zelea vorbeşte, stângaciu, despre procesul Davilla. Cocea se apără cu toată inteligenţa cinismului său; se prezintă ca un patriot, cu idei ceva mai înaintate decât ale altora, un socialist — un bolşevic, — un bun soldat de pe vremuri, scos din oaste printr'o intrigă a fiilor generalului Crăiniceanu, dintre cari unul a sfârşit cum se ştie. Basarabenii îl aplaudă, ca şi socialiştii, cari sar la bătaie. D-rul Lupu întrebuinţează un calificativ cu totul neparlamentar faţă de Zelea.

Se încredinţează cercetarea cazului unei comisiuni de cinci, trasă la sorţi.

Reqina mă chiamă la ceaiu, pentru supărările ei de familie. Nu ştie pe cine se poate sprijini. Ii dau toate aslgurările.

Spune că în Italia a fost de mult, în copilărie, pe acolo fiindu-i drumul de Ia Malta. Ce a încântat-o mai tare acum a fost Florenţa. Regina Italiei i-a părut foarte tânără; copiii sunt frumoşi şi zdraveni. Planul căsătoriei între prinţul Carol şi Mafalda l-ar dori încă părinţii. Tot aşa şi o alta între Moştenitorul italian, acum de cincisprezece ani, şi principesa Ileana; ar fi vorba să vie cel d'întâiu în ţară, aici, spre a se cunoaşte de copii.

28 Novembre.

Alegerea biroului.

Vaida vorbeşte frumos, nu fără gândul de a măguli şi pe liberali. Telegramele lui către Parlamentele Aliaţilor au şi ele această notă.

Văitoianu avea de gând să isprăvească printr'un îndemn în sensul „politicei de rezistenţă". Maniu, care crede că suntem aici pentru a lucra „în armonie" cu liberalii învinşi, doria să nu i se răspundă. Ii spun hotărât că, dacă nu renunţă generalul la această parte din cuvântarea sa, va avea un răspuns al mieu, orice se va întâmpla pe urmă. După multă trudă Văitoianu îşi scrie un discurs destul de bine făcut, fără nicio provocare, aşa că reuneşte aplausele tuturora.

Cu aceasta îşi dă demisia, salutând Camera, care e o dovadă a nepărtenirii sale, şi viitorul Guvern care se va •constitui.

29 Novembre.

Vaida mă caută pentru a-mi vorbi despre eventuala constituire a Ministeriului. Ar dori să fie în fruntea lui „cineva din Regat"..., chiar eu. Bine înţeles în vederea păcii care e de iscălit.

U refuz. Maniu e cel mai indicat, ca reprezentant al grupării celei mai importante din Parlament. Ori acela pe care l-ar indica el.

Vaida observă că Maniu are de lucru în Ardeal. Acolo, din cauza maltratărilor şi a relei întreţineri, s'ar fi revoltat unii soldaţi, bătându-şi ofiţerii.

Seara, la Consiliul universitar procesul lui Tzigara-Samurcaş. Se laudă că era reprezintantul Regelui, că, rugat de Crăsnaru şi de alţii, a apărut „ca salvator", că lumea plângea ascultându-1, că a cruţat, viaţa şi averea atâtora. Wilhelm al II-lea l-a poftit la Argeş, unde mersese ca director al reşedinţelor regale, lângă dânsul; s'a arătat entuziast pentru arta noastră şi a ascultat pe Mackensen spuind că suntem mult superiori Bulgarilor. Tzigara ar fi făcut să nu fie Kaiserul la masa pregătită de Ţarul bulgăresc la Cernavoda, şi tot el ar fi căpătat permisia de a se deschide Universitatea. Mă atacă pe mine ca autor al demonstraţiei contra Franciei şi pe noi toţi cei ce am trecut în Moldova. Speră dreptate de la potolirea patimilor.

Răspund după cuviinţă. Profesorii se derobează însă de la vot; doi dintre ei refuză chiar reprobarea atitudinii acuzatului; alţii, ca Onciul, se abţin. D-rul I. Cantacuzino se simte jenat, pentru că i-a fost bine păzită casa. Abia 17 voturi pentru reprobare.

30 Novembre.

La Academie comunicaţia lui Ciobanu despre continuitatea spiritului românesc în Basarabia. Puţină lume.

La şapte, deschiderea conferinţelor mele pentru parlamentarii ardeleni.

Seara, la Maniu, adunarea preşedinţilor de partide. Maniu înţelege a se iscăli tratatul, dar după noi discuţii, pe care unii le cred că s'ar putea întinde cu o lună-două. Nu trebuie să se dea Aliaţilor impresia că iscălim tratatul aşa cum e. Ii scapă cuvântul că ar trebui îndemnată Presa la o atitudine unitară în cazul când miniştrii aliaţi ar pleca. Protestez contra **ideii** chiar, şi de aceiaşi părere e şi Vlad şi Bujor (asistă şi Halippa şi Bontescu); vine apoi şi Mihai Popovici.

Maniu caută a trece asupră-mi sarcina prezidenţei de Consiliu. Li spun sincer că nu înţeleg a fi un condeiu de iscălit şi că nu mă pot aşeza pe trei scaune, mai ales când ştiu că sunt atâţia dispuşi a le trage de supt mine. Se încearcă a se pune în loc Inculeţ, — ceia ce pentru ideia basarabeană ar fi foarte important. Şi Inculeţ refuză. Maniu se învoieşte. Vaida neputând pleca de la Cameră, ar lua. Externele.

Ministerele se împart după reprezentarea numerică a partidelor în Parlament, deci: trei Ardeleni, doi ţerănişti, câte unul de la Basarabeni (cari cer şi unul din noile Ministerii: Muncă, Sănătate sau Refacere, când se vor crea), de la Bucovineni şi de la noi. Miniştri delegaţi vor fi câte unul pentru fiecare provincie. Consiliul Dirigent se va disolva la recunoaşterea Unirii.

Ţerăniştii mărturisesc că au propus şefia lor lui Averescu, desfăcut de tovarăşii lui. El i-a poftit în „Ligă" la dânsul. Ei, ca şi Vaida, îl voiesc încă în Ministeriu. Dar anume pentru a-1 „demonetiza".

La plecarea mea, toţi ceilalţi rămân. înţeleg bine pentru ce.

Am cerut lui Maniu soluţia răpede a crizei. Se preseze nehotărârea Regelui. Văitoianu a făcut el nota de răspuns, care mi se laudă foarte mult. Mă tem să nu fie plan de zăbavă.

l-iu Decembre.

Văitoianu a răspuns, fără să aibă această calitate, la nota Aliaţilor. A răspuns aşa încât a trebuit să-i fie restituită. A refăcut-o în singurul sens acceptabil. Indignarea în opinia publică e mare.

Cuza a petrecut o noapte întreagă, în intimitate diplomatică cu Văitoianu. El şi Zelea al lui declară că „îşi taie manile mai bine decât să iscălească". Unele ziare vorbesc de trecerea lor — şi cu Şumuleanu — la liberali.

Mihalache stăruie în părerea că e prea puţin pregătit pentru a lua Ministeriul de Agricultură.

In sfârşit Regele a văzut pe preşedinţii Corpurilor Legiuitoare. Pun în foaie o notă prin care, calificând actul lui Văitoianu Ca o „lovitură de Bizanţ", declar că zăbava constituirii Ministeriului ar îi „părechea lui" şi că am trage toate consecinţile. In acelaş timp arăt lui Denize că aş dori ca prin mijlocirea lui să se comunice aceste sentimente Reginei.

O răceală mă reţine în casă.

Lebrun de la L'Independance" vine după informații po-Htiee, pc care i le dau cu toată sinceritatea.

Take Ionescu caută desperat o apropiere cu mine contra „diavolului".

2 Decembre.

Dimineața, vorbesc cu Denize, pe care l-am rugat să vie la mine pentru a-i spune că, dacă politica de refuz a semnării şi metoda de zăbavă sunt ale Regelui, el va întâlni în mine un adversar pe atât de hotărât, pe cât de loial. Aceasta să i-o comunice şi Reginei, pentru ca noua atitudine a mea să nu fie fără înştiințare.

De şi bolnav, merg Ia audiența ce mi s'a fixat la Regele pentru oara şapte şi jumătate.

Aflu pe Cambon, venit „pentru a vorbi mareşalului", îmi spune ce rea impresie i-a făcut Cuza,. cu atitudinea lui romantică şi strigătul: „mai bine murim" (Cambon i-a răspuns: „Nu e vorba de moartea d-voastră, ci de răul pe care-1 puteți face terii d-voastră"). încă odată mă asigură că nu poate fi vorba de o prelungire a termenului. Rattigham a şi primit o telegramă în acest sens. Menține cele ce mi-a spus în întrevederea de acum câteva zile în ce priveşte putința negocierilor ulterioare. Aduc în discuție chestia Basarabiei; cam evaziv, îmi spune că atitudinea Franciei în această chestie e cunoscută. Are informații că administrația noastră acolo e rea.

Maniu iese de la audiență. Ii cer un răspuns hotărât în chestia semnării. Spune că, față de o necesitate care nu se poate înlătura, ai lui au admis semnarea. El era de mult de această părere, dar a crezut ca e necesar să nu se dea impresia ca în orice caz suntem dispuşi la aceasta. Stăruie să fie prim-ministru „cineva din Regat", şi-1 refuz din nou.

La Regele. II întreb dacă părăsim politica de până acum. — Care? — Aceia care ne face să lovim necontenit cu capul într'un părete pe care nu-1 putem dărâma. Regele asigură că n'a fost politica lui, şi că, nevăzând posibilitatea altei hotărâri, se învoieşte la semnare. Era în conflictul de până acum — o recunoaşte — şi o parte datorită temperamentului lui Brătianu, dar şi aceluia al lui Clemenceau. — Doi țapi cari se băteau în coarne. — Dar unul era ceva mat tare, răspund, decât celălalt. — Totuşi Aliații n'au fost nici drepți, nici măcar amabili. „Pilula era destul de amară ca să nu fie şi unsă cu amărăciune."

Crede că războiul a ucis vechea politică a înşelării şi zăbăvii: înlăuntru şi în afară, acela va birui care va avea cu dânsul sinceritatea.

După ce-mi vorbeşte de prezidenția Consiliului, Regele mă asigură că Maniu nu va primi, ci recomandă în loc pe Vaida, care mai are avantagiul că se poate înțelege direct în limba franceză.

El laudă pe Bujor, căruia, când a vorbit de „uzanțe constituționale", i-a spus: „Acum când reintrăm în Constituție". I-a plăcut Mihalache, căruia i-a recomandat însă adagiul italian: „Chi vă sano vă piano".

Aduc vorba de nota Văitoianu. Regele caută să evite discuția. Era pregătită de mult, şi se cerea un răspuns imediat.

Seara, la mine se adună preşedinţii pentru a chibzui asupra Ministeriului. Nistor, care mi-a oferit în particular, şi în numele Basarabenilor, prezidenţia (i-am spus că mi-ar trebui formale îndatoriri în scris), se ridică în contra ideii, agitată de Vaida, a unei înţelegeri cu Averescu. Nici el, nici Basarabenii nu pot primi. Adaug şi eu că ar fi imposibil pentru mine să susţin o asemenea formaţiune.

Caut să grăbesc formaţia Ministeriului: o cer pentru mâne.

Mihalache refuză hotărât un loc în Ministeriu.

3 Decembre.

Aflu prin Munteanu-Râmnic, care a terminat programul, că Vaida, ca preşedinte dezignat al Consiliului, şi-a luat angajamentul semnării, aşa cum mă asigurase şi aseară. Aceasta ar mulţămi pe miniştrii înţelegerii.

Opoziţia lui Nistor şi Inculeţ faţă de încercarea înţelegerii cu Averescu continuă. într'o pasionată discuţie, Vaida a spuâ ca s'a asigurat, în caz de neînţelegere cu Parlamentul, de putinţa disolvării lui.

După-amiază mi se vorbeşte de o formaţie cu Goga la Instrucţie, Bontescu la Domenii şi Vaida la Interne. Vaida caută să convingă pe Cuza.

Aşa se pierde toată ziua. „Viitorul" publică nota lui Văitoianu.

4- Decembre.

Aliaţii au prelungit până Luni îndeplinirea formelor cerute de dânşii.

Se negociază cu Averescu. Halippa vine să mă cerce. Imî vorbeşte de locul de prim-delegat la Paris, care mi s'ar oferi. II refuz hotărât.

După a doua conferinţă pentru Ardeleni la Ligă, după o lecţie la şcoala cooperativă, unde Răducanu aminteşte opera de la Văleni, merg la clubul nostru, unde se primeşte hotărârea mea, comunicată, de altfel, lui Vaida prin Sever Dan, de a susţinea şi mai departe blocul, pentru a evita revenirea liberalilor sau haosul, dar de a nu delega pe nimeni în Ministeriul care cuprinde pe Averescu şi de a veghea faţă de el mai ales la executarea programului nostru.

Chemat la Vaida, la 10 noaptea, îi comunic această hotărâre, asupra căreia nu mai încape discuţie. Refuz locul de la Paris, neavând nicio însuşire pentru aceasta, întrebat pe cine să trimeată — mi se vorbeşte de D. Ghica şi de Diamandy —, recomand pe Lăscăruş Catargiu, pe I. Cantacuzino, pe Lăpedatu!—la nevoie, dar luându-se toate garanţiile, pe Take Ionescu.

In ce priveşte pe „general", îi promit lui Vaida să-i trimet mâncare Ia temniţă, lui şi Regelui, când Averescu îi vă trimete pe amândoi acolo.

Nistor, Inculeţ, marii duşmani ai înţelegerii cu Averescu, îl primesc...

Mă întorc aşa de senin la suflet după acest spectacol al slăbiciunilor omeneşti...

Averescu e la Interne.

Presa se arată încântată.

Se vorbeşte de o degradare a Camerelor, cărora li s'ar răpi calitatea constituantă.

6 Decembre.

Ţerăniştii au rămas pe din afară. Par a voi să ne urmeze în atitudinea noastră.

7 Decembre.

Bujor vine la mine. E pentru candidatura mea la Prezidenţia Camerei. Doreşte sincer să se lucreze în sens democratic pentru a nu se pierde un moment unic.

8 Decembre.

Conferinţa mea Ia Ateneu despre „desvoltarea politicei româneşti". O lume imensă. Mi se face o călduroasă primire. Ascultătorii păreau însă a aştepta revelaţii politice pe care nu venisem să le aduc.

9 Decembre.

Conferinţa mea e ucisă prin **tăcere** ide presă.

După-amiază, Inculeţ, Halippa, Mihalache şi Bujor vin să-mi spuie că Averescu a fost silit, supt presiunea lor, să scrie cu mâna lui o declaraţie prin care recunoaşte Parlamentul ca Adunare Naţională, cu chemarea de a revizui toată Constituţia şi de a realiza tot programul blocului.

Astfel doi ţerănişti întră în guvern.

Menţin hotărârea de a candida la Cameră contra lui Goldiş, pentru a demonstra şi a da o nouă garanţie contra acelor cari urmăresc disolvarea. Bujor ştie planul mieu, dar, evident, nu mai pare a-i dori realizarea aşa de mult

ca ieri. Ceilalţi îl gâcesc. Basarabenii şi Mihalache îmi oferă prezidenţia Camerei.

Nistor îmi spune cum s'a făcut intrarea lui Averescu. S<îara, puţintel înainte de prestarea jurământului, Vaida a desăvârşit înţelegerea cu generalul, pe care I-a prezintat colegilor. Aceştia au rămas tăcuţi, pe când Averescu privia triumfător.

— Când toţi tac, a spus el, o zicală pretinde că un ofiţer de cavalerie plăteşte.

Iar Inculeţ: — Proverbul rusesc spune că se naşte un prost.

S'a făcut jurământul. La începutul şi la sfârşitul ceremoniei, Regele, care părea trist, a luat la o parte pe general şi i-a vorbit în deosebi.

A doua zi, la gară, petrecând pe Regele care pleacă la Sinaia, Averescu a fost sondat în ce priveşte nevoia de a primi un program. S'a apărat: Cum să ţie el sama de partide şi curente! — Dar e Parlamentul... — Dar ce mi-e mie Parlamentul?

A urmat sforţarea comună; Vaida a fost înştiinţat că merge înaintea unui vot de blam.

Seara, Sever Dan şi secretarul lui Maniu vin să mă întrebe dacă votez la Prezidenţia Camerei pe Goldiş, ceia ce ar fi datoria mea ca membru al blocului. Arăt că n'am luat nicio îndatorire în această privinţă. Şi-mi exprim indignarea pentru pactarea cu Averescu şi felul cum am fost trataţi noi. Dan pretinde că e un act de mare înţelepciune politică, după cum se va vedea în program.

Goga are atitudinea unui om foarte ocupat: a declarat că nu se mai gândeşte la Consiliul de miniştri, ci numai la problemele departamentului său.

După o luptă grea, alegerea mea ca preşedinte a Camerei. Goldiş, opus de Ministeriu, a avut numai 15 voturi mai puţin. Maniu a lucrat continuu contra mea. Mulţi Basarabeni s'au abţinut, — între dânşii şi cei din Ministeriu — pentru a nu strica armonia.

11 Decembre.

Am ţinut să asigur în margenea putinţei mele dăinuirea şi demnitatea Camerii.

La Regele. El ar dori să se menţină guvernul, dar asigură că n'a vorbit nimănui de disolvarea Camerei. Mă acuză de prea multă susceptibilitate. Ii arăt ce am făcut la Iaşi pentru el şi Dinastie şi-i amintesc de Goga şi Lucaciu, „republican" de atunci, de Averescu, cu pronunciamentele, care, prezintând ieri pe Rege ca pe un nou Abdul-Hamid, a ajuns la situaţia de ministru de Interne a Coroanei.

N'are nicio preţuire pentru omul politic Goga. Pe Averescu îl crede totuşi mai loial decât pe Take Ionescu. Acestuia îi atribuie şi campania în chestia prinţului Carol. I se pare că s'a făcut rău introducând pe Costa-Foru în intimitatea Prinţului.

La Cameră multe comunicări în interesul ţeranilor.

Am văzut pe Vaida, dar e bolnav în pat. N'are nicio

ştiinţă despre demisia lui Averescu sau Goga. Cel d'întâiu se crede jignit de ce am spus eu in discursul de după alegerea ca preşedinte cu privire la „anarhie" şi „dictatură".

Averescu adună pe ai săi pentru a li spune că fuziunea cu Ardelenii e aproape gata şi se felicită de „noile contingente" ce-i vin. Take Ionescu, şi el, se oferă pentru guvern, în total sau în parte.

12 Decembre.

Şedinţă furtunoasă la Cameră.

Un Bănăţean, Păsuică, aduce înainte neregulele, abuzurile şi alte neajunsuri din Ardeal. Consiliul Dirigent e atacat cu violenţă. Răspund pe rând: O. Goga, foarte slab, Vlad şi Bontescu, Păsuică se apără, apoi Imbroane, vorbind pentru Banat, face ca fratele lui Goga să apostrofeze pe adversarii săi liberali: „iată cine aplaudă". De aici scandal — aproape o bătaie. Am şi eu o parte din izbucnirile sălbatece ale liberalilor, pentru ca în urmă Mârzescu şi Banu să vie să se scuze.

Au pus şi pe socialişti în Comisiuni. N'au primit. Am profitat de orice prilej să li arăt că nimeni n'are contra lor prejudecăţi sau resentemente.

La urmă, fiind vorba de data când Vaida poate veni, am afirmat că, oricari-i pot fi colaboratori, îl voiu susţinea.

Dimineaţa, cu Bujor, am fost la Vaida pentru a-i semnala declaraţiile lui Averescu. El nu ştie nimic. Tocmai stătea se între în Consiliu.

Maniu, la care m'am dus apoi» şi-a **destăinuit gândul.**

Vrea să facă din partidul său unul „regnicolar", cu program nou, şi să între cine o vrea. I-am arătat că nici noi nu-1 băgăm în partidele noastre, dar nici în partidul lui nu ne înscriem. Blocul este, este programul lui; prin desvoltarea organică firească, se poate avea partidul. Alfel, e trudă zadarnică.

R. Brand'sch, şeful Saşilor, ar vrea să ştie în ce chip ar putea face ei apropiatele declaraţii necesare. Se bucură că-i recunosc dreptul de a le face în limba sa, adăugând că n'ar fi oportun. !

12 Decembre.

Toma Dragu, hotărât să provoace un scandal în Cameră, vine cu declaraţia prin care socialiştii nu recunosc legalitatea alegerilor, fiinţa morală a Parlamentului, şi atacă starea de lucruri din provinciile alipite. Reuşesc a potoli protestările indignate.

Rog pe Brandsch să facă declaraţiile Iui asupra alegerilor.

Urmează un şir întreg de asemenea acte, din partea Rutenilor din Bucovina, a Slovacilor din Bechiş-Ciaba, a minorităţilor din Basarabia, în numele cărora vorbeşte Melicsohn. Şedinţa s'a desvoltat ca o mare manifestaţie a drepturilor noastre naţionale.

13 Decembre.

Seara, Vaida vrea să mă vadă. îmi araită demisia lui Averescu, care învoacă nevoia unui Guvern tare, sprijinit pe un Parlament unic. Alegerea de preşedinte a Camerei a dovedit ce şubred e blocul. S'au adaus declaraţiile mele făcute Presei, în anticamera preşedintelui Consiliului (e vorba de cuvintele pe care mi le-a smuls şi răstălmăcit un reporter al „Adevărului"). învoacă şi caracterul prea larg al

cererilor agrare din partea ţerăniştilor, cari s'ar fi ales abuzând de numele lui.

Vaida, într'un răspuns încă neexpediat, citează şi cererea generalului de a i se da locuri de miniştri pentru Argetoianu şi Negulescu, precum şi încă pentru unul. Averescu e dispus acuma să însărcineze doar pe altul cu conducerea negociaţiilor.

Vaida îmi cere să-mi dau demisia din Prezidenţie, pentru a fi reales (Averescu face socoteală că reprezint doar treizeci şi trei la sută din Cameră). Refuz, din motivele celei mai elementare demnităţi personale. Se pot găsi alte forme de lămurire.

Plec, lăsând acolo pe Bujor, Mihalache şi Borcia, în discuţie deosebită.

14 Decembre.

La Regina. îmi pare că m'a primit rece. Vorbesc de condiţiile alegerii mele, de demisia lui Averescu. Se rezervă şi-i spun că am observat rezerva. îmi declară că n'are cunoştinţa împrejurărilor legale, ca una care nu se amestecă în afacerile publice, de când viaţa constituţională a fost oprită. Trecem la dureroase chestiuni de familie.

înştiinţează pe Regele, care vine. Nu se aşează pe scaun. Stăm în picioare. Aflând demisia lui Averescu, se opreşte şi priveşte lung pe fereastă. Găseşte că este un lucru foarte neplăcut. Caută un ministru de Interne. Ii vorbesc de d-rul Lupu: nu pare a găsi plăcere în această propunere.

Seara, întâlnire la un ceaiu cu deputaţii germani şi unguri. In acest timp Vaida şi Maniu aveau adunarea comitetului lor executiv în chestia demisiilor. Sever Dan şi câţiva Ardeleni veniseră la ceaiu, Ei asigură că şefii lor, a căror ac-

ţiune parc să obosească pe unii din membrii partidului, ar fi gata să rupă alianţa cu Averescu.

15 Decembre.

Bujor vine să întrebe ce este de făcut fată de zăbăvile fără termen ale lui Vaida. Ii recomand o consfătuire a majorităţilor la Cameră. Pare a o primi; merge la Vaida ca să-i arate convocarea. Şi — nu mai vine.

In şedinţă continuă discuţia cu privire la Căile Ferate. Socialistul Oprescu are accente energice, aducând fapte. E aplaudat, une ori, de toţi.

Se vorbeşte de o scisiune între Ardeleni, cari ţin conciliabule fără sfârşit. Madgearu vine să mă întrebe dacă aş admite pe cei patru miniştri averescani pe cari caută să-i impuie generalul. Ii răspund că nu mă privesc persoanele. Sunt hotărât să păstrez aceiaşi atitudine ca şi până acum în ce le priveşte.

Madgearu mă asigură că popularitatea lui Averescu în toate judeţele din Muntenia e foarte reală. La Turnul-Măgurele, cu toate asigurările date înaintea publicului că ţerăniştii nu sunt de ai lui „Averescu", ţeranii de pe şosea făceau din ochi la dânşii şi li ziceau că „numai aşa se fac".

Dimineaţa a fost la mine colonelul canadian Boyle şi colonelul Condeescu, care de cinci luni e pe lângă Prinţul Carol. Condeescu spune că Prinţul a avut o misiune de guvernator militar în părţile de la Miskolcz după ce condusese la Godolo un detaşament de cavalerie. La Bistriţa ia

masa cu ofiţerii, lângă fruntaşi din localitate cu soţiile şi fetele lor. Se joacă şah, dame, biliard. Pe la zece şi jumătate Prinţul merge la culcare.

Seara, amiralul Bălescu îmi arată actul anchetei din 1916 cu privire la marină, pe care o găsia un haos anarhic, în care singura deosebire faţă de regimul hamidian era că şefii, în loc de a se ucide, se dezonorau reciproc pentru ca, apoi, să-şi întindă, amical, mâna.

Regele a cerut atunci lui Bălescu să ia conducerea pentru a purifica, închizând era Eustaţiu-Negrescu.

Acuma Francezii propuneau — în.dorinţă de a face din marina noastră o avangardă a celei aliate şi o putere corespunzătoare cu calitatea noastră de a două forţă în Marea Neagră — să ni vândă nişte vase, aduse pe Dunăre supt pretext de a reprezintă Franţa şi a păzi pe Bulgari; lucrul era şi iscălit, dar, ivindu-se conflictul cu Aliaţii, Văitoianu şi-a şters iscălitura şi de pe învoiala cu privire la curăţirea de mine a Mării Negre. Brătianu era de părere ca Aliaţii „că curăţe dacă li trebuie". Vasele franceze stăteau să plece; generalul Răşcanu, ministrul de Războiu, făgăduia o ultimă încercare în Consiliul de miniştri.

Englezii fac oferte şi mai favorabile: un mare vas modern şi torpiloare, vândute pe un preţ de nimica toată, ca „fier vechiu". Negocierile urmează.

16 Decembre.

Vaida îşi ceteşte declaraţia, impresionantă. **După o introducere istorică**, care putea lipsi, o **energică afirmare a drepturilor** Parlamentului **şi o expunere sinceră a programului.** Cu dibăcie **arată că, dacă** suveranitatea **terii a fost atinsă,** la iscălirea păcii **cu Germania, mai mult decât** un tratat

e vitalitatea națională: Muîțămeşte lui Averescu pentru că 1-a ajutat la semnare.

Tărăgănat, stăruitor, artificial şi artificios, Brătianu prezintă o expunere istorică, une ori întreruptă de vijelii din sală şi furios aprobată de ai săi. Va continua. Il aplaudă şi Cuza şi Zelea.

Seara, Consiliu de miniştri. Lipsă de hrană din cauza samsarilor. Veteranii vreau să demonstreze contra mea! Vaida simte nevoie să aibă la îndemână trupe pentru ziua de 13/26 Decembre.

19 Decembre.

Brătianu continuă. încurajat de rezultatul „punerii în scenă" din şedința precedentă, are accente dârze. E un adevărat proces făcut Aliaților, cari, evident, au şi ei greşelile lor față de țară.

Dau cuvântul lui Marghiloman. Foarte dibaciu, une ori sincer şi duios, acela care îşi zice „cânele de pe treptele Tronului" a făcut un discurs meşter, bine primit, pentru a se aminti Regelui şi a se oferi blocului.

Cuza citeşte declarația noastră şi adaugă părerea lui personală, foarte aplaudată de liberali.

18-20 Decembre.

Discuția urmează. Goga apare la tribună pentru a fi adesea deconcertat de întreruperile foarte îndrăznețe şi iritante ale liberalilor. Două zile, Madgearu expune laturea economică a legăturilor cu Aliații.

La Senat Pherekgde e întrerupt de Vaida, când amintia că Regele a primit o coroană suverană; se provoacă un imens tumult. Se strigă: la Sibiiu! Vaida intervine energic şi impune adversarilor săi.

Sâmbătă seara, avem cea d'intâiu întrunire a majorităților.

Maniu n'o vede bucuros. Vaida recomandă o atitutidine disciplinată față de liberali. Cuza insultă majoritățile, spuind că trebuie o învățătură în fiecare zi, că sunt mameluci, că n'avea niciun rost să se vorbească, — după Brătianu —, de chestia externă. El anunță apropiata desfacere a „aşazisului bloc" şi posibila cădere a Guvernului.

Vlad îi răspunde violent. Părerile lui Cuza nu află răsunet. La sfârşit insistă asupra necesității unei solidarități bazate pe sacrificii reciproce, care nu poate să aibă a face cu atitudinea unor mameluci.

Adrien Blanchet, membru al Institutului Franciei, îmi anunță alegerea mea ca membru corespondent.

Cambon recunoaşte că, față de refuzul perzistent pe care îl opunea Brătianu, noii miniştri arată o vădită bunăvoință.

21 Decembre.

Conduc la Radu-Vodă şi la Cotroceni un număr de parlamentari, mai ales Bucovineni, Ardeleni, Basarabeni şi dintre naționalități. Saşii admiră frumoasele sculpturi şi lucrurile turnate în metal.

Regina ne pofteşte la ceaiu şi are prilej să vorbească fiecăruia. Ii semnalez pe aceia cari au mai multă influență politică sau de cari regalitatea trebuie să se apropie mai mult. Reprezintantul Slovacilor repetă cererea ca ai săi să nu fie părăsiți în manile Ungurilor.

Intre cei de față este Arhimandritul Filaret Mustea, trecut de optzeci de ani. Fusese ales episcop, dar Ungurii nu l-au întărit.

In drum episcopul Cristea şi Nicolae Ivan se plâng că Uniții acaparaseră în Ardeal totul.

W-

Seara o conferinţă a mea la „feministe" în sala Senatului. Asistă şi Regina, care îmi spune că vrea să încurajeze mişcarea, de şi nu e pentru exagerări.

22 *Decembre.*

Discurs al lui Maniu, spus încet, dar hotărât. Caută a mulţămi pe toată lumea. Perspectivele se deschid către un Ministeriu Naţional.

23 Decembre.

Vorbeşte Pangrati, cu destăinuiri din propria sa activitate la Paris. Greşeşte spuind că în Cameră nu e iubire pentru armată. Scandalul e imens. Suspend şedinţa. La redeschidere Pangrati povesteşte incidente ale negocierilor şi e ascultat cu atenţie. Lupu, răspunzând violent, e întrerupt des de liberali.

Răspunsul la Mesaj este încredinţat, lui, V. V. Haneş. El admite să redactez eu o formă potrivită cu bunele tradiţii. Comisiunea, după intervenţia lui Goldiş şi Tăzlăuanu, o refuză. Cutare Basarabean o cere mai „simplă". Trebuie intervenţia lui Vaida şi Vlad ca să se accepte răspunsul mieu ca o „bază". Cu Goldiş în frunte, oamenii rămân două ceasuri ca să-1 „simplifice". Părţi dintre cele mai cu înţeles au fost eliminate.

La Iaşi 3.000 de oameni au ameninţat în Primărie, pentru lipsa celor de nevoie traiului, pe un biet ajutor de primar.

Vorbesc lui Maniu de politica lui dibace. Se poate să se

prindă în mrejele ei, cum s'a prins şi Brătianu, pe care 1-a răpus şi orgoliul.

*

La Senat, Vaida provoacă, intenţionat, scene violente cu liberalii.

24- Decembre.

Liberalii devin tot mai agresivi.

Astăzi Duca a avut faţă de mine cea mai arogantă atitudine.

Vaida a vorbit domol, pacific, lăudând pe toţi şefii vechilor partide. Mie, după cererea Camerii, îmi dă doar un certificat cultural.

Brătianu vine cu destăinuiri, multe dintre ele stricătoare terii. Combătând pe Marghiloman, provoacă cererea acestuia de a vorbi în chestiune personală. Vasile Lucaciu, Tăslăuanu, Goga pregătesc o manifestaţie contra „trădătorului". Melodramatic, Lucaciu cere să vadă pe Marghiloman. „Aici e?" Marghiloman nu se intimidează de loc. Lucaciu iese strigând: „O, o, trădătorule, trădătorule!". Discursul, care urmează, al lui Marghiloman e o superbă pledoarie pro domo. .Denunţat că uneltia pe furiş, cu dânsul chiar, Marghiloman, cu Nemţii, Brătianu părăseşte o clipă zâmbetul de despreţ şi sfidare.

*

Greviştii de la tramvaie atacând pe colegii lor şi lovind armata, s'a tras cu mitraliera. Sunt câţiva răniţi. Socialiştii au făcut tumult în Cameră.

După şedinţă, într'un colţ, Maniu, Vaida şi —- Brătianu. Maniu avuse, înainte de a vorbi acesta, un ceas de sfă-

tuire cu dânsul. Brătianu i-a lăudat tactul în acelaşi timp când îşi rădea de Vaida.

25 Decembre.

Brătianu s'a plâns îndelung lui Vaida pentru că ar fi trădat o lungă colaborare.

*

La Cameră socialistul Cristescu ridică, în termeni liniştiţi, de şi cu propuneri inaccesibile de sancţiuni imediate, chestia incidentului sângeros din Iaşi. Vaida răspunde prevenitor, cu consideraţii care condamnă lupta de clasă.

Urâtă afacere a validării lui Cocea se validează în şedinţă secretă.

La amiazi Vaida mă face să vin la dânsul pentru a-mi spune că Regele vrea ca ministru de Interne pe I. Cămărăşeseu, care î se pare om capabil; acesta primeşte. Nu e nici takist, nici liberal, ca unul care a servit la Silistra supt două regimuri. Inculeţ venise Ia mine pentru a-mi vorbi de aceiaşi încercare.

Declar lui Vaida că, oricare ar fi rezervele mele personale, accept.

Seara, aflu de la Vaida că viitorul ministru de Interne a venita zguduit dintr'o conversaţie cu Take Ionescu şi, după o nouă convorbire cu Regele, a declarat că nu poate primi fără o garanţie a şefilor de partide că nu-1 vor „sabota". Deci s'a isprăvit şi cu el.

întrunirea majorităţilor la oarele 9 seara. Ţerăniştii sunt

foarte supăraţi că nu se numesc prefecţi dintre ai lor. Bujor crede totul pierdut. Li. explic greutăţile situaţiei, pentru Ardeleni şi-i sfătuiesc să nu facă în folosul lor vechea politică a prefecturilor.;

Prezidează Saftu, care mi-a cerut să-1 susţin la Mitropolia ardeleană contra lui Bălan. V. V. Haneş vorbeşte de discordia din Ministeriu. Madgearu cere activitate. Un profesor face „teoria prefectului". Un Ardelean ar voi să se crească numărul învăţătorilor. Un deplorabil haos...

Intervin pentru a lămuri. Trebuie încredere în noi şi numai în noi, şi activitate. Altfel suntem pierduţi între intrigile celor de ieri şi primejdiile ce le pot crea cei de mâne.

Vaida, foarte enervat, într'o rece formă tăioasă, se plânge şi de majorităţi şi de ,>d-nul prezident", care i-ar fi dat un vot de blam. Rectific hotărât; i-am pus totul la dispoziţie, nu i-am cerut nimic. Dar eram dator să-i arăt ce cred majorităţile. Cum Vaida vorbeşte şi de „pleasna" ce i-aş fi dat-o cândva în polemicile dintre noi, explic că ele se referă la diferenţele în chestia externă, el fiind cu Austria ca patronă, eu cu, încrederea în noi, care a biruit.

In particular, îi spun că sunt gata să trag toate consecinţile din această neînţelegere: cărţile mele mă aşteaptă de mult.

Vaida mă invită Ia, un Consiliu de miniştri.

Expune situaţia desperată a Statului, ruinat, fără autoritate. De ziua de „13 Decembre" a socialiştilor se teme. Intrigile continuă contra lui. E obosit. Se gândeşte la... un Consiliu de Coroană.

Ii declar că o asemenea măsură e dezastroasă. Se se numească ministrul de Interne şi prefecţii, Funcţionarii, des» gustaţi de politicianism, sunt gata să ajute. Propun, din nou, sprijinit de Mihalache şi? mai- molâu* de Bujor, s pe d-rul Lupu. Vaida se îndoieşte de dinasticismul acestuia. Apoi

pare a ceda. Va întreba pe ceilalţi miniştri şi pe urmă pe Rege, căruia şi eu i-aş putea vorbi.

Aşa se termină o dureroasă întrunire. încotro mergem, Doamne, cu atâta neîncredere, şovăire şi teorie?...

Generalul Răşcanu, pe care singur Inculeţ îl apără, n'a asistat. In conflictul cu Cartierul, atacat violent de Vlad, el cere acestuia rectificări. Prezan a demisionat: ar fi „omul lui Brătianu". Vaida spune că in Ardeal nu se poate restabili comunicaţia atâta timp cât va porunci Cartierul. El acuză armata că se poartă rău. învăţătorii sunt izgoniţi din casele lor de ofiţeri. „Mai rău ca supt ocupaţia nemţească."

26 Decembre.

Am fost la generalul Răşcanu. Îmi explică ce a fost cu Vlad. Ministrul a schimbat la Senat textul declaraţiei pe care o primise. In ce priveşte propunerea mea de a se numi d-rul Lupu ca ministr ude Interne, Răşcanu e de aceiaşi părere.

In materie de demobilizare, el o vrea treptată. Crede că un atac al lui Horthg poate fi răspins. In ce priveşte pe Denichin, în momentul de faţă nu mai e primejdie.

Marincovici, fostul ministru sârb la Bucureşti, acum ministru de Culte, a venit la Bucureşti ca informator, înainte de a sosi noul ministru — căci Nastasievici a fost rechemat la Ministeriu, —, care va fi Iancovici, fost la Madrid. Ori, cum doreşte Marincovici, Ciolac Antici, fost la Sofia.

Situaţia din Serbia i se pare că samănă cu a noastră.

Progresiştii, acum la putere, au de luptă cu radicalii, cari nu se pot deprinde cu ideia că ei, cari au guvernat până acuma, pot fi înlocuiţi la cârmă.

Arată un mare năcaz pe Brătianu. I se pare omul care „a făcut cel mai mare rău terii lui". Pe Vaida îl judecă altfel (Vaida îmi va spune că a vorbit cu Marincovici, nu de chestia Banatului, care nu e susceptibilă de negociaţii, ci de nevoia unor relaţii bune, dar, mai în glumă, mai în serios, despre Banat i-a zis că se va rezolvi cu vremea, ori în pace, ori altfel).

Făcând apel la mine, îi spun lui Marincovici că orice om politic român, de aş fi chiar eu, care ar ridica această chestie a Banatului în alt sens decât acel admis definitiv de opinia publică, ar fi lapidat în piaţa publică. S'ar putea însă înţelege Bănăţenii, chestia fiind şi locală: o conferinţă a deputaţilor bănăţeni din Belgrad cu deputaţii bănăţeni din Bucureşti. — Şi dacă s'ar ajunge la o ruptură? — S'ar putea începe negociaţii între, episcopii români şi sârbi, şi unii şi alţii având şi datorii dincolo de hotarele actuale. S'ar putea folosi excursia pe care o proiectez pe Duminecă la Cernica pentru a face el cunoştinţa lui Cristea. Marincovici primeşte.

Are aceiaşi ură contra Bulgarilor. Ei sunt prea puţini ca să aibă un adevărat Stat. Fatalitatea istorică va reduce Bulgaria la situaţia de Danemarcă a Balcanilor.

Cum e ziua aniversării socialiste de „13 Decembre", el spune că în Serbia ţeranii s'au opus la greve orăşeneşti, ameninţând că vor flămânzi pe acei cari le provoacă.

Generalul Petin era de faţă. Când Marincovici a spus că acesta a prins rădăcini în România, generalul francez adaugă: „Rădăcini nu se prind decât în pământ bun".

Ieri s'a confirmat alegerea mea ca membru al Institutului Franciei., Consiliul de la College de France mă chiamă pentru patru până la opt conferinţe.

După-amiază discursuri la Mesagiu. N. Bălănescu vorbeşte în numele liberalilor, şi-i răspunde, cu lauda liberalilor de ieri şi de azi, învăţătorul Mrejeru.

Prinţul Carol îmi cere să iau act de declaraţia sa că renunţă, la drepturile sale de Moştenitor al Tronului.

Merg imediat, în această seară chiar, la Regină, pe care o aflu cu Regele. Ii spun că Vaida se ţine pe punctul de vedere al anulării căsătoriei de la Odesa. Curioasă intervenţia colonelului canadian Boule, care stăruie să admit interpelarea, în această chestie delicată, a lui Costa-Foru. Refuzul mieu e absolut.

Reginei îi arăt, în înţelegere cu Vaida, că am putea vizita amândoi pe Prinţ la Bistriţa.

Iau cina cu Regele singur. Se simte obosit. De atâţia ani nu a avut altă recreaţie decât recenta vânătoare în Secuime, despre ale carii locuri frumoase vorbeşte cu entuziasm.

27 Decembre.

La Cameră, Inculeţ repetă istoria Unirii Basarabiei, adăugând consideraţii, jignitoare pentru Regat şi în special pentru noile partide, asupra duşmăniei care ne desparte şi care a cerut o neapărată guvernare prin Românii din Regat. Istrate Micescu, din partea liberalilor, vorbeşte, sonor şi teoretic, de politica economică a lui Vintilă Brătianu, şi e foarte mult aplaudat de ai săi.

Vaida mă întreabă asupra alegerii de Mitropolit a lui Cristea. Marele Colegiu trebuie să se adune Marţi seara.

*

D-rul Lupu, după ce a făcut către mine declaraţii că' ţine la Dinastie şi la armată, a fost numit, „pe garanţia mea şi a generalului Răşcanu", ministru de Interne. E primit în Cameră cu aplause mari, şi se arată foarte mişcat.

28 Decembre.

Excursie la Pantelimon, Cernica şi Văcăreşti. Iau parte Răşcanu şi Cristea. Cel d'întâiu crede că alegerea mea ca prezident a salvat Parlamentul de disolvare. Cu disolvarea, „13 Decembre" ar fi dat o revoluţie. Răşcanu crede că demobilizarea treptată va mulţumi opinia publică fără a compromite siguranţa terii.

La Văcăreşti Cristea, Imbroane văd pe Slavici. Acesta aminteşte rolul său cultural şi politic în unire. El a spus întâiu că „de la Bucureşti răsare soarele". Aşteaptă liberarea: altfel va mai face patru ani. Nu pare slăbit. Lui Arghezi îi dau mâna, cu vestea apropiatei liberări. El a fost numai un instrument. Lui Slavici, iniţiatorul, nu i-o dau.

29 Decembre.

t

Strălucită proclamare legală a Unirii româneşti. Niciodată de la 1859 încoace o Adunare românească n'a avut o.zi aşa de mare. Simt fericirea nespusă de a fi prezidat-o.

Discuţia la Mesaj se suprimă, după însăşi cererea reprezintanţilor opoziţiei.

La Senat lucrurile se desfăşoară cu mai puţină viaţă. Bujor e bolnav pentru că „situaţia" la Iaşi i s'a dat lui Cuza.

Cu greu conving pe Regele, luat în pripă de împrejurări, că trebuie să primească mâne chiar delegaţiile Parlamentului că Adresa. Merg la Cotroceni cu Vaida.

Vedem şi pe Regina. Ea stăruie în părerea exprimată mai înainte în chestia de familie.

După rugămintea mea vine şi princesa Elisabeta. La întrebarea mea dacă i-a fost dor de ţară, spune: „Ba încă cum!". A călătorit în Italia şi Elveţia, făcând studii de .artă.

30 Decembre.

Şedinţă rea la Cameră: revanşa pentru ieri. Cristescu ceteşte declaraţia socialiştilor, ca parte a Internaţionalei, contra Unirii făcute fără plebiscit. Camera face un zgomot enorm. Vaida răspunde lung, prea lung, arătând ce au făcut socialiştii din Ungaria pentru a ajunge la deziluzii pe care Ie pot aştepta şi cei de aici. Se amestecă şi averescanul C. C. Brăescu, iritând pe adversari cu declaraţiile despre nelegalitaţea adunării. Cuza intervine, şi se discută trecerea lui prin Liga Poporului. Brăescu destăinuieşte că el, Cuza, a scris actul de colaborare cu Take Ionescu. Cuza întreabă pe liberali dacă fac intrigi cu Averescu con-Eu însumi, pomenind, după cetirea răspunsului regal la A-tra existenţei Camerelor; Vintilă Brătianu e silit a tăgădui, dresă, de convorbirile Regelui cu deputaţii, am veştejit aceste intrigi, afirmând că România Mare nu tinde să fie un „mic Bizanţ".

Se votează legea, impusă de Anglia, a „vagoanelor britanice". Vintilă Brătianu loveşte în Aliaţi, ajutat de Pangrati. Bontescu susţine că a-şi îndeplini datoriile contractuale este pentru România, capabilă de a o şi face, o condiţie neapărat pentru creditul ei. Legea trece la limită.

Regele ne-a primit dimineaţa cu un discurs vibrant foarte dur faţă de Aliaţii, călduţ faţă de noi. Era prezent

şi Marghiloman, pe care l-am găsit acolo. Regele i-a vorbit mult timp.

Un ţeran din Basarabia a spus Regelui cum „a săpat ca viermele" la tronul ţarist. Regele i-a răspuns: „Cred că nu vei mai săpa alt Tron". Săteanul, întitulându-1 „Tu" şi „Regele ţerănesc", i-a spus că ai lui îl susţin „cât va fi cu poporul"... Luăm mai mult în glumă această scenă neplăcută.

*

Seara adunarea majorităţilor pentru alegerea de Mitropolit. Preoţii noştri nu vor pe Cristea, ci pe Nazarie sau pe Vartolomeiu... Guciujna, preot basarabean, influenţat de Dionisie de la Cetatea-Albă (Nicodim pleacă de la Chişinău), vorbeşte răstit de consultarea „poporului". Propunerea lui Cristea o face Goldiş, susţinut apoi de Borcia, ca ministru de resort. Şi Nistor dă explicaţii. Şedinţă penibilă prin insuficienţa celor de faţă: Guciujna credea că mâne se reia discuţia, iar Vlădica Papp, care prezidează, pune la vot amânarea!...

31 Decembre.

Şedinţă de legi trecute în pripă. Proiectul pentru aprovizionare e aşa de rău redactat, încât a trebuit să fie retras. Se va lucra administrativ. Mihalache asigură că Băncile Populare, care au lucrat şi până acum, pot lua situaţia de la Direcţia Aprovizionării. Recomand o mare grijă în această înlocuire a unui organ prin altul.

Discuţie între miniştri cu privire la numirea profesorilor universitari din Cernăuţi. La primăria Capitalei, contra Iui Musceleanu, propus de Lupu, are şanse d-rul **Gheorghian.**

Regele doreşte să se vorbească de cazul prinţului Carol. Vaida a primit un memoriu în acest sens. El trebuie să provoace o interpelare ca să poată răspunde. Sunt şi acum contra acestei păreri. Maniu crede şi el că n'ar îi bine. Găsesc mijlocul de a introduce declaraţii asupra caracterului de Moştenitor al Prinţului şi asupra datoriilor lui către Ţară în cuvintele de urare înainte de a se lua vacanţa.

Anunţând aceasta Reginei, ea rămâne la părerea că ar îi zadarnic.

*

In declaraţiile de la sfârşitul şedinţei am adus şi încredinţarea că vom continua opera pentru care suntem aleşi. Dar legăturile lui Averescu cu Ardelenii continuă.

Miron Cristea a fost ales azi Mitropolit Primat. A vorbit cu mai puţină energie de cum se aşteaptă.

Episcopul Nicodim şi-a dat demisia din Vicariatul basarabean. Atribuie toate dificultăţile intrigilor lui Dionisie de la Cetatea-Albă. Intervin ca să nu i se dea acestuia moştenirea lui Nicodim.

*

Vaida îmi vorbeşte- de o dotaţie pentru noul Mitropolit Primat.

l-iu Ianuar.

Investirea episcopilor la Palat. Regele ţine o cuvântare foarte frumoasă şi bine sprijinită pe fapte. Mitropolitul Primat e idemn, şi se înfăţişează deosebit de frumos în costumul lui cu Sf. Constantin şi Elena cusuţi pe mătasa roşie. Episcopul de Arad ceteşte cu greu un discurs mereu îndreptat; spune că „aleargă cu picioare vesele" către Rege pentru că el şi ai lui au dorit de mult un Suveran de „limba şi de legea lor". Intre ei doi, Repta, foarte bătrân, tremurând, spune în câteva cuvinte şoptite respectul lui către Rege.

La Mitropolie slujba instalării. Arhiereul Ciosu ţine o cuvântare ascultată în dezordine. In Palatul metropolitan cutează a vorbi întâiu Chiricescu, care grăieşte din Scripturi. Borcia face o bună impresie cu un discurs îngrijit redactat, pe care îl ceteşte. Adaug câteva cuvinte dispre datoria culturală a Bisericii şi despre drepturile ei, pe care trebuie să şi le reia. Preoţimea se oferă pentru colaborare. Şi aici ca şi în biserică noul Mitropolit găseşte cuvinte potrivite. Dar, necunoscând omul, încredinţează lui Chiricescu creşterea clerului de mâne.

*

Vaida îmi arată în ce stadiu se găseşte conflictul dintre Vlad şi Marele Cartier. Şi el crede că acesta împiedecă orice bună administraţie în Ardeal. Nu se poate tolera ce s'a făcut contra unui ministru. Mai curând demisionează, îmi cere să intervin personal la Prezan.

La 5, merg la acesta. întrebuinţez toate mijloacele de persuaziune pentru a face să se aducă scrisoarea de scuze a colonelului Antonescu ori să facă el această declaraţie, ca şef al Cartierului, prin care s'ar regreta incidentul. Abia capăt o scrisoare în care dezaprobă că Antonescu a luat asupră-şi o datorie de protestare care-i revenia lui însuşi: adaugă că-1 va chema telegrafic fără să spuie că-1 va sili să retracteze.

Seara, la Consiliul de miniştri, Vaida nu se mulţămeşte cu scrisoarea, Vlad izbucneşte în manifestaţii mânioase. Generalul Răşcanu, care a fost atins şi el prin unele cuvinte, ia asupra lui să împace lucrul, provocând declaraţia, necesară, a lui Antonescu.

Ce griji pe o astfel de vreme!

2 Ianuar.

Denize vine la mine. Il rog să intervie pe lângă Regele pentru ca penibila situaţie să ia odată un sfârşit.

3 Ianuar.

Lucrul s'a aranjat. Antonescu.a satisfăcut în scris pretenţiile lui Vlad, care pleacă acasă, mulţămit.

Trebuie să plec cu Vaida la Bistriţa. Regina ne primeşte înainte de aceasta, puindu-şi condiţiile.

4 ***Ianuar.***

Sosim târziu seara la Bistriţa. Maniu, care era cu noi, s'a coborât la Cluj. Se discută cu privire la complotul organizat de Horthy. Se va numi o comisiune pentru judecarea celor arestaţi. E vorba de. măsuri energice.

Nicăiri în Ardeal nu se vede un amestec mai hotărât în viaţa publică. Administraţia cuprinde prea multe elemente fără valoare, une ori lipsite de conştiinţa menirii lor.

5 Ianuar.

Asistăm la slujbă în bisericuţă ortodoxă plină cu icoane catolice. E o biată căsulie. Credincioşii lipsesc. Uniţii fac **o** slujbă frumoasă într'o mare biserică luată de la catolici. Preotul, şi el un Vaida, ţine cuvântarea.

La Arhive găsesc şi lucruri noi. Berger, tânărul arhivar de odinioară, e acum un om în vrâstă, director al Gimnaziului.

Vaida, care a învăţat şi el acolo, vorbeşte de trecutul lui şi al familiei lui. De loc dintr'un sat vecin; fiu de proprietar rural. A stat în gazdă la Saşi, şi arată copiilor lui casa unde a trăit anii copilăriei.

Ca student la Viena a mers odată la Dimitrie Sturdza să-i ceară intervenţia pentru libertatea condamnaţilor Memorandului. D-na Sturdza i-a vorbit foarte amabil. La început tot aşa şi ministrul, dar, când a aflat pe urmă că a fost şi la C. C. Arion, s'a aruncat asupra tânărului, reproşându-i lui că nu s'a urmat sfatul lui de a trece în România condamnaţii politici.

Vaida aminteşte cum, odată, s'a refuzat ajutorul zis al Ligii Culturale, care era de fapt al Statului român, numai pentru că el venia de la un singur partid. De atunci s'a dat în numele tuturora.

In timpul neutralităţii, Stere a jucat rolul unui simplu curier. El a căpătat declaraţia de loialitate faţă de Habsburgi a lui Vaida. Ziaristul Brauer i-a luat interview-ul în **a**celaşi sens pentru „Adevărul". EI, Vaida, **a** crezut că **ser**veşte astfel cauza României, nepregătită pentru a **întră în** războiu. Stere n'a ţinut discursuri soldaţilor. **Vaida aprobă** atitudinea rezervată, înşelătoare a lui Brătianu. **Chiar şi** declaraţia lui că „nu vrea să rămână cu **învinşii" pe care** mi-a făcut-o mie la Cameră **în** timpul **neutralităţii (cea***

laltă era că nu vrea să facă războiul contru opiniei publice). Invocă din nou nepregătirea. La întrebarea: dar de ce nepregătirea însăşi, nu poate opune încă nimic.

La Viena, în Elveţia, a fost necontenit urmărit de detectivi, cari voiau să-i smulgă declaraţii defetiste. Mai ales la intrarea în acţiune a României.

Despre împăratul Carol, în al cărui vagon de campanie ne găsim, spune că, minte slabă, îşi alegea miniştrii din anturajul imediat, după sfaturile împărătesei, care i-a dat astfel pe „Moritz" (Esterhazg).

Vaida merge întâiu la Prinţ şi apelează la sentimentele lui către ţară, cerându-i sacrificiul. Prinţul e mişcat. „De ce nu mi s'a vorbit astfel?". Va răspunde când va vorbi cu mine, cu care e mai intim.

Lungă conversaţie, foarte duioasă, cu Prinţul. Ii amintesc de cuvintele Reginei că, despărţită de dânsul numai prin şaptesprezece ani de vârstă, vedea într'însul confidentul şi ajutătorul ei. Mi se făgăduieşte o revenire solemnă.

Seara, întrunire cu poporul la Casa Comitatului. Prinţul asistă. Vaida salută în el pe viitorul „împărat" românesc. Eu explic, la începutul conferinţei mele, că aceasta înseamnă „Domn". Ii amintesc de lacrimile pe care le-a vărsat la Putna, de îngenuncherea în 1904 > înaintea simulacrului aceluiaşi mormânt al lui Ştefan-cel-Mare. E foarte mişcat. Poporul îl aclamă.

Apoi ceaiu la maiorul Boc. Prinţul vine în odaia de alături. Vorbim îndelung. In politică, în literatură, are vederi precise şi juste. E şi el contra menţinerii Marelui Cartier. — Dar Horthg? — Să vie şi-1 vom bate ca şi pe cei-

lalţi. Mă asigură de bunele sentimente pe care le au *pmttu* mine toţi ofiţerii lui. Laudă pe cei doi Basarabeni dintre dânşii.

Oprire Ia Braşov ca să întâlnim pe Regele şi pe Regina, cari merg spre Bistriţa.

Braşovul e mai străin ca oricând. Ofiţerii *noştri* se prezintă rău prin cafenele. Saşii par a ne boicota. Oraşul, autonom, e numai al lor. Iniţiativa noastră lipseşte. Profesorii din Regat sunt neplătiţi. Administraţia noastră n'are prestigiu.

*

Trenul regal soseşte la şase şi un sfert. Arătăm ce am făcut. Regele afirmă tare că-i trebuie cineva faţă de care să poată spune tot ce are pe inimă, sich auszusprechen.

7 lanuar.

Ziarele afirmă că *Averescu* a declarat Regelui că e gata săi ia situaţia. Regele i-ar fi dat speranţe. „Românimea" arată şi cum să se facă Ministeriul Naţional. îmi dă Instrucţia...

Vaida n'are nicio informaţie.

*

Gheorghian a format Consiliul *Comunal,* fără naţionalişti. Totuşi cu *aceste* condiţii îmi ceruse scrisoarea către d-rul Lupu, care a decis numirea lui.

*

La 31 Decembre am văzut pe Saint-Aulaire. Venit din Bulgaria, el spunea **că** acolo **e** o simplă grevă a Căilor Ferate. De aceia se mobilizase. Ţeranii ajută bucuros **la ce se** pricep. Regele **e** inteligent **şi ar fi bine intenţionat faţă de** Aliaţi.

Este ură contra României. Contra Serbiei, aproape nu. Grecii sunt şi urâţi şi despreţuiţi. Saint-Aulaire nu crede ca ei să se poată menţinea militar pe banda supţire a litoralului. Venizelos e silit să meargă pe calea trasă de şovinişti.

La discuţiile cu Ungurii nu crede că ar putea fi contestate hotarele actuale ale României Mari.

îmi arată ce vreau Englezii cu ofertele lor de vase şi de comandant: Gurile Dunării. Ar trebui să le răspingem: N'avem personal, nici arsenale. Astfel de „cadouri" ne asimilează cu Turcia lui Abdul-Aziz.

8 lanuar.

Opoziţia face un zgomot infernal îri jurul apropiatei schimbări de Guvern şi a disolvării Parlamentului.

Autorizez pe d-rul Gheorghian să li spuie că orice plan de colaborare cu mine în Ministeriul Naţional e zadarnic, dar că sunt gata a lua parte la o conferinţă între partide, pentru fixarea unui program de necesitate naţională imediată.

9-11 lanuar.

Drum în Ardeal la Asociaţie.

La Sibiiu primire oficială. Găzduire în Rezidenţă, unde, lângă amintirea cea mare a lui Şaguna, — cărţile, mobilele lui, — zac rămăşiţele recente ale lui Mangra: însemnări din „Mihai Viteazul" al lui Bălcescu, mătăniile Iui lăsate pe o masă. Bătrânul Uarion Puşcariu, care înlocuieşte pe Roşea, acesta compromis cu Mangra şi invizibil, dă o masă intimă. E încă, la optzeci de ani, foarte voinic. Ar părea că doreşte de Mitropolie. Alţii îl vreau pe Bălan, care slujeşte Duminecă, 11, pentru întâia oară. Papp, de la Arad, are simpatii. O deputăţie de preoţi, cu profesorul Crăciunescu în frunte, îmi cer imperios respectarea prescripţiilor Statutului şagunian şi alegerea fără zăbavă a Mitropolitului şi a episcopilor.

Puţină lume la Asociaţie. Dacă n'am fi noi şi militarii, ea s'ar simţi şi mai mult. Lumea s'a risipit la funcţii si după afaGeri. Ţeranii lipsesc cu totul. Cu prilejul vizitei la Sălişte îmi arătasem dorinţa ca minunatul cor de acolo să cânte, încadrând concertul de Luni al d-rei Voileanu. S'a refuzat: nu trebuia profanată, de sigur, muzica savantă.

Saşii se arată foarte prevenitori. Bătrânul Dorr, prefectul, se exprimă curat româneşte. Schullerus, ginerele lui Teutsch, e mai deschis în criticile contra abuzurilor, noului regim: citează pe un ofiţer de jandarmerie care încercase să vămuiască stampilarea coroanelor; Căile Ferate merg mizerabil; mărfurile lipsesc în de obşte.

Hans Otto Roth, care vorbeşte la banchet Sâmbăta, face o foarte bună impresie. E şeful tinerilor. îmi comunică reviste şi ziare cu impresii ale lui din Bucureşti şi cu observaţii la criticile aduse programului german din România, program pe care el l-a redactat. **Ii** opun că eu nu cred în teoriile despre Stat, care se schimbă prea des ca să fie admise, şi că, mai la urma urmei, fiecare Stat se inspiră de la nevoile lui. Dacă aş fi Ungur, m'aş face a primi tot pentru ca apoi să nu dau nimic. Prefer să**-i** spun cinstit că e mai bine în anume chestii, ca aceia a unei delimitări teritoriale, să nu se facă experienţa imposibilităţii, care vine apoi în defavorul cui a cerut-o. Şi el admite **că** sunt numai puncte **de plecare. Din partea mea** îi **spun că n'am** nimic contra principiilor **ca atare***

Maniu îmi **va spune,** la **Blaj, că** am **făcut rău vorbindu**-li

în nemţeşte. Ei îi ascultă în limba lor, dar li răspunde în limba lui. Se plânge şi de intenţiile Saşilor de a-şi întinde drepturile: reclamau pentru ei, în gura Blajului, o moşie cumpărată pentru colonizări şi pe care pentru a o scăpa de expropriere se şi grăbiseră a o parcela.

In general, este o atmosferă defavorabilă lor, Fiecare aduce înainte cazuri izolate. Poporul nu urmează pe şefii săi în acceptarea noii situaţii. Li obiectez că Statul nu poate face politica satelor, ci satul e dator să urmeze politica Statului.

Impresionantă e şi vizita la colecţiile lor din Sibiiu şi aceia la harnicele sate din margini, Cisnădia şi Cisnădioara. Păcat că n'am sosit la timp pentru a vedea costumele.

O atitudine de neîncredere şi ironie o aflu numai la actualul „conte al Saşilor". Mi se spune că se va duce şi în loc va veni Dorr.

La vizitarea bisericii şi a Muzeului Bmekenthal mi se observă cu amărăciune că exproprierea ar face imposibilă menţinerea moştenirii culturale săseşti, aşa de preţioasă.

Branişte reprezintă Guvernul ardelean. Când se ridică un toast pentru acesta, el spune, cu humor, că acel care a avut acest curaj e mai tare şi decât „omul cel mai tare din lume" al lui Vlad Delamarina. Consiliul nu e de loc popular. Acuzaţii contra lui circulă pretitundeni. Unele sunt falşe.

Administraţia autonomă e de fapt invizibilă. Branişte vorbeşte o seară întreagă de planul său de a romaniza mănăstirile de femei catolice şi de a întemeia mănăstiri româneşti de femei.

La discuţia cu privire la statificarea şcolii de fete a „Asociaţiei", Consiliul a fost înfăţişat de raportor ca unul care ar fi impus desfiinţarea ei. Branişte intervine, supărat,

ca să arate că e vorba numai de confundarea cu gimnaziul de fete al Statului şi că acesta, departe de a suprima şcoala, a făcut sacrificii pentru dânsa. Cumnatul lui Goga, Bucşan, crede şi el că în forma de acum partidul naţional ardelean nu mai poate merge. El e dispus a mă urma pe mine. Mulţi din tineri au acelaşi punct de vedere.

Viaţa culturală românească — afară de buna îngrijire a Muzeului Asociaţiei — nici nu se simte aici. Singurul ziar c „Telegraful Român", total decăzut.

La înoirea comitetului „Asociaţiei", tinerii manifestă violent pentru înlocuirea bătrânilor. Lista radical nouă ridică protestări. Bătrânul Cosma părăseşte locul lui de lângă prezident şi face o nouă listă, fiecare nume fiind pus deosebit la vot. Ivan, pe care Guvernul îl vrea episcop la Cluj, unde e dus, cade. Un profesor bătrân se ridică împotriva candidaturii bătrânului general Florian, propuind pe Dănilă Papp, eroul bucovinean, care se înfăţişează ca un bun om de societate, pleşuv, zâmbitor, fără nimic corespunzător faimei lui romantice. Florian declară că un singur glas de protestare îl face să nu mai primească. Trebuie intervenţia mea pentru a-1 împăca. Pe Papp îl cooptăm la Liga Culturală din Bucureşti.

12 lanuar.

Spre Blaj. Ajungem noaptea. Rostim ceva discursuri pe întunerec. Şeful Gării, un Evreu maghiarizat, pare a face lucrurile înadins. Aflu pe Maniu, cu care vorbesc mai îndelung. Se arată de o aleasă politeţă şi cu cele mai bune intenţii de a lucra împreună. Totuşi Şt. C. Pop, care înlocuieşte la Prezidenţia Consiliului pe Vaida, plecat în Apus pentru negocieri, îmi spune că, după desfiinţarea Consiliului

Dirigent, Maniu va veni în Bucureşti pentru organizarea „partidului". — Cu cine? — Cu noi, cu d-voastră. (Pop pare jenat.)

Ni se dă un concert unit cu o piesă' de ocazie, importată din Bucovina, patriotică şi ridiculă, jucată de elevii din şcoli. Concertul e destinat a pune în lumină pe tânărul Sas căruia i-a revenit moştenirea lui Murăşanu. Profesorul Macaveiu vorbeşte glumind publicului. Modesta sală e aproape în întunerec.

13 Ianuar.

Prinţul Carol soseşte aproape de oarele 9. E foarte bine ca fizic şi vioiu, — aproape vesel. Mi-a dat răspunsul la urările Camerei. Aghiotantul Condeescu îmi spune ce s'a petrecut de la plecarea noastră din Bistriţa. Regele şi Prinţul au schimbat cuvântări frumoase; atmosfera de familie a fost excelentă.

Importantă slujbă de patru ceasuri pentru hirotonirea şi instalarea Mitropolitului Vasile Suciu. Atitudinea Prinţului a fost foarte bună. A cetit apăsat impresionanta cuvântare pe care şi-a făcut-o singur. Lumea a fost uimită, chiar aceia care aştepta mult de la dânsul.

Suciu, care vorbeşte greu, interesează prin sinceritatea şi solidaritatea cugetării sale. Pare bolnav: i s'a diagnosticat diabetul şi era dispus să nu primească locul de atâta răspundere. I s'a spus apoi pe urmă că boala n'are un caracter greu. E hotărât pe muncă în sensul popular pe care îl cer timpurile noastre.

Episcopul Radu, onorat de Papa cu acelaşi paliu roman ca şi Mitropolitul, pentru a-l mângâia că nu i s'a dat lui demnitatea supremă şi pentru a-l dezigna la o eventuală alegere, nu se mulţămeşte să apere Biserica unită de orice atac, dar o prezintă ca forma religioasă de viitor a românismului întreg. Teatral, el afirmă că trebuie o singură Biserică, şi aceia, cum zice în Crez, „catolică şi apostolică"; pentru Români e scutul latinităţii lor; cei din Ardeal o dorian la 1700 contra calvinismului (şi Suciu a prezintat pe episcopii mai vechi ca fără calitate metropolitană şi fără independenţă); noul Mitropolit e menit să fie Patriarhul Românilor. Unii din sală aplaudă, alţii — şi Maniu — găsesc această intervenţie de rău gust.

La masă, Bologa, unul din delegaţii Sibiiului, împarte viaţa Românilor din Ardeal supt raportul religios în trei faze: a calvinismului, a catolicismului, iar acum a ortodoxismului. Se referă la mine ca istoric al Bisericii, şi profit de ocazie pentru a răspinge gâlcevile de azi, iluziile de mâne, afirmând că „nu există un popor pentru două Biserici, ci două Biserici pentru un singur popor". Prinţul aprobă.

După masă, recepţie la Prinţ. Ce i-am spus* acolo, ca şi ce i-am spus la masă, am însemnat în gazeta mea. La primirea parlamentarilor unii lăcrimau la cuvintele care amintiau legăturile Moştenitorului de Tron cu naţionalismul şi democraţia românească.

La plecare, o greşală de organizaţie face ca Prinţul să aştepte vre-un ceas la gară. Vorbim multă, vreme; evit chestia care-l doare. Se arată foarte mulţămit de cum a trecut ziua.

La un moment dat, un tren cu lemne se intercalează între peron şi trenul princiar. Cu multă greutate mecanicul ungur e silit să înceteze cu această necuviinţă (pretutindeni vechiul personal de Căi Ferate îşi bate joc de noi).

Seara, bal. Băieţii îmi par cam destrăbălaţi de războiu. Se joacă noile dansuri anglo-argentine. La stăruinţa lui St. C. Pop de a vorbi, spun acestui tineret că, dacă nu vor

înțelege seriozitatea grea a vieții care li se deschide înainte, Rtimânia Mare va trăi pentru alții, sau se va dărâma, cuprinzând în ruinele ei toată viața noastră națională, strivită.

15 lanuar.

La Brașov, conferință la Gimnaziu. Lume destul de multă, dar dezorientată și rece. Nu mișcă nici la pomenirea numelui Regelui. Asistă Sași: Herfurth, foarte interesantul preot al Bisericii Negre, un cap nobil, profesorul Netoliczka, etc. Își dau silinți să înțeleagă, și par a reuși. Scopul mieu e să arăt că nu ușoara schimbare a formelor, ci influența reală, permanentă, ieșită din sporul și prisosul muncii, poate folosi României Mari. Multora îndemnul li-o fi fiind dezagreabil.

La 5, concert de orgă pentru mine, în Biserica Neagră. Herfurth vorbește de Rege, care i-a apărut ca un ora sincer și bun, de Prinț, ale cărui calități Ie-a putut aprecia.

La banchetul ce urmează, la Krone, răspunzând prefectului Baiulescu, care mă dorește și de acum înainte la Brașov, spun limpede că numai unde se muncește real, cu folos, pentru popor pot fi atras, pentru a participa la lucrul comun. Căci eu nu sunt turist.

16 lanuar.

Găsesc Ia București o slăbire a speranțelor opoziției, care, a doua zi după plecarea mea, declarase că totul e aranjat. Take Ionescu a refuzat o candidatură la Ploiești, ca unul care nu era întovărășit de alți candidați capabili să-1 sprijine (ar fi vrut să se prezinte cu Averescu și cu Flondor). Averescu candidează la Râmnicul-Sărat.

17 lanuar.

Bizarul ministru al Olandei vine la mine. Vorbește de

cărțile kii, de valoarea lui științifică, de datoria ce o are Universitatea din Cluj să-1 proclame doctor de onoare. E indignat că România nu-și ține angajamentele și-și bate joc de cei interesați {Vintilă Brătianu i-a spus că Olandezii nu vor bombarda doară Constanța). Observă că numai un puternic export ni-ar ridica valuta, și pentru aceasta ni se cere a nu privi cu neîncredere capitalul străin onest.

18 lanuar.

Aristide Blank vine la mine pentru a-mi cere să-i dau altă introducere în locul celei a lui Ursu pentru ediția engleză din „La Roumanie en images". Ii spun ce rău efect face finanțarea de dânsul a revistei „Viata Românească", într'un timp când prietenii lui Stere merg să-1 aducă din Elveția. Spune că a fost numai o măsură contra monopolului „Cărții Românești". Dacă Stere face vechea lui politică, el se va retrage.

Ii spun și de impopularitatea pe care și-a câștigat-o sprijinind acțiuni disolvante ca a „Renașterii Române". Spune că i-a făcut numai un credit de 100.000 de lei. — Cu ce garanție? — A ziarului. — Dar merge? — Goga m'a asigurat că vinde 8.000 numai în București.

Ne înțelegem pentru a crea un Teatru Popular, clădind pe locul Institutului Sud-Est European.

Ieri am fost la Regină pentru a-i vorbi de prințul Carol. Ii arăt că orice publicitate în astfel de lucruri delicate e dăunătoare. i \ .\

19 lanuar.

Șt, C. Pop îmi ceruse, din cauza serbărilor de la ClujJ

fixate pentru 1-iu Februar, să zăbovesc deschiderea Camerei. Ii spun că e imposibil fără a o consulta. El obiectează că Regele o poate proroga. Ii arăt ce influență dezastroasă ar produce. Ziarele de opoziție atribuie Regelui inițiativa propunerii de zăbavă și interpretarea în interesul lor.

*

Bobotează a fost splendidă, pe o vreme de primăvară. Noul Mitropolit a oficiat superb. Regele, cam obosit la început, a căpătat răpede o bună dispoziție. L-au aclamat îndelung la defilare.

Chiar în timpul ceremoniei s'a vorbit de alegerile episcopale din Ardeal. Vlad e contra separatismului — ca și Borcia, care a fost ieri la mine cu Bujor —, și a clicilor: din Caransebeș (o spune la urechea Mitropolitului), din Sibiiu, etc. Se amestecă și Nazarie: noi am avut Mitropolit ales de Ardeleni; să ni se plătească în aceiași monedă! Ii spun că asemenea atitudini pot duce la separarea Bisericii de Stat. — Mâne, spune Mitropolitul, ne adunăm la o sfătuire.

*

Regele mă chiamă la Cotroceni pentru oara cinci. II informez despre atitudinea Prințului. îmi spune că Ia Bistrița n'a exercitat presiuni asupra lui, făcându-se a considera chestia ca terminată. Despre partea aceia e mulțămit.

Nu-i place însă că Lupu, pe care l-a admis numai după recomandarea mea, cunoscându-mi sentimentele, frecventează pe Cocea și ia parte la banchetele lui Miile, părând că-i aprobă politica. Să nu primim concesii asupra cărora să nu se mai poată reveni! Racovschi știe ce face; scrisoarea-lui Cristescu către Bulgarul Tutcev e autentică; oamenii aceștia ne înșeală. La sate se face propagandă socialistă.

In fruntea nemulțămiților stau invalizii de războiu, cari n'au fost, ca în Germania, împărțiți în invalizi deplini — în sarcina Statului — și semi-invalizi — capabili de a lucra. Ei nu vor funcții, prea puțin plătite, și nu înțeleg să facă un comerț onest. Mai simpatici sunt ofițerii, cari cer pământ, oferind a face ferme model. — Dar țeranii ce vor zice? — Este pământ destul!

Regele stăruie să înfrânez pe Lupu (căruia îi și scriu, seara), căci Monarhia are un sens numai ca garanție de ordine.

Vorbindu-i de ce am făcut în Ardeal cu Sașii, Regele aprobă. Lui Nistor i-a spus: „Să românizăm pe fiecare în limba lui". Va face și adiutanți din provinciile reunite; dintre Sași, va lua pe Phleps de la Bistrița. Aici a vizitat și biserica luterană și pe cea calvină. Ungurilor li-a spus să-și scoată din minte că s'ar putea schimba situația de acum. Totuși în realitatea unei serioase organizări contra Românilor el crede.

II rog să puie capăt conflictului pentru Biserica din Ardeal. La început era pentru unificare și zăbava alegerilor. Caut a-l convinge în alt sens.

Ardelenii nu par că ar putea să deie un bun guvern, dar recunoaște că nu se poate altfel. Vorbesc mult, și mai mult decât aceștia de aici. Sunt deprinși a lupta contra Statului, nu a consolida Statul. Vlad e dintre aceia cari nici nu pot convinge, nici nu ajung a domina. Explicațiile lui Vaida către „Dacia" în chestia Prințului ar fi prins mai bine în Germania decât la noi. Reforma agrară grăbește: trebuie pornită deocamdată aplicarea punctelor stabilite.

Față de Take Ionescu are aceiași repulsie: acuză pe Blank că finanțează pe un om care prea ușor cedează asupra Intereselor de viață ale terii.

Sever Dan mă întreabă ce e de făcut cu candidaturile opoziției în Ardeal. Recomand o declarație de îngăduire a lor fără contra-candidați din condescendență şi pentru a da reformelor un caracter național. Redactez însumi comunicatul, care ar fi să se iscălească de şefii partidelor din bloc.

*

Răşcanu îmi spusese dimineața că generalul Râmniceanu, când a fost rugat să întrebe pe Regele dacă steagul, adus de la Athos, al lui Ştefan-cel-Mare n'ar trebui introdus în binecuvântarea de Bobotează, a răspuns că Regele e „cel mai mare Rege" şi „steagurile de azi înseamnă mai mult decât cele de atunci". Era foarte afectat. Am aranjat să introducem steagul la serbarea de la 24 lanuar.

Regele, întrebat, spune că n'a zis aşa. Credea numai că steagul trebuie păstrat la Muzeu. Nu pare a prinde măreția unei asemenea manifestații.

Cu generalul Răşcanu vorbim şi de monumentul eroilor care se proiectează. Propun să fie la Băneasa în mijlocul unui parc, cu colonade în față şi cu fântână la spate, având un cenotaf în mijlocul unei săli de conferințe; deasupra ar fi carul de triumf al Regelui ca împărat roman.

Averescu se roagă aproape să fie lăsat în Parlament. Spune că nu vrea să combată prea mult un Guvern din care a făcut parte. Nu se crede destul de tare pentru a da singur lupta.

El consideră negocierile cu Partidul Național ca fiind în curs. Odată ce acesta devine „regnicolar", el nu se poate alia decât cu Liga Poporului.

20 lanuar.

La Mitropolie, conferință cu privire la condițiile alegeiii arhiereilor din Ardeal. Mitropolitul vorbeşte foarte concludent, în sensul Statutului şagunian. Vlad, mai liniştit ca de obiceiu, e pentru unificarea sistemului. Statutul e desființat prin căderea Ungariei. Congresul e ilegal. Clerul de la noi e nedreptățit; el va aduce două articole de lege puind totul la cale... Borcia vorbeşte în acelaşi sens: dacă Ardealul alege cu sistem special, aşa va cere şi Basarabia. A proceda aşa aceasta înseamnă, şi față de unirea Bisericilor, odată admisă, „un regres". Goga explică problema în sensul Mitropolitului. Vlad întrerupe necontenit. Acuma îşi arată regretul că sistemul congresului va permite lui Papp să fie ales contra lui Bălan. începe a vorbi, aşezat, Goldiş, care până atunci nu fusese ținut în samă.

Trebuind să plec la 5, mi se cere insistent, de toți, părerea. Arăt că, pe vremea mea, când era încă autoritate în România, măsurile porniau de la inițiativa celui chemat — în acest caz, Primatul —, treceau prin forurile competente, unde se alege o majoritate şi o minoritate, şi apoi întrau în execuție; acuma, pierdem vremea în adunări incompetente ca aceasta. Deschidem în văzul lumii chestii pe care le lăsăm deschise, şi astfel dispare tot prestigiul.

In ce priveşte chestia însăşi, sunt pentru Statut. încercarea de a-1 înlătura voiu combate-o cu toată influența mea (Vlad asigură că şi el va întrebuința toată influența lui pentru înlăturarea Statutului). Sistemul ardelean a intrat în sufletul Românilor de acolo. Aproape nimeni nu este pentru o desființare a lui (Vlad crede că numai o clică îl susține). Iar, dacă aici o parte din cler (vicariul Ciosu, la stânga Mitropolitului, aprobă pe Vlad) e contra Statutului, aceasta se datoreşte nemulțumirii pentru alegerea lui Miron şi dorinții de a a-i crea greutăți. — Dar aceasta nu poate fi pentru noi punctul de plecare ca să revoluționăm Biserica.

Adaug că socot a fi convins pe Rege, care cere să i se dea în scris punctele de vedere ale ambelor părţi.

*

De fapt, am recomandat Regelui ca, faţă de tărăgănelile şi neînţelegerile ardelene, să opuie totdeauna o hotărâre limpede a sa.

Regele s'a exprimat cu teamă asupra uneltirilor unui socialism care nu e astăzi decât comunism.

Era de părere să nu se ceară în provinciile reunite jurământul, pierzându-se astfel simpatia funcţionarilor buni, ci să se ia numai deocamdată un revers de loialitate.

In Ardeal crede că Moşoiu nu poate fi numit comandant după dorinţa celor de acolo, ci să se ţie seamă şi de drepturile altor generali, mai bătrâni.

22 lanuar.

La Ligă se pune la cale crearea Teatrului Popular.

Nouă grevă la Uzina de electricitate şi gaz. Se cere sporirea salariilor cu 40 o/o şi despăgubiri începând din Septembre trecut.

*

Audienţă la Regina. M'a chemat pentru a-mi comunica aceia ce nu-mi spusese în de ajuns Regele. Purtarea lui Lupu — aşa cum o descrie Eduard Ghica, de la Siguranţă, — îi supără. Regina i-a şi vorbit, deschis, ministrului că „să poate să fim ghilotinaţi, dar nu trebuie să ni se ceară a ne înfăţişa noi înşine pentru aceasta". Lupu avea lacrimile în ochi. Făgăduiesc să-i vorbesc şi eu, dar îi arăt şi tot binele care a ieşit din acţiunea energică a lui Lupu. După însemnările Regelui, Regina îmi spune că ar fi regretabil

dacă idealul pe care sunt chemat a-1 servi eu, l-ar servi Avereşcu. Răspund că,' dacă ar face-o mai bine, cu atât mai bine. Şi Regina recunoaşte însă că n'ar fi aşa.

Vorbeşte de Brătianu, arogant, ascultându-se numai pe sine la audienţă şi une ori plimbându-se prin odaie. Take Ionescu are întru câtva cavalerism: a venit să-i explice că... nu e republican. Rolul de purtător de ştafete pe care îl joacă Duca, e cunoscut Reginei.

Caut pe Lupu. El mă asigură că sunt simple intrigi ale Siguranţei. îşi dă samă prea mult, de ce se poate şi de ce nu se poate, acum, pentru ca să aibă altă politică decât a noastră, decât a mea.

24 ***lanuar.***

La Văleni găsesc un club socialist, capabil de a plăti o chirie de 3.000 lei pe an.

25 ***lanuar.***

La o întrunire din Ploieşti, băieţoi socialişti încearcă să cânte Internaţionala, pe care o înăbuşim cu „Deşteaptă-te, Române".

26* ***lanuar.***

Redeschiderea Camerei, cu destui deputaţi, şi dintre Ardeleni.

Şedinţă liniştită, fără ocupaţii serioase.

*

Seara, banchet la Ministeriul de Externe pentru Saint-Aulaire. Şt. C. Pop ceteşte, relativ bine, un discurs **cu** multe părţi frumoase. Improvizaţia ministrului francez e admirabilă. Intre altele a spus că nu va fi un avocat al Românilor, ci **un** martor al sforţărilor şi suferinţilor **lor,**

Intre cei de faţă, generalul Petin. Alaltăieri a **fost** la mine

în legătură cu declarațiile, neplăcute pentru România, pe care le-ar fi făcut la un banchet la Chișinău. îmi arată că societatea era foarte amestecată: și Poloni și Ruși, d-na Sinadino, o femeie foarte inteligentă, și soțul ei, printre alții. Generalul a toastat numai pentru toate națiile din Basarabia. A pomenit, ca **vecină,** Rusia, odinioară aliată din **primul ceas,** și i-a făcut urări de viitor. Despre națiile basarabene a insistat că ele au să se desvolte supt **conducerea României.**

Sinadino i-a spus în particular că Rușilor nu li se poate cere să-și părăsească sufletul, dar între ei și Români, cari au adus ordinea, și mai ales acum, când bolșevicii amenință iarăși, este o legătură **socială.** Ea ar trebui înțeleasă și de ai noștri. Sinadino și ai lui ar fi fost dispuși să-i ajute, de pildă, la Comună.

*

La Cameră, pomenind eu, în discursul despre alegerea lui Deschanel, de chestia Basarabiei,. Șt. C. Pop a luat cuvântul pentru a desminți cuprinsul radiogramei care spunea că din cauza Consiliului Suprem s'a invocat scuza incompetenței.

Scrisoarea prințului Carol către mine a fost ascultată stând jos, dar nu fără aprobări la pasagiile rnai importante. Liberalii s'au abținut. După serbători ei se arată bătăioși.

27 lanuar.

Vlad, la Cameră, pornește un violent atac contra grevelor de funcționari. La un moment dat, el strigă că, dacă Parlamentul le-ar încuraja, ar fi supus oprobriului public, iar Țara ar fi vrednică de curatela europeană. La protestările Adunării îi spun: „e o ipoteză, care nu ne privește". într'o extraordinar de lungă cuvântare, Bontescu se apără de a-

cuzația, adusă prin „Viitorul", că ar fi traficat cu vite din Ardeal. Vintilă Brătianu se declară contra politicei de separatism economic a lui Bontescu.

Bălan sosește indignat de politica lui Vlad și Borcia față de Biserica ardeleană ortodoxă. A aflat că Borcia a și prezentat proiectul contra organizației șaguniane. De fapt el se și prezintă la Senat după-amiază.

In toată presa din Ardeal e un singur strigăt de indignare.

*

Congresul pentru ocrotirea orfanilor la Teatrul Național. Asistă Regele și Regina, foarte aclamați. Discursul d-nei Sturdza ar fi fost cu totul remarcabil. Cuvintele d-rului Lupu și chiar ale lui Borcia sunt bine simțite.

28 29 lanuar.

La Cameră, lungă interpelare, a lui Bălănescu în chestia refacerii și a despăgubirilor. Se adaugă tot așa de lunga asociare a lui Madgearu. Liberalii se distrează. Ministrul Vlad e de o violență care exasperează.

*

Joi, la Senat un imens scandal: generalul Lambru numește pe Coandă de la Pitești, după dreptate, „slugă nemțească".

30-31 lanuar.

Plecare la Cluj. Sâmbătă seara, sosește Regele cu Regina. Prințul Carol, venit din Bistrița, aștepta **foarte vesel.** S'au sărutat îndelung. Era și princesa **Elisabeta, duioasă** față de fratele ei.

La masă, vorbesc franţuzeşte pentru Guvern şi Consiliul Dirigent. Răspunde, foarte amical, Vopicka. Un discurs italian entuziast al episcopului Radu.

l-iu Februar.

Serbătoarea Universităţii. Un strălucit discurs al Regelui, foarte bine spus: Franklin Martin, vorbind româneşte, produce o plăcută uimire. Tot româneşte, Bastera. Şi ministrul Angliei, ca şi Vopicka, află cuvinte de îndemn şi asigurare, cel d'întâiu insistând asupra politicei faţă de naţionalităţi, care ar trebui urmată în Ardeal. Ministrul Olandei pomeneşte legăturile Universităţii din Utrecht cu... Ungurii calvini din provincie. Czermak, Cehoslovacul, atinge relaţiile economice. Tânărul reprezintant al Greciei menţionează concursul dat de Principate Eterici. Discursurile delegaţilor străini, profesori, fac cea mai bună impresie: au venit patru Francezi (şi Fougeres); cei doi Italieni au zăbovit.

La masă, Regele, foarte bucuros, îmi spune „că s'a aranjat chestia Prinţului. De fapt aflu că, într'o scrisoare către părintele său, el s'a supus voinţii lui. E înaintat colonel. A iscălit — ceia ce refuzase până acum, — trăind greu din venitul moşiei sale — lista civilă.

Seara, noi discursuri, unele dintre dânsele, din nenorocire, total lipsite de tact. Dacă Iugoslavii nu zic nimic, Cehoslovacul, jignit, protestă.

Imens convoiu cu facle la Corpul de Armată, unde stă Regele.

2 Februar.

Cercetarea Universităţii. Regele dă cu mâna lui decoraţiile oaspeţilor, în sala de Consiliu.

Splendidă defilare. Ungurii apar la fereşti, fie şi de departe. La amiazi vorbesc Fougeres şi Franklin Martin.

îndemnat de un toast al lui Bălan, arăt ce datorim terilor lor, ca şi vechiul Ardeal.

Discursul Regelui la adunarea studenţilor e iarăşi foarte frumos. Pomeneşte de cel care-i va urma pe Tron, şi Prinţul e îndelung aclamat. Şi studenţii găsesc cuvinte potrivite: cel din Iaşi, Lăbuşcă, poate cam pretenţios în sfaturi.

Plecare seara, \

3-5 Februar.

Şedinţe fără mare interes la Cameră.

Joi, Gh. Tătărescu e pus să atace pe Lupu în chestia jandarmilor şi a prefecţilor. Ministrul răspunde scurt şi bine.

La Senat legea modificării Bisericii ortodoxe. Vlad atacă violent pe adversari, a căror faptă ar fi o „ruşine"; ar fi pus poporului „fân în urechi". Legea trece în aclamaţii; primatul a recomandat-o.

6 Februar.

Serbarea Unirii. Foarte emoţionantă scena aducerii steagului lui Ştefan-cel-Mare. Lume puţină.

Regina asistă la reprezentarea piesei mele „Mihai Viteazul".

7 Februar.

Asaltul liberalilor contra Guvernului urmează. Vorbeşte Mârzescu după o cuvântare a lui Cuza, care sprijină pe d-rul Lupu. Cuvântare dibace, cu apucături de şef în al doilea rang. Lupu răspunde pasionat şi pasionant. O intervenţie provocatoare a lui Duca aduce suspendarea şedinţei.

Ieri Goga, **invitat de „Tinerimea Romana", a atacat violent** particularismul **Iul Maniu,** ,

Acesta e la Bucureşti. El nu admite legea bisericească a lui Borcia, contra căruia lucrează şi Goldiş.

*

Borcia a cerut rectorului Universităţii din Bucureşti să nu împiedece ţinerea cursurilor lui Tzigara.

8 Februar.

Plângeri de la Câmpina că soldaţii de gardă lucrează pentru alegerea lui Averescu. Probabil că vom pierde mai pretutindeni alegerile parţiale de Senat.

*

Maniu s'a hotărât să ceară lui Borcia retragerea proiectului pentru unificarea Bisericilor, care atinge autonomia şaguniană. Şt. C. Pop mă roagă să fac aşa încât să nu se supere autorul proiectului, şi nici Vlad.

9 Februar.

Pretutindeni triumful zdrobitor al averescanilor. Ţeranii sărutau picioarele generalului. Sate întregi veniau supt steagurile lui. Se aruncau alor noştri cele mai bizare învinuiri, dibaciu răspândite în popor de meşterii conservatori cari stau la spatele lui Averescu.

Expun lui Lupu şi lui Nistor greutatea situaţiei, care trebuie cât mai curând lămurită. Deocamdată să se prezinte şi să se discute legea.

O mare deputăţie de Dobrogeni cer un împrumut de două sute de milioane pentru refacere. Oameni de ispravă, cari declară că, îndată ce vor avea bani, vor şti să puie la loc ceia ce au distrus duşmanii.

Până atunci e acolo o mortalitate de 60% printre copii. Mulţi Cojani se întorc în ţara veche. Deputatul Roman îmi vorbeşte de copii cu ochii scoşi şi de alte orori săvârşite de ocupanţi.

10 Februar.

Stroescu a insultat de la tribună ţara de ciocoi şi de răi funcţionari care e România. I-am luat cuvântul.

11 Februar.

Din nou Mârzescu atacă violent pe „bolşevicul" Lupu. Liberalii fac un tumult îngrozitor. Duca îşi continuă rolul de necontenită provocare.

*

Vaida îmi scrie din Londra că a fost bine primit. Oamenii i se par sinceri. Trimite pe Ciotori la Copenhaga, de formă pentru prizonierii noştri în Rusia, de fapt pentru a intra în vorbă cu bolşevicii. îmi recomandă să pun şi pe Lupu a încerca din partea lui, fără să avem aierul că există o nevoie din partea noastră.

Averescanii anunţă venirea lor la putere peste câteva zile.

„Epoca" reproduce un discurs al lui Şt. C. Pop contra intrării României în războiu. Pop e foarte afectat. Explică gestul prin nevoia de a scăpa pe ai lui, prigoniţi. Invocă alte atitudini anterioare. Ameninţă cu o mare explicaţie.

12 Februar.

Şedinţă deosebit de agitată. D-rul Lupu, prea nervos, atacă pe liberali, cari, ca de obiceiu, urlă ca să poată a-

cuza de scandal Parlamentul. Se declară socialist independent, **sui generis.** Se ajunge la o chestie personală cu Mârzescu, foarte stăpân pe cuvânt şi care are momente frumoase. După şedinţă găsesc însă pe Lupu în conversaţie amicală cu Mârzescu. „Dacă ar şti publicul care vă ascultă cu emoţie", li spun amândurora, „că totul e pentru galerie"...

Şt. C. Pop a ţinut să prezinte înaintea Camerei învinuirile ce i s'au adus. E primit cu aplause puternice, des repetate.

Goga păstrează tăcerea. Goldiş urmează la tribună. El afirmă că atitudinea Ardelenilor contra intrării României în războiu a ieşit dintr'o consultaţie cu toţi şefii vechilor partide. Rugat de Vintilă Brătianu, intervin în sfârşit pentru a spune cât de rău este ales momentul acestor acuzări şi, fără a căuta să înlătur greşeala făcută, cât de nedrept e să se judece viaţa unui om politic când deviază înaintea unei greutăţi fatale.

Cuza, care a vorbit ieri în aplausele liberalilor, ţine să-şi desvolte chestia personală cu Lupu şi cu ţărăniştii. Mă atacă şi pe mine violent pentru că am încercat să-1 fac a renunţa la cuvânt: mă denunţă că merg pe urmele lui Pherekyde.

Se supără şi Madgearu, pe care l-am oprit de a lărgi spărtura prin alte chestii personale. Ba iată-1 şi pe Melic Melicson protestând la tribună contra atitudinii lui Cuza faţă de „Jidani".

*

Şi Inculeţ s'a înscris după Goldiş. Se apără de învinuirile „Epocei". E primit mai rece.

*

In acest timp pe Nistru încercări de trecere a bandelor bolşevice.

Lăpedatu îmi scrie de la Paris. Appongi a venit cu o întreagă bibliotecă de memorii contra noastră. După sfătuirea cu Cehoslovacii şi Iugoslavii, s'a luat din partea noastră hotărârea de a nu răspunde decât când e absolut necesar.

Ghica ar fi un om eminent.

Lăpedatu aderă la programul nostru al naţionaliştilor.

13 Februar.

Toată şedinţă e ocupată de Cuza, care loveşte în toţi: în mine, în rândul întâiu, în Lupu, în ţărănişti, în bloc. îmi trebuie toată răbdarea ca să suport o asemenea atitudine.

Intre mine şi dânsul separaţia e definitivă.

14-15 Februar.

La Văleni, oamenii îmi spun că au votat contra noastră pentru că, în vederea monopolului alcoolului, vreau să li iau livezile de pruni.

16 Februar.

Creşte continuu zvonul loviturii averescane. Agenţii de zăpăceală o anunţă pentru mâne, poimâne în culoarele Camerii. Alţii vorbesc de revoluţia care va izbucni la 20 Februar.

Grevă la gaz şi la mori. Ziarele se unesc pentru a recomanda lock-out faţă de lucrători.

Nistor e îngrijorat. I s'a cerut discret să vie la noul partid averescan; altfel va fi luat Flondor. E pentru o reacţiune energică.

întreb şi pe Maniu. El e pentru un consiliu al şefilor de grupuri. Ii arăt că n'ar fi de ajuns. Trebuie o **sfătuire** a tuturor membrilor blocului. Această sfătuire **s**'a fixat **pe mâne.**

Maniu îmi spune că, alături cu zvonul **despre alcătuirea** unui guvern cu Averescu (cu P. P. **Negulescu,** Dulllu Zom-

firescu, Argetoianu, Goga, la care s'ar adăugi doi transfugi liberali, Alexiu, şi Atanasiu) circulă acela despre înjghebarea unui „guvern Iorga".

Maniu e liniştit. Votul dat în comitetul ardelean contra lui în chestia modului de înlocuire a Consiliului Dirigent s'ar datori unor convingeri sincere şi unor nemulţămiri locale.

Cum am venit în redingotă şi m'am retras apoi de la tribună, când se votau nişte mici proiecte financiare, se zvoneşte că am fost la Palat ca să mi se spuie că trebuie să ne retragem. Şi mai toţi cred...

La Senat discurs agresiv al lui Duiliu Zamfirescu.

Vaida scrie din Londra. Lloyd George nu ia niciun angajament cu privire la Basarabia: e o chestie între noi şi Ruşi. Vaida speră ceva mai mult de la Millerand.

După cererea lui Maniu am telegrafiat lui Vaida, care, pentru a se întoarce, cere rechemarea din partea mea, care ar trebui să-i spun că-1 aşteptăm într'o săptămână, „împrejurările fiind serioase".

La Universitate Negulescu mă presimte dacă aş vrea să stau de vorbă cu Averescu. I-am spus că prea ni sunt deosebite sistemele.

*

Pe Nistru se adună Ruşii. Pangrati ar şti de la Cartier că s'a cerut de la Comandamentul Basarabiei puteri depline.

La Cameră se discută, obiectiv, valuta.

17 Februar.

Aceiaşi discuţie, mai caldă prin intervenţia, cu caracter personal, a lui Vintilă Brătianu.

Seara, adunarea majorităţilor.

Eu arăt scopul: să aflăm ce se voieşte şi ce nu place în deosebitele partide, pentru a se lămuri astfel situaţia.

Maniu vorbeşte lung. Se declară partizan al Guvernului ca şi al blocului. E larg faţă de orice colaborare, amintind pe a lui Averescu; el înţelege însă a se sprijini înainte de toate pe bloc.

Nistor, invitat de două ori, refuză să ia cuvântul în numele Bucovinenilor. Vorbeşte deci Bodnărescu. Se plânge că o lege bucovineană a fost răspinsă prin violentă intervenţie a lui Vlad.

Pentru Basarabeni vorbesc, cu asigurări, Crihan şi Buzdugan. Cel d'întâiu se plânge de jandarmi. In doi ani au făcut mai mult pentru cauza rusească decât ţarismul într'un secol şi mai bine.

Mihalache explică ce greu s'a lucrat legea împroprietăririi.

Se primeşte propunerea mea, prezintată de Maniu, de a se face un Comitet Executiv, cu patru Ardeleni, trei ţerănişti, câte doi de la celelalte grupări, având misiunea de a cerceta în prealabil legile, de a îndruma legături mai strânse şi de a scoate un ziar unic, pe care l-am numi „Democraţia Naţională".

Arăt ce legitimă e situaţia noastră, ce factice e a lui Averescu, ce imposibilă revenirea la putere a vechilor partide.

Atmosfera a fost excelentă.

La Teatrul Național cineva anunță pentru mâne, la 12, Guvernul Averescu, cu Goga la Instrucție.

Goga i-a spus lui Bogdan-Duică atâta: îi trebuie oarecare stabilitate în țară şi apoi va merge pe zece ani în străinătate. Va fuziona cu Averescu.

18 Februar.

La Cameră Vlad dă un asalt Băncii Naționale şi Cartierului. Ori el, ori Cartierul! Sunt silit a-i atrage atenția că nu se poate ataca armata: I se strigă de liberalii că e ultimul lui discurs...

Vlad îmi spune că a demisionat Răşcanu, îndemnat de Averescu şi Bontescu din aceleaşi motive, că liberalii au agenți în Ministeriu, că Popovici şi Goldiş sunt câştigați de liberali.

La 5, e Consiliul prezidat de Rege.

Lupu vine de la Consiliu. Regele a vorbit un ceas cu Pop, în deosebi; miniştrii erau gata să plece. Regele a pus în discuție demisiile. Răşcanu s'a plâns că nu se dau instrucții Cartierului şi nu este unitate în guvern. Lupu a obiectat că instrucțiile n'au fost cerute, şi că, dacă s'ar fi cerut, Răşcanu era acela care trebuia să le deie. S'a venit la agitațiile bolşeviste, la planul de grevă generală pentru 29, etc., Lupu spuind că acestea sunt fantome, Regele i-a opus că are ştiri de la „oameni cari niciodată nu spun minciuni" (cuvântul „minciuni" fusese al lui Lupu). Lupu a obiectat că informația pentru Rege poate veni numai de la ministrul de Interne, de la Siguranță, de Ia Poliție şi de la prefecți, şi a pus pe masă depeşile lor. Nu s'a ajuns la niciun capăt.

Sfătuiesc pe Lupu să nu facă „delicatețe", ci să aştepte

rezoluții formale. El se plânge că Regele îi zăboveşte decretele sau că ele.se pierd. N'are siguranță că proiectele principale ale lui vor fi iscălite. Regele pleacă la Sinaia Vineri: de acolo Prințul seva duce în Egipt, în Indii, în America. Miniştrii sunt chemați pentru o masă de despărțire.

Nistor vine foarte sumbru. Crede tot ce cred liberalii: agitația socialistă este, ea coincide cu pregătirile la Nistru; trebuie suprimată. Regele i-a vorbit deosebi în acest sens. Se plânge de dificultăți: ar vrea să revie la studii. Se pare că el a demisionat sau ar vrea să demisioneze, dar nu o spune.

Garoflid ar întră în Ministeriul lui Averescu.

Recunosc şi eu necesitatea unei schimbări de miniştri, dar în sensul intrării unor elemente superioare.

Nistor spune că răul vine de Ia miniştrii provinciilor, cari nu cunosc țara şi nu pot guverna. Mâne la zece şi jumătate şefii partidelor sunt chemați la Şt. C. Pop.

Vaida mi-a telegrafiat, dar nici până acum nu i-am primit telegrama, să grăbim retragerea trupelor pe linia Clemenceau.

Ce pot face? Mi se obiectează că nu pot fi părăsite magaziile.

19 Februar.

Acasă, la Şt. C. Pop, adunarea şefilor de partide. Ii spun acestuia că nu se poate da Regelui niciun răspuns până nu este aici Vaida.

Şi el a dat acest răspuns Regelui, care-1 strângea pentru a-i căpăta demisia. Amintind cum el a fost contra acelor cari îngreuiau situația lui Brătianu la Paris, Pop a adaus că ar fi o nouă „imoralitate politică" înlăturarea, de pe

urma unor intrigi mizerabile, a unui Ministeriu în lipsa şefului său, reţinut de interesele terii în străinătate.

Şi Maniu vede în adversarii Guvernului coaliţia elementelor conservatoare ameninţate de noua lege agrară.

Lupu spune că astă-noapte Regele a cerut să se aducă la Cotroceni patru mitraliere. Lui Lupu şi prefectul de Poliţie i se pare suspect.

Nistor soseşte, palid, cu ochii turburi, ca şi aseară. II rog să precizeze faţă de Lupu motivele lui de aprehenziune. Se încurcă şi nu poate rosti nimic.

Averescu s'a împăcat cu Prezan.

In ce priveşte o ulterioară remaniere, toţi credem ca situaţia lui Vlad a devenit grea.

Plec, lăsându-i în Consiliu.

*

La Cameră, înainte de şedinţă, Vlad dă cale largă temperamentului său. Colegii lui se tem de o ieşire. Nistor, care anunţase că va face declaraţii pentru Marele Cartier, nu apare. Vlad îmi dă în sfârşit asigurarea că va fi pe ziua de azi cuminte.

Mai mult sau mai puţin, se ţine de cuvânt.

Dar, la o întrerupere cu privire la aurul Băncii „Albina", el atinge pe Goldiş, şi acesta îi serveşte o acră chestie personală, obiectivă şi calmă, în care îşi arată dorinţa de a colabora cu opoziţia. îşi pune astfel candidatura la Prezidenţia Camerei după eventuala mea retragere.

Orleanu vorbeşte îndelung despre meritele legislaţiei sale privitoare la sindicatele muncitoreşti, care ar fi fost imitată în Apus.

*

Regele n'a plecat la Sinaia. Nu iscăleşte mesagiile miniştrilor.

20 *Februar.*

Sunt poftit deseară la masă la Palat, cu prilejul plecării prinţului Carol.-Comunic prin Directorul Cancelariei Camerei că „nu pot veni". Mareşalul întreabă dacă ştiu de ce e vorba. Răspund că ştiu foarte bine, dar nu pot veni.

21 *Februar.*

Se alege Comitetul Executiv al blocului. Alegerea de preşedinte căzuse asupra mea. Refuz, ca unul care, în calitatea de preşedinte al Camerei, trebuie să dau sfaturi obiective şi fără preocupare. Propun pe Maniu, invocând şi datoria lui de a nu se sustrage de la nicio răspundere. Ziarul e pus în discuţie; Goldiş mă acuză că, propunând un sprijin al Statului, sunt pentru o „imoralitate politică"... Am răspuns cum se cuvine. \

*

Şedinţă fără lumină la Cameră. Din nou grevă la electricitate, pentru neaducerea la îndeplinire a promisiunilor' de plată.

*

Vice-amiralul francez de Bon mă caută la Cameră," cu Cambon, care e ^prevenit contra lui Lupu. Vorbim de greutăţile actuale. Arăt că represiunea n'ar avea niciun alt efect decât greva generală; de altfel Cambon recunoaşte că anul trecut supt liberali nu era mai multă siguranţă.

Vice-amiralul, care a fost prin Turcia, Bulgaria, etc., a constatat pretutindeni aceiaşi instabilitate prielnică acţiunii de străbatere a bolşevismului, care, întrebuinţând o maşină de perfectă funcţionare, îşi va încerca drumul şl pe aici.

Maniu îmi spune că Regele a cerut până în seară demisia lui Lupu, că avem să ne adanăm după şedinţă la Pop, că trebuie o declaraţie de solidarizare cu ministrul de Interne. Apoi vine de la Pop ştirea că lucrurile nu mai sunt aşa şi că nu e necesar Consiliul.

Merg totuşi. Mi se spune că situaţia e neschimbată. Se aşteaptă Vaida. Nistor pare nemulţumit cu acest rezultat, şi-i spun că am observat.

Pop îmi spune că la masa de la Palat, la care era numai preşedintele Consiliului şi Bujor, alături de mulţi militari, ar fi auzit între membrii familiei regale păreri de rău pentru lipsa aceluia care li-a fost „cel mai bun prieten".

Bujor adaugă că Regele l-a abordat cu afirmaţia, curioasă, că e mai bucuros de cine-l critică decât de cine îl laudă prea mult.

Lupu e bolnav în pat.

Lui Vlad i s'a cerut, de Maniu, demisia. La Cameră, răspunzând unei foarte cuviincioase întrebări a lui Lupaş în chestia Bisericii de dincolo, a urmat Borcia, fulgerătqr. S'a luptat şi cu Răşcanu, ale cărui proiecte de lege ar fi fost prezintate fără consideraţie la starea financiară.

22 Februar.

S'au trimes Regelui şaisprezece mitraliere la Cotroceni.

Splendidă zi de primăvară. Demonstraţia socialistă pentru Frimu s'a făcut într'o ordine perfectă. Vre-o zece mii de oameni. Am văzut la Dacia steagurile roşii şi coroana cu flori roşii. Publicul era rugat să treacă pe trotuarul celălalt. Nici măcar un strigăt sediţios.

Proprietarii, cari anunţaseră o mare întrunire, de opoziţie, dar cu muzica militară, au fost bătuţi de chiriaşi. întrunirea lor pare să nu se fi ţinut.

Opoziţia e amărâtă rău. Mi-o spune, în ce priveşte pe Argetoianu, Lupu, care trece seara pe la mine, vindecat de gripă. După ce se înlăturase intriga opoziţionistă, Regele se informase de sănătatea lui.

*

Am vorbit cu Cambon, despre care se spunea că, împreună cu Rottigham, ar fi contra Guvernului. In afară de atitudinea lui Brătianu faţă de Aliaţi, pe care n'o uită, abia are relaţii sociale cu dânsul. Rattigham şi mai puţin.

Dar opoziţia voia să se ştie că şi Legaţiile sunt contra Guvernului.

*

Vizită, cu Bastera şi sculptorul Dimitriu, la Văcăreşti, unde văd clienţi supţiri: un agent nemţesc din Craioava, un ofiţer dezertor la inamic, un socialist de la „13 Decembre", cei de la „Vitan".

Apoi merg la Mitropolitul, care dezaprobă atitudinea lui Vlad în chestia bisericească: atitudinea lui a speriat fără niciun motiv Ardealul.

23 Februar.

Camarila de la Palat plăteşte poliţia. Sunt pur şi simplu exclus de la masa ce se dă astă-seară lui de Bon.

Totuşi Lupu a avut obişnuita audienţă de ministru şi a fost foarte bine primit de un Rege care zâmbia. Lupu i-a spus că n'are sticlă la inimă ca să se poată vedea în fiecare moment ce simte, dar că încrederea e o condiţie neapărată pentru bunul mers al lucrurilor. Şi Regele a recunoscut că trebuie jandarmi „puţini şi buni". Proiectul asupra chiriilor

1-a găsit, dc şi cam „bolşevic" în formă, totuşi rational m fond.

La Cameră, Biberia atacă furios Consiliul Dirigent, arătând că s'au comis abuzuri administrative şi escrocherii. încheie cerând alt Guvern (mie îmi atribuie menţinerea acestuia).

Mihalache şi Popovici îşi anunţă proiectele de legi într'un termin foarte scurt.

Conversaţiile între Duca şi Goga au fost reluate.

24-25 *Februar.*

Lupu a fost la Regina, căreia i-a spus, cum îl autorizasem, că n'am venit, pentru că „nu pot înţelege la alţii ceia ce eu însumi sunt incapabil să fac". Regina întreabă dacă într'adevăr e „serios" şi totuşi nu poate crede, eu fiind vechiul „bon enfant".

*

Maniu a fost la Regele, care dorise să-1 vadă. Trece scurt asupra obiectului vizitei sale. Se pare că i-a arătat în adevăr imposibilitatea schimbării Ministeriului. Regele ar fi recomandat că Guvernul să fie mai atent asupra unor lucruri care se petrec sau se pregătesc.

*

Averescu a fost ales deputat de Orăştie, Take Ionescu de Maramureş. Şi Stelian iese într'un cerc de peste munţi.

*

Contra dorinţii lui Lupu de a avea la Războiu pe generalul Rujinschi, Pop pune pe Moşoiu. I se reproşează asprimea de caracter.

Se votează legea imobilizării cerealelor.

26 Februar.

Sunt chemat la patul lui Xenopol, care e în agonie. Cangrena pielei s'a unit cu o congestie generalizată. Nu mai recunoaşte de la amiază.

Consiliu de miniştri, cu Prezan; asistă şi Maniu şi Bujor.

Se discută oferta de pace făcută de Cicerin lui Vaida. Prezan expune situaţia militară. I se pare că, lupta fiind acolo, în Rusia, între Germani şi Englezi, şi aceştia fiind învinşi, bolşevicii caută înainte de toate să-şi deschidă un drum către Germania. Cu petliuriştii au isprăvit; de-a lungul Nistrului caută să-i încunjure. Denichin, bolnav acum de tifos exantematic, e rupt în două; partea din oastea lui care se retrage în Cuban nu e primită acolo, cum nu e primită nici de Georgieni. Ea se va preda. La Odesa s'a prins o cantitate enormă de mijloace de războiu şi şaisprezece trenuri blindate. A făcut bună impresie că n'am primit pe denichinişti.

Contra noastră erau trei divizii, una, în jos, a rămas, două au fost ridicate spre frontul polon, unde stau gata să lovească. Efectivul e normal, conducerea germană. Dar sunt multe boli: regimente întregi se topesc.

Generalul e pentru pace: cu starea de spirit în armată şi în populaţie n'am putea rezista mult. Numai daca acei cari vorbesc şi de diferendul „teritorial" ar cere Basarabia, am lupta — cât am putea.

E vorba să se trimeată la Vaida Inculeţ, care o şi do-

reşte, pentru a trece apoi, prin Copenhaga, la bolşevici. Dar se crede mai bine să fie aici la îndemână.

In Vest Horthg provoacă, de şi, când cere alimente,. — care acum i se refuză —, face protestări de pace (a fost şi la Solnoc, cu declaraţii belicoase). Soldaţii se instruiesc pe rând. Muniţii au destule. E sigur că un atac rusesc ar pune în mişcare pe Unguri.

Prezan n'ar crede că trupele ardelene pot fi întrebuinţate aşa de curând pe Nistru. Maniu asigură că da.

Nistrul stă să se desgheţe, şi situaţia se îmbunătăţeşte prin aceasta.

Florescu de la Varşovia are mandat să ieie parte la discuţiile Cu Sovietele ale reprezintanţilor ţinuturilor desfăcute din Rusia. Se ridică întrebarea cât putem să mergem alături cu Polonii. Ei cer vechiul Regat de la 1772. Dar noi nu voim decât dreptul nostru»naţional.

Pe urmă, foarte nervos, Prezan vorbeşte de scăderea prestigiului Cartierului şi se plânge în deosebi contra atacurilor de incorectitudine ce se aduc acestuia de către Cocea. Vorbeşte de Guvernul care ar putea să fie „mâne".

*

Amiralul Fatou, de la Budapesta, mă căutase la Cameră. Arată că un regim internaţional se va stabili pe Dunăre. — Un regim internaţional, îi spun, poate împiedeca pe altul. Vorbeşte şi de taxele ce ar fi de plătit pentru lucrările ce s'ar face pe tot cursul fluviului. Pune în vedere unirea Rinului cu Dunărea.

Ar fi, îi spun, o mare arteră medio-europeană. Afirm încă odată că oamenii cu ochii deschişi, cari ştiu să-şi facă socotelile, nu se tem de concursul străinilor.

27 Februar.

Fiul amiralului Niox mă caută la Cameră pentru a-mi vorbi de o şcoală de aviaţie civilă la noi, pe care ar sprijini-o o societate şi ar ajuta-o, cu un monopol poştal, Statul.

*

Dimineaţa, şedinţa a doua a comitetului blocului. In procesul-verbal se trecuse că el trebuie să pregătească alcătuirea unui partid unitar'. Maniu nu vrea: preferă să se vorbească după ce va fi faptul îndeplinit; altfel, nefăcându-se nimic, ne-am pune într'o situaţie dezagreabilă. Propun o altă formulă: „îndrumarea unei acţiuni permanent solidare". Dar, pe urmă, îi arăt lui Maniu — după ce Agârbiceanu vorbise pentru partidul unic şi Reuţ spusese că numai aici poate fi pregătit —, că ei, ca partid naţional, emanaţie a unui popor apăsat, nu formau un partid politic, că au devenit astfel numai de la Unîre, că nu pot merge cu liberalii, cari au un partid de clientelă, pe care ar căuta doar să-1 spoiască prin puţin „idealism" ardelenesc, că Averescu e şeful, fără idei politice şi consistente, al unui partid de conservatori şi arivişti, că rămânem, din Regat, noi, cari, fără a fi satisfăcători astăzi, suntem educabili, ca unii cari mergem în curent cu timpul, învăţătorul nostru.

I. Teodorescu adaugă că, după primirea cu ochii închişi a condiţiilor de la Buftea, Kuhlmann era furios că miniştrii români nu s'au priceput să-i smulgă concesiile cu care era gata.

Se decide şi asupra gazetei. Teodorescu se îndatoreşte a o face. Va fi şi un supliment francez bi-hebdomadar.

*

La Cameră, discurs al lui Bontescu, scos din Ministeriu, din Club, din partid, pentru motive de ordine privată. Ar-

delenii şi liberalii îl acopăr de insulte şi el nu se poate apă'ra. O şedinţă degradantă.

*

Regele declară lui Lupu că mă iubeşte mult, dar in unele momente sunt ca un copil şi cer să mi se facă pe plac în chestii neimportante. Regina ar fi recunoscut faţă de Balif că am avut dreptate! Se caută o apropiere cu care nu mă simt încă dator.

28 Februar.

Aflu firele unei încercări ticăloase de a pune mişcarea bolşevică în legătură cu mine'. Manifestul în versuri care s'a aflat la regimentul de Vânători unde e fiul mieu, îmi e prezintat de judecătorul de Instrucţie al Curţii Marţiale ca tipărit la tipografia mea şi el adauge că trei fete de Ia mine, anume din Văleni, fac legătura între revoluţionari. Au venit să le şi aresteze. Declar că voiu face cercetarea eu întâiu; se descopere că fetele care supt **acest** nume s'au prezintat la Curtea Marţială, cerând legătură cu un soldat socialist arestat, erau **altele.** Intenţia de a pune în conexiune persoana şi încunjurimea mea cu uneltiri comuniste e evidentă.

Comunic descoperirea mea d-rului Lupu şi cer măsuri. Se va începe o cercetare.

*

Denize vine la mine din partea Reginei să se informeze. Ii spun că eu păstrez aceleaşi sentimente, dar ce să caut acolo unde se conspiră contra mea şi a politicei mele? Denize recunoaşte că se ţese ceva în jurul Regelui, dar el crede că trebuie susţinut. Regele a arătat întotdeauna scrupule când a fost vorba să se atingă de Parlament.

La Cameră şi la Senat zvon persistent că ne amânăm pe cinci sau opt zile. **Regele ar dori-o,** îmi spune Lupu.

29 Februar.

Conduc pe amiralul Fatou la Pantelimon, Văcăreşti şi Mitropolie. E un om cult şi interesant, care se ocupă de marile întrebări asupra misterului omului şi lumii.

După amiază înmormântarea lui Xenopol. Borcia vorbeşte în numele Guvernului. Eu în al Academiei. Take Ionescu face istoria legăturilor sale politice cu acest mare gânditor. A vorbit frumos Rali pentru studenţi, şi, pentru Ieşeni, Guşti a făcut o apreciere desăvârşită a întinsei lui activităţi şi a rolului Iui în situaţia mondială. Un student a făcut observaţii jignitoare pentru acei cari au urmat opera lui.

Un preot basarabean, senator, a mişcat adânc.

La cimitir abia un grup de oameni; şi erau doar „funeralii naţionale"! Sicriul s'a coborât pe întuneric.

Am văzut demonstraţia socialistă, imensă, dar liniştită. Lupu a oprit placardele cu demobilizarea şi pacea. Oamenii au ascultat. Foarte multe femei şi copii.

După-amiazi întrunirea „Partidului ordinii sociale", în frunte cu colonelul Slăniceanu, adiutantul generalului Iliescu. Lupu se temea de ciocniri cu chiriaşii. Nici aici n'a fost nimic.

l-iu Mart.

Interpelarea lui Petrescu-Comnen contra lui Lupu. Discuţia urmează, aprinsă.

2 Mart.

Chestiile personale în legătură cu interpelarea de ieri permit lui Cuza să prezinte o moțiune care cuprinde de fapt un vot de blam la adresa guvernului. Se caută cele mai ridicule interpretări de regulament pentru a o face să treacă imediat: votarea cu bile a urgenței, aplicarea votării de la proiectele de legi la interpelări. Aceasta în urletele şi insultele, adresate mie, ale liberalilor. Sunt silit, de două ori, să ridic şedința.

Goga se amestecă pentru a lovi în Pop, pe care îl arată ca luptându-se cu greutățile limbii româneşti. Acesta răspunde frumos că: reținut de lupta sa pentru neamul său de acasă, n'a putut perfecționa stilul său în saloanele din Bucureşti. Atunci Goga îl amenință, amintindu-i declarația din Camera ungurească.

La urmă, Cuza ia cuvântul din nou într'o chestie personală neexistentă. Iarăşi un scandal enorm. La urmă, el declară că a produs efectul dorit şi nu stăruie asupra modalității.

Maniu, solicitat de mai multe ori să vorbească, refuză.

*

înainte de şedință, Maniu mi-a vorbit de necesitatea formării unui partid unic. Mă întreabă dacă aş primi prezidenția Consiliului. Răspund: Nu, pentru că n'am nici aderența, nici popularitatea necesară şi nu pot fi ministrul unui Suveran cu voința aşa de flexibilă. El crede că Vaida trebuie să aibă oricum situația pregătită la întoarcere.

Le Teo, inspectorul învățământului francez în România, îmi arată că ar dori să vie la noi, pentru a face cercetări

Morgan, autorul de cărți asupra preistoriei, şi un profesor de studii sociale.

3 Mart.

Şedință liniştită. Se aduce legea agrară a Basarabiei.

Goldiş prinde un prilej pentru a se retrage din Comitetul blocului.

*

Deputatul ungur Bela Maurer vine să-mi ceară intervenția că să-şi poată tipări în centrele ardeleneşti discursul din Cameră. încă odată mă asigură că el se supune situației fără a ceda din dreptul național, indiscutabil.

*

Moşoiu a fost numit ministru de Războia.

*

Maniu a fost la Rege, care i-a arătat încredere; în Guvern. Şt. C. Pop a şi declarat aceasta țn Senat, Totuşi Averescu a asigurat pe trimisul ziarului italian „Secolo" că Regele i-a încredințat lui sarcina formării Cabinetului şi că el a refuzat-o dacă nu i se dă disolvarea Parlamentului.

Colonelul Stârcea spune generalului Marcu, vice-preşedinte al Camerei, că se conspiră la Palat şi mai departe cu Averescu.

*

Se validează alegerea lui Stelianv El a arătat că doria; mult să între jn Cameră. L-am primit «u cuvintele cele mai măgulitoaVe. "

O radiogramă anunţă că Vaida discută cu Consiliul Suprem „statutul" Basarabiei. O oarecare emoţie printre Basarabeni.

5 Mart.

Vintilă Brătianu vorbeşte în chestia Dunării, semnalând abuzuri de putere engleză. Fiul armatorului Franasovici, deputat de Severin, adaugă observaţii.

Fatou, care pleacă mâne, îmi arată că Duca 1-a acuzat de unire cu Englezii contra intereselor României. Din contra, el e unit cu noi prin înseşi interesele franceze. Vasele noastre ni se restituie; cele aflate pe Dunăre se împart cu noi.

Franchet d'Espereu fixase termenul de 13 Novembre pentru ajungerea noastră la Dunăre. Ni se va da şi o despăgubire din celelalte.

Moşoiu a vorbit cu Regele. A demascat şi el intriga cu cercetările jandarmeriei, — fără ordin de la Interne, — pe la sătenii din Ilfov, ca să se afle... trei mitraliere stricate lăsate de Nemţi. I-a arătat Regelui primejdia de a-şi da un stăpân în Averescu. Moşoiu crede că şi armata ar fi contra acestuia, care e rău încunjurat.

6 Mart.

Pelivan anunţă că Maţii au recunoscut unirea Basarabiei cu România veche.

Camera primeşte, cu o frenetică bucurie această veste. Inculeţ adaugă la cuvintele mele amintirile lui înduioşate.

7 Mart.

Mare, splendidă demonstraţie pentru Basarabia. Mii de

oameni, adunaţi la statuia lui Mihai Viteazul, aclamă pe Rege şi pe Inculeţ.

*

Nistor îmi aduce vestea că Regele 1-a chemat la oarele patru. I-a vorbit de Guvernul fără autoritate, de zăbava venirii lui Vaida, de imposibilitatea de a se menţinea situaţia. I-a lăudat pe Averescu, om de rânduială, şi pe Argetoianu, om de talent. Nistor i-a arătat că face o mare greşeală, că popularitatea lui Averescu e factice, că aceşti oameni sunt conservatori, că se trece peste tot ce ni se datoreşte nouă, că se jigneşte o popularitate reală. Regele tace. Nistor mă înştiinţează. El pare că se teme de venirea lui Flondor la putere în Bucovina.

Şi Lupu vine cu acelaşi scop. A aflat de la Şt. C. Pop că Regele cere să se amâne discuţia legii agrare până la venirea lui Vaida {Regele se plânge că acesta a intrat în legături cu Cicerin fără a-1 consulta).

Mihalache, eu care am fost la Cernica, nu ştie ce se pregăteşte. E foarte bucuros de legea lui şi nu crede că o putea găti mai curând. Aşteaptă iscălirea ei pentru a lua măsuri contra cărăuşiei în vederea muncilor la câmp (s'au sămănat numai 700.000 de hectare din 2.000.000, care trebuiau; ar mai trebui lucrate celelalte în primăvară).

D-na Alexandrina Cantacuzino îmi spune că „schimbarea radicală" e pentru azi sau pentru mâne.

*

Concert la Palatul regal în onoarea Cardinalului Dubois, care vine din Siria. Mişu şi anume **doamne** de la Curte triumfă. Generalul Râmniceanu face **aluzie** la „caco-

fonia" ce ar fi. Mareşalul, la cuvintele mele că „am văzut îngropare cu muzica, dar asasinat cu muzica nu", îmi spune că poate să mă înşel, cum m'am înşelat în rândul trecut, făcând socoteală „cu trei săptămâni înainte". Regele, Regina ne ignorează, pur şi simplu. Stau într'un colţ, pe o canapea destrămată, cu Şt. C. Pop, foarte afectat — mă întreabă dacă miniştrii izgoniţi sunt şi exilaţi —, şi cu Inculeţ.

Ministrul Poloniei îmi vorbeşte despre negocierile cu bolşevicii, care stau să înceapă la Varşovia. Trebuie să li se impuie anume principii generale prealabile, ca acela al desanexiunii. Altfel Polonia, care nu vrea hotare istorice, clar înţelege a merge până la Nipru, şi în favoarea noastră, se va lupta, de şi singură. Are 800.000 de oameni şi un şef ca Pilsudski, un om genial, admis de toată lumea. întreabă dacă am voi să ne înţelegem cu Ungurii, în caz că ar renunţa la Ardeal, ei având mai multe interese cu noi decât cu alţi participanţi la împărţirea terii lor.

Răspund: în ce priveşte pe bolşevici, că nu se poate o politică definitivă faţă de un adversar nedefinit. Propaganda lor mă sperie mai puţin decât pe alţii: trecând la alte popoare, ea se va traduce în mentalitatea acestora, care e aşa deosebită de cea rusească. Ungurii nu sunt urâţi la noi, dar ei, conduşi şi de Evrei maghiarizaţi, ne urăsc de sigur, şi ca pe nişte sclavi ai lor liberaţi.

Cer pe mâne audienţă Regelui pentru a-i comunica radiograma lui Vaida, care mi-a cerut aceasta. Vaida asigură, la 24 Februar, că se va rezolvi chestia Basarabiei, că se va păstra hotarul cu Ungaria şi caută să zădărnicească planul Confederaţiei Dunărene; cere să fie lăsat în pace la apărarea intereselor terii.

8 Mart.

Lupu, Mihalache şi Inculeţ vin la mine. Regele n'a primit pe cei doi d'intâiu. Şi audienţa mea e zăbovită pe mâne. Se vorbeşte de calea ce ar trebui urmată. Şt. C. Pop e de părere ca Mihalache să amâne prezintarea legii; eu îl îndemn să o menţie. De ce s'ar capitula înaintea unor intrigi urâte? Inculeţ spune că el ar face parte şi dintr'un viitor Ministeriu pentru a servi şi mai departe cauza democratică la el în Basarabia.

In şedinţă se înfăţişează Stelian, foarte amabil. Insistă asupra necesităţii unirii după un războiu purtat în discordie, asupra „artei" ce este guvernarea şi se adresează stăruitor către Ardeleni. Se vorbeşte de o combinaţie ministerială Stelian-Văitoianu.

Legea agrară a Basarabiei se prezintă. E combătută, printr'o declaraţie cetită, de N. Ghica-Comăneşti, conservator-progresist, şi de Vlad, cu o ciudată vehementă. Răspunzându-i Inculeţ, aminteşte nu ştiu ce poveste rusească, cu o coţofană. Liberalii, prin Duca, dau o declaraţie de căldureroasă acceptare. *Zelea,* Cuza vorbesc în zădar,

O lege a lui Mihai Popovici e combătută cu argumente puţin cam demagogice {contra celor cu automobile), pe care le aduc liberalii şi le aplaudă ţerăniştii. Se amână, pentru un viciu de formă, votarea.

Consiliu de miniştri, la care asistă Maniu, Bujor şi eu. Şt. C. Pop expune situaţia. E pentru zăbovirea proiectului Mihalache, pe câteva zile, şi în genere pentru o atitudine blândă faţă de Coroană. Maniu cere formal o zi ca să se discute unele divergenţe cu Mihalache. Observ că Regele ar dori ca legea nouă să fie legată cumva cu acel decret-legie în care a pus voinţa lui personala. Şl Nistor e de această

părere. Mihalache se arată intransigent, şi tot aşa şi Bujor. Sunt silit a părăsi Consiliul înainte de sfârşitul lui.

*

Prezint Regelui prin Denize, înainte de audientă, ce mi s'a fixat pe mâne la 11, un memoriu care s'a publicat apoi în ziarul mieu.

9 Mart.

La Rege. Pare bucuros că am venit. Ii arăt scopul, şi încep cetirea radiogramei lui Vaida, pe care i-o las. Relevez meritele acestuia: dacă n'a informat curent pe Suveran, e lipsă de deprindere, nu rea-voinţă.

Se încinge discuţie despre Ardeleni. Regele vede într'înşii cauza nelucrării: oameni deprinşi cu politica negativă. De aceia nu merg Finanţele şi Comerţul. Recunosc: ei vor tot şi nu pot da, real, în politica internă de aici, nimic.

Totuşi — şi Regele admite — Vaida e ca făcut pentru rolul pe care-1 joacă în Apus. Foarte bine informat, inteligent, plăcut. A adus foarte mari servicii terii. Nu poate fi luat de acolo până la încheierea păcii cu Ungurii. Şt. C. Pop e un om foarte cinstit şi loial. Astfel de oameni nu se jignesc.

Regele vorbeşte de pretenţiile Aliaţilor. Cozens Hardy, altfel un om foarte fin, care a lăudat faţă de dânsul Ţara,, caută, ca şi alţii, confiscarea noastră economică. Pentru împrumut cu bunuri de Stat ni se cere, în caz de întârziere a plăţilor, Căile Ferate, petrolul, pădurile. Concursul capitalui străin e o necesitate, dar cu prudenţă faţă de încercările de a ne acapara.

Trec la Memoriu. Arăt cine e Averescu, din vremea răscoalelor până la Liga de la Odesa, ameninţătoare faţă de Rege (Regele fixează figura unuia din semnatari, generalul

Lambru), propaganda păcii, tratatul greşit de la Buftea, discursul de cedare de la Cameră, în locul căruia se publică apoi altul, etc. Regele ştie şi crede tot ce-i spun. Silit a vorbi limpede, spune, că, faţă de popularitatea lui — şi arăt cum e câştigată —, e dispus să-1 facă preşedinte de Consiliu, — de şi, se pare, — fără anturajul lui şi, — în caz de conflict cu Camera —, a o disolva.

I-am spus că aceasta înseamnă a se încuraja demagogia şi a i se permite să se organizeze. „Istoria va spune că, din bunătate, regele Carol a întemeiat demagogia cu mănuşi, iar, din şi mai multă bunătate, Regele Ferdinand pe cea fără mănuşi!". A proceda aşa, e „a curarisi pneumonia prin tuberculoza pulmonară". Nu aşa au făcut oamenii Republicei franceze, când au zdrobit prin hotărârea lor aventura lui Boulanger.

Regele recunoaşte totul, dar are un „Gefiihl" că e mai bine să se deie pe mâna lui („a-şi pune capul sănătos supt Evanghelie", spun eu).

Demagogul e mai periculos, decât în opoziţie, la Guvern, unde nu-şi poate ţinea făgăduielile, spun eu. Dacă Regele menţine hotărârea la care pare a se fi oprit definitiv — şi mi-o mărturiseşte cu oarecare sfială —, eu nu voiu părăsi prezidenţia Camerii şi nu voiu ataca pe Averescu, dar sunt sigur că-1 voiu vedea căzând. — Şi atunci ce va face Maiestatea Voastră, având să aleagă între Guvern şi Parlament? Recunoaşte că ar alege Guvernul.

Ii pun în vedere că a doua zi după aceasta vom începe o învierşunată opoziţie şi sper că voiu putea da jos Ministeriul în câteva luni. Afară numai dacă regimul **dictaturii** nu mă va închide sau omora, şi, în acest caz, se va **spune ce s'a făcut supt Regele Ferdinand cu omul care i-a** creat **popularitatea, i-a susţinut Dinastia şi l**-a **restituit** inima fiului său. **Astfel, când Guvernul va cădea jjl voiu**

vedea din nou pe Regele, se va întâmpla ce prevedea Regele la o întâlnire posibilă cu Wilhelm al II-lea... Nu eu mă voiu jena. Voiu lucra şi cu socialiştii, numai să înlătur această aventură primejdioasă. Nu garantez însă cine-i va lua succesiunea.

E sigur Că, la o disolvare, ţerăniştii nu se vor resemna, naţionalităţile se vor pune în mişcare. Socialiştii vor da o sută de deputaţi. — Poate nu... — In Prahova au legături şi cu satele... — In Prahova, da. — Şi aiurea. Cât priveşte pe averescani, ambiţia lor trece peste capul Regelui. Se va vedea. Regele crede, din contra, că i-ar putea stăpâni şi utiliza.

' Vădit n'are opinie bună de Averescu. Nu i-ar da Ministeriul de Războiu. Argetoianu îi pare îndoielnic. Numai pentru Goga arată oarecare simpatie. Recunoaşte trufia lui Brătianu. De risipa lui Take Ionescu-i e teamă. Cât despre mine, spun că n'aş consimţi să-i fiu ministru, căci, pe lângă calităţi pe care nu le mai spun, căci le-am spu£ public pe sama popularităţii mele, Regele are un defect: nu susţine pe cei cari-1 reprezintă. In altele sunt gata a-1 servi. In acel loc nu.

Ii propun o concentrare de specialişti recunoscuţi, după ce Camera s'ar închide votând proiectul (Regele se plânge de al lui Mihalache, ca şi de unele „cuvinte" ale Iui Lupu; el, Regele, ar fi vrut numai să se aplice decretul său; ţeranul, odată ce a început a plăti pământul, îl crede al lui. Ii arăt că se poate ajunge la o înţelegere cu Mihalache, şi mă ofer a-1 convinge pe acesta). Şi Regele ar dori-o. Vorbeşte de un Consiliu al şefilor de partide. Declar că l-aş primi cu plăcere. Ar fi posibil să se puie miniştri noi la Culte şi Sănătatea Publică. Cred că ar fi mai potrivite Ministere pentru Muncă (Lupu) şi Poliţie. Aşa s'ar merge până la toamnă, când s'ar reveni la politică.

Regele nu pare impresionat. Cred că-şi va pune planul în executare când va putea.

*

După-amiază e la Cameră legea Basarabiei. Mihalache vorbeşte ceva despre neexistenta Constituţiei şi provoacă o furtună pe băncile liberale. Vintilă Brătianu însuşi conduce tumultul. El vrea să i se spuie dacă banca ministerială se asociază cu ministrul de Agricultură. Şt. C. Pop nu e de faţă.

*

Seara vin la mine prefecţii Toni şi Ifrim. Acesta a pus pe săteni să-şi aleagă comisiile interimare: au fost aleşi tot oamenii cei mai buni.

10 Mart.

Votarea cu entuziasm mare a legii agrare a Basarabiei. „Progresiştii" s'au abţinut. Inculeţ a mulţămit tuturor partidelor, începând cu liberalii.

Bătrânul Stroescu a votat şi a dispărut, pe urmă, discret. L-am pomenit în deosebi, constatând rezultatul.

*

Brătăşanu, inginerul, îmi spune că şi lui Regele i-a arătat o opinie slabă de Averescu.

Brătescu-Voineşti crede că Regele ar fi bucuros ca, după ce va fi chemat pe Averescu, să-1 răstorn eu.

11 Mart.

* Zi liniştită. Se votează şi la Senat legea Basarabiei.

12 Mart

Dimineaţa vin la mine Mihalache şi **Lupu. ftegele nu** vrea să-i primească. Ei sunt hotărâţi **a prezintă proiectele** lor din iniţiativă parlamentară.

In acel moment apare şi Inculeţ- A fost la Rege, care nu vrea să mai aştepte pe Vaida şi stăruie că guvernul e incapabil şi că situaţia financiară nu se mai poate ţinea. Schimbarea e iminentă. El, Inculeţ, ar mai putea fi întrebuinţat. Se şi declară gata să între în alt Ministeriu.

Sfătuesc pe Mihalache şi Lupu să facă a li se prezintă proiectele. Redactez introducerea la cel de reformă agrară, precum şi demisia lui Mihalache, pe care o va da Regelui în acelaşi timp când proiectul lui va fi cetit la Cameră şi Senat. Se va înştiinţa numai atunci Şt. C. Pop.

Adunarea, convocată de Maniu, a Comitetului Blocului. Arăt situaţia întocmai cum s'a desluşit din audienţa mea şi a lui Inculeţ. Maniu regretă că n'a cunoscut-o cu două-trei zile înainte. Vrea o audienţă la Rege. Şi Bujor a cerut una şi, nonchalant, mareşalul i-a răspuns că „poate" i se va acorda la 6 seara. De altfel Aurel Scurtu a fost martor când în acelaşi fel s'a tărăgănit audienţa cerută imediat de Pop, azi.

Cer să se voteze o moţiune prin care, arătând toată dispoziţia de a colabora pe căi constituţionale cu Regele, pentru întărirea Ministeriului, refuzăm a susţinea un Ministeriu al Ligii Poporului. Maniu, indignat de cum e tratat Vaida, nu se decide: să consulte pe ai lui! Admite „să i se rezerve" iscălitura până îi va consulta. Asigură că-i are în mână. Teculescu şi Gârdea îl urmează. Ceilalţi membri ai Comitetului iscălesc. Şi Bucovineanul Reuţ. Basarabenii sunt absenţi. *

După-amiază, legile se prezintă: la Cameră legea agrară

de Iunian, a chiriilor de Mirto, a asociaţiilor de Madgearu. Liberalii n'au prevăzut. Devin palizi. Se trimete după parti* zani. încep urletele formidabile. Aurel Vlad ameninţa cu pumnul. II chem la ordine. In culise el strigă că întreaga majoritate e compusă din „nebuni" şi „mişei". La Senat, unde Spânişteanu ceteşte legea agrară, marghilomaniştii şi liberalii fac un scandal de douăzeci de minute.

Urmează duelul Inculeţ-Marghiloman. Cel din urmă e foarte rău primit şi se înmoaie de tot. Unii nu vreau să-i „permită" lui Inculeţ a vorbi.

Se ajunge apoi la marele atac liberal contra lui Mihalache. Mârzescu conduce lupta. Ministrul învăţător, în chestia „existenţei Constituţiei", ţine o foarte frumoasă cuvântare contra fariseismului liberal: aduce mărturia lui Dissescu în „Viitorul".

Consiliu de miniştri. Moşoiu e indignat de concedierea plănuită a miniştrilor: Răşcanu e destinat să-i ieie locul. Maniu deplânge că nu a fost înştiinţat. Popovici critică regimul „loviturilor". Pop e foarte abătut: ceteşte ştiri de la Vaida, care nu e grăbit să vie, până la descurcarea chestiei cu Rusia. Ai lui asigură că ar rămânea şi ca prim-delegat numai, la Paris.

Lupu vine de la Senat. A trecut legea jandarmeriei cu unanimitate. S'a votat prin ridicare de mâni şi încredere Guvernului. El dase o demisie în care se plângea de colegii săi. După sfatul mieu o reia şi o rupe.

Se discută retragerea Ministeriului. In chipul cel mai suspect o cere Inculeţ, şi chiar Nistor, pentru acum seara. Se caută de Maniu a se evita votul de încredere propus de alţii la Cameră azi. Şedinţa nu se va putea ţinea fără. miniştri. Urmează discuţii sterpe asupra putinţei demlsionatfor de a

reprezintă guvernul şi a dreptului Regelui de a numi un preşedinte de Consiliu fără contra-semnarea înaintaşului său.

Plec la 9. Mai târziu, Lupu îmi anunţă că demisia s'a preziniat Regelui în timpul serii,

13 Mart.

Şt. C. Pop e gata să-şi prezinte demisia, dar încă nu şi-a prezintat-o. Totuşi Regele mă chiamă, ca şi pe Bujor, înaintea lui.

Sunt primit în altă odaie decât biblioteca. Regele soseşte după câteva minute de zăbavă. Are un aier de loialitate perfectă.

îmi spune: s'a întâmplat ce trebuia, dar nu cum voiam eu. Ii răspund că aceasta e calea, pentru prezintarea demisiilor, pe care am recomandat-o eu. Am aprobat gestul lui Mihalache şi Lupu, pentru că Regele a uitat promisiunea de a primi pe cel d'intâiu. Regele socoate zilele, şi trebuie să recunoască adevărul. Am redactat şi preambulul proiectului de reformă agrară şi demisia ministrului de Agricultură. Mai spun odată că n'aş putea niciodată să servesc pe Suveranul care tratează astfel pe miniştrii săi.

II conjur cât mai e timp să facă Ministeriul de competenţe. Ii citez nume: de la liberali, Sasu, Banu, de Ia averescani Matei Cantacuzino; la Externe ar putea veni Mişu, de şi de o independenţă compromisă cu liberalii. Ii pun în vedere chiar un Ministeriu al şefilor, vechii oligarhii, cari, dacă vor, n'au de cât să-1 aleagă pe Averescu, dar să nu primească puterea de la Rege acela care a captat buna credinţă a terii şi l-a insultat pe dânsul! „îmi pare rău că nu mă lasă conştiinţa să urmez şi eu această cale, care e, se vede, singura pe care, şi nu pe aceia de a salva Dinastia în ceasuri grele, ajunge cineva la încrederea Maiestăţii Voastre".

E in zădar. Ii arăt aspectul persoanelor pe care generalul Je aduce cu sine. Ii pun în vedere turburările pe care le poate aduce un regim de reacţiune.

— Nu va fi reacţiune.

— Cine garantează?... Maiestatea Voastră avea în faţă larga poartă către democraţie; a preferat să deschidă portiţa de la spate a reacţiunii ciocoieşti.

Odată, ca Prinţ Moştenitor, mi-a vorbit de singurul om politic al trecutului: Mihail Kogălniceanu. Mergea atunci pe drumul lui. Azi Maiestatea Voastră aduce pe Barbu Catargiu.

Se va vărsa sânge aici în două săptămâni. Sânge va stropi pietrele Palatului.

— Nu va fi din vina miniştrilor miei.

— Din cauza incapacităţii lor.

Regele îmi strânge mâna; are lacrimi în ochi... Mă asigură că va şti să-şi domine miniştrii. „Să dea Dumnezeu". Şi părăsesc odaia.

— In cea de alături, ei aşteaptă de sigur.

Regele dă din cap. Aşa e.

Jos, de faţă cu Mişu, în ochii căruia scânteie satisfacţia, îi recomand lui Bujor să nu mai piardă vremea în zădar.

Audienţa lui Şt. C. Pop a fost scurtă. A întrebat dacă se poate aştepta Vaida. — Nu, nu, nu, nu se poate. I-a prezintat atunci demisia. Apoi i-a înmânat Regelui telegrama prin care Vaida mulţămia că se aşteaptă întoarcerea lui, după făgăduiala dată şi lui Vaida însuşi şi mie,

*

La 2, Averescu a prestat jurământul. Aduce cu el pe Argetoianu (la Finanţe şi la Justiţie), pe P. P. Neguleseu (la Instrucţie), pe Duiliu Zamfirescu (la Externe), pe Cudalbii (la Agricultură), pe Tăzlăuanu (la Comerţ), pe generalul Văleanu — şi pe Inculeţ şi Nistor...

Sunt grăbiţi să vie la Cameră. Ii anunţ că sunt gata a-i primi. Pretenţia lor era să întru având numai pe Inculeţ în loja ministerială. Refuz: înştiinţarea Secretariatului Consiliului de miniştri vorbeşte numai de preşedintele acestui Consiliu. In sfârşit, după o lungă zăbavă, întră toţi. Slabă impresie...

La sosirea mea majoritatea aplaudă îndelung, nesfârşit. Averescu se face a zâmbi. Ii dau cuvântul. Ceteşte decretul de numire: câteva aplause la numele lui; multe la Răşcanu, întors la Războiu; două, trei la imposibilul Tăzlăuanu.

Am demisia mea gata pentru a provoca un vot decisiv. Dar generalul ceteşte alt decret. Suntem prorogaţi pe zece zile, până la 25 ale lunii. Contra uzanţelor, el adauge câteva cuvinte de la el, în care promite cu un ton ameninţător să apere liniştea şi instituţiile politice şi sociale. Liberalii şi chiar unii Basarabeni, se pare, aplaudă.

Anunţ viitoarea şedinţă pentru „data arătată prin decretul de prorogare al Maiestăţii Sale".

*

Imediat întrunirea majorităţilor în secţia I-a. Declar că primesc manifestaţia pentru misiunea istorică a acestei Camere. Pomenesc pe toţi cei trecuţi din corabia care se îneacă în alta; noi suntem aceia cari murim supt steag. Aduc laude lui Vaida, împuşcat pe la spate de ai lui, când se lupta cu duşmanii terii, energiei şi credinţii lui Şt. C. Pop, care s'a istovit în luptă. Pomenesc de opera lui Lupu, care a păstrat ordinea fără să fi vărsat o picătură de sânge şi să fi făcut să curgă o lacrimă, de Mihalache, speranţa ţerănimii. Mulţi plâng, alţii se îmbrăţişează. Ne vom întâlni mâne la 6.

U Mart.

Dejun la contele Skrzgnski, ministrul Poloniei, cu Auriţi, Lupu şi Petrescu-Comnen. Se vorbeşte de greutatea

unei păci cu bolşevicii. Aceştia încearcă a; trece frontul cu propaganda lor. Ministrul laudă din nou pe Pilsudski.

*

întrunirea majorităţilor. înainte de dânsa, conversaţie cu Bujor; el a vorbit puţin cu Regele, arătând ce regim prielnic terii şi Coroanei se concediază; a regretat că forma constituţională se face numai pentru a-i comunica o hotărâre luată definitivă. Pomenind de mine, Regele i-a spus că sunt „un om cinstit şi curat, pe care mă iubeşte foarte mult".

Marcu prezidează. Au venit toţi ţerăniştii, mulţi Basarabeni şi câţiva Bucovineni; dintre Ardeleni, Vasiescu, ţeranul din Banat, şi alţi trei necunoscuţi. Ardelenii cei mulţi discută la Club: mi se comunică de acolo că discuţia e vehementă şi nu se va isprăvi până la 6. Mai târziu, aflu că Averescu consideră pe Mocioni ca pe un Bănăţean numit de Rege, pe Tăzlăuanu ca nefiind membru al Partidului Naţional şi deci li cere trei miniştri dintre dânşii. In juiul propunerii se duce lupta: Maniu declară lui Madgearu că el pune condiţia unei „satisfacţii" pentru cele întâmplate şi comunicarea programului Guvernului. De oare ce nu i-am spus „lovitura" de Vineri, şi totuşi i-am anunţat că va fi una, se simte jenat să mai prezideze Comitetul Blocului.

Vorbeşte Lupu, foarte călduros, apoi, deosebit de frumos, Mihalache. Dorinţa unirii într'un singur partid reiese din tot ce se spune. Pentru Bucovineni se rosteşte Reuţ, amintind luptele pentru democraţie în provincia lui şi oferindu-se pentru conlucrare şi mai departe, dar Moldovan şi încă unul, în numele lui Nistor, fac rezerve. In schimb, Basarabenii Crihan şi Barcă sunt foarte limpezi şi curagioşi: vor **fi cu** noi. Ţeranul Vasiescu, vorbind după Toader Creţu, Andronicescu şi încă un teran de aici, atacă aspru

Partidul Național din Ardeal, producând jenă. Bujor îndeamnă la luptă. Iau cuvântul pentru a spune, cât mă îngăduie situația pe care „însă;' o am că, factor al blocului, preşedinte ales de bloc, eu rămân cu dânsul. Cu majoritatea actuală voiu sta la prezidenție, la deplasarea ei vom trece în opoziție; disolvați, vom găsi un loc în inima Terii. De idoli nu ne temem: prostia altora îi creiază, prostia lor proprie îi distruge. San-Gennaio şi Porca Madonna.... In această opoziție ne vom prezintă uniți. O Federație a democrației, care trebuie să ajungă socială, şi totuşi trebuie să rămână națională, e o necesitate pentru Țară. In ea fiecare să-şi păstreze încă, măcar deocamdată, locul de unde este, şi intimitatea vechii organizații. Sunt câteva zile pentru a lua o hotărâre definitivă.

Se vor ținea întruniri din două în două zile.

*

Averescu a dat o proclamație de dictator: „generalul Averescu către cetățenii din întreaga Românie Mare", abia pomenind de Rege. Făgăduieşte „împroprietărirea fără întârziere aşa cum a fost chezăşuită de cuvântul regal". Restul — truisme.

Lumea ceteşte fără interes acest produs de literatură politică mediocră.

*

Liberalii sunt încântați de fațada slăbuță a noului Ministeriu. Se pregătesc de altceva care i-ar apropia de putere.

15 Mart.

Banchet la Hotel Boulevard. Toți țărăniştii şi naționaliştii, foarte mulți Basarabeni, câțiva Ardeleni; Bucovineni — de loc. Prânzul la Vopicka reține momentan pe Şt. C. Pop şi definitiv pe Maniu.

La Clubul ardelenesc s'a luat după multă trudă o hotărare de solidarizare cu Vaida şi de refuz de a colabora — şi încă numai pe singura bază a articolului din Decretul-Lege —, dacă nu se arată programul Guvernului şi modalitatea „satisfacției" pe care o cer.

Vasile Kogălniceanu prezidează banchetul şi vorbeşte în•âîu, pomenind de marele său părinte, îndelung aclamat. Lupu are o puternică şi vibrantă cuvântare; Mihalache prezintă cu măestrie apologul împăratului îmbrăcat în haina, care există numai în închipuire, a vrăjitorului. Mi se oferă conducerea partidului țeranesc. Admit numai prezidarea unei Federații. Declar că a se atinge cineva de Parlament ar fi o crimă politică. îmi afirm credința că mersul vremii nu poate fi oprit, nici democrația național-socială împiedecată de a se înfăptui.

Şt. C. Pop îşi zugrăveşte viața: legăturile cu loan Rațiu, prietenia cu Vaida; arată ce sarcină a primit şi cum a căutat s'o susție. Are accente care răscolesc toată sala, şi ea-i face ovații. Presa e înduioşată.

La plecare, cu Lupu, Mihalache şi Borcia, asigurăm în scris pe Vaida că vom căuta să păstrăm măcar Parlamentul.

In Germania contra-revoluția iuncărilor. Noske, socialistul, e fugar în Saxonia şi chiamă în ajutor greva generală.

16 Mart.

Chem pe Denize. Ii arăt ce primejdie prepară pentru Coroană disolvarea Parlamentului. Cel nou, ori al lui Averescu, ori al nostru, at lua garanții contra Regelui. Impopularitatea Coroanei creşte. Poate măcar **impune** lui Ave-

rescu un armistițiu politic fără prezintarea dc iegi esențiale. Situația s'ar lămuri apoi până la toamnă.

Denize asigură că Regina n'are niciun amestec. Știrbei e oprit de zăpadă la Buftea. Bogle a avut un atac de atpoplexie și e bolnav. Intriga a fost susținută de o doamnă de onoare, care-și are candidatul între noii miniștri. Acest ministru se poartă la Palat ca stăpân, pe când Mocioni se îngrijește de modificări în parc și un altul întreabă cum se Iasă cărțile de vizită la doamnele de onoare și la aghiotanți...

*

Mi se arată că Averescu lichidează Cartierul, din dușmănie față de Prezan, care pleacă în străinătate.

întrunirea majorităților. Vorbesc frumos mai mulți săteni. Fac pe Mihalache să vorbească de zvonurile că aș fi făcut declarații anti-dinastice. Adaug că pe toți — afară de „cânele de pe scările tronului" — i-am văzut făcând anti-dinasticism. Pe mine nimeni; dar dinasticismul mieu se arată când Coroana are nevoie, nu când eu am nevoie de dânsa. Și amintesc că i-am spus într'un ceas greu Moștenitorului: „Eu sărut buzele când sunt amare; când sunt dulci, le sărută toată lumea".

Se aclamă din nou Federația. Cineva o cere imediat. Recomand să se aștepte până Duminecă. Am zăbovit prea mult cu unirea adevăratei democrații din Vechiul Regat, care ea trebuia să fie sâmburele. A venit însă momentul. Organizația provincială a fraților noștri să n'o stricăm, dacă ei o mai cred utilă. Când se va desface, cei buni vor veni la noi, fiindcă fără democrație nu se poate însăși ideia națională, pe care se sprijină; cei răi vor merge la adversarii noștri.

Viitoarea ședință, la Clubul țerănist.

Maniu a oprit pe Rădueanu de a veni la banchet, spuind că „nu mai e nimeni". A declarat că s'a retras definitiv din prezidenția Comitetului Executiv al blocului și că a scris în acest sens —, ceia ce n'a făcut.

Se prinde socialistul Bujor, aghiotantul lui Racovschi. Liberalii caută să amestece pe d-rul Lupu în afacerea lui.

17 Mart.

Amos Francu publică prospectul unui nou partid — radical.

18 Mart.

întrunirea Comitetului Blocului. Maniu vine, dar nu vrea să prezideze... Se arată jignit prin „lovitura" de Vineri. O explic în necesitatea ei prin neputința de a-1 înștiința și de avea un rezultat în scurt timp, precum și prin discreția necesară față de un partid care în orice chestii are nevoie de lungi discuții. Maniu declară că, după el, singurul rost al blocului era să sprijine un Guvern. După câteva schimburi de vederi îi anunțăm că vom vedea dacă se poate găsi o formulă comună. El dorește să ne întâlnim și se arată dușman al unei restaurații liberale. Când vorbesc de demisia mea, el cere să vie în loc... Vaida, ca mai util.

Bujor e pentru o ruptură imediată.

La 5, mergem la clubul țerănist, Discuții fără mare in-

teres. Mihalache, provocat de generalul Marcu, care, pe tema „românismului", pare a face dificultăţi Federaţiei, vorbeşte de necesitatea partidului de clasă. Explic încă o-dată punctul de vedere faţă de naţionalităţi, respectabile şi în dreptul şi în drepturile lor, şi arăt că noi credem în naţia-organism, care ţine samă în deosebi de o clasă numai când şi cât ea sufere. In ce priveşte un singur partid, lăsăm ca Federaţia pe care o avem noi să-1 creeze, dacă! e nevoie, ea însăşi.

Denize spune că Regele e mişcat de declaraţiile mele faţă de Dinastie. Aprobă punctul mieu de vedere. Guvernul nu va cere, formal, vot de încredere. Regele nu vrea să disolve Parlamentul. Pentru rest, va vorbi, ca de la el, lui Averescu.

19 Mart.

„Ţara Nouă" dă în vileag intenţia mea de a demisiona de la prezidenţia Camerei.

20 Mart.

Fără nicio discuţie cei patru delegaţi cu redactarea statutului Federaţiei, Lupu, Mihalache, Bujor, Iunian, au primit conceptul mieu.

Li-am citit şi demisia, pe care o am pregătită.

Constatăm că, prin Atanasiu, secretarul general al lui Averescu, fost socialist, actual milionar, ca şi prin subvenţiile împrumutului intern, presa a fost câştigată de Guvern. „Chemarea" lui Cocea se înscrie şi ea în rândurile quasi-oficioaselor.

Mihalache prezintă o altă formă pentru declaraţia în Parlament. E mai întinsă şi i se pare a fi mai tare. Introduc schimbări în forma mea de la început.

Se alege Consiliul de direcţie al Federaţiei: de la noi Marcu, Kogălniceanu şi eu, de la ţărănişti alţi trei, de la independenţi Lupu, care îmi declară că „păstrează legături cu stânga", fără a se gândi la un cartel electoral cu dânsa, pe care nu l-ar primi nici socialiştii, şi Iunian.

Cetesc declaraţia Federaţiei înaintea unui auditoriu numeros. Bujor aminteşte trecutul său revoluţionar şi deschide perspective în acest sens. După cuvântări de armonie, generalul Marcu manifestă temeri de internaţionalism şi revoluţie.

Iau cuvântul şi opun acestor temeri o viaţă publică de treizeci de ani. Revoluţia o fac oamenii fără să ştie şi fără să vrea. Revoluţionari sunt miniştrii, prin felul cum au venit, dar revoluţionari şi noi, prin revoluţia produsă în sufletul românesc. Cei ce n'o fac înăuntru, o vreau în afară; cei cari au făcut-o înăuntru n'au nevoie să se trudească; ea merge de la sine odată cu sufletul trezit. Aşezămintele au valoarea interpretării care li se dă; o interpretare umană nouă le face cu totul nouă. Amintesc că un Basarabean e de faţă. Basarabia nu e a unui de Herţa, ci a ţeranului de acolo, căruia noi i-am dat legea fundamentală. Salut pe Agârbiceanu şi Meteş şi mulţămesc pentru atitudinea luată în favoarea noastră de toată presa de dincolo, de şi am căzut pe o chestie care privia Vechiul Regat. Opinia publică, pe care am creat-o noi şi o vor susţinea ei, ne va împiedeca de a cădea a doua oară.

Agârbiceanu, în numele său propriu, ţine un splendid discurs. Petrecerea în ţară pe vremea războiului, adausă la veclrîul crez de idei, l-a unit indisolubil cu noi.

La urmă, cum tot se discută asupra revoluţiei -— V. V.

Haneş a vorbit foarte bine —, adaug că revoluţia noastră e doar ca a fluturelui care rupe cristalida. El nu vrea nicio revoluţie, dar crisalida e moartă, şi el e viu.

22 Mart.

Sosirea lui Vaida la 12. Intre cei cari iese să-1 întâmpine şi Inculeţ, şi Goga, şi Goldiş..

Salutându-1 după dorinţa lui Şt. C. Pop, care pare nu numai trist, dar foarte jenat şi umilit, îi arăt că, pe când el apăra interesele terii în străinătate, Guvernul a căzut prin lipsa de solidaritate a blocului şi prin cucerirea Coroanei de căfre fracţiunile fanariote. El răspunde cerând să i se lase timpul pentru a se informa.

Mergem acasă la d-rul Popovici, cu Lupu. Vine şi Şt. C. Pop cu Mihai Popovici. Vaida arată actul prin care, în aşteptarea unui tratat care se va redacta după evacuarea Ungariei, ni se recunoaşte formal Basarabia. Llogd George a adaus însuşi că aceasta nu s'a putut face până atunci din cauza atitudinii Guvernului precedent. Acest act, trimes în clar la Bucureşti de multă vreme, a fost oprit, ca multe altele, de Ddcan. Sfătuiesc pe Vaida să-1 rezerve pentru expozeul lui în Cameră.

Vaida laudă pe Ghica de la Paris şi pe Isopescul de la Viena.

îmi dă actul pentru Basarabia ca să-1 traduc.

E decis Ia luptă. Partidele din Vechiul Regat să mişte lumea; el aminteşte condiţiile Unirii: călcându-le, se merge la separatism; e chiar o chestie de ordine internaţională. Popovici îl opreşte, spuindu-i că nu cunoaşte încă situaţia şi că s'au luat hotărâri — şi de Maniu, care acum lipseşte la Cluj.

Aşteptând pe Vaida, un deputat ardelean îmi spune că Goldiş datează începutul seriei nenorocirilor de la „crima politică" a alegerii mele.

După-amiază, Brătescu-Voineşti la mine. In numele lui Averescu îmi cere să menţin ziua de 25 Mart pentru redeschiderea Parlamentului. Din partea lui, îmi arată că nu ar fi motiv să demisionez: Guvernul are de trăit patru luni cel mult; apoi Regele va trebui să consulte pe preşedinţii Camerelor.

Rog pe Mihalache şi Lupu să vie deseară pentru a ne sfătui. In cazul rămânerii mele, ei văd un singur dezavangiu: motivul dat pentru dizolvare.

Mă gândesc a sili la declaraţii netede pe foştii membri ai blocului, supuind hotărârea unei adunări a membrilor biroului.

23 Mart.

Membrii biroului s'au învoit — cu proces-verbal — a se recunoaşte solidari, dar cei din provinciile alipite cer să-şî consulte partidul.

In Basarabia, Averescu declară că oamenii sunt pentru el doar instrumente ca să-şi ajungă scopul.

54 *Mart.*

La Cameră, Teofil Simionovici şi Gârdea îmi spun că partidele lor nu-i autoriză a demisiona. Barcă Basarabeanul aduce, din acea parte, o declaraţie prin care **numai** în cazul demisiei preşedinţilor membrii biroului s'**ar decldrB** solidari. Cer şi celorlalţi declaraţii scrise.

i

La Vaida, unde se află şi Maniu, Ambii par foarte afectaţi cum i-a tratat Duiliu Zamfirescu. Iarăşi Vaida socoate „sinuciderea" partidului liberal ca o pagubă pentru ţară. Păstrează ideia că Ardelenii stau pe baza hotărârilor de la Alba-Iulia şi a Constituţiei votate, potrivit cu cuprinsul lor, de Sfatul din Sibiiu; Constituanta are numai misiunea de a ratifica. Dar pentru aceasta ea trebuie să rămâie. Şi pentru a rămânea se cere o declaraţie comună — poate afară de liberali, spun eu, — că ea înţelege a-şi îndeplini misiunea şi deci va susţinea orice Guvern.

Ii răspund că partea a doua n'am putea-o primi. Suntem însă gata să discutăm asupra altei formule comune, care ni s'ar prezintă până la ceasurile când mâne avem de făcut declaraţia noastră, pe care i-o comunic.

*

Regele a primit pe Vaida într'o audienţă de trei ceasuri ca şi cum nimic n'ar fi fost...

De la Vaida ieşia Brandsch. Saşii vor autonomia naţională.

*

Seara, comitetul Federaţiei, la mine. Bujor e hotărât se demisioneze, să atace violent, etc. Cu greu poate fi stăpânit. Mihalache vine cu ştirea, adusă de deputaţii ţărănişti din provincie, că ţăranii îşi cer pretitundeni „legea" şi sunt furioşi pe „general". Acesta vrea să se aducă în discuţie legea lui şi să provoace disolvarea. Cu greu, ajutând şi bunul simţ al lui Lupu, îl conving că situaţia trebuie privită cu calm înainte de a lua o hotărâre.

25 Mart.

Averescu îşi ceteşte, cu priviri piezişe, „expozeul". Liberalii aplaudă de-şi rup palmele. La aplausele lor se unesc ale lui Cuza şi Zelea. Une ori se întrerupe de pe băncile Federaţiei şi de pe ale Basarabenilor.

Prezidează Teofil Simionovici. Şi-a dat toate silinţile de pe lume pentru a fi prezintat generalului.

Afară, „chiriaşii" aclamă pe miniştri.

26 Mart.

„Crima de Stat" s'a făcut. I. Brătianu a deschis şedinţa Camerei cu o declaraţie în numele ordinii. Apoi Maniu a criticat venirea la putere a Guvernului, fără a-i refuza sprijinul. Iunian ceteşte declaraţia noastră. Liberalii ne întreabă ce e Federaţia şi, la sfârşit, strigă: „Autorul!". Marghiloman, foarte rău primit, se târăşte înaintea generalului ca şi cei patruzeci şi ceva de „independenţi" (cu averescani cu tot) ai lui Bălănescu. Desgustător se închină, prin Iorgu Toma, Bucovinenii. Pe când Basarabenii, a căror declaraţie o ceteşte Buzdugan, sunt de o perfectă loialitate. La întrebarea liberalilor: „câţi sunt", de pe băncile lor se strigă: toţi! Unul din ei, Holban, mi-a cerut părerea azi dimineaţă, şi i-am dat formula că prezenţa în Ministeriu a lui Inculeţ e o simplă „oportunitate" administrativă şi că ei nu pot fi decât cu partidul care înţelege să aplice şi în Vechiul Regat principiile legii agrare basarabene. Cuza vorbeşte în numele „partidului nationalist-democrat".

Mihalache face o admirabilă şarjă contra Guvernului, combătând pe general cu propriile lui declaraţii. I se face scandal şi Simionovici îl invită la „moderaţie". Lupu aduce înainte şi sentimentele lui Averescu faţă de Rege, aşa cum ele rezultă din notele lui.

Generalul, care râde, dispare un moment ca să revie cu decretul de dizolvare pe care îl precedă cu câteva cuvinte şterse.

Camera aplaudă şi cântă „Deşteaptă-te Române". Strig: „Sinistră farsă". Goga, bătând în pupitru: „asta am vrut-o!".

EDITURA „NAȚI&NALA" S. CIORNEI

*v// "` STR. SF. VINERI — BUCUREŞTI - TELEFON 44/62

COLECȚIA AUTORILOR ROMANI:

APĂRUTE:

		Lei
	. **Aspecte din civilizația engleză**	120
Otilia Cazimir . , .		65
R. Cioflec		85
/. Dongorozi		65
	. **Profeți şi Paiațe**	120
Romulus Dianu . . .		90
» i» . *		90
Mihail Eminescu . .	. **Poezii îngrijite de G. Ibrăileanu**	80
Victor Eftimiu . . .	. .	100
Gala Qalaction . . .	. .	m
Mihail Gaspar . . .		80
Gib Mlhăescu . . ,	. .	90
Regina Maria . . .		
D. D. Pătrăşcana . .	. .	75
Cesar Petrescu . . .	. .	80
w » . . 9	. .	120
» « . . .		
C. C. *Petrovici* • . •	. .	8 0
/. 0. *Perieteanu.* : .	, ,	120
M/ftatt *Sadoveanu* . .	. **0 întâmplare ciudată**	7 5
» » * •	. .	150
GA. *Topârceanu.* . .	, .	75
Aurelia Wciss . . .	. .	80

*** VOR APĂREA:**

/. Agârbiceanu	. **Biruința.**
	. **Bărbierul Regelui Midas.**
Romuluş Dianu	. **Kodak, romanul celor 3 Drenti.**

AMBELE VOLUME LEI 300.-